

LILIEN'S DICTIONARY

Part I:
ENGLISH - POLISH
in 40 Fascicles

PRICE: \$1.00 PER FASCICLE

January 1st, 1945
Next Issue March 1, 1945

in currency
or by money order or check
to the order of

FASCICLE VII
breathy — callosum

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
928 BROADWAY, BUFFALO 12, N. Y.

Ernesta Liliena SŁOWNIK

Część I:
ANGIELSKO - POLSKI
w 40-u Zeszytach

CENA ZESZYTU: \$1.00

1 Stycznia 1945
Następny Zeszyt 1 Marca 1945

gotówką albo
przekazem pocztowym lub czekiem
na zlecenie

ZESZYT VII
breathy — callosum

WYDAWNICTWA SŁOWNIKA LILIENA
928 BROADWAY, BUFFALO 12, N. Y.

+

br. 31813

breathy, adj. (bre'ci) fon. (o głosie lub dźwięku) wydany ostatkiem tchu, znamieny wyczerpaniem zapasu powietrza w płucach.

breccia, s. (bre'cza) geol. druzgot, brekcja, brekczia, skała okruczowa składająca się z ostrokończystych kawałków większych niż ziarnka piasku, zespolonych rodzimym lepiszczem np. własnym wapnem; powstały z rozmaitych skał, druzgot często bywa rozmaicie zabarwiony; czasem używany w zastępstwie marmuru, zwany **b. marble**.

breccial, adj. (bre'czel) geol. druzgotowy.

brecciated, adj. (brecczej'tyd) geol. podobny do druzgotu, przetworzony w druzgot.

brecciation, s. ('-szen) tworzenie się druzgotu, powstanie druzgotu.

Brechites, s. (brikaj'tiz) zool. rodzaj małżów blaszkoskrzelnych, **LAMELLIBRANCHIATA** (**ACEPHALA**, **BIVALVA**) identyczny z **ASPERGILLUM**, ob. **watering-pot shell**.

bred, part. p. od **breed**; **b. out** zdegenerowany, wynaturzony; **b. to arms** wychowany w rzemiośle wojennym.

brede, s. (bri'd) przest. haft, pamsanteria.

bree, s. (bri) przest. 1) powieka; 2) brew.

breech, s. (bri'cz) 1) tył ciała, pośladki; 2) tylna część czegośkolwiek, np. broni palnej, kolba; 3) spód bloku; 4) krótka wełna z zadu owcy; 5) przest. spodnie, ob. **breeches**; 6) mar. zewnętrzna strona wiązówki czyli kątnicy, **knee timber**; wewnętrzny kąt zwie się **throat**.

breech, vt. 1) włożyć, wdziać (np. spodnie), okryć, pokryć, przybrać czym; 2) zaopatrzyć w zad, np. karabin w kolbę; 3) mar. przywiązać powrozami, ob. **breeching**, s. 5); 4) przest. bić po spodniach.

breech action, (b. ek'szyn) mech. mechanizm broni odcylowej zwiększająca automatyków i karabinów maszynowych.

breechblock, s. (b. blak) woj. zamek blokowy, zamek armatni.

breechcloth, s. (b. kloż), -clout, s. zapaska jaką dzieci pokrywają biodra.

breeches, s. pl. (bri'czys) 1) krótkie spodnie po kolana; 2) pot. i gw. spodnie, pantaloney.

breeches buoy, (b. boj) mar. boja ratunkowa, pława ratunkowa, zawieszona na rolce bieżącej po powrozie przymocowanym do okrętu; składa się z korkowego koła z którego zwisają krótkie spodnie przeznaczone dla ratowanego; skoro ratowany wsunął w nie nogi, ratujący przyciągają rolkę do okrętu.

breeching, s. ('in ~) 1) wkładanie krótkich spodni; 2) bicie po spodniach; 3) część uprząży przechodząca za zad konia i umożliwiająca mu hamować wóz; 4) krótka wełna z zadu owcy; 5) mar. mocny powróż przeciągany dawniej przez spód armaty i umocowany do sworzeni w zewnętrznej ścianie okrętu w celu

zmniejszenia wstrząsu okrętu po wystrzale; 6) kolba lub mechanizm odcylowy karabinu lub armaty; 7) płyta blachy żelaznej u końca kotła parowego odprowadzająca dym z kanałów spalinyowych do komina.

breechloader, s. (b.'loder) palna broń odcylowa.

breech-loading, adj. (b.'lodin ~) woj. odcylowy.

breech-loading, s. woj. 1) mechanizm odcylowy; 2) ładowanie palnej broni odcylowej.

breech mechanism, (b. me'kanizm) woj. mechanizm otwierania i zamykania palnej broni odcylowej; **block b.m.** zamek blokowy; **screw b.m.** zamek śrubowy; **wedge b.m.** zamek klinowy; **falling block b.m.** zamek klinowy czyli pionowy.

breech sight, (b. saj) woj. tylny widok broni palnej.

breed, s. (bri'd) 1) hodowla (nowego gatunku) zwierząt lub roślin, rasa, grupa, odmiana, o ustalonych właściwościach odmiennych od innych grup a znamiennie dla danej grupy (kolor, wygląd, wzrost, waga, płodność, niesność itp.); 2) klasa, rodzaj, jakość, stopień wychowania (o ludziach, rzeczach i właściwościach); 3) hodowanie, rozród, wyhodowanie; 4) przest. pomiot, ilość jednorazowego pomiotu.

breed, vi. 1) rodzić, być żrebną (o kobyli), cielną (o krowie, sarnie itp.), kotną (o kocie, królicy itp.), szcenną (o suce, lisicy itp.), prośną (o maciorze) itd.; karmić młode; rozmnażać się; lęgnąć się.

breed, vt. 1) rodzić, płodzić, wydawać na świat młode; 2) hodować nowy gatunek przez dobór; 3) pielęgnować tuż po przyjściu na świat, opiekować się czym do czasu samistości, chować co; 4) wykształcić, uformować, nadawać znamiona, wydawać, np. **Sparta bred hard men**; 5) dać początek czemu, zapoczątkować, sprawić że...; 6) rozmnażać; 7) kształcić, wychowywać; 8) przest. produkować w jakikolwiek naturalny sposób.

breeder, s. (bri'der) 1) hodowca (m), hodowczyni (f); sprawca, powód; 2) zwierzę użyte do stanowienia w doborze gatunków w celu wyhodowania nowej odmiany, roślina wybrana do wytworzenia nowej odmiany.

breeding, s. ('din ~) 1) hodowla, hodowanie; 2) wychowanie, kształcenie; 3) zachowanie się zdradzające staranne wychowanie, maniere, znajomość i właściwe stosowanie form towarzyskich; 4) przest. pochodzenie; **in-and-in b.** ustawiczne rozmnażanie gatunku z rodziców blisko spokrewnionych, ob. **interbreeding**.

breze, s. (bri'z) 1) (od fr. brise) wietrzyk; 2) (od fr. braise) odpadki węgla, żużle, węgiel drzewny; 3) (od hol. bruse) giez, także **b. fly**; ob. **gadfly**, **horsefly**; 4) pot. pogłoska podawana po cichu.

breze, vi. wiać łagodnie.

breezy, adj. (-i) 1) wietrzny; 2) odświeżający, świeży, żywy.

bregma, s. (breg'ma) kran. bregma, punkt styczny szwu wieńcowego

coronal suture SUTURA CORONARIA (łączącego kość ciemieniową z kością czołową) i szwu strzałkowego **sagittal suture SUTURA SAGITTALIS** (łączącego obydwie kości ciemieniowej).

bregmatic, adj. (bregme'tik) kran. bregmatyczny, dotyczący bregmy.

brehon, s. (bri'han) hist. irl. starożytny prawnik i sędzia irlandzki; prawnicy ci stanowili klasę zawodową i wywodzili prawa ze zwyczajów pogańskich, biblii i prawa kanonicznego; król Jakub I (1603-1625, syn Marii Stuart) zniósł ich system prawny.

breislakite, s. (brajs'lakajt; od nazwiska Scipiona Breislaka, 1748-1826) min. brejzlakit, ciemna, wełnista odmiana amfibolu.

breithauptite, s. (brajthauptajt; od nazwiska J. A. Breithaupt) min. breithauptyt, minerał klasy lamprotytów rzędu pirottydów (iskrzyków), NiSb, antymonek niklu, równopostaciowy z nikielinem, t.5.5, c.w. 7.4 - 7.7.

brelan, s. (brela ~) fr. gra hazardowa, nieco podobna do pokiera.

breloque, s. (breluk'; fr.) wisiorek, brelok, breloczek.

breme, adj. (bri'm) przest. i hist. 1) sławny, słynny, głośny; 2) świetny, jasny, wyraźny; 3) straszny, surowy, okrutny.

bremely, adv. (-li) przest. 1) wspaniale; 2) strasznie, okropnie.

bremeness, s. (-nes) przest. surowość, okrucieństwo, okropność.

Brendan, Saint, (sent bren'den) św. Brendan, legendarna postać irlandzka, święto 16 maja; ob. **Island of St. Brendan**.

Brennius, s. (bren'jes) mit. celt. legendarny król brytyjski (może mityczna forma Brana, ob.), który po walkach z bratem, Belinusem, godzi się z nim i wie dzie dalsze wojny wspólnie.

brant, **brant**, adj. (brent) 1) przest. stromy, wysoki; 2) szk. czołowy; wysoki; odważny; gładki; czysty.

Brenthis, s. (bren'gis) zool. rodzaj motyli spokrewniony z perłowcem, **ARGYNNIS AGLAJA** i podobny do niego jeno nieco mniejszy.

brephic, adj. (bre'fik; brefikos' gr. dziecięcy) dziecięcy, niemowlęcy, dotyczący bardzo wczesnego wieku.

Bress, s. (bres) mit. celt. Bress, olbrzym z piekła rodem, Fomor, ob. **Fomors**, syn Elathana, słynny z piękności, przez ożenek z Brygity został królem kraju bogów Tuatha De Danann (tu'aha de danan') ob.; wskutek ucieku stracony z tronu, podlega do walki Fomorów, których jednak bogowie w walce pokonują.

brethren, s. pl. (bre'tren) bracia, forma używana (zamiast **brothers**) w poezji lub w gwarze religijnej np. w kazaniach, cytatach z biblii, nazwach sekt np. **Plymouth B. ob.**; **B. in Christ** Bracia w Chrystusie, ob. **River B.**; **b. of the coast** włozezi i awanturnicy fr., ang. i hol. w Ind. Zach. pod koniec XVI w.; **B. of the Free Spirit** hist. kość. sekta z XIII i XIV w. ucząca że człowiek,

osiągnąwszy świadomość swej tożsamości z Bogiem, nie może już po-
pełnić grzechu; por. naukę
Mary Eddy Baker *Christian Science*.

Breton, adj. (bre'ton) bretoński,
dotyczący Bretonii, części pn.-zach.
Francji, Bretagne (bretań'), ang.
Brittany (bri'tani).

Breton, s. 1) Bretończyk (m),
Bretonka (f); Bretończycy różnią
się od sąsiadów szerszą czaszką i
krępyim a niższym wzrostem; 2) je-
zyk bretoński, podobny do zaginio-
nego kornijskiego, *Cornish*, i walijs-
kiego, *Welsh*, ob. *Indo-European*.

Bretwalda, s. (bretuol'da; władca
Brytów) starożytny tytuł królów
anglo-saskich, wyrażających ich
panowanie nad innymi królami
wysp brytyjskich.

Bretwaldaship, s. (-szip) supre-
macja królów anglo-saskich nad
innymi królami krajów brytyjskich.

breva, s. (brej'wa; hiszp.) długie
cylindryczne cygaro, często z wie-
ruchu wykończone niedokładnie.

breve, s. (briw; ł. krótkie) 1)
muz. dwie całe nuty czyli dwa *semi-
breve*, ob.; dziś rzadko używane; 2)
gram. i fon. znak krótkości, pół-
księżyce nad samogłoską *u*, lub w
stopie poetyckiej, np. — *u*; 3) pr.
pismo wydane przez sąd; 4) zool.
różne austral-azjatyckie ptaki
wróbłowate o krótkim ogonku, z
rodziny *PITTIDÆ*, ob. *Pitta*.

brevet, adj. (briwet') woj. nada-
jący wyższą rangę (zwykle bez pod-
wyższenia pporów).

brevet, s. (briwet' i bre'wet) pa-
tent, a) przywilej rządowy na tytuł
lub wyłączność fabrykowania; b)
wojskowy, nadający honorowy tytuł
(wyższą rangę), zwykle bez wyższych
poborów do niego przywiązanych).

brevet, vt. woj. nadać patentem
wyższą rangę za szczególne zasługi,
(w St. Zj. konieczna zgoda Senatu),
zwykle bez podwyższenia pporów.

brevetcy, s. (briwet'si) woj. ranga
nadana w drodze patentu.

brevi-, przedr. (bre'wi-) krótko-.

brevari, s. (bri'wieri) 1) KRK i
KW brewiarz, książka zawierająca
wszystkie modlitwy zestawione dla
użytku stanu kapłańskiego według
godzin kapłańskich, *HORÆ CANO-
NICÆ*, na cały rok; 2) przest. wy-
ciąg, skrót, podręcznik; **B. of Alaric**
zbiór ustaw Alaryka *BREVIARIUM
ALARICIANUM*, zawierający wszy-
stkie przepisy prawa rzymskiego o-
bowiązujące w królestwie wizygo-
ckim, dokonany z polecenia króla
Alaryka II w r. 506, zwany także
CORPUS THEODOSIANUM, *LEX
ROMANA VISIGOTHORUM*, *LEX
THEODOSIANA*, *LIBER ANIANI*
lub *LIBER LEGUM*.

brevia, s. (bri'wiejt) 1) krótki
podręcznik; streszczenie, krótkie
przedstawienie treści książki lub
przebiegu rozprawy sądowej, prze-
gląd, itp.; w braku lepszego słowa
rodzimego często używany wyraz fr.
resumé (*resümé*) np. *the judge
gave the jury a brief of the trial*
przewodniczący przedstawił ławie
przysięgłych *resümé* rozprawy; 2)
przest. zapissek; krótki list; pismo
adwokata.

brevier, s. (briwir') druk. petit,
czcionka ośmiopunktowa, pół tercji,
mniejsza niż *bourgeois*, (burzoa'),
bourgeois, większa niż kolonel,
minion.

This line is set in *brevier* type
Ten wiersz składany jest *petitem*

brevirostral, **brevirostrate**, adj.
(bre'wiras'trel, '-trejt) zool. mający
krótki dziób, krótkodzioby, o kró-
tkim dziobie.

brevity, s. (bre'witi) 1) krótkość
trwania, krótkość czasu, np. *the
brevity of the meeting*; krótkość
stylu, zwięzłość, **b. shows the master**
mistrz okazuje się we zwięzłości
(wypowiedzenia się).

brew, s. (bru) war, to co się
warzy, w szcz. piwo, miód; zawar,
warka, tyle ile się warzy za jednym
razem.

brew, vi. 1) warzyć piwo, sycić
miód itp., wykonywać czynności
związane z warzeniem; 2) gotować
się, przygotowywać się, zbierać się,
gromadzić się, **trouble is brewing at
the frontier** wzdłuż granicy zbiera-
ją się chmury czyli gotują się za-
burzenia.

brew, vt. 1) warzyć, przygotowy-
wać wyrób piwa, miodu itp. napo-
jów ze słodu i chmielu lub innych
materiałów, robić sól, gotować, fer-
mentować itd.; 2) przygotowywać,
spiskować, knuć, podżegać, **to b.
mischief** nawarzyć piwa, narobić
kłopotu.

brewage, s. (bru'edż) 1) warzony
trunek; 2) zawar. warka, ilość wa-
rzona naraz.

brewer, s. (-er) piwowar, miodo-
war, kierownik warzenia piwa lub
miodu; 2) browarnik, właściciel bro-
waru.

brewers' grains, (bru'ers grejns)
wywar, pozostałość zboża po sporzą-
dzeniu siodu, używana do karmienia
bydła.

brewer's pitch, (b. picz) żywiczna
substancja do pokrywania wewnę-
trzych ścian kadzi, w której trzy-
ma się płyn zaprawiony siodem.

brewery, s. (bru'ri) 1) browar, pi-
wowarnia; miodosytnia; 2) browar-
nictwo, miodosytnictwo; warzenie
piwa, miodu itp.

brewing, s. 1) warzenie, wyrabia-
nie napoju warzonego, jak piwo, ale,
miód itp., a więc w wyrobie piwa:
wyrób siodu, *malting*; zacieru,
mashing; gotowanie brzezki, *wort*,
z dodaniem chmielu: chłodzenie
cooling; fermentowanie, *fermenta-
tion*; w kadziach z dodaniem drożd-
ży; klarowanie, *clarification* i bu-
telkowanie lub beczkowanie, *bottl-
ing or barreling*; 2) zawar, warka,
ilość jednej warki; 3) zamieszanie,
pogmatwanie, gmatwanina; 4) mar.
zapowiedź burzy, gromadzenie się
gęstych, ciemnych chmur.

brewis, s. (bru'is) rosół, w któ-
rym gotowała się wołowina; 2)
chleb maczany w rosole, w sosie pie-
czeni wołowej, w mleku lub w wo-
dzie z masłem; ob. *brose*, *broth*.

brewsterite, s. (bru'sterajt; od
nazwiska Sir Dawida Brewstera,
1781-1868) min. brewsteryt, bruste-

ryt, sylikoid rządu wodorokrzmia-
nów, szeregu heulandytu, zawiera
stront, bar i trochę wapnia (Sr, Ba,
Ca) $Al_2Si_2O_8 + 5H_2O$; t.5, c.w. 2.45.

Brewster's law, (bru'sters lo, ob.
powyżej) fiz. prawo Brewstera, że,
jeżeli światło, odbite od płaskiej po-
wierzchni przezroczystej substancji
podlega polaryzacji, styczna kąta
padania równa się wskaźnikowi za-
łamania światła (refrakcji) tej
substancji.

Brianchon's theorem, (brianszaf'
g'orem; od nazwiska Karola Julia-
na Brianchona (brianszaf') 1785-
1864) twierdzenie Brianchona (brian-
szona), że trzy proste, które łączą
przeciwne doczołki stożka, przecina-
ją się w tym samym punkcie.

Briarean, adj. (braje'rien) mit. kl.
stureki, wieloreki, (podobny do
Briareosa, jednego z Hekatonchei-
res; (hekaton' gr. sto, cheir gr. ręka).

bribe, s. (brajb) 1) przekupstwo,
wynagrodzenie za wydanie wyroku
na korzyść przekupującego choćby
przeciwko słusznej sprawie, podarek
za złamanie obowiązku wykony-
wania służby polegającej na zaufa-
niu itp.; pot. łapówka; 2) co prze-
kupuje, nęci, kusi; pokusa, zachęta,
przynęta 3) przest. jałmużna.

bribe, vi. przekupić, dać łapówkę,
zdobyć przez przekupstwo.

bribe, vt. dać komu lub przyrzec
komu łapówkę; wpływać na kogo
lub nakłaniać kogo za pomocą prze-
kupstwa, zyskać za pomocą prze-
kupstwa; przest. kraść, rabować.

briber, s. (-er) 1) kto daje lub
przyjmuje łapówkę; 2) przest. łap-
pówka; 3) przest. rozbójnik, szanta-
zysta; 4) przest. włóczęga; szubra-
wiec, łajdak.

bribery, s. (-eri) 1) przekupstwo,
przekupywanie, wpływanie na po-
stępowanie osoby, będącej na stano-
wisku wymagającym zaufania, za
pomocą przekupstwa, przyrzeczeń,
itp. 2) przest. kradzież, rozbój, ra-
bunek, wymuszenie; 3) pot. łapo-
wnictwo.

bric-à-brac, (bri'kebrek; fr. brik'-
abrak') rozmaite przedmioty arty-
stycznej wartości, w szcz. antyki;
sklep z takimi przedmiotami.

brick, s. (brik) 1) cegła z gliny
do murowania lub brukowania, zwy-
czajnie wypalona w rozmiarze w
Ang. $2\frac{1}{2} \times 4 \times 9''$, w Polsce $6\frac{3}{4} \times 11 \times$
 23 cm., w St. Zj. $2\frac{1}{2} \times 4 \times 8''$; 2) ce-
giełka podobnego kształtu z jakie-
gokolwiek innego materiału, np.
b. of maple syrup cegiełka cukru
klonowego, **a penny b.** cegiełka chle-
ba; w ogr. **a b. of spawn** cegiełka
suszonego nawozu zawierająca za-
rodki grzybów; 3) pot. i gw. czło-
wiek do tańca i do różańca, czło-
wiek do wybitki i do wypitki; złota
dusza; ob. *adobe*, *clay*; **hard burnt**
b. cegła klinkierowa; **soft burnt b.**
cegła słabo wypalona; **perforated b.**
cegła dziurawkowa; **full b.** lub **solid**
b. cegła pełna.

brick, vt. 1) murować; brukować
cegłą; dawniej: mościć (drogę); 2)
pokrywać drewniany dom licówką
czyli okładziną ceglana; 3) robić
coś w kształcie cegły lub brykiety;

to **b. up** obmurować lub zakryć cegłą.

brick ax lub **axe** dwusieczny młotek do odrabiania kawałka cegły.

brickbat, s. (brik'bet) odłamek cegły.

brick beam, (b. bi'm) dźwigar złożony z kilku warstw cegieł wmurowanych wraz z żelaznymi drutami przez jego długość.

b. clamp, (b. klemp) stos cegieł ułożony do wypalenia i przekładany kolejno warstwami odpadków węglowych.

b. clay, (b. klej) glina ceglarska, glina przydatna na cegły.

b. dust, (b. dest) mąka ceglana, w szcz. czerwona; **b.-d. deposit** med. ustoiny ceglaste (w moczu przy opuszczaniu gorączki) **SEDIMENTUM URINAE LATERICIUM**, tak zwane jedynie ze względu na kolor i podobieństwo zewnętrznego wyglądu.

b. earth (b. erz) ziemia lub il lub glina na cegle.

brickfield, s. (b. fild) cegielnia, obszar na którym wyrabia się cegły.

brickfielder, s. (-er) Australia; 1) pierwotnie w Sydney zimny wichur pld. lub pld.-zach. następujący nagle po gorącym wietrze pld.; obecnie zwany **southerly buster**; wichur ten przechodząc przez obszary, zwane dawniej **Brickfields**, przynosił miastu Sydney tumany pyłu; 2) (przez pomieszanie pojęć) gorący pld. wiatr w połowie lata; **The B.** przydomek nadany przez współczesnych dramaturgów Benowi Jonsonowi (1573-1637), zięciowi malarza.

bricklayer's itch, (b. icz) med. świerzb murarski, świerzbiąca egzema na rękach spowodowana dotykaniem się wapna.

brickkiln, s. (b'kil, -n) 1) piec cegielniany, piec do wypalania cegieł; 2) stos surowych cegieł ułożony w łuk pod którym zapala się paliwo.

bricklayer, s. (b'lejer) murarz, także (mniej poprawnie) mularz.

bricklaying, s. (b. lej'n ~) (czynność) murowanie, kładzenie cegieł; (zawód) murarstwo; (umiejętność) budowanie z cegieł.

brickle, adj. (brikł) przest. kruchy, ob. brittle.

brickleness, s. (-nes) przest. kruchość, ob. brittleness.

brickmaker, s. (b'mejker) ceglarz, cegielnik; strycharz.

brickmaking, s. (b'mejkin ~) cegielnictwo.

brick molding machine, (b. mol'din' meszin') prasa do wyrobu cegieł.

brick nog, **b. nogging**, (b. 'nog, -in ~) bud. pruska ścianka, wypełnienie drewnianego wiązania ściany cegłą.

brick-nogged, adj. (b'nagd) budowany z pruskich ścian.

brick red, (b. 'red) kolor czerwonej cegły.

b. road, (b. ro'd) szosa klinkierowa.

b. stitch, (b. 'sticz) haft. płaskie

wyszywanie wywołujące wrażenie szeregu cegieł, ob. couching.

b. tea, (b. 'ti) cegiełka herbaciana, brykiet herbaciany, listki herbaciane parzone i prasowane, rodzaj obieguwej monety wymiennej w Mongolii.

b. trimmer, (b. tri'mer) 1) strycharz; 2) bud. łuk z cegły pomiędzy belkami poprzecznymi podtrzymujący kominek.

brickwork, s. (b. u'ork) 1) przedmiot ceglany; 2) sztuka budowania z cegły, rzemiosło murarskie; 3) pl. cegielnia.

bricky, adj. (-i) ceglany, z cegły, podobny do cegły lub do mąki ceglanej.

bricky, s. gw. murarz.

brickyard, s. (b. 'jard) cegielnia.

bricole, s. (brikol'; fr.) 1) kaptuła; 2) w tenisie odbicie się piłki od ściany, stąd przen. działanie pośrednią drogą; 3) w grze bilardowej uderzenie bili naprzód o bantę; 4) woj. szleja na ludzi, z hakami i pierścieniami, używana do ciągnięcia armat na terenie gdzie koni użyć nie można.

bridal, adj. (braj'del) ślubny, weselny, małżeński; **b. duck** słonka, ob. **wood duck**; **b. lace** koronka z monogramem, ob. **carnival lace**; **b. myrtle** mirt; **b. wreath** 1) bot. tawuła, ob. **spiraea**, **St. Peter's wreath**; 2) bot. nieco podobny łomikamiem chilijski **FRANCOA RAMOSA**.

bridal, s. ślub, zaślubiny, wesele.

bridale, s. (braj'dejl) ob. **bride-ale**.

bride, s. (brajd) 1) panna młoda, osoba mająca wkrótce wyjść za mąż, wychodząca dziś za mąż, świeżo zamężna; 2) przest. nowożeniec, małżonek, małżonka; 3) bot. a) biała odmiana róży herbacianej; b) zawilec japoński **white Japanese anemone ANEMONE JAPONICA ALBA**; 4) tasienka u czepka; 5) rodzaj węzła w robotkach ręcznych; 6) przest. uзда.

bride, vi. być panną młodą; grać rolę panny młodej; występować jako panna młoda.

bride, vt. przest. wydawać pannę za mąż; uczynić z kogo pannę młodą.

bride-ale, **bridale**, s. (brajd'ejl) wiejskie wesele, gody weselne.

bridecake, (b. kiejk) tort weselny który panna młoda sama kraje i, wzięwszy sobie pierwszy kawałek, ieszta częstuje gości; w Polsce korowaj.

bridechamber, s. (b. 'czejm'ber) komnata ślubna, łożnica małżeńska.

bridecup, s. (b. 'kop) przest. puhar napoju **bride-ale** lub **bride-wine**, z którego piją wszyscy goście weselni; puhar tego trunku dla pary młodej na noc poślubną.

bridegroom, s. (b. 'grum) pan młody, mężczyzna mający się żenić, żeniący się dziś lub niedawno żonaty.

brideknot, s. (b. 'not) kokarda dla gości weselnych, przypinana zamiast kwiatka.

bridelace, s. (b. 'lejs) przest. koronka lub podobny materiał z wianką rozmarynu dla gości weselnych.

bridesmaid, s. (brajdz'mejd) drużna, družka; zdr. druhenka.

bridesman, s. (brajdz'men) družba.

bridestake, s. (brajd'stejk) słup ustawiony dla gości weselnych, by dookoła tańczyli.

bridewain, (brajd'uejn) gw. ang. wóz z wyprawą panny młodej i z prezentami weselnymi; rzeźbiona skrzynia z wyprawą panny młodej; podarki weselne; wesele z zaproszonymi gośćmi.

Bridewell, s. (b. 'ueł) 1) Ang. dom poprawy, jaki stał w Londynie do r. 1864 niedaleko **Blackfriars Bridge** i w pobliżu **St. Bridget well**, studni św. Brygity, (skąd nazwa); pierwotnie pałac zbudowany przez Henryka VIII, a darowany miastu przez jego syna, Edwarda VI; stąd każdy dom poprawy, a mniej ściśle: więzienie; 2) St. Zj. więzienie w Chicago, Ill.; por. brygittki we Lwowie i **brig** mar. 2).

bridge, s. (bridz) 1) most, budowla z drzewa, cegieł, żelaza, ułatwiająca komunikację ponad rzeką, przepaścią, uciążliwym terenem itp., ob. **aqueduct**; **auxiliary b.** most tymczasowy czyli prowizoryczny; **bascule b.** most rozkładany czyli kłapowy; **cable b.** most wiszący czyli podwieszony; **canal b.** akwadukt; **center line of b.** oś mostu; **chain b.** most łańcuchowy; **crane swing b.** most obrotowy (jednoramienny); **emergency b.** most czasowy czyli tymczasowy; **floating b.** most pontonowy; **folding b.** most składany czyli rozwodzony; **foot b.** most dla pieszych; **lift b.**, **lifting b.** most podnoszony; **measuring b.** mostek pomiarowy; **radiating b.** most wachlarzowaty; **road b.** most dla ruchu ulicznego lub drogowego; **roller b.** most rozwodzony; **rolling b.** most przetaczany; **suspension b.** most wiszący; **swing b.** most obrotowy; **trussed b.** most rozporowy czyli most z podkosami; **turning b.** most obrotowy; 2) mostek przenośny dla połączenia brzozy z łodzią lub okrętem; hist. dok pływający podjeżdżający aż do okrętu nie mogącego dopłynąć do brzozy; 3) Ang. ławica wystająca z rzeki lub kanału; 4) mar. platforma nad pokładem; z przodu **forward b.**, z tyłu **after b.**; **b. house** czyli **bridge** lub **centercastle** średniówka; **short b.** średniówka mała, **long b.** średniówka duża; **closed in b.** średniówka zamknięta; **sunk b.** średniówka wgłębiona; **connecting b.** mostek łączący; **conning b.** mostek kapitański; **look-out b.** mostek wyglądowy; **upper b.** górny mostek; **lower b.** dolny mostek; 5) rozmaite przedmioty podobne do mostu budowy albo celem (przeznaczeniem), w szcz. a) mostek, górna kostna część nosa, a także wygięta w łuk część okularów spoczywająca na tej części nosa; b) anat. most Varola **PONS VAROLII**, część podstawy mózgowia, łącząca rdzeń przedłużony z konarami mózgowia; c) (dentystyka) mostek, sposób umocowania sztucznych koron zębów o zęby naturalne na obu końcach mostku; d) hutn. platforma lub mostek po którym doprowadza się paliwo do otworu pieca; e) kol. bramka nad torem kolejowym i nad wagonami do utrzymania sygnałów;

f) mech. aa) niska ścianka z cegły szamotowej wewnątrz pieca, **fire b.**, między palowiskiem a rusztami, **flue b.** między palowiskiem a kominem, zwana także **bridge wall**; bb) siodło zaworu; g) muz. kobyłka lub podpórka u instrumentu smyczkowego utrzymująca struny w naprężeniu nad resonatorem; h) sport aa) bilard, mostek (stożek) pod kij bilar-dowy używany, kiedy bila jest w pozycji inaczej niedostępnej; bb) pięść, mostek, utworzony przez za-paśnika leżącego na wznak lecz nie dotykającego ziemi łopatkami; i) zool. nieruchome połączenie między tarczami (grzbietową i brzuszna) żółwia; i w. i. (lecz mostek np. cie-lący nie nazywa się **b.**: anat. **breast-bone**, kuch. **brisket**); 6) brydż, gra w karty podobna do wista; **b. with fixed substructure** most z oporami stałymi.

bridge, vt. 1) budować most, rzucić most; 2) utworzyć przejście po moście, urządzić połączenie za po-mocą mostu, **Caesar bridged the river** (si'zar bridžd ʤi ry'wer) Cezar rzucił most przez rzekę, zbudował most na rzece.

bridgeboard, s. (b.'bord) 1) bud. brus stosownie nacinany aby po-mieścić boki schodów; deska przy-bijana do niego poziomo nazywa się **tread**, stopień, a nabijana pio-nowo **riser**, wschód; 2) kładka, deska służąca za mostek.

b. crane, (b.' krejn) mar. dźwig mostowy; mech. żóraw przenośny.

b. deck, (b.' dek) mar. pokład śre-dniówki.

b. grafting, (b. greft'in ~) ogr. szczepienie cennych drzew stosowa-ne w wypadkach wymagających szczególnej staranności, np. w wy-padku uszkodzenia drzewka; szczep przykłada się do otwartej rany i związuje, a po pewnym czasie tworzy się stałe okrycie.

b. guard, (b.' gard) kol. zarządze-nie bezpieczeństwa na mostach, kombinowanych torach itp. polega-jące na dwóch szynach zbiegających się na środku toru, ob. **gantlet**.

bridgehead, s. (b.' hed) przyczółek mostowy; fort. działo fortyfikacyjne strzegące przyczółka.

bridge girder, (b.' gōr'der) wiązark mostowy.

bridge house, (b. hauz) 1) dom po-łączony z mostem np. dla nadzoru lub pobierania opłaty; 2) mar. śre-dniówka.

b. islet, (b.' ajlet) geogr. fiz. wy-spa, która przy niskim stanie wody staje się półwyspem.

b. piece, (b. pi's) mar. łuk ramy śrubowej.

bridgepot, s. (b.'pat) mech. rucho-ma wtyczka lub stopień wału ka-mienia młyńskiego.

bridge rail, (b. rejł) kol. szyna w kształcie odwróconego koryta.

bridge rail

b. tower, (b.' tauer) wieża na mo-

ście służąca albo jako przyczółek albo do obrony lub do trzymania kabli.

bridging, s. (b.'in ~) bud. zbioro-wo klamry służące w budowie do podtrzymywania np. między podłogą a innymi belkami i do rozkładania ciężaru.

bridle, s. (bridł) 1) wędzidło dla konia, uzda końska; munsztuk, kiel-zno; 2) ograniczenie, wstrzymanie, wodza, ukroczenie; 3) ob. **brank**; 4) zachowanie się osoby, która zadziera nosa i stara się przyjąć minę bardzo godną i obrażoną; 5) rozmaite przed-mioty przypominające wędzidło; w szcz. anat. nitka podjęzykowa, **FRENULUM LINGUAE**, ob. **fræ-num**; obwisła powieka górna przy-wieszona na jednym końcu, ob. **bridled**; med. niewłaściwa błona się-gająca od jednej części do drugiej i powodująca nienormalne przylega-nie; mech. kilka powrozów lub łań-cuchów umocowanych o stały przed-miot, na których inny przedmiot może być utwierdzony, np. łańcuchy krzyżulca lub sznurki utrzymujące latawca; ryboł. linka lub tp. strzy-mująca i wzmacniająca boki sieci; woj. kielzno w zamku armatnim trzymające w miejscu drążek, **tum-bler**, i nosek, **sear**.

bridle, vi. 1) zadzierać nosa, oka-zywać pogardę i lekceważenie, stroić miny wiewiokę; 2) (o koniu) zgiać kark wskutek działania wędzidla.

bridle, vt. 1) nałożyć wędzidło, za-opatrzyć w wędzidło; 2) kielznać, prowadzić, panować nad czym wędzidłem lub tak jak gdyby wędzi-dłem, okiełznać, wstrzymać, opano-wać, trzymać na wodzy.

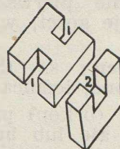
bridle cable, (b. kejbl) mar. powróż lub kabel u krzyżulca, ob. **mooring swivel**, **bridle**, s. 5) mech.

bridled, adj. part. powstrzymany, w szcz. anat. mający górną powiekę obwisłą i jednym końcem przywie-zioną tak że tworzy fałd (jak oko Mongoła).

bridle hand, (b. hend) lewa ręka (w której trzyma się zwyczajnie uzdę), mańka.

b. iron, bud. mocna żelazna szta-ba w kształcie strzemięcia do pod-parcia belki w podłodze gdzie brak jest dostatecznego podparcia.

b. joint, (b. dżojnt) cies. połącze-nie głęboko zaciętego końca belki itp. z drugą w formie siodełka.

2 zachodzi na 1.

b. path, (b. pağ) tor drogi na bul-warze miasta przeznaczony wyłącz-nie do jazdy wierzchem i zazwyczaj wysypany drobnym żwirem, ścieżka do jazdy konnej.

b. port, (b. port) mar. furta holo-niczna.

b. rein, (b. rejn) cugle (pl.).

b. rod, (b. rad) kol. żelazny pręt strzymujący końce dwóch szyn zwro-tniczych w normalnej odległości.

b. stricture, (b. strik'cier) med. zwężenie kanalikę przez wąską ta-siemkę w poprzek jak np. w cewce moczowej.

b. wrist, (b. (u)rist) przegub lewej ręki, ob. **b. hand**.

bridoon, s. (bridu'n) woj. podwój-ne wędzidło wojskowe.

Brie, s. (bri) bri, częściej po fr.: **fromage de Brie** (fromaž' debri') miękki ser śmietankowy z okolicy Brie we Francji (z delikatnym od-cieniem goryczy) lub też wyrabiany w ten sam sposób gdzie indziej.

brief, adj. (brif) 1) krótki (w cza-sie), trwający krótko; 2) krótki, zwięzły, ścisły, treściwy.

brief, adv. przest. lub poet. 1) krótko, w paru słowach; 2) wkrótce, niezabawem, niebawem.

brief, s. 1) krótki list, oświadcze-nie zawarte w niewielu słowach; streszczenie; 2) pr. a) pismo sądo-we, ob. **breve**; b) szk. **briefe**; c) ang. hist. patent wydany przez króla jako głowę K. A. upoważniający do zbiera-nia pieniędzy w kościołach na pe-wien cel; d) krótkie przedstawienie sprawy spornej przez adwokata, tak-że zwane **trial b.**; e) oświadczenie strony mające być użyte w odwoła-niu; f) to samo co **b. of title**; 3) muz. przest. ob. **breve**, s. 1); 4) przest. urzędowy list lub rozkaz; stąd: list apostolski; list żebracki z obszernym przedstawieniem położe-nia; 5) przest. katalog, lista, rachun-ek, zestawienie; 6) szk. czar, urok; **b. of title** wyciąg hipoteczny, wypis hipoteczny; **in b.** jednym słowem, słowem.

brief, vt. 1) skrócić, streścić, zro-bić wyciąg; 2) przedłożyć pismo, po-informować za pomocą streszczenia faktów; Ang. poruczyć sprawę (ad-wokatowi).

briefless, adj. (b.'les) nie mający sprawy sądowej, nie mający klien-tów.

brieflessly, adv. (-li) bez klientów; **brieflessness**, s. (-nes) brak klien-tów.

briefly, adv. (-li) pokrótce, w krótkości, zwięzle.

briefness, s. (-nes) zwięzłość.

brier, s. (braj'er) 1) tarnina, cierni, głóg, gęstwina krzewów kolczastych; 2) każda roślina o drzewnej łodydze mająca kolce i ciernie, w szcz. z ro-dzajów **ROSA**, **RUBUS** i **SMILAX**, ob., (róża, malina, kolcowój); 3) ko-lec lub gałązka takiej rośliny; na-ręczce gałązek; w Ang. szcz. dzika róża; 4) wrzosiec pld.-eur. **ERICA ARBOREA**, którego korzeń używa-ny jest na fajki zwane **French b.**; 5) fajka zrobiona z korzenia wrzośca.

brier root, (b. ru't) 1) korzeń wrzośca; 2) korzeń rozmaitych innych roślin używany do wyrobu fajek, **brierwood pipes**, w szcz. wrzo-siec **ERICA ARBOREA**, w St. Zj. wawrzyn górski **mountain laurel**, **KALMIA LATIFOLIA** lub kolco-rośle **SMILAX LAURIFOLIA** i **S. WALTERII**.

brierwood, s. (braj'eruud) 1) a) korzeń wrzośca **ERICA ARBOREA**; b) inne drewna używane do wyro-bu fajek; 2) fajka z takiego drewna.

briery, adj. (braj'eri) kolczasty, ciernisty.

briery, s. kolczasta gęstwina, gąszcz ciernistych krzewów.

briery thistle, (b. ɟisl) oset nadmorski *erynge ERYNGIUM MARITIMUM*, na Helu: baby-żebra.

brieve, s. (bri'w) pr. szk. dawniej: polecenie najwyższej władzy sądowiczej do niższego sądu, by przeprowadził rozprawę w sprawie wymienionej w piśmie; dzisiaj ograniczone do spraw wyznaczenia kuratora dla osoby umysłowo chorej.

brig, s. (brig) 1) mar. bryg, pełnorejowiec dwumasztowy; 2) mar. St. Zj. na amer. statku wojennym areszt za przestępstwa, więzienie, ob. **Bridewell**.

brigade, s. (brigejd') 1) brygada, oddział wojska obejmujący teraz zazwyczaj dwa pułki (w St. Zj. dwa pułki piechoty lub trzy pułki artylerii) pod komendą brigadiera (zwykle pułkownik lub generał); 2) brygada, zrzeszenie niewojskowe zorganizowane w celu pewnej służby np. *fire b.* straż pożarna; 3) przest. groźno ludzi działających wspólnie.

brigade, vt. 1) woj. łączyć w brygady, dzielić na brygady; tworzyć brygadę lub brygady; 2) łączyć lub dzielić na grupy, klasy, rodziny, rodzaje, gatunki, na wzór brygady obejmującej parę pułków, np. A. Newton określa, że Huxley stworzył z dwóch gromad, gadów i ptaków, „brygadę” *SAUROPSIDIA*.

brigade major, (b. mej'dżor) woj. ang. major brygady, czasowy adiutant brigadiera, dawniej także w St. Zj.

brigadier, s. (brigadir') woj. brigadier, komendant brygady; w St. Zj. zazwyczaj generał, w Polsce generał lub pułkownik, w Ang. oficer jakiegokolwiek rangi; jeżeli brigadier nie ma rangi generała, powraca po rozwiązaniu brygady do swojej poprzedniej rangi; *b. general* (b. dze'nerel) generał-brigadier, w St. Zj. ranga tuż wyżej pułkownika a niżżej generała-majora.

brigalow, s. (bri'galo, miejscowa nazwa australijska) bot. kilka rodzajów akacji w szcz. *ACACIA HARPOPHYLLA* i *A. DORATOXYLON*.

brigand, s. (bri'gend) 1) hist. żołnierz z piechoty, lekko uzbrojony, nie należący do regularnej armii; maruder, włóczęga; 2) rozbójnik, bandyta, w szcz. żyjący stale w lasach i w górach i stale napadający przejezdnych na szosie, brygant.

brigand, vi. wieść życie bryganta, żyć z rozbój.

brigandage, s. (-dejdz) rozbój, rozbójnictwo, życie zbójcekie; bryganci zbiorowo.

brigandine, s. (bry'gandin) hist. brygantyna, średniowieczna odzież wojenna, z płótna lub sukna z metalowymi naszywkami częściowo pokrywającymi się jak łuski.

brigandish, adj. (brygan'disz) zbójceki.

brigandishly, adv. (-li) po zbójceku, sposobem brygantów.

brigandism, s. (-dizm) zbójcektwo,

rozbójnictwo, bryganteria, brygantyzm.

brigantine, s. (bri'gantin) mar. re-jowiec dwumasztowy; w Ang. tą nazwą określają dwumasztowiec: re-jowiec z przodu a skośnożaglowiec z tyłu, co w St. Zj. zwie się *hermaphrodite brig*, ob.; 2) przest. okręt korsarski; 3) r. każdy lekki, szybki okręcił śródziemnomorski i lewantyński.

Briggsian, adj. (brig'sjen) dotyczący matematyka Henryka Briggsa (1561 — 1630) i jego odkryć; **B. logarithms** logarytmy Briggsa czyli *common* pospolite.

bright, adj. (brajt) 1) jasny, jaśniejący, świetlany, świecący, błyszczący; 2) przeźroczysty, przepuszczający światło, światły, jasny; 3) wpadający w oko, piękny, czarujący; 4) umysłowo bystry, żywy, okazujący śmiałość i szybką inteligencję, sprytny; 4) radosny, promieniejący; 5) świetny, wybitny; 6) jasny, zrozumiały, widoczny; 7) jasnego odcienia, np. *the brighter tobaccos* jaśniejsze tytonie, *the brighter side of life* jaśniejszy pogląd na życie; 8) jasnego dźwięku, *the b. bells of the village church* jasne tony dzwonu kościelnego; 9) mar. nagi, jak drewniane stoły i ściany szorowane ale nie malowane; *b. rope* powróż z drutu nie galwanizowanego ani niczym nie pokrytego; *b. shafting* mech, wał cylindrycznie udoskonalony przez specjalne walcowanie albo przez toczenie; *przec. black sh.*, ob.

bright, adv. jasno.

bright, s. 1) jasny gatunek tytoniu; 2) poet. jasność, światłość; 3) przest. piękność, piękna kobieta; 4) Ang. drewno amer. o jasnym słoju.

bright, vt. r. oświetlić, iluminować.

brighten, vi. (braj'ten) pojaśnić, stać się jaśniejszym i błyszczącym, rozjaśnić się, rozweselić się.

brighten, vt. 1) pojaśnić, rozjaśnić, uczynić jaśniejszym i błyszczącym, nadać połysku; 2) dodać blasku, dodać wspaniałości i świetności, powiększyć sławę; ulepszyć przez rozwianie smutku, rozweselić, poprawić widoki; 4) ożywić, dodać życia i ducha; 5) w fabrykacji, dodać życia, upiększyć, ożywić.

brightly, adv. (braj'tli) 1) błyszczaco, świetnie, jaśniejąco; 2) dowcipnie, i inteligentnie, sprytnie, przytomnie.

brightness, s. (-nes) 1) blask, świetność, wspaniałość, jasność; 2) szybkość orientacji, bystra inteligencja, przytomność umysłu, dowcip.

Bright's disease, (brajć diziz') med. choroba Brajta, *MORBUS BRIGHTII*, białkowe zapalenie nerek, pierwszy raz opisane w 1827 przez d-ra Ryszarda Brighta (1789 — 1858), ob. *nephritis*.

Bright, s. (bri'džit) mit. celt. galicka bogini ognia i domowego ogniska, oraz natchnienia poetyckiego, córka Dagdy, króla Tuatha De Danann, boga ziemi, a małżonka Bressa, pięknego Fomora, ob. *Bress*.

Brigittine, s. (-in) hist. kość. brygit (m), brygitka (f), członek zagromadzenia św. Brygity szwedzkiej, założonego w r. 1344, a opartego na

regule augustyniańskiej; zakon zwie się też Zakonem Zbawiciela, **Order of the Savior**, i obejmuje klasztory męskie i żeńskie.

brigue, s. (bri'g) r. intryga, kabała, podejście; vi. przest. starać się dopiąć czego przez intrygi, intrygować; vt. przest. chwycić w sidła, zdobyć przez intrygi.

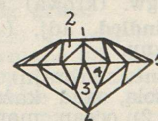
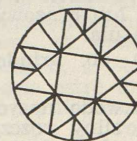
brill, s. (brił) zool. rodzaj flądry, smaczna ryba eur., *BOTHUS RHOMBUS*, płaska, sztybiasta, ob. *flatfish*, spokrewniona z fazjanem morskim, ob. *turbot*.

brilliance, **brilliancey**, s. (bril'jans, -i) 1) jasność, światłość, blask, promieniowanie; 2) świetność, niezwykle zdolności umysłowe, zdobywająca indywidualność.

brilliant, adj. (bril'ient) 1) brylantowy, rżnięty w brylant, o klejnotach, w szcz. o diamentach; 2) błyszczący, promieniejący, wprowadzający w podziw, szczególnie jasny, np. *a b. star*; 3) świetny (umysłem, czynem, zdolnościami), budzący podziw, wybitny.

brilliant, s. 1) brylant, klejnot (diament lub inny) rżnięty w specjalny sposób w liczne fasety, by wydawał więcej blasku; najczęstszy sposób szlifowania brylantów polega na tworzeniu dwupiramidy (piramidy podwójnej, o wspólnej podstawie): górna część ma wierzchołek ścięty a powierzchnia powstała przez ścięcie zwie się tafelką *table*, i jest otoczona pochyłymi fasetami, *facets*; górna część tej podwójnej piramidy zwie się koroną, *bezel* lub *crown*; dolna część tej podwójnej piramidy zwie się pawilon, *pavillon*; koronę i pawilon przedziela obwód podstawy obu piramid, pasek, *girdle*; sam czubek stożka dolnego, pawilonu, jest ścięty równolegle z tafelką a ta powierzchnia (mniejsza niż tafelka) zwana jest dolną tafelką, *culet*, prócz obu tafelk nowoczesny brylant miewa 56 faset, 32 w koronie, a 24 w pawilonie; w XX w. zaczęto stosować *twentieth-century cut* z 88 fasetami przy czym tafelkę zastąpiła

korona,
bezel lub crown

pawilon, *pavillon*

- 1) tafelka *table*
- 2) faseta gwiazdkowa *star facet*
- 3) faseta główna *main facet*
- 4) faseta narożna *corner facet*
- 5) pasek *girdle*
- 6) dolna tafelka *culet*.

piramidka fasetek; 2) druk, czcionka trzypunktowa, mniejsza niż diament, nie używana wcale w praktyce; 3) rodzaj materiału wełnianego z deseniem w tkaninie (czasem kolorowym).

brilliant-cut, (b. kat) szlifowany w kształt brylantu.

brilliantine, s. (bril'iantin') 1) brylantyna, rodzaj pomady do włosów; 2) brylantyna, materiał na ubrania, z moharu lub wełny koziej, podobny do alpaki, lecz w lepszym gatunku.

brim, s. (brim) 1) brzeg (ziemi dotykający wody), rąbek (wody dotykający ładu), granica (między ziemią a wodą), krawędź; 2) brzeg puhanu, miski, szklanki itp.; 3) kresa kapelusza; **b. of the pelvis** anat. górna krawędź samej miednicy zakreślonej linią kości biodrowej, wierzchem kości łonowej i przednim rąbkiem podstawy kości krzyżowej.

brim, vi. być pełnym po brzegi; **to b. over** przelewać się.

brim, vt. napełnić po brzeg.

brimful, adj. ('-fuł) pełny po brzegi; całkiem pełny; gotów przelać się; Dryden: **her brimful eyes**, Mickiewicz: i pierś zbyt pełna i już wybuchnąć gotowa.

brimfully, adv. (-i) po brzeg, po sam brzeg.

brimfulness, s. (-nes) napełnienie po brzegi.

brimmed, adj. (-d) mający kresę; 2) pełny po brzegi, równy z krawędzią.

brimmer, s. (-er) 1) kto lub co napełnia po brzegi, np. gospodarz, fala morska; 2) pełny puhan.

brimmer, vi. być pełnym po brzegi.

brimmer, vt. napełnić po brzegi; pić z puhanu pełnego po brzegi.

brimstone, s. ('-ston, Ang. steun) 1) siarka; 2) żłobnica, herod-baba.

brimstone-wort, s. ('-uört) chwast eur. gorycznik, gorysz, wieprzynieć, świni kopr, wszywy kopr, sarni korzeń, jeleni korzeń, siarkowy korzeń, w szcz. gorysz błotna, PEUCEDANUM PALUSTRE lub gorycznik pospolity P. OFFICINALE, którego korzenie palone wydają zapach siarki.

brimstony, adj. ('-stoni) 1) zawierający siarkę, podobny do siarki; 2) zalatujący diabłem.

brin, s. (bin) róg wachlarza.

brinded, adj. (bryn'dyd) pasiasty, pasiaty, plamisty, w czarne pręgi i plamy na siwym lub brązowym tle.

brindle, adj. (brindl) ob. **brinded**.

brindle, s. zwierzę w czarne pręgi lub plamy na siwym lub brązowym tle; gw. (krowa) krasula.

brindled, adj. (-d) ob. **brinded**; ob. **gnu**.

brine, s. (brajn) 1) woda nasyciona solą, stąd każdy silny roztwór soli; 2) ocean, morze, słone jezioro, solanka; 3) żył.

brine, vt. 1) zanurzyć lub sycić w słonej wodzie; skrapiać solą lub słoną wodą, np. siano **to b. hay**.

b. fly, (b. flaj) rozmaite muchówki (dwuskrzydłe, DIPTERA) rodzaju EPHYDRA, których larwy żyją w słonej wodzie.

b. piping, (b. paj'pin) rurociąg solankowy.

b. pump, (b. pomp) 1) mar. na okręcie pompa do pompowania słonej wody z kotła okrętowego, jeżeli jest za słona; 2) pompa do solanki.

b. shrimp, **b. worm**, (b. szrymp, b. uorm') zool. liścionogi skorupiaki z rodzaju ARTEMIA, żyjący w słonej wodzie.

bring, vt. (bring) 1) przyprowadzić lub przywieźć do tego miejsca,

gdzie się rozmowa o tym toczy, sprowadzić, sprowadzić z powrotem; 2) przynieść co komu, przysporzyć, dać, sprawić; 3) dostarczyć, nosić, lub prowadzić albo wozić; 4) przekonać, nakłonić, doprowadzić do; 5) przynosić, (w zysku), przysporzyć (w zamianie); 6) pr. wnieść, podać; 7) przest. wywieść, wyprowadzić, (w hodowli); **to b. down** a) nakłonić do zejścia na dół; upokorzyć; b) doprowadzić do pewnego dnia (rejestr, wiadomość itp.); **to b. forth** a) rozdzić; wytworzyć; b) odkryć, uwidocznić; **to b. forward** a) przedłożyć, przedstawić, wytoczyć; b) przenieść (w książce handlowej) na nową stronę; **brought forward** kup. a) do przeniesienia, b) z przeniesienia; **to b. home** a) uświadomić co komu; b) mar. podnieść i złożyć na miejsce (np. kotwicę); c) przynieść do domu; **to b. in** a) importować; b) wnieść przed ciało prawodawcze lub inne zebranie, np. wniosek, werdykt w sądzie; c) zarobić; d) zdobyć nowego członka; **to b. off** przeprowadzić rzecz do dobrego wyniku; **to b. on** przenieść, np. zakazać chorobę; **to b. one round** doprowadzić kogo do zmiany zapatrywania; **to b. one's eggs to a bad market** popusć komu szyki, zniweczyć czyjś projekt; **to b. out** a) wysłedzić, odkryć, ogłosić; b) jasno wywieść, wykazać; c) wyprowadzić (córkę w świat towarzyski), wystawić (nową sztukę teatralną); d) wyciągnąć z matni; **to b. over** nakłonić kogo do przejścia do przeciwnego obozu; pot. przekabacić; **to b. to** a) przywrócić do przytomności, ocucić; b) zatrzymać okręt np. strzałami; **to b. to bear** użyć nacisku moralnego; **to b. to light** wyciągnąć na światło dzienne; **to b. to pass** wykonać, ziścić; **to b. to terms** zmusić do zgody, doprowadzić do zgody; **to b. to the hammer** doprowadzić do licytacji; pot. puścić na beben; **to b. under** pokonać; **to b. up** a) wychować, wykształcić; b) wstrzymać kogo nagle; c) przyprowadzić bliżej, dostarczyć np. wojska z odsieczą; d) druk. podnieść przez podłożenie czego na prasie; **I can never b. myself to do it** nie mogę się na to zdobyć; **mother wanted to b. him up for the church** matka przeznaczyła go do stanu duchownego.

brininess, s. (braj'nines) słoność; **brinish**, adj. (braj'nisz) słonawy; **brinishness**, s. (-nes) słonawość.

brinjal, **brinjaul**, s. (brin'dżoł; pers. badindżan') bot. w Ind. Wsch. baklarzan; ob. **eggplant**.

brinjarry, **brinjaree**, s. (brindżar'i; birindż pers. ryz) w Ind. Wsch. 1) wędrowny handlarz zboża, soli itp.; 2) rodzaj charta wsch.-ind.

brink, s. (brink) krawędź lub kraj przepaści, brzeg lub rąbek u szczytu skłonu, stąd: urwisko lub stroma ściana nad rzeką lub tp.; brzeg, granica, przen. **b. of disaster** u brzegu porażki.

Brin's process, (bręz pra'sys) chem. sposób chwywania tlenu z powietrza za pomocą przemiany tlenku baru na dwutlenek przez ogrzewanie, a przez dalsze ogrzewanie rozdzielu dwutlenku na monoksyd i tlen.

briny, adj. (braj'ni) słony, dotyczący soli lub wody morskiej albo wody z salin.

brioche, s. (brio'sz; fr.) 1) lekka babka drożdżowa z mąki, masła i jaj; 2) wiązany podnózek.

briolet, s. (briolet'; fr.) briolet, długi brylant szlifowany w same trójkątne fasety.

briquette, s. (briket'; fr.) brykiet, cegiełka pyłu a) węglowego, lignitowego, torfowego; b) kruszcowego, pod ciśnieniem i z pomocą lepiszcza przerobiona na zwartą masę a) na opał lub b) do szmelcowni.

Briseis, s. (brizi's) Bryzeis, w „Iliadzie” Homera branka Achillesa, któremu zabiera ją wódz wyprawy, Agamemnon, kiedy sam musi oddać inną brankę, Chryzeidę; zabranie Bryzeidy jest powodem gniewu Achillesa i jego czasowego wycofania się z udziału w wojnie; ob. **Chryseis**.

brisement forcé, (brizma - 'forse') med. łamanie kości umyślnie (np. w wypadkach krzywego zróżnienia).

Brisingamen, s. (brizinga'myn) mit. isl. naszyjnik Freji.

brisingid, adj. (brizin'dzid) zool. należący do rodziny BRISINGIDÆ.

brinsingid, s. zool. rozgwiazda z rodziny BRISINGIDÆ.

Brisingidæ, s. pl. (brizindzi'di) zool. rodzina rozgwiazd **starfishes** ASTEROIDEA z cienkimi promieniami odrębnymi od płytek i z rowkami ambulakralnymi nie sięgającymi otworu ustnego.

brisingoid, adj. (brizin'go-id) zool. podobny do rozgwiazdy z rodziny BRISINGIDÆ; s. osobnik podobny do rozgwiazdy z tej rodziny.

brisk, adj. (brisk) 1) żywy w ruchach i w działaniu, szybki, szparki, rześki, rześwy, żwawy; **to take a b. walk** przejść się żwawym krokiem na spacer, **a b. wind** ostry wiatr; 2) musujący, pieniający się (o napoju); 3) przest. ostry, wyraźny.

brisk, vi. ożywić się; **to b. up** przyjąć ton wyniosły.

brisk, vt. ożywić, orzeźwić; **to b. up** wpłynąć na przybranie wyniosłego tonu.

brisken, vi. (-en) ożywić się, stać się żwawym, czasem z up.

briskem, vt. ożywić, zrobić żwawym i rześkim, często z up.

brisket, s. (-et) kuch. mostek (wołowy, cielęcy), dolna część pierśi między przednią parą nóg i nieco poza przednie nogi.

bristle, s. (brisl) zool. szczecinka, szczecina, szczeć, sierść; bot. szczecinka.

bristle, vi. 1) jeżyć się, jak szczecina na karku rozjuszonego knura lub włos przestraszonego kota; wyglądać jak gdyby co zjeżonego, **the battlefield b.-d with flags, the port b.-s with masts** pole bitwy jeżyło się sztandarami, port jeży się od masztów; 2) okazywać wzburzenie, burzyć się; **to b. up** oburzyć się.

bristle, vt. 1) najeżyć włos lub szczecinę; 2) dostarczyć szczeciny, dać szczecinę, zaopatrzyć w szczecinę; 3) rozczochrać.

b. bird, (b. bórd) zool. trzy gałtunki australijskiej sikory wąsatki

z rodzaju SPHENURA mające po dwie lub trzy pary zakreconych wąsów z odstających piórek.

bristle fern, (b. fern) bot. każda szczecinowata paproć rodzaju TRICHOMANES, w szcz. paproć pld. St. Zj. T. BOSCHIANUM.

b. grass, (b. gres) bot. trawa rodzaju Chætochloa, ob.

b. moss, (b. mos) bot. mech rodzaju Orthotrichum, ob.

b.-pointed, (b.-pojn'tyd) bot. zakończony nagle ostrym końcem, ob. apiculate.

b.-tail, (b. tejł) skoczogonek, szczeciogonek, rząd owadów THYSANURA (skoczogonki), podgromady beskrzydłych, APterygogonea, gromady owadów, INSECTA; najbardziej znany jest rodzaj rybików, LEPISMA TIDÆ, łusniczkowatych w szcz. rybk cukrowy, LEPISMA SACCHARINA.

bristlewort, s. (b.-uört) bot. roślina z rodziny Centrolepidaceæ, ob.

bristly, adj. (-li) szorsty, szorsty, szczecinowaty, kolczasty; **b. carrot** bot. gatunek dzikiej marchwi, sroczce gniazdo, DAUCUS PUSILLUS, bardzo szkodliwy chwast zach. St. Zj.; **b. crowfoot**, (b. kro'fut) pl. crowfoots, bot. jaskier pennsylvaniski, RANUNCULUS PENNSYLVANICUS Linn. z odstającymi włoskami na łodydze i z niełupką zakonczoną w ostry dziób; **b. locust** bot. różowy grochodrzew, pot. różowa akacja wsch. St. Zj. o owłosionych łodygach i różowym kwiecie motylkowatym; **b. sarsaparilla** bot. aralia włochata, ARALIA HISPIDA, amer. roślina araliowata o korze z właściwościami leczniczymi podobnymi do korzenia kolcowoju, RADIX SARSAPARILLÆ.

Bristol, adj. (bristoł) dotyczący Bristolu, portowego miasta Anglii zach.; **B. board** (b. bord) rodzaj kartonu nieglansowanego; **B. diamond**, ob. **B. stone**; **B. fashion**, (b. feshn) mar. w najlepszym porządku, przykładnie; **B. gem**, ob. **B. stone**; **B. metal** (b. metł) jasnożółty stop mosiężny (około 16 części miedzi na 6 części cynku); **B. milk** (b. myłk) napój zawierający wino, zazwyczaj sherry; **B. opening** (b. o'penin) rozpoczęcie partii warcabów z pola 11 i 16, ob. **checkers**; **B. paper** (b. pej'per) ob. **B. board**; **Bristol stone** lub **Bristol wapiak** spod Bristolu używany do wyrobu ozdób i waz; w stanie polerowanym zwany **B. diamond**, **B. gem**; **B. water** (b. uo'tyr) woda lecznicza spod Bristolu; **B. weed**, (b. u'id) bot. szczyr dog's mercury MERCURIALIS, roślina ostromleczowata.

brisure, s. (briz'er) 1) her. znak pochodzenia od linii młodszej; różnica; 2) fort. zmiana kierunku parapetu.

brit, **britt**, s. (brit) 1) młode zwykłego śledzia; 2) niektóre gatunki drobnego śledzia, w szcz. szprotka; 3) drobne zwierzątka morskie, stanowiące główne pożywienie wielorybów, w szcz. ENTOMOSTRACA (podgromada skorupiaków).

Britannia, s. (brite'nja) 1) Brytania, znana Rzymianom część

wysp stanowiąca do niedawna królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii; poet. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii; postać kobieca stanowiąca symbol tego królestwa; 3) b. skrót za b. metal.

britannia metal, (b. metł) stop koloru srebrnego, składający się z cyny, antymonu i miedzi, często z przymieszką cynku i bismutu.

b. ware (b. ue'r) imitacja srebrnej zastawy stołowej, z b. metal.

Britannic, adj. (brite'nik) brytyjski, dotyczący Wielkiej Brytanii (Anglii i Szkocji).

Britannically, adv. (-eki) po brytyjsku.

Briticism, s. (bri'tisizm) anglicyzm powszedni w Wielkiej Brytanii, zwrot, wyraz, zastosowanie wyrazu, wyrażenie idiomatyczne, właściwe specjalnie ang. jęz. używanemu w W. Brytanii.

British, adj. (bri'tisz) 1) brytyjski, celtycki, dotyczący pierwotnych celtyckich mieszkańców Brytanii; 2) brytyjski, dotyczący dzisiejszej Wielkiej Brytanii, jej rządu, mieszkańców itd.; **B. Association unit** elek. 99.86% ohma międzynarodowego, dziś uznawany już i w Wielkiej Brytanii; **B. barilla** (b. beri'la) 1) sól ługowa, potaż, popiół z alg; 2) soda, bezwodny węgiel sodu; **B. brandy** (b. bren'di) koniak angielski; **B. gum** (b. gom) sztuczna dekstryna; **B. lion** (b. laj'en) lew brytyjski, symbol państwa brytyjskiego; przen. imperium brytyjskie; **B. North-American Act, 1867**, pr. dokument włączający prowincje Kanady: Nową Szkocję i Nowy Brunswik w konfederację dziewięciu prowincji stanowiących wówczas **Dominion of Canada**; **B. oak**, (b. o'k) zwyczajny dąb ang. QUERCUS ROBUR Linn. częsty w Polsce; **B. oil**, (b. ojl) wcieranie angielskie zawierające terpentynę i inne olejki roślinne i naftę; **B. seas**, (b. si'z) cztery morza otaczające Wielką Brytanię: Atlantyk, Morze Północne, Kanał Angielski (Rekawkowy) i Morze Irlandzkie; **B. thermal unit**, (b. ger'met ju'nit) fiz. brytyjska jednostka ciepła, ilość ciepła wymagana do podwyższenia temperatury funta (453.59 gr.) wody o jeden stopień F. 5/9° C.) w stanie największej gęstości czyli około 39.1° F.; skrót B.T.U., jeden B.T.U. równa się 0.252 kalorii; **B. tobacco** bot. podbiał coltsfoot TUSSILAGO FARFARA L.

British, s. (1) język starożytnych Brytonów, język kimbryjski, ob. Cymric; 2) zbiorowo mieszkańcy Wielkiej Brytanii, Brytyjczyk (m), Brytyjka (f).

Britisher, s. (-er) przest. osoba urodzona w Wielkiej Brytanii, wyraz używany za czasów rewolucji amer., obecnie jeszcze tylko żart. stosowany w Ang. jako wyrażenie amer.

Brito-, przedr. (bri'to-) brytyjsko-

Britomart, **Britomartis**, s. (bri'to-mart, britomart'is) 1) mit. kl. bogini kreteńska identyczna z Artemidą jako patronka rybaków i marynarzy; zwana także Dictynna; ob. **great mother**; 2) w „Faërie Queen” Spencera uosobienie Czy-

stości; wychodzi za Artegala (czyli Sprawiedliwość).

Briton, s. (bri'ten) Brytończyk, członek jednego ze szczepów zamieszkujących Brytanię przed najeźdźcą Anglosasów: Kaledończyk czyli Szkot, Pikt, a po większej części Celt kimbryjski, mieszkający z rodziną ludnością pierwotną nie-aryjską, ob. **Brython**; 2) rodowity obywatel Wielkiej Brytanii, w szcz. Anglik, ob. **Anglo-Saxon**.

Brittany, s., **Brittany cloth**, (b. kło'z) płótno bretońskie, materiał ze lnu i bawełny wyrabiany w Bretonii, w pñ. Francji.

brittle, adj. (britł) 1) kruchy, łatwo łomliwy, niewytrzymały, nieodporny; 2) słaby, niestały, niepewny, niespolegliwy; **b. fern** bot. paproć krucha, FILIS FRAGILIS, bardzo rozpowszechniona w Eur., Azji i Amer., o kupkach z krótkotrwałymi zawijkami; **b. mica**, (b. maj'ka) min. mika krucha, grupa stojąca między chlorytami a mikami właściwymi, grupa klintonitu, ob. **Clin-tonite group**; **b. silver ore**, (b. sil'-weror) min. stefanit, ob. **stephanite**; **b. star**, (b. sta'r) zool. gwiazdnica, gwiazda morska; **b. thatch**, (b. żacz) bot. srebrne palmetto, ob. **silver thatch**; **b. willow**, (b. ui'to) bot. wierzba krucha crack willow SALIX FRAGILIS Linn.

brittly, adv. (-i) kruchko, łomliwie.

brittleness, s. (-nes) kruchosć, łomliwość; przen. niepewność, niespolegliwość.

bristlewort, s. (b. 'uört) bot. 1) roślina z nielicznej grupy glonów, ramienic, CHARALES, np. CHARA FRAGILIS, ob. **Characeæ**; 2) mikroskopijna jednokomórkowa roślina typu siemieniowców, ZYGOPHYTA, gromady okrzemków, DIATOMEÆ, tak zwana ponieważ jej błona przesiąknięta jest krzemionką, ob. **diatom**.

britzka, **britska**, **britziska**, s. (brić'-ka) bryczka.

Briza, s. (bri'za) bot. drżączka, rodzaj traw eur. i pld.-amer. znamieny długimi sercowatymi kłoskami, ob. **quaking grass**.

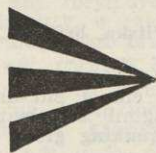
broach, s. (brocz) 1) przest. narzędzie ostre drewniane lub żelazne, jak sztydo, oszczep, lanca lub dziurk itp.; 2) rozmaite tego rodzaju spiczaste narzędzia, np. a) (grepl.) stalowy żab grzebienia; kuch. szpi-kulec, (dawniej: śpi-kulec, śpigłica) do trzymania pieczeni nad ogniem; mech. rozwiertek, wyżłabiak, wiertak, świder korbowy, drylownik; mur. ostre dłuto do ciosania kamienia z grubszą; ślus. szpilka w zamku wchodząca w dziurkę klucza; także sztabka klucza między rękojeścią a zębem; 3) coś podobnego do sztydy, w szcz. ostry czubek na głowie młodego jelonka; bud. wieżyczka wychodząca wprost z wieży bez parapetu u spodu, przest. wieżyczka; 4) nadcięcie, wywiercenie, przedziurawienie; 5) broszka, szpilka bezpieczeństwa, przyjaciółka.

broach, vt. 1) przekłuć, kłuć, ugodzić; 2) nadziać (na ostrze); 3) przedziurawić, wywiercić dziurkę, np. w beczce, by spuścić wino, wy-

łać, przelać; 4) otworzyć (po raz pierwszy), rozpocząć, nadpocząć; 5) wytoczyć (pod dyskusję), ogłosić (po raz pierwszy), wprowadzić (jako przedmiot rozmowy); 6) roz-wierać, wyżybiać (szerszy otwór); 7) przest. spowodować wybuch; 8) przest. pozabawić panienstwa, zabrać dziewictwo.

broacher, s. 1) wydawca pier-wszego nakładu, promotor, projek-todawca; 2) mech. rozwiertak; 3) szpic, dawniej: śpica.

broad, adj. (bro'd) 1) szeroki, roz-legły w bok; 2) w szcz. kupieckie oznaczenie pewnych towarów, np. b. silk materiał jedwabny, w odr. silk ribbon; b. glass odr. window glass, itp.; 3) szeroki, rozległy (na wszystkie strony, nie tylko w bok); b. view rozległy widok wokół; 4) otwarty (na wsze strony), jasny, pełny; in b. day light w jasny dzień; 5) jasny, widoczny, zrozu-miały, naturalny, b. hint namacal-na aluzja, wskazówka jakiej nie można nie zrozumieć; a b. foreign accent wyraźny akcent cudzoziem-ski; 6) jasny, wyraźny, nieobwini-ny w bawelne, wypowiedziany bez o-gródek i bez względu na zasady grzeczności, gruby, niedelikatny; a b. joke rubaszny dowcip, gruby żart; 7) swobodny, nieliczący się z różnymi względami; 8) obszer-ny, ogólny, powszechny; 9) główny i esencjonalny odr. szczegółowego, po-swieconego drobnym szczegółom; 10) szt. p. znamieny szerokością, ob. breadth 6); 11) fon. (o samogłosce) wymawiany szeroko z otwartymi na-rzędami mowy, ob. wide; (o spółgłosce) wymawiany z szerokim prze-pływem powietrza np. sz; 2) Au-stralia, (o wełnie) silny, mający silne włókno; as b. as long równie długości i szerokości; b. arrow (b. erro) a) strzała z szeroką głową; b) her. głowa strzały w tarczy, ob. pheon; c) godło rządu bryt. na

broad arrow, c)

armatach i składach; b. bean bot. bób, FABA FABA; b. bean rust (b. bi'n rost) rdza bobu spowodowana przez pasorzytny grzybek, omarnika bobiego, UROMYCES FABÆ; B. Church w Ang. liberalne żywioty w KA. i innych; b. gauge kol. tor szer-szy niż 4'8½" ob. gauge; b. glass szkło tafłowe, szkło cylindryczne; b. jump (sport) skok w dal, odr. high j. skok wzwyż; b. ligaments anat. dwoje bocznych ścięgien ma-cicznych idących od boków macicy do bocznych ścian miednicy; mię-dzy dwiema warstwami każdego ścięgna zawarte są jajowód i jaj-niki; b. tool (b. tu'l) mur. szerokie duto do wyrównywania kamiennego muru, ob. drove; b. twelves rozmiar papieru.

broad, adv. szeroko, na szerokość, wszcz; obecnie w użyciu prze-ważnie w związku np. b. awake bystro, z całą świadomością; b. on lub off,

mar. w sporej odległości od noto-wań wziętych za podstawę.

broad, s. 1) szerokość, szeroka część czegoś; 2) hist. moneta **broadpiece**; 3) część tokarki do drążenia cylindra; 4) druk. szta-biki lub sztegi 48-punktowe, ob. furniture, druk.; 5) Ang. rozlew rzeki, zalane mokradło.

broadax, **broadaxe**, s. (brod'eks) topór o szerokim ostrzu.

broadbill, s. (b. bil) 1) czarno-głowa dzika kaczka amer. ob. scaup duck; 2) kaczka płaskonos **shoveler** SPATULA; 3) rodzaj ptaków EU-RYLEMIDÆ na Jawie i na Su-matrze.

broad-bottomed, (b. ba'tymd) ma-jący szerokie dno; B.-b. Admini-stration hist. ang. gabinet ministe-rialny Henryka Pelhama (1744) złożony z przedstawicieli wszystkich odcieni.

broadbrim, s. (b'brim) 1) kape-lusz z bardzo szeroką kresą jaki no-sili kwakrzy, Society of Friends; stąd pot. kwakier.

broad-brimmed, adj. (-d) mający szeroką kresę.

broadcast, adj. (b'kest) 1) rozsy-pywany na wsze strony; 2) (o sie-wie) szerokokorutny, w przec. rzędo-wego, drill; 3) teletech. radiowy.

broadcast, adv. we wszystkich kierunkach, pełną garścią, na wsze strony; roln. szerokokorutnie, roz-siewając (rzutem) jak najszerzej.

broadcast, s. 1) rozsypywanie na wszystkie strony; 2) roln. siew sze-rokorzutny w przec. rzędownego, drill; 3) teletech. nadawanie audy-cji, rozgłaszanie przez radio, b. station rozgłośnia.

broadcast, vt. 1) rozsypywać sze-roko; 2) roln. siać szerokokorutnie; 3) teletech. nadawać przez radio.

broadcloth, s. (b.kło) 1) sukno na ubrania męskie o szerokości 1½ do 1¾ jarda (ok. 45½ do 78 cm.) w odr. innych wełnianych materia-łów o szerokości ¾ jarda; 2) mate-riał na ubrania damskie; 3) ro-dzaj płótna.

broaden, vi. rozszerzać się, rósć wszcz, przen. rozszerzać umysł, rósć umysłowo, stawać się szerzej myślą-cym, his ideas broadened with in-creased responsibilities w miarę zwiększania odpowiedzialności po-jęcia jego rosy.

broaden, vt. rozszerzyć (fizycznie i umysłowo), poszerzać.

broad-gauge, adj. (b. godź) 1) szeroki, szczydry, oświecony, swia-ty; 2) ob. broad gauge pod broad.

broad-horned, adj. (b. hornd) mający rozłożyste rogi.

broadleaf, s. (b.li'f) bot. 1) drze-wo TERMINALIA LATIFOLIA z rodziny trzdiczkowatych COM-BRATACEÆ; na Jamajce; 2) de-reniowane drzewo nowozelandzkie GRISSELINA LITTORALIS; b. tree, (b. tri) a) ob. wyżej; b) liściaste drzewo okrytozalążkowe, ob. Angio-spermae, jak np. dąb i klon w odr. iglastych, jak np. sosna i jodła.

broad-leaved, **broad-leafed**, adj. (b'liwd) bot. szerokolistny; b. apple drzewo australijskie a) mirtowate

ANGOPHORA SUBVELUTINA, któ-rego szerokie liście stanowią pasze dla bydła; b) krzyżcowe CAREYA AUSTRALIS o jadalnych owocach i nasionach; b. laurel wawrzyn gór-ski mountain laurel KLAMIA LA-TIFOLIA; b. maple klon zach.-amer. ACER MACROPHYLLUM tworzący duże lasy nad Pacyfikiem w St. Zj.; b. tree ob. broadleaf tree.

broad-minded, adj. (b'majndy) mający szerokie poglądy, liberalny, wielkoduszny, przec. narrow-minded ciasnego umysłu.

broadmindedness, s. (-nes) szeroki pogląd na świat, w przec. pro-wincjonalności, zaściankowości, ma-łomiatieczności, parafianstczyzny, pogląd ze stanowiska wyższego po-nad drobne okoliczności i z wyro-zumieniem; wyrozumiałość, libera-lizm.

broadpiece, s. broad guinea, (b.'pi's, b. gi'ni) hist. ang. złota mone-ta ang. z w. XVI—XVII, tak nazwa-na po wprowadzeniu w r. 1663 gwi-nei (węższej i grubszej); b. miał 20 szylingów, guinea 21, choć wy-dana pierwotnie w wartości 20.

broad seal, (b. sił) urzędowa pie-czeń hrabstwa (w Ang.) lub powiatu (w St. Zj.) albo państwa.

broadshare, s. pług do płytkiej orki.

broadshare, vt. orać pługiem do płytkiej orki.

broadsheet, s. ob. broadside 5).

broadside, s. ('-sajd) 1) mar. bok okrętu nad wodą; b. slipway, (b. slip'uej) mar. wyciąg poprzeczny; 2) szeroka, nieprzerwana powierzch-nia (wielkiego przedmiotu, domu zwierzęcia itp.); 3) mar. wszystkie armaty zbiorowo, z jakich można wypalić naraz z jednego boku okrę-tu; także taki równoczesny wy-strzał; 4) pot. wspólny atak, salwa z jakiegokolwiek broni, przen. salwa obelg i słownych napaści; 5) druk. duży arkusz papieru zadrukowany tylko po jednej stronie, także broadsheet.

broadsword, s. (b'sord) szabla, szablica, kord, broń sieczna, czasem obusieczna i do użycia obiema rękami naraz (oburącz); kordelas; szabla kawalerzycka (kawaleryj-ska); ob. claymore.

brob, s. (brab) 1) stol. gwoździ wbity wzdłuż styku dwóch słupków dotykających się końcami, aby za-pobiec przesunięciu się materiału obrabianego; 2) górn., Ang. podpora pod strop w kopalni węgla.

Broddingnag, s. (brab'dingneg), kraina olbrzymów w "Gulliver's Travels" Swifta.

Broddingnagian, adj. brodding-nagski, z Broddingnagu, ogromny, olbrzymi, kolosalny; s. olbrzym.

brocade, s. (brokej'd) brokat, da-wniej złotogłów, srebrogłów; mate-riał jedwabny przetykany złotem i srebrzem lub zdobiony wypukłym ry-sunkiem w kwiaty i liście; także inny materiał (choćby nie jedwab-ny) w ten sposób zdobiony; 2) ro-dzaj proszku do brązowania.

brocade, vt. przetkać w brokat lub jakby w brokat; ozdobić, upię-kuszyć.

brocaded, adj. (-yd) 1) przetkany srebrzem i złotem lub zdobny w wypukły rysunek kwiecista i liściasta; 2) ubrany w brokat, dawniej w złotogłów.

brocard, s. (bro'kard; od nazwiska biskupa Burkharda z Wormacji, autora zbioru reguł kościelnych) 1) reguła lub maksyma wyrażona w formie krótkiego zdania łatwego do zapamiętania; 2) (broker'; fr.) ostre słówka, kpiny.

brocatel, **brocatelle**, s. (bra'katel, brakatel') 1) brokatela, gruba tkanina o rysunku podobnym do brokatu, lecz z wełny i jedwabiu, używana na ściany, na poduszki w powozie itp.; 2) marmur kataloński popielato-żółty z żyłami czerwonymi.

broccoli, s. (bra'koli) rodzaj kalafioru, *BRASSICA OLERACEA* VAR. *BOTRYTIS* Linn.

broch, s. (brak, brok; od borg isl. zamek) przedhistoryczna kamienna wieża znajdowana na wyspach Sztetlandzkich i na Orkadach oraz niedalekim lądzie; zazwyczaj składająca się z dwóch ścian obejmujących małe pokoje dookoła środkowego podwórca.

brochant, adj. (bro'szent; od brocher (brosze') fr. przekuć, nadziać) her. leżący na, przykrywający (nieco zakryty).

brochantite, s. (bra'kentajt; z fr. brosza 'tajt, od nazwiska mineraloga Brochanta de Villiers, brosza de wijje') min. brochantyt, gipsowiec rzędu siarczanów, zasadowy siarczan miedzi, $\text{CuSO}_4 \cdot 3\text{CuO} \cdot \text{H}_2\text{O}$, t.3.5 do 4, c.w. 3.78 do 3.9.

brochette, s. (broszet') kuch. mały rożen, rożenek; en b. (fr. a b.) na rożnie, z rożna.

brochidodrome, **brochidodromous**, adj. (braki'dodrom, brakida'dromós) bot. tworzący pętlce, o unerwieniu niektórych liści tworzących w blazsze pętle nerwów jak np. kokornakowatych, *ARISTOLOCHIACEAE*, i mydleńcowatych, *SAPINDACEAE*.

brochure, s. (broszür') broszura, niewielka książka, nieoprawna w twardą okładkę, często przedruk artykułu w formie książkowej; w jęz. ang. to samo co **pamphlet**; jednak w pol. wyraz pamflet ma zupełnie inne znaczenie, ob. **lamppoon**, s.

brock, s. (brak) borsuk eur.; czasem w użyciu jako przeczyszczenie na człowieka zapatrzonego w siebie, sobka.

brokage, s. (bra'kedż) 1) moneta wadliwie wybita; 2) szk. czerepy, stłuczone naczynie.

Brocken specter, **Brocken bow**, ob. **mountain specter**.

brocket, s. (bra'ket, 'kit) 1) dwuletni płowy jelen, także zwany **brock**; 2) mały jelen pld.-amer. o rogach nierozwiniętych, zwyczajnie uważany za oddzielny rodzaj *MAZAMA*, identyczny z *COASSUS*.

brodel, **brodelle**, s. (bro'del) przest. pisownia wyrazu **brothel**, ob.

broderer, s. (bra'derer) starodawną wymowa zamiast **broiderer**, w szcz. B. pl. unia robotnicza hafciarz w Londynie w Ang.

brogan, s. (bro'gen) ob. **brogue**.

bröggerite, s. (bre'gerajt); od nazwiska mineraloga norweskiego Waldemara Krz. Bröggera, 1851-) min. bröggeryt, rodzaj uraninitu, bogaty w tor, t.5-6, c.w.8-9.7.

brogue, s. (bro'g) ciężki mocny bucik, często ze skóry niedogarbowanej, dawniej noszony w Irlandii i w górach szkockich; podobny do łapci noszonych na Litwie i na Polesiu; 2) akcent irl. w jęz. ang.; 3) przest. pończocha; spodnie.

broider, **broiderer**, **broiderer**, przest. ob. **embroider** itd.

broigne, s. (brojn) hist. kaftan ze skóry i grubego sukna z naszywkami metalowymi, kółkami i płytkami.

broil, s. (brojl) 1) zamieszanie, tumult, zamieszka, sprzeczka, kłótnia, bijatyka, bójka; 2) pieczenie na węglach (bezpośrednio lub na ruszcie); 3) coś pieczonego w ten sposób.

broil, vi. 1) kłócić się; 2) brać udział w bójce; 3) piec się (na węglach lub na ruszcie), skwarzyć się; 4) być wystawionym na wpływ wysokiej temperatury.

broil, vt. 1) wciągnąć w zamieszanie, w kłótnię, w bójkę; 2) wystawić na wpływ wielkiego gorąca; 3) piec bezpośrednio na węglach albo na ruszcie; 4) przest. spalić na węgiel.

broiler, s. (-er) 1) osoba wywołująca zamieszanie, kłótnię, bójkę; zawiadka, (dawniej także: zawiadka), kłótnik; 2) kto lub co skwarzy na ogniu, osoba piekąca na węglach bezpośrednio lub na ruszcie; przyrząd lub naczynie do skwarzenia na otwartym ogniu; 3) pot. drob odpowiedni do pieczenia; 4) pot. dzień bardzo skwarny.

brokage, s. (bro'kedż) faktorstwo, pośrednictwo, dawniej w ujemnym znaczeniu, np. pośrednictwo w kupowaniu posiadaczy i kościelnych, rajfurstwo itp.; obecnie w użyciu jedynie w zwrocie **marriage brokage** swatanie, ob. **brokerage**.

broke, (brok) czas przeszły od **break**; także przest. imiesłów czasu przeszłego, St. Zj. pot. zbankrutowany, bez centa.

broke, s. 1) pl. kędziorki krótkiej wełny na krajach runa w szcz. na karku i na brzuchu; 2) przest. rana, pęknięcie; 3) przest. ochłap, odpad.

broke, vi. 1) r. handlować; 2) przest. rajfurzyć.

broken, adj. part. perf. od **break**, vt. w szcz. 1) podzielony gwałtownie na kawałki, połamany, poszarpany, rozdarty, zerwany (fizycznie i przen.); 2) złamany (wiekiem, chorobą itd.); 3) zniszczony, pokonany, pogiębiony (rozpacza, przeciwnościami); 4) tresowany; 5) złamany, niedochowany, niedotrzymany; 6) zrujnowany finansowo, zbankrutowany; 7) przerywany, niestawiczny; 8) zgłęty, chropowaty, nierówny, niegładki; 9) łamany, wymawiany niepoprawnie, **the spy spoke** a b. **Polish** szpieg mówił łamaną polszczyzną; 10) filol. a) pochylony, o samogłosce; b) dotyczący pewnych form liczby mnogiej w jęz.

ar. bardzo odmiennych od liczby pojedynczej; 11) niekompletny, (o towarze), np. **b. dozen** nadpoczęty tuzin, **b. lot** partia towaru nie mająca wszystkich rozmiarów asortymentu; 12) pośledni, o papierze poplamionym i uszkodzonym więcej niż **retree**, ob., i znacznym w Ang. XXX; 13) zacieniony, o kolorach rdzawym i stalowo-niebieskim zmieszonym z popielatym; **b. ashlar** bud. mur z ciosowego kamienia prostokątnego ale rozmaitej wielkości; **b. beer** resztki z odpadków piwa; **b. breast**, med. wrzód gruczołu mlecznego; **b. coal** w St. Zj. drobny węgiel antracytowy wielkości 2½—4"; **b. man**, szk. człowiek wyjęty spod prawa, dawniej wywołaniec, banita, dzisiaj rozbójnik, bandyta; **b. meat** odpadki, odpadki mięsa lub innego jadalnego; **b. music**, muz. a) muzyka z akordami rozłożonymi w arpeggio; b) muzyka na różne instrumenty grające razem, lub na przemian; **b. number** mat. ułamek; **b. pediment**, bud. szczyt fasady, częsty w rokoku, z podstawami jakoby pod figury lub wazy; **b. stowage**, mar. załadowanie towaru na okręcie z pozostawieniem dodatkowego wolnego miejsca; **b. tea** odpadki surowej herbaty uważane za pośledniejszej jakości niż całe listki; **b. weather** niestawa pogoda; **b. wind** weter. rozedma, ob. **heaves**.

broken-backed, adj. (b. bekd) mający złamany krzyż; mar. o okręcie, zapadający się na obu końcach, a wznoszący w górę w środku, bliski załamania się, ob. **hogged**; weter. o koniu, mający krzyż zrosnięty z kośćmi udowymi zamiast połączenia ścięgna; ob. **chinked**.

broken-down, adj. (b. daun) złamany chorobą, zmartwieniem, rozpaczą itd., bezsilny fizycznie i moralnie.

broken-hearted, (b. har'tyd) ze złamanym sercem, bez otuchy, przygnębiony.

broken-heartedly, (-li) bez otuchy, ze złamanym sercem.

broken-heartedness, s. (-nes) brak otuchy, rozpacz, stan przygnębienia.

broken-mouthed, adj. (b.-mau'ɛd) bez niektórych zębów, o owcach i krowach.

broker, s. (bro'ker) 1) agent giełdowy, kupiec handlujący papierami wartościowymi, weksłami, walutami itp., komisant; 2) właściciel zakładu zastawniczego, St. Zj. **pawnbroker**; 3) przest. (Szezkspir) faktor małżeński, pośrednik małżeński, swat; 4) przest. domokrażca, sklepikarz.

brokerage, s. (-ycz) 1) agentura giełdowa, przedsiębiorstwo handlowania walorami; 2) handlowanie walorami; 3) komisowe od transakcji giełdowej pobierane przez agenta giełdowego i asekuracyjnego lub handlarza walorów, prowizja, kurtaż.

broker's note, (b. not) sprawozdanie agenta giełdowego o transakcji przeprowadzonej na polecenie i rachunek mocodawcy.

brokery, s. (-i) 1) Ang. skład przedmiotów używanych; 2) przest. interes agenta giełdowego.

broma, s. (bro'ma) 1) med. pożywienie, żywność; 2) łatwo strawne kakao, z którego całkowicie usunięto olej.

bromacetic, adj. (brom'asi'tik, -ase'tik) chem. dotyczący jednego z trzech kwasów bromowo-octowych: **monobromacetic acid** $\text{CH}_3\text{BrCO}_2\text{H}$, **dibromacetic a.** $\text{CHBr}_2\text{CO}_2\text{H}$ i **tribromacetic acid** $\text{CBr}_3\text{CO}_2\text{H}$, w szcz. pierwszego, kwasu jednobromowo-octowego.

bromal, s. (bro'mal) chem. bromal, aldehyd trójbromowo-octowy, oleista ciecz bezbarwna CBr_3CHO pozostająca w takim stosunku do bromoformu CHBr_3 jak chloral CCl_3CHO do chloroformu CHCl_3 .

bromalid(e), s. (brom'alid, 'a-lajd) chem. bromalid, związek krystaliczny $\text{C}_2\text{H}_5\text{O}_2\text{Br}$, ob. **chloralide**.

bromalin, s. (-lin) apt. bromalina, związek krystaliczny $(\text{CH}_3)_3\text{N}_2\text{C}_2\text{H}_5\text{Br}$, środek kojący w wypadkach padaczki.

bromanil, s. (brom'anil) chem. substancja analogiczna z chloranil z tą różnicą, że zawiera brom zamiast chloru.

bromargyrite, s. (bromar'dżirajt) min. ob. **bromyrite**.

bromate, s. (brom'ejt) chem. sól kwasu bromowego.

bromate, vt. chem. mieszać z bromem, zaprawiać bromem.

brome grass, (b. gres) bot. stokłoska, ob. **Bromus**.

Bromelia, s. (brom'ilia, od nazwiska botanika szwedzkiego Olafa Bromela, 1639-1705) bot. nieliczny rodzaj podzw. roślin amer. z rodziny **BROMELIACEAE** dostarczający silnego włókna i obejmujący m. i. dziki ananas.

Bromeliaceae, s. pl. (-liej'si-i) bot. liczna rodzina jednoliściennych roślin rodzimych z Amer. podzw., obejmująca około 40 rodzajów i 900 gatunków, w tym wiele epifytów (o korzeniach nadziemnych).

bromeliaceous, adj. (-szós) bot. dotyczący roślin z rodziny **BROMELIACEAE**.

bromelin, s. (bro'milin, od Bromelia, dawniejszej nazwy rodzaju ananasu) fizjol. chem. proteolityczny enzym zawarty w soku ananasowym.

bromethylene, s. (brome'jilin) chem. brometylen, bromowa pochodna etylenu, w szcz. winylobromek CH_2CHBr_2 .

bromhydrin, s. (bromhaj'drin) chem. związek utworzony z któregośkolwiek alkoholu wielowodorotlenowego (w szcz. gliceryny) przez podstawienie bromu za jedną grupę wodorotlenową lub kilka.

Bromian, adj. (bro'mien) mit. kl. dionizyjski, dotyczący Bromiosa czyli Dionizjosa; **B. drink** wino.

bromic, adj. (-mik) chem. bromowy, zawierający brom, w szcz. o związkach w których brom jest pięciowartościowy, np. **b. acid** HBrO_3 , kwas bromowy podobny do kwasu chlorowego.

bromid(e), s. (-mid, '-majd) chem. bromek, związek bromu z in-

nym pierwiastkiem lub rodnikiem; sól lub ester wodorobromku, np. **potassium b.**, ob., bromek potasowy, bardzo ważny w leśnictwie i w sztuce.

b. paper (b. pej'per) fot. światłoczuły papier pokryty żelatyną zaprawioną bromkiem srebrowym AgBr.

bromidic, adj. (bromi'dyk) gnuśny, ciężki; -ally, adv. gnuśnie, ciężko.

bromidrosis, **bromhidrosis**, s. (bromidro'zys) med. pot cuchnący, pot smrodliwy, **BROMIDROSIS**, **OSMIDROSIS**.

brominate, vt. (bro'minejt) chem. zaprawiać bromem, w szcz. zastąpić bromem wodór.

bromination, s. (brominej'szn) chem. poddanie pod działanie bromu, w szcz. w celu zastąpienia wodoru bromem.

bromin(e), s. (bro'min, -myn; bromos gr. smród) chem. brom, pierwiastek chemiczny, o odrażającym zapachu, ob. **halogen**, **chlorine family**; skrót Br, w przyrodzie nie istniejący w stanie wolnym, chemicznie prawie identyczny z chlorem pod względem zachowania się; liczba atom. 35, c. at. 79.916, c. w. w temp 20° C. 3.119, temp. wrzenia 58.8° C., temp. tężenia 7° C.

brominism, s. ob. **bromism**.

bromism, s. (bro'mizm) med. bromica, zatrucie bromem, chorobowy stan gnuśności wywołany nadmiernym użyciem bromu, **BROMISMUS**, objawy: ogólne osłabienie, lenistwo umysłowe i wyrzuty na skórze.

bromize, vt. (-majz) fot. zaprawiać bromem; -r, s. (er) fot. kto lub co zaprawia bromem.

bromlite, s. (brom'lajt; od Bromley Hill w Cumberland w Ang.) min. bromleit, sylikoid z rzędu węglanów podobny do witerytu i stroncjianitu.

bromo-, przedr. (bromo-), **brom-**, przedr. (brom-) chem. bromowo-

bromobenzene, s. (-benzin') chem. każda bromowa pochodna benzolu (C_6H_5) w szcz. bezbarwna oleista ciecz $\text{C}_6\text{H}_5\text{Br}$.

bromoform, s. (-form) chem. bromoform, bezbarwna ciecz CHBr_3 ; o smaku słodkawym i o przyjemnym zapachu, w skutkach podobny do chloroformu, z którym jest identyczny co do budowy z różnicą zawartości bromu zamiast chloru.

bromogelatin, adj. (-dżelatin) fot. dotyczący zaprawiania płyt zawierającą (emulsję) żelatyny zawierającą bromek i azotan srebrowy.

bromoidism, s. (bromo-aj'odizm) med. bromojodizma, zatrucie bromem i jodem lub ich związkami.

bromiodized, adj. ('odajzd) fot. zaprawiony bromkiem i jodkiem.

bromol, s. (bro'mol, '-mal) apt. bromol, chemicznie trójbromofenol, **tribromophenol**, $\text{C}_6\text{H}_2\text{Br}_3\text{OH}$, substancja krystaliczna używana do dezynfekcji.

bromopierin, **brom-**, **-pikrin**, s. (bromo-, brom- -pikrin) chem. bromopikryna, cuchnaca ciecz wy-

buchowa CNO_2Br , analogiczna do chloropikryny.

Bromus, s. (bro'mes) bot. stokłoska, liczny rodzaj traw, rodzimy w strefie umiarkowanej; przeważnie nieużyteczne chwasty, lecz stokłosa miękka **aweless brome grass** **BROMUS INERMIS** Leyss., uprawiana jako cenna pasza.

bromvogel, s. (brom'fogel) rogożółb, płd. amer. ptak **BUCORVUS CAFER** o długim silnym haczykowatym dziobie, u nasady pokrytym kostną tarczą, ob. **hornbill**.

bromyrite, **bromargyrite**, **bromite**, s. (bro'mirajt, bromar'dżirajt, bro'majt) min. bromit, bromargyryt, solowiec rzędu chlorków metali ciężkich, rodzimy bromek srebrowy AgBr; Meksyk i Chile.

bronchia, s. pl. (bronk'ia) oskrzele (pl. od oskrzela, ob. **bronchus**) część górnych dróg oddechowych, dwa rozgałęzienia tchawicy, dzielące się dalej na oskrzeliki, ob. **bronchiole**.

bronchial, adj. ('-kieł) anat. oskrzelowy, dotyczący oskrzeli i ich rozgałęzień; **b. arteries** odgałęzienia aorty zstępnej towarzyszące oskrzelom we wszystkich ich rozgałęzieniach; **b. glands** gruczoły chłonne (**GLANDULAE LYMPHATICAE**) położone u rozgałęzień tchawicy (**TRACHEA**) i wzdłuż oskrzeli (**BRONCHI**), **b. respiration** med. oddech krtaniowy, oddech oskrzelowy, znamieny szmerem oskrzelowym, ob. **bronchophony**; **b. tubes**, anat. rury oskrzelowe, dudy oskrzelowe; **b. veins** żyły oskrzelowe, towarzyszące oskrzelom i ich rozgałęzieniom i wpływające do nieparzystej żyły wielkiej, **VENA AZYGOS**, i do wyższych międzyżebrowych.

bronchially, adv. (-li) oskrzelowo, przez oskrzele, oskrzelami, za pomocą oskrzeli.

bronchiectasis, s. (bron'kiekt'azis) med. rozdzęcie czyli rozszerzenie dudy oskrzelowej; -ectatic, adj. (ektetik) określający takie rozdzęcie.

bronchiole, s. (bran'ki-oł) anat. oskrzelik, **BRONCHIOLUS**.

bronchiolectasis, s. ('-kieolekt'azis) med. rozdzęcie oskrzelików.

bronchiolitis, s. (-laj'tis) med. zapalenie oskrzelików, **BRONCHIOLITIS**, **BRONCHITIS CAPILLARIS**.

bronchitic, adj. (bronkaj'tik) dotyczący zapalenia oskrzeli.

bronchitis, s. (-kaj'tis) med. zapalenie oskrzeli, zapalenie oskrzeli, **BRONCHITIS**, ob. **bronchiolitis**.

broncho, **bronceo**, s. (bron'ko) bronko, konik czyli pony zach. Amer. Płn., znakomity pod wierzch i jako zwierzę juczne; ob. **cayuse**, **mustang**.

broncho-, przedr. oskrzelowo-, oskrzelowo-

broncho-cavernous, adj. (-ka'wer-nös) oskrzelowy i płucowy.

broncholith, s. (-lię) med. kamień oskrzelowy.

bronchomycosis, s. (-miko'zis) med. grzybica oskrzeli, wywołana przez jakiegokolwiek grzybki, w szcz.

B. ASPERGILLINA, grzybica oskrzeli kropidlakowa.

bronchophonic, adj. (-fo'nik) med. dotyczący szmerów oskrzelowych.

bronchophony, s. (branko'foni) med. szmery tchawicowe, szmery oskrzelowe.

broncho-pneumonia, s. (-niumo'nja) med. zapalenie płuc odoskrzelowe, zapalenie oskrzelo-płucowe.

broncho-pulmonary, adj. dotyczący oskrzeli i płuc.

bronchorrhoea, -rrhea, s. (-ri'e) med. oskrzelotok, ropotok oskrzelowy.

bronchostenosis, s. (-steno'zis) med. zwężenie dudy oskrzelowej.

bronchotome, s. (-tom) med. przyrząd chirurgiczny do cięcia dud oskrzelowych.

bronchotomist, s. (branko'tomist) operator krtani.

bronchotomy, s. (-tomi) med. cięcie tchawicy, trachea, obejmujące tracheotomię i laryngotomię, (operacje tchawicy i głowicy tchawicy).

bronchovesicular, adj. (bran'kowi'skiuler) med. oskrzelowo-naczyniowy.

bronchus, s. (-kes) pl. **bronchi** (kaj) anat. duda oskrzelowa, ramie rozdwojonej tchawicy, idące do płuc.

bronto-, przedr. (bron'to; bronte' gr. grzmot) grzmoto-.

brontograph, s. (-graf, -gref) meteor. 1) mapa notująca zająścia i zjawiska towarzyszące grzmotom; 2) przyrząd notujący je automatycznie.

brontometer, s. (bronto'miter) meteor. brontometr, ob. **brontograph**, 2).

Brontops, s. (brant'ops) paleont. brontops, wygasy rodzaj dużych ssaków nieparzystokopytnych z oligocenu, ob. **Titanotheriidae**.

Brontosaurus, s. (bron'toso'res) paleont. brontosaur, kopalny rodzaj jurajskich dynosaurów rzędu SAUROPODA, czworonożnych gadów, roślinożernych, dorastających do 30 m. (100') długości i 6 m. (20') wysokości.

Brontozoum, s. (-tozo'em) paleont. brontozoon, wygasy rodzaj olbrzymich gadów, znanych z trójpalczastego śladu w piaskowcach mezozoicznych doliny Connecticut w St. Zj.; ślad stopy w zmniejszeniu 20-krotnym:

bronze, adj. (bronz) brązowy, zrobiony z brązu; koloru brązowego; podobny do brązu; **b. powder** proszek nadający wygląd brązu; ob. **mosaic gold**; **b. steel** stal brązowa, twardy stop cyny, miedzi i żelaza używany do wyrobu armat; **b. turkey** zool. indyk złocisty, rodzaj dużych indyków domowych o ciemnym upierzeniu z metalowym połyskiem.

bronze, s. 1) brąz, stop miedzi i cyny, czasem z drobną przymieszką

cynku i fosforu, używany do odlewów pomników i dzwonów, w kombinacjach proporcji odpowiadających celowi; ob. **aluminium bronze**, str. 73; 2) rzeźba odlana w brązie, „brąz” o rzeźbie podobnie jak mawia się „plótno” o obrazie; 3) kolor żółtawo lub czerwono-brązowy, kolor brązu, barwnik brązowy, proszek, płyn do nadania koloru np. w druk. **silver b.**, **gold b.** proszek srebrny lub złoty; 4) miedziane czoło, wytarte czoło, beczelność, bezwstyd.

bronze, vi. zbrazowieć, nabyć barwy brązu.

bronze, vt. 1) pobrazować, nadać wygląd brązu przez potarcie proszkiem albo przez wystawienie na działanie promieni słonecznych lub innym sposobem, np. **to b. plaster casts**, brązować odlewy gipsowe, **to b. coins** brązować monety; 2) uczynić nieczułym i beczelnym.

bronzed, adj. (-d) brązowany, mający wygląd brązu; opalony, ogorzały, brązowy; **b. grackle** zool. szpak lśniący, ob. **crow blackbird**; **b. skin** (Skarga) cera cygańska; **b. skin disease** med. choroba Addisona, ob. **Addison's disease**.

bronzewing, s. (-uin ~) rozmaite gatunki gołębi australijskich o lśnjącym upierzeniu, podrząd PHAPES (COLUMBAE) rzędu CHARADRIIFORMES.

bronzing, s. (-in ~) 1) brązowanie proszkiem lub płynem albo w drodze chemicznej; 2) materiał do brązowania; 3) kolor lub połysk brązowy.

bronzite, s. (-zajt) min. brązyt, sylikoid z rodziny piroksenu (Mg, Fe)SiO₃, t.5-6, c.w. 3.1-3.5; stanowi łącznie z pokrewnymi minerałami istotną część składową niektórych meteorytów.

bronzy, adj. (-i) podobny do brązu.

brooch, s. (brocz, w nowszych czasach brucz) ozdoba broszka, ze szpilką do zapinania pod spodem; obecnie noszona przeważnie przez kobiety na piersi lub pod szyją, dawniej także przez mężczyzn na kapeluszu.

brooch, vt. r. ubrać broszką.

brood, adj. 1) siedząca lub chcaca siedzieć na jajach; 2) trzymana dla chowu, np. **b. mare** klacz zarodowa, **b. sow** maciora zarodowa; **b. bud** (b. bod) bot. a) ob. **bulbil**; b) (u porostów) urwisk, ob. **soredium**; **b. cell** (b. sel) ob. **gonidium**; **b. gemma** bot. ob. **gemma**.

brood, s. (bru'd) 1) młode zwierzęcia, w szcz. wyklućte z jaja, wylęg; potomstwo tej samej samicy; jaja i larwy pszczoł; 2) przest. wylęganie; 3) bot. i zool. odmiana świeżo wywiedziona; 4) bot. i zool. pokolenie, potomstwo jednoczesnego lęgu; np. jabłkownia, **codling moth**, powodująca robaczywienie jabłek, ma dwa pokolenia w jednym roku; pierwsze pokolenie gąsienic pochodzi od owadów, które przetrwały całą zimę w sadzie; po paru tygodniach gąsienice tego pokolenia przepoczwarczają się, stają się ćmami i składają jaja; z tych jaj wy-

lęga się drugie pokolenie gąsienic i napada na jabłka tego samego roku; 5) górn. ciężkie odpady z kruszcu cynowego i miedzianego.

brood, vi. 1) wysiadywać jaja, siedzieć na jajach, siedzieć spokojnie ogrzewając i ochraniając pisklęta; 2) rozmyślać ustawicznie o tym samym trapiącym przedmiocie z **over** lub **on**, ślęczyć nad (abl.).

brood, vt. 1) wylegać, wysiadywać; okrywać, ochraniać; 2) r. opiekować się starannie; 3) myśleć ze strapieniem o jednym przedmiocie, rozważać, rozbrajać, rozpatrywać.

brooder, s. (-er) 1) kto ślęczy nad strapieniem; 2) urządzenie ogrzewane elektrycznie, ropą naftową lub naftą, w którym trzyma się kurczęta przez pierwsze parę tygodni po wyjęciu ich z wylęgarni, **incubator**.

brood pouch, (b. paucz) zool. torba lub jama w ciele zwierzęcia w której zająłki lub jaja przebywają część swego rozwoju.

broody, adj. (-i) ślęzący, zatopiony w myślach, głęboko zadumany, skłonny do ciągłego rozmyślenia o tym samym strapieniu, melancholizny.

brook, s. (bru'k) strumyk, strumyczek, strużek, dawniej także strumyszczyk.

brook, vi. i vt. 1) znieść, znosić, wytrzymać, ścierpieć, dzisiaj przeważnie negatywnie; 2) przest. używać czego, radować się czym; 3) przest. wykorzystywać dobrze.

Brooke, Dorothea, (doro'cja bru'k) bohaterka powieści George'a Eliota (Mari-Anny Evans, 1819-1880) „Middlemarch”, przykładna i nieszcześliwa żona starego samolubnego pedanta, znajduje zadowolenie w drugim małżeństwie.

Brooke gun, (b. gon) hist. St. Zj. armata z czasów amer. Wojny Domowej, pomysłu lekarza amer. Jana M. Brooke'a.

Brook Farm, hist. St. Zj. farma w West Roxbury w Massachusetts, próba kolektywnej gospodarki (1840-1847), opisana (1852) w powieści „The Blithedale Romance” przez jednego z członków, Nataniela Hawthorne'a (1804-1864).

brookite, s. (bru'kajt, od nazwiska ang. mineraloga H. J. Brooke'a) min. brukit, minerał klasy tlenków rzędu tlenków metalicznych, dwutlenek tytanu TiO₂ o składzie chem. identycznym z rutylem i anatazem, lecz o kryształach romboidalnych, t. 5.5-6, c.w. 3.87-4.08.

brooklime, s. (-lajm) bot 1) roślinina trędownikowata przetacznik VERONICA BECCABUNGA Linn. z małymi niebieskimi kwiatkami; 2) rzeżucha wodna **water cress** RORIPA NASTURTIUM Rusby; 3) (Australia) izop GRATIOLA.

brookweed, s. (-ui'd) bot. jarnik solankowy eur. SAMOLUS VALE-RANDI Linn, albo jarnik solankowy St. Zj. S. AMERICANUS Gray, mała bylina nadbrzeżna o białych kwiatach, zwany także **water pimp-nel**.

broom, s. (bru'm) 1) szczotka do zamywania, miotła; 2) bot. kilka

eur. krzewów strączkowych, w szcz. odmiany złotokapu CYTISUS Tourn. i GENISTA Linn. 3) rozszczipione włókno drewna.

broom, vt. 1) zamiatać miotłą; 2) rozszczipiać włókna drewna przez silne uderzenie miazdzące; 3) mar. ob. **bream**.

b. brush, (b. brosz) 1) bot. dziurawcowaty krzew amer. ziele św. Jana czyli dzwonek Matki Bożej St John's-wort HYPERICUM PROLIFICUM Linn. z pięknym żółtym kwiatem; 2) miotła.

b. corn, (b. korn) bot. rodzaj sorga z rozgałęzionym koszyczkiem twardych łodyg, z których wyrabia się miotły.

b.-corn millet, (b.k.mi'let) bot. eur. proso PANICUM MILIACEUM Linn, aklimatyzowane w St Zj., ob. **millet**.

b. crowberry, (b. kro'beri) bot. mały krzew mydleńcowaty COREMA CONRADII Torr. wsch.-płd. Amer. Płn. podobny do bagnówki czyli małpiej jagody, **common crowberry**, ob. **crowberry**.

b. cypress, (b. sip'res) bot. eur. roślina komosowata, **chenopodiaceus**, **KOCHIA SCOPARIA** Linn.

b. moss, (b. mos) bot. pospolity mech DICRANUM SCOPARIUM z czubkami w kształcie miotłek.

b. rape, (b. rej) każda roślina z rodziny zarzawowatych, **OROBANCHACEAE**, pasorzytująca na korzeniach innych roślin, ob. **Orobancha**, **Thalesia**.

broomroot, s. (b.rut) bot. trawa meksykańska EPICUMPES MACROURA z której wyrabiają miotły do zamiatania i miotelki do ubrania.

broom sedge (b. sedz) 1) rozmaite rodzaje sorga czyli gryzy ANDROPOGON, w szcz. A. SCOPARIUS Michx., A. ARGYRAEUS Schultes, i A. VIRGINICUS Linn.; zwane także **b. grass**; 2) trawa ARISTIDA PURPURASCENS Poir.

broomstaff, s. (b.'staf) przest. kij u miotły, dziś **broomstick**.

broomstick, s. (b.'stik) kij u miotły, kij do miotły.

broomweed, s. (b.'ui'd) 1) trędownikowate, **scrophulariaceus**, ziele **SCOPARIA DULCIS**, podzwrotn. i tropikalne; tropikalna amer. roślina CORCHORUS SILIQUOSUS używana do wyrobu miotel; 3) rozmaite tropikalne gatunki SIDA L. i TRIUMFETTA używane na miotły.

broomy, adj. (-i) wiechowaty, wyglądający jak wiecha lub miotła, podobny do miotły lub do rośliny wiechowatej.

broose, s. (bruz) szk. piesze wyścigi gości weselnych ze ślubu do domu pary młodej.

brose, s. (broz) szk. polewka, polewanie wrzątkiem klusek lub kaszy; nazwa zależy od gatunku wrzasku, np. kasza polewana wodą **water b.**, —rosołem **beef b.** itd.

Brosimum, s. (brosaj'mom) bot. brosimum, nieliczny rodzaj podzwrotn. amer. drzew morwowatych, **moraceous**, o kilku wybitnych i ważnych gatunkach, jak np. orzech

chlebowy **breadnut tree** B. ALICISTRUM Swartz, krowie drzewo **cow tree** B. GALACTODENDRON.

broth, s. (broż) rosół, w którym gotowało się mięso wołowe, ob. **stock**, **bulion**.

brothel, s. (bra'el) 1) burdel, dom niesławny, dom nierządu; 2) przest. nikczemny człowiek; prostytutka.

brother, s. (bro'et; ss. bhratr) brat, pl. zwyczajnie: **brothers**, uroczyste: **brethren**; **whole b.** brat po wspólnych rodzicach, ob. **brother-german**; **half b.** brat przyrodni, po jednym wspólnym rodzicu; **uterine b.** brat od wspólnej matki; brat mleczny, brat stryjeczny, brat wujeczny, ob. **brat** w części pol.-ang.; 2) brat, bliźni, krewny dalszy lecz bliski rasą, pochodzeniem, lub także wcale nie bliski krwią lecz ideami, dążeniami, **brethren men to men** (Milton) człek człeku bratem; 3) brat, członek spólnego towarzystwa kościelnego, loży masonskiej, unii robotniczej itp.; 4) człowiek podobny z wyglądu, zachowania się itp.; **Brothers and Sisters of the Free Spirit** hist. kośc. sekta naderńska w XIII rozwiazana z powodu bezgranicznych swobód opartych na zasadzie sekty, że „gdzie panuje duch Pana, tam jest swoboda”; **Brothers of the Christian Schools** KRK. Bracia Szkół Chrześcijańskich, instytut wychowawczy założony przez św. Jana Chrzyciela LaSalle'a w 1681, przemieniony w 1725 w kongregację religijną przez papieża Benedykta XIII; nazwa Braci Szkolnych określa się także kilka innych grup; **Brothers lub Clerks and Brothers of the Common Life** lub **Lot** hist. kośc. Bracia Spólnoty Losu, sekta założona w Holandii w r. 1376 żyjąca w spólnocie; do sekty tej należał m. i. Tomasz à Kempis; **Brothers of the Third Order of St. Francis** KRK zakon franciszkański.

brother, vt. przyjąć za brata, nazywać bratem, obchodzić się z kim jak z bratem, bratać się z kim.

brother-german, (b. dżermen; hermano (erma'no hiszp. brat) brat po oboju spólnych rodzicach; pierwotnie używano wyrazu tego w literaturze pr. na oznaczenie brata od spólnej matki, ob. **uterine**, w nowszych czasach wyraz ten określa brata po wspólnym ojcu.

brotherhood, s. (-hud) 1) braterstwo, pokrewieństwo oparte na urodzeniu ze wspólnych rodziców lub od wspólnego ojca lub wspólnej matki; 2) bractwo, stowarzyszenie religijne, zakonne, robotnicze, górnicze itp. np. **Brotherhood of Locomotive Engineers** Bractwo Maszynistów Kolejowych; 3) brać. zbiorowo wszystkie osoby należące do pewnego zawodu, np. **newspapermen b.** brać dziennikarska; 4) ze społ., grupa osób lub — w poezji — rzeczy.

brother-in-law, s. (b. in lo') pl. **brothers-in-law**, szwagier, maż siostry, brat męża, brat żony, czasem (mniej poprawnie) maż siostry żony, maż siostry męża; stosunek między szwagrami zwie się **affinity**,

powinowactwo (nie: pokrewieństwo); ob. **forbidden degrees**.

Brother Jonathan (b. dzo'nażan) żart. uosobienie St. Zj.; podobno od Jonatana Trumbulla, gubernatora stanu Connecticut, którego prezydent Washington nazwał **B. J.**

brotherliness, s. (-nes) miłość bratnia, braterskość, braterskie uczucia, czułość.

brotherly, adj. (-li) bratni, braterski, kochający, czuły, łagodny.

brotherly, adv. bratnio, po bratersku, jak brat lub jak bracia, kochająco, czule, łagodnie.

brotulid, s. (bro'tiulid; od brotula, nazwy rodzimej na Kubie) zool. ryba z rodziny BROTULIDAE.

Brotulidae, s. pl. (brotiulidi) zool. rodzina ryb przeważnie głębokomorskich; podobne z wyglądu do watusza (dorsza czyli sztokfissa), lecz bliżej spokrewnione z rodziną BLENNIDAE.

brougham, s. (bro'em) karetka, powóz czterokołowy z krytym pudłem na dwie lub cztery osoby, z koźmą wysokim na przodzie; koła skręcają się w krótkim łuku.

brought, part. od **bring**.

Broussonetia, s. (brusoni'szia, od nazwiska przyrodnika fr. Piotra Broussoneta (brusone') 1761-1807) bot. nieliczny rodzaj morwowatych drzew azjatyckich; **papier mulberry**, B. PAPYRIFERA Vant.

brow, s. (brau) 1) brew, a) włosy na kraju oczodołu nad okiem; b) wystający nad okiem kraj oczodołu; 2) czoło; 3) mina, dawniej: odwaga w wyrazie twarzy; 4) przest. powieka; 5) gw. ang. skłon góry, skłon przepaści, spadziść.

brow, vt. 1) r. tworzyć kraj czegoś, otaczać rąbkami; 2) szk. zmieszać, ob. **browbeat**.

Browallia, s. (bro-ue'lia; od nazwiska przyrodnika i teologa szwedz. J. Browalla) bot. nieliczny rodzaj płd.-amer. jednorocznych roślin psiankowatych, **solanaceous**, często hodowanych; b. osobnik tego rodzaju.

brow antler, (b. ant'ler) pierwszy rożek jelenia, ob. **antler**.

browbeat, vt. (brau'bit) zaniepokoić i zmieszać bezczelnością, zbić z tropu wyniosłą miną lub nachalnym sposobem zarzucania pytaniami zadawanymi w tonie krzykliwym jak czynia np. amer. adwokaci wobec świadków, to **b. a witness**.

-browed, adj. (-braud) -browy, mający brew, **dark-b.** czarnobrowy.

brown, adj. (braun) brunatny, rdzawy, koloru mieszanego między czarnym a czerwonym i żółtym.

brown, s. 1) kolor brunatny, dawniej także bronzatny; mieszanina kolorów czarnego, czerwonego i żółtego; 2) Ang. pot. miedziak, **penny** lub **halfpenny**; 3) każdy barwnik barwiący brunatno.

brown, vt. zbrunatnieć.

brown, vt. 1) pobrunatnić, zabarwić brunatno; 2) zarumienić mięso lub makę na ogniu; 3) zabarwić (lufy) tlenem na kolor jasnobrunatny.

Brown, Tom, (tam b.) postać bohatera dwóch powieści Tomasza Hughesa (ju'sa, 1822-1896) „Tom Brown's School Days” i „Tom Brown at Oxford” uważana za klasyczne uosobienie typowego chłopca ang. XIX w.

b. algæ, (b. ał'gaj) ot. glony z gromady brunatnic, PHÆOPHYCEÆ, ob., z brunatnymi plastydami; ich płytki zaopatrzone są w duże boczne wici, z których jedna jest skierowana w przód, druga w tył.

brownback, s. (braun'bek) zool. amer. bekas w letnim fraczku brunatnym; na zimę grayback; ob. **dowitcher, red-breasted snipe**.

brown bent grass, (b. bent' gres) bot. pospolita trawa łąkowa w Eur. i Amer., psia pasza, psi bluj, AGROSTIS CANINA Linn, bezwartościowa dla rolnictwa.

b. Bess, (b. bes) hist. karabin ang. z czasów napoleońskich.

b. Betty, (b. be'di) 1) budyn chlebowy z jabłkami; 2) St. Zj. bot. czarnobrewka, ob. **coneflower, brown-eyed Susan, Rudbeckia**.

b. bread, (b. bred) 1) zwykle Boston b. b., chleb żytni z przymieszką maki kukurydzianej, pszennej i Grahama oraz melasy i mleka lub wody; 2) ciemny chleb żytni razowy z przymieszką pszennej; dawniej wypiekany w Ang., dziś tylko w środk. i wsch. Eur., a w St. Zj. jako Graham bread lub w piekarniach o klienteli ze wsch. Eur.

b. creeper, (b. kri'per) 1) ptaszek phn.-amer. z rodziny wróblowatych, PASSERINES, pełzacz, CERTHIA FAMILIARIS AMERICANA, gatunek pełzacza eur.; 2) ptaszek nowozelandzki FINSCHIA NOVÆ ZE-LANDIÆ.

b. hen, (b. hen) zool. cieciorka, samica cietrzewia black grouse TETRAO TETRIX.

b. hen fly, (b. h. flaj) ryboł. sztućczna muszka na przynętę.

b. holland, (b. ha'lend) płótno niebielone lub nawpół bielone.

Brownian, adj. (braun'jen) braunowski, dotyczący dra Roberta Browna, który w roku 1827 pierwszy opisał szybkie swoiste ruchy mikroskopijnych cząstek substancji organicznych i nieorganicznych zawieszonych w płynie; ruch taki zwany jest **Brownian movement** lub **B. motion**, ruch braunowski.

brownie, s. (brau'ni) 1) (folklor) krasnoludek; domowy; życzliwy duch spełniający nocą rozmaite pozytywne usługi domowe (młóci, zamiat, ubija śmietanę na masło itp.); 2) (Australia) kuch. baba z porzeczkami.

browning, s. ('in-) 1) bud. tynkowanie w trzy warstwy, ob. **three-coat**; 2) kuch. sos sporządzony z wina portowego, palonego cukru, korzeni itd. do zabarwienia sosów lub potraw; 3) mur. gładka warstwa ciemnego tynku (wapna z piaskiem) pod ostateczne wykończenie ściany; 4) ruszn. browning (brauning) automatyczny rewolwer.

Brownism, s. (brau'nizm) 1) hist. kość. braunizm kościelny, zasada

Roberta Browna, purytanina ang. (1549-1633), że każda gmina kościelna jest niezawisłą jednostką i może obierać i odwoływać swoje władze; 2) doktryna systemu dra Jana Browna (1735-1788), ob. **Brunonian** adj. 1).

Brownist, adj. ('-nist) 1) dotyczący ducha zasad Browna o samorządzie każdej gminy kościelnej; 2) dotyczący nauk dra Jana Browna, ob. **Brunonian**, adj. 1); **B. s. zwolennik** tej doktryny 1), 2).

Brownistic, -al, adj. (-is'tik, -i) hist. kość. przejęty duchem braunizmu kościelnego.

brown paper, (b. pej'per) papier do pakowania nieblchowany.

b. pink, (b. pink) farb. nietrwały barwnik żółty sporządzony z jagód lub kory rozmarnynowa i z kory kwercytronu (phn.-amer. dębu farbiarskiego QUERCUS VELUTINA Lam.).

b. powder, (b. pau'der) brunatny proch strzelniczy różniący się od czarnego proporcją składników oraz niezupełnym spaleniem węgla drzewnego.

brown race, (b. rejs) rasa brunatna obejmująca Malajczyków czyli Polinezyjczyków, ob. **man**.

b. rat, (b. ret) zool. szczur brunatny, pospolity szczur domowy czyli norweski, MUS NORVEGICUS, ob. **rat**.

b. rot, (b. rat) bot. gnilec brunatny, groźna zaraza drzew owocowych wywołana przez grzybki rzędu MONILIALES, w szcz. MONILIA FRUCTIGENA; także sam grzybek.

b. rust, (b. rost) bot. rdza zbożowa, groźna zaraza pszenicy w Eur. wywołana przez grzybki rzędu UREDINALES w szcz. PUCINIA RUBIGO-VERA; także sam grzybek.

b. snake, (b. snejk) zool. kilka gatunków jadowitych żmij australijskich rodzaju DIEMENIA.

b. spar, (b. spar) min. spat brunatny, dolomit zawierający żelazo i mangan, tak zwany ponieważ skutkiem wietrzenia brunatnieje.

brownstone, s. (b'ston) brunatnoczerwony piaskowiec używany w budownictwie; **b. front**, St. Zj., dom mający front z takiego piaskowca.

brown stout, (b. staut) staut, ciężkie piwo lub inny ciężki napój słodowy.

b. Swiss, (b. suis') szwajcarskie rasy bydła brunatnego, w szcz. siementalska.

b.-tailed moth, (b. tejdł moć) zool. szkodliwa ćma EUPROCTIS CHRYSORRHEA z rodziny brudnic, LYMANTRIIDÆ, o białych skrzydłach, samica ma odwłok brunatny; gąsienice kosmate, o włoskach trujących dla skóry ludzkiej, tworzą gniazda z oprzędu i liści; szkodnik eur. zawleczony do Amer.

b. thrasher, b. thrush, (b. ɟreszer, b. ɟrosz) zool. drożd rdzawy wsch. St. Zj., brunatny na wierzchu, pstry spodem; dobry śpiewak.

b. trout, (b. traut) miejscowa nazwa w St. Zj., rodzaj okonia, nie pstrąga; **small-mouthed bass** MI-

CROPTERUS DOLOMIEU, ob. **black bass**.

brownwort, s. (b'uort) bot. 1) trędownik, SCOPHULARIA; 2) dzika mięta self-heal PRUNELLA VULGARIS Linn.

brow piece (brau' pis) 1) górn. pionowy słup podpierający otwór do nowego poziomu; 2) przest. bud. pozioma belka nad otworem okna lub drzwi, ob. **breastsummer**.

browse, s. (brauz) 1) cienkie świeże gałązki dżew i krzewów przydatne na paszę dla bydła; 2) skubanie takich liści i gałązek przez bydło; 3) metal. wadliwie lub niedokładnie stopiona masa kruszcu lub żużli.

browse, vi. (o bydle) szczypać, skubać zielone gałązki.

browse, vt. 1) (o bydle) spożywać lub skubać (zielone gałązki); 2) paść; pasać.

browsing, s. 1) skubanie gałązek zielonych; 2) miejsce obfitujące w takie gałązki dla pasania bydła.

Bruchidae, s. pl. (bruki'di) zool. rodzina małych owadów, których gąsienice żerują na nasionach roślin strączkowych, na zbożach itp.; typowy rodzaj Bruchus (bru'kes) obejmuje wołczki fasolowe i grochowe.

brucin(e), s. (bru'sin, -syn; od nazwiska podróżnika szk. Jakuba Bruce'a, 1730-1794) chem. brucyna, trujący alkaloid C₂₃H₃₂O₄N₂ zawarty w nasionach gatunku kulczyby STRYCHNOS w szcz. w orzechu NUS VOMICA zwanym w handlu SEMINA STRYCHNI, pot. wronie oko; brucyna jest w skutkach słabsza niż pochodząca z roślin tej samej rodziny strychnina.

brucite, s. ('-sajt; od nazwiska dra A. Bruce'a z Nowego Jorku, 1777-1818) min. brucyt, rodzimy wodorotlenek magnezu MgH₂O₄, t.2, 5, c.w. 2.38—2.4.

bruin, s. (bru'in) w bajkach: niedźwiedź, miś.

bruise, s. (brujz) potłuczenie skóry ludzkiej lub zwierzęcej, kontuzja, CONTUSIO, stłuczenie, uderzenie o ciężki przedmiot, a powstała stąd stłuczyna przedstawia uraz tkanki wewnętrznej, zwłaszcza naczyń włoskowatych i drobnych żył podskórnych, siniec, siniak.

bruise, vi. (o bydle) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępym narzędziem; 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, vt. 1) uderzyć tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez sil

bruit, vt. (bru't) przest. donosić, zwiastować.

Brule, s. (bru'le) 1) szczep plemienia indiańskiego Sioux w South Dakota, ob. **Sioux**; 2) geol. starsza formacja trzeciorzędowa Nebraski i okolicy.

Brumaire, s. (brümer'; brume (brüm) fr. mgła) hist. fr. drugi miesiąc kalendarza Rewolucji Francuskiej rozpoczynający się 22 października; **B. 18th** dzień 18-y owego miesiąca czyli 9-y listopada 1799 (zniesienie dyktatoratu i wprowadzenie konsultatu z Napoleonem na czele) stanowi zamach stanu powszechnie uważany za koniec Rewolucji; kalendarz jeszcze formalnie pozostał aż do r. 1805, kiedy go Napoleon zniósł.

brumal, adj. (bru'mel; bruma i. zima) mglisty, zimowy.

brumby, -bie, -bee, s. (brom'bi) Australia) dziki koń.

brume, s. (brum) mgła; opary.

brummagem, adj. (bré'madžem) (skoślawiona nazwa miasta Birmingham w Anglii, źródła ang. przemyślu zabawkarskiego) 1) gw. podrobiony, fałszywy, błyszczący a nie wart tynfa, sztuczny; 2) **B.** hist. ang. dotyczący ruchu kościelnego z r. 1680; ob. **b. s. 2**).

brummagem, s. 1) wyrób z Birmingham, np. fałszowana moneta; 2) hist. ang. „birminghamski (to znaczy: podrobiony) protestant”, przydomek dany zwolennikom ustawy wykluczającej, **Exclusion Bill** z 1680, ob.

Brummel, s. ob. **Beau Brummel**.

brumous, adj. (bru'mös) zamglony, mglisty, osowiały (dzień).

brunet, adj. (brunet') antropol. mający ciemną cerę i ciemne włosy, dotyczący najciemniejszej części rasy kaukaskiej.

brunet (m), **brunette** (f), s. ('brunet') antropol. brunet (m), bruneta (f), brunetka (f) osoba o ciemnej lub oliwkowej albo smagławej cerze i o brunatnych lub ciemnych włosach i oczach; ob. **melanochoi**.

Brunhild, s. (brun'hild) mit. germ. Brunhilda w „Nibelungenlied”, w „Volsunga Saga” **Brynhild**, u Ryszarda Wagnera **Brünnehilde**, w tych trzech postaciach (z małymi zmianami) walkiria, jedna z rycerskich i wieczystych dziewcz i córek najwyższego boga, Odina czyli Wotana, za nieposłuszeństwo wobec ojca skazana na zamążpójście; pogrzebana na niedostępnych skałach otoczonych ogniami, spi aż do czasu gdy zbudzi ją rycerz bez trwogi i zmaży; budzi ją Zygryd (w Volsunga Zygurd), lecz po krótkim okresie wielkiej miłości oddaje ją pod wpływem magicznego napoju Guntherowi lub też Gunnarowi, bratu swej przyszłej żony, Gudruny; **B.** z zemsty nakłania Gunnara (w innych wersjach Hagena) do zabicia Zygryda i spala się sama na jego stosie.

Bruniaceæ, s. pl. (brunjejsi-i; od nazwiska malarza hol. Kornela Bruyna, 1652-1726) bot. rodzina roślin rzędu różowych **ROSALES**, obejmująca 12 rodzajów a 30 ga-

tunków, głównie w Afr. Płd. i na Madagaskarze; rodzaj **BRUNIA** bywa hodowany w ogrodach i cieplarniach; **bruniaceus**, adj. (-szös) dotyczący tej rodziny.

brunissure, s. (brünisür'; fr. brunatnienie) bot. zaraza winogrodu, znamienna brunatnieniem liści, spowodowana złym żywieniem i wynikającym stąd nadmiarem oksydazów (fermentów utleniających), ob. **oxidase**.

Brunner's glands, (bru'ners glendz, od nazwiska szwajc. anatoma J. C. Brunnera z wieku XIX) anat. gruczoły dwunastnicowe **GLANDULÆ DUODENALES** czyli **BRUNNERI**.

Brunonian, adj. (bruno'njen) 1) dotyczący medycznego systemu dra Jana Browna (1735-1788), że choroba polega na nadmiarze lub na niedostatku zewnętrznych wpływów na ciało; 2) dotyczący wszechmocy Brown University w Providence, R. I., założonej w r. 1764.

Brunonian, s. 1) St. Zj. student lub były student (**alumnus**) Brown University w Providence, R. I.; 2) hist. kośc. zwolennik braunizmu kościelnego, ob. **Brownist**, s. 1.

Brunswick, adj. (bronz'uik) brunświcki; **B. black** czerń japońska; **B. green** zielen brunświcka, barwnik, a) węglan miedzi lub podobny związek; b) żółty chrom z błękitem pruskim z przymieszką barytu lub gipsu.

Brunswick, s. 1) Brunświk, dawne księstwo niemieckie w dolnej Saksonii, po niem. Braunschweig (braun'szwajg) ze stolicą tej samej nazwy; 2) obcisły płaszcz noszony przez panie w w. XVIII.

brunt, s. (bront) 1) siła uderzenia, siła ciosu, główny ciężar ataku lub natarcia; 2) przest. cios, uderzenie; napad, atak, wyteżone usiłowanie.

brunt, vt. r. spotkać albo znosić lub dźwigać główny ciężar natarcia, wytrzymać, przetrwać.

brush, s. (brosz) 1) gęstwina, gąszcz leśny drzewek i krzewów; 2) gałęzie ścięte i opadłe z drzew, chrust; 3) szczotka do czyszczenia (ubrania, obuwia, obicia itp.), **b. for boiler tubes** szczotka do rury kotłowej; 4) pedzel, lime **b.** lub **white-washing b.** pedzel do bielenia, **paint b.** pedzel do malowania, szt. p. pedzel malarski; 5) elek. a) szczotka w prądnic; b) rodzaj wyładowania znamieny pękiem ognistych promieni; 6) puszysty ogon lisi, kita; 7) opt. prążkowany pęk promieni świetlnych, zazwyczaj bardzo słabych; 8) szczotkowanie, czyszczenie szczotką; lekkie muśnięcie (np. dwóch pojazdów, które się ledwie otarły o siebie); 9) woj. krótkie spotkanie orefne, zamieszka, bójka, bijatyka, starcie; 10) krótki wyścig, próba sił; 11) bot. a) młode słupkowie chmielu; b) zach. St. Zj. gatunek astra **RATIBIDA COLUMNARIS** D. Don. o bardzo wystającym szczotkowatym środku; 12) roln. drewniana włoka; 13) otarcie skóry, w szcz. na nodze końskiej.

brush, vi. 1) czmychnąć, prześlizgnąć się; 2) przest. natrzeć, napaść; 3) otrzeć się o co lub o kogo.

brush, vt. 1) zaleścić niskim ga-

szczem; 2) szczotkować, czyścić szczotką; 3) używać pedzla, pedzlować; 4) dotknąć w przełocie, muśnąć; to **b. up.** odświeżyć pedzlem, przen. odświeżyć w pamięci, odświeżyć swe wiadomości itp. np. to **b. up one's geography** (jakoby: odkurzyć spod pyłu zapomnienia).

b. burn, (b. börn) med. otarcie skóry wyglądające jakby oparzelina.

b. cherry, (b. cze'ri) bot. Australia, 1) mirtowate drzewo **EUGENIA MYRTIFOLIA** —; 2) wrzósowaty krzew **TROCHOCARPA LAURINA**, zwany także **beech cherry**.

b. hook, (b. huk) sierpak, krótki mocny sierp do ścinania chrustu, lekko zakrzywiony i osadzony na ręczce ok. 20" (50 cm.) długości.

brushing, adj. (bro'szin') 1) żywy, szybki, zwawy; 2) służący do szczotkowania lub do malowania.

brushings, s. pl. (-s) zbiorowo szczotki lub pedzle.

brushite, s. (-ajt); od nazwiska mineraloga amer. Jerzego J. Brusha, 1831-1912) min. bruszyt, minerał guanowy, saletrowiec rzędu fosforanów, prawie bezbarwny, $\text{HCaPO}_4 + 2\text{H}_2\text{O}$.

brushman, s. (b. men) malarz uzdolniony w używaniu pedzla.

brush ore (b. or') metal. ruda żelazna w kształcie szczotkowatych stalaktytów.

b. turkey, (b. tör'ki) Australia, duży indyk leśny **TELEGALLA LATHAMI** z rodziny **MEGAPODIIDÆ**; buduje duże stopy z gnijących roślin, które wydzielają ciepło potrzebne do wyłogu jaj; samice składają jaja na taką kupę zielenizny, a młode po wykluciu od razu same sobie radzą i wkrótce wylatują; ptak dochodzi do 50 cm. (20") długości od dzioba do końca ogona.

b. wheel, (b. huił') 1) koło niezbęte ocierające się o drugie koło i kręcące się na mocy tarcia albo z pomocą szczecinek; 2) kręcąca się okrągła szczotka do polerowania używana przez tokarzy, szlifierzy klejnotów, złotników itp.

brushwood, s. (b. uu'd) gąszcz krzewów i drzewek; ścięty chrust, ścięte gałązki.

brushy, adj. (-i) gęstwiny, zagmatwany i kolczasty; pokryty gąszczami; bogaty w chrust.

brusque, adj. (brusk) nagły, np. **b. movement**, szorstki, krótki a wezłowy np. **b. answer**, surowy i bezpośredni w mowie i zachowaniu się, np. a **b. man**.

brusque, vt. traktować bezceremonialnie, z surową determinacją, krótko a wezłowo, prosto z mostu; to **b. it** przeforsować ostrym i bezwzględny postępowaniem.

brusquely, adv. (-i) krótko a wezłowo, prosto z mostu, szorstko.

brusqueness, s. (-nes) surowość (zachowania się), nagłość (np. decyzji), bezceremonialność, szorstkość.

Brussels, adj. (br'oselz) brukselski; **B. biscuit** sucharek, biszkopt, ob. **zwieback**; **B. carpet** dywan brukselski, wiązany z włóczki na

siatce z mocnej lnianej nici; jeżeli nie strzyżony, zwie się **body B.**; jeżeli strzyżony—**imperial B.**; **B. Conference** Konferencja Brukselska, a) zwołana przez państwa eur. wkrótce po wojnie prusko-fr. z 1870-71 w sprawie ograniczenia wojen, nie doprowadziła do porozumienia; b) z r. 1876 w sprawie badania i wyzyskania („ucywiliźowania”) Afr. Środk.; 3) z 1889-90 międzynarodowa w sprawie zakończenia handlu niewolnikami; uchwały zatwierdzone przez rządy w r. 1892; **B. lace** ręczna koronka brukselska, jedna z najcenniejszych na świecie; **B. net** maszynowe naśladownictwo koronki brukselskiej; **B. sprouts** brukselska, rodzaj kapusty tworzącej na łodydze małe zielone główki wyglądające jak pączki, o smaku podobnym do smaku kalafiorów; **B. wire ground** tło koronki brukselskiej z jedwabiu związane częściowo w prostych liniach, a częściowo w łukach.

Brussels, s. 1) Bruksela, stolica Belgii, po fr. Bruxelles (brüsel', po flam. Brüksel'); 2) koronka brukselska ręczna lub maszynowa, dywan brukselski itp.

brustle, vi. (brösl) przest. 1) szeleścić jak jedwabna szata; 2) stać się opornie; **to b. up** jeżyć się, ob. **to bristle up**.

brut, adj. (brüt; fr.) naturalny, surowy, o winach musujących; w ostatnich czasach w wyrobie win szampańskich dopuszczalna jest przymieszka likieru w ilości 1 do 3%.

Brut, **Brutus**, s. (brut, bru'tes) 1) mit. bryt. praprawnik lub potomek Eneasza, ob. **Æneas**, założyciel kolonii uchodźców trojańskich w Nowej Troi, **TRINOVAUNTUM**, Londynu; 2) hist. kl. Brutus, przywódca zamachu na Juliusza Cezara (44 przed Chr.).

Bruta, s. pl. (bru'ta) zool. według dawniejszych klasyfikacji (Linneusza i i.) rząd ssaków obejmujący szczerbaki, słońca i wieloryby; dzisiaj identyczny z rządem szczerbaków, **EDENTATA**.

brutal, adj. (bru'tel) 1) dotyczący zwierzęcia (nie człowieka), zwierzęcy (w przec. ludzki), dziki; 2) brutalny, niemiłosierny, ordynarny, prostacki.

brutality, s. (brute'li) 1) brutalność, dzikość, zdziczenie, ordynarność, prostactwo; 2) brutalność, czyn brutalny.

brutalization, s. (bru'teliz'e'szyn) brutalizowanie, brutalne zachowanie się; stan doświadczenia brutalnego zachowania się.

brutalize, vi. (bru'telajz) r. stać się lub stawać się nieludzkim i brutalnym, żyć jak barbarzyńiec, dziczyć, dawniej bisurmanieć.

brutalize, vt. 1) uczynić dzikim, niemiłosiernym, nieludzkim; 2) obchodzić się z kim brutalnie, traktować kogo brutalnie.

brute, adj. (bru't) bezmyślny, pozbawiony rozsądku, nierozumny; 2) nieprzytomny, nieczuły, bez życia, bez ducha; 3) dotyczący dzikich zwierząt, dziki, okrutny; 4)

tępy, mający większe siły fizyczne niż umysłowe; 5) r. nieokrzesany, niecywilizowany.

brute, s. 1) bestia, zwierzę (inne niż człowiek); 2) brutal, brutalna osoba, człowiek pozbawiony uczuć.

brutify, vi. & vt. (bru'tifaj) ob. **brutalize**, vi. & vt.

brutification, s. (-tifik'e'szn) zdziczenie, zbrutalizowanie, zatrata ludzkich uczuć, rozbewstwienie.

brutish, adj. (bru'tisz) brutalny, odpowiedni dla brutala, dziki, nierozumny, pozbawiony uczucia, ordynarny.

brutishly, adv. (-li) brutalnie, nierozumnie, bez czucia, ordynarnie.

brutishness, s. (-nes) dzikość, brutalność, bestialstwo.

Brutus, s., **Brutus wig**, (bru'tes uig') rozczochrana czupryna lub także peruka modna w czasie Rewolucji Francuskiej około 1792.

Bryaceae, s. pl. (braj-ej'si-i) bot. rodzina mchów rzędu **BRYALES**, mchów właściwych, typowa dla tego rzędu; **bryaceous**, adj. (-szós) dotyczący tej rodziny.

Bryales, s. pl. ('-liz) bot. mchy właściwe, jeden z trzech rzędów mchów liściastych **mosses MUSCI**, ob. **Sphagnales**, **Andræales**.

Bryanite, s. (braj'enajt) 1) hist. kość. członek sekty **Bible Christians**, ob.; 2) St. Zj. zwolennik Williama J. Bryana, demokratycznego kandydata na prezydenta w 1896, 1900 i 1908.

bryological, adj. (braj'olo'dżiki) dotyczący nauki o mchach.

bryologist, s. (brajo'lodżist) badacz mchów, botanik zajmujący się nauką o mchach.

bryology, s. ('-lodżi) nauka o mchach, dział botaniki obejmujący badanie mchów.

Bryonia, s. ('nja) bot. przestęp, nieliczny rodzaj eur. wijących się roślin dyniowatych, **cucurbitaceous**, ob. **bryony**.

bryonin, s. (braj'onin) chem. bryonina, gorzka biała substancja $C_{24}H_{40}O_8$, zawarta w korzeniu przestępu białego, **BRYONIA ALBA** i **B. DIOICA**, silny środek przeczyszczający, ob. **bryony**.

bryony, s. ('oni) bot. każda roślina rodzaju **BRYONIA**, w szcz. **B. ALBA** i **B. DIOICA**, przestęp biały, śmierdzące ziele o czarnych i czerwonych jagodach pnące się po płocie.

Bryophyllum, s. (brajofi'łom) bot. 1) rodzaj roślin rodziny gruboszowatych, **CRASSULACEAE**, obejmujący 5 gatunków, ob. **life plant**; 2) b. osobnik tego rodzaju.

Bryophyta, s. pl. (braja'fita) bot. mszaki, jeden z dziesięciu typów roślin, obejmujący mchy **mosses MUSCI** i wątrobowce **liverworts** i **scale mosses HEPATICAE**.

bryophyte, s. (braj'ofit) bot. mszak.

bryophytic, adj. (-ofy'tik) bot. mszakowy, dotyczący mszaków.

Brython, s. (bry'žen) 1) hist. ang. według średniowiecznej tradycji walijskiej członek szczepu cym-

bryjskich przybyszów z Armoryki do Anglii i Walii; 2) w szerszym zastosowaniu Celt mówiący po cymbryjsku, ob. **Celt**.

Brythonic, adj. (briża'nik) dotyczący Celtów cymbryjskich lub ich języka; ob. **Indo-European**.

Bryum, s. (braj'em) bot. rodzaj mchów, typowy dla rodziny **BRYACEAE**, ob.; obejmuje 500 gatunków.

B. Sc. skrót tytułu uniwersyteckiego **Bachelor of Science**, baka-laureat nauk wyzwolonych.

B. Th. skrót tytułu uniwersyteckiego **Bachelor of Theology**, baka-laureat teologii.

B. T. U. skrót **British Thermal Unit**, ob. **British**.

bu. skrót na **bushel**.

bub, s. (bob) 1) zacząć z maki lub z grysu i drożdży z ciepłą brzczką i wodą, używany do wywołania fermentacji; gw. mocny napój słodowy.

bubaline, adj. (biu'balajn, -lin) zool. dotyczący podrodziny **BUBALINAE**, z rodziny pasterogich, **BOVIDAE**, podrzędu przeżuwaczy, **RUMINANTIA** rzędu przysto-kopytnych, **ARTIODACTYLA**.

bubalis, s. (biu'balis) zool. 1) wielka antylopa **BUBALIS BUSELOPHUS**, w pfm. Afr. i Azji Mniejszej; **B.** rodzaj obejmujący antylopy.

bubble, adj. (bobi) podobny do bańki mydlanej, zwodniczy, pusty, próżny, płonny, czczy.

bubble, s. 1) cienka bańka płynu napełniona powietrzem lub gazem, w szcz. bańka mydlana, **soap bubble**; 2) bąbel gazu w musującym napoju; 3) bąbel powietrza czyli pęcherzyk w szkłe; 4) bąbel szkła napełniony powietrzem dawniej używany do mierzenia mocy alkoholu stosownie do wysokości w jakiej się zatrzymywał; 5) bąbel powietrza w węgielnicy; 6) kup. złudne widoki interesu, nieuczciwa propozycja handlowa, pusta w samej rzeczy a oparta na przesadnych obietnicach; cokolwiek podobnego do bańki mydlanej pękającej za łada podmuchem; 7) war, kipienie, wznoszenie się bąbli wrzątku; 8) przest. ofiara kupieckiej bańki mydlanej, osoba poszkodowana przez udział w przedsiębiorstwie błyszczącym wszystkimi kolorami tęczy a pustym jak bańka mydlana; 9) przest. buła, starożymski wiśiorek, rodzaj talizmanu, ob. **bulla**; **b. and squeak** wołowina z kapustą duszone razem.

bubble, vi. 1) musować, pienić się, podnosić się w drobnych bąblach jak gaz w napoju lub powietrze we wrzątku; wrzeć, gotować się, kipieć, tworzyć bąble; 2) płynąć lub wypłynąć z dźwiękiem podobnym do dźwięku wznoszących się bąbelków, np. w strumyku górskim lub w gotującej się wodzie; 3) wydawać tony podobne, np. o ptaku śpiewającym w trelach; **to b. over** nie posiadać się (np. z radości **with joy**).

bubble, vt. puszczać bańki lub coś w rodzaju baniek mydlanych, np. niewiarygodne opowiadanie lub tp.; 2) oszukać, zawieść.

Bubble Act, (b. ekt) hist. ang. ustawa z r. 1719 wzbraniająca za-

kładania stowarzyszeń akcyjnych (rzekomo w interesie monopolu South Sea Company), odwołana w r. 1825.

bubbler, s. (-er) 1) kup. twórca fantastycznych projektów handlowych, zazwyczaj oszukańczych, pot. fezer lub po fr. faiseur (fezör'); 2) ob. **drumfish**, **APLODINOTUS GRUNNIENS** Wielkich Jezior.

bubble shell, (b. szeł) ślimak rodzaju **BULLA** i pokrewnych z podzrędu **TECTIBRANCHIATA**.

b. tube, (b. tiub) geod. instrument do mierzenia poziomu zawierający bąbel w rurce eteru.

bubbling jock, (-in - dzok) gw. indor.

bubblingly, adv. (-li) musująco; wrzaco, kipiąco.

bubbly, adj. (bob'li) zawierający bąble, bąblasty, pełen bąbli, bańczasty, musujący, burzający się.

bubbly-jock, gw. indor.

bubby, s. (bo'bi) 1) przest. pierś kobieca, dziś gw. i prostackie; 2) r. braciszek, młodszy brat, dziś w St. Zj. pot. **kid brother**.

Bubo, s. (biu'bo) 1) zool. rodzaj wielkich sów rzędu drapieżnych, **RAPTATORES**, gromady ptaków, **AVES**, obejmujący puchacza **eagle owl BUBO**, **B. MAXIMUS**, **B. EUROPAEUS**, największego z drapieżców nocnych, i wielkie puchacze amér.; 2) b. med. dymienica, obrzmienie gruczołów chłonnych pod pachami, według innych tylko gruczołów pachwinowych, **bubon**, ropień dymieniczny.

bubod, adj. (-d) med. bubonowy.

bubonic, adj. (biu'bo'nik) med. bubonowy, dymienicowy, dymieniczny; **b. plague** zaraza morowa, dymienicowa zaraza wschodnia, **PESTIS BUBONICA**, **PESTILENTIA**, dawniej: powietrze, mór, morowe powietrze.

Bubonidae, s. pl. (-nidi) zool. rodzina ptaków obejmująca wszystkie puchacze i sowy z wyjątkiem sowy płomykowej **barn owl STRIX FLAMMEA**; w innych klasyfikacjach rodzina ta uważana jest za podrodzinę i zwana **BUBONINAE**, ob. **Strigidae**.

bubonocèle, s. (-nosil) med. dymienica, przepuklina pachwinowa, **HERNIA**, w której worek przepuklinowy zwisa do pachwiny wywołując wrażenie obrzęknięcia bubonowego, dymienicy.

buccal, adj. (bekł) anat. policzkowy, ustny; dotyczący policzków lub jamy ustnej; **b. cavity** jama ustna, **CAVITAS BUCCALIS**, składająca się z **VESTIBULUM ORIS** i **CAVITAS ORIS**; **b. glands** a) drobne gruczoły śluzowe w błonie śluzowej policzków; b) chłonne gruczoły leżące przy mięśniu policzkowym **buccinator muscle MUSCULUS BUCCINATOR**; **b. mass** zool. u mięczaków (z wyjątkiem małżów) część ustna i mięśnie należące do niej, tworząca zazwyczaj mniej więcej zwartą masę.

buccan, s. (bō'ken) 1) rama drewniana do smażenia, wędzenia lub suszenia mięsa; 2) wędzarnia, miej-

sce gdzie się mięso w ten sposób smaży, wędzi lub suszy; 3) ob. **barbecue**; 4) mięso na ramie smażone, wędzone lub suszone.

buccan, vt. na otwartym ogniu na ramie smażyć, wędzić lub suszyć mięso.

buccaneer, s. (-ir') 1) osoba susząca i wędząca mięso i rybę na sposób indyjski; 2) rozbójnik morski, korsarz, dawniej freybitér; w szcz. o hiszp. awanturниках, którzy w w. XVII i XVIII wyrządzali szkody Ameryce.

buccaneer, vi. trudnić się korsarstwem, żyć z rozbójstwa morskigo.

bucchero, adj. (buk'kiejro) bukie-ro, dotyczący stylu naczyń etruskich z VII w. przed Chr., do których podobne znaleziono na Cyprze.

buccinal, adj. (bek'sineł; buccina ł. kręty róg) mający kształt i ton trabki.

buccinator, s. (-sinej'ter) anat. mięsień policzkowy, szeroki i cienki mięsień między szczęką a policzkiem.

buccinatory, adj. (bek'sinetori) anat. dotyczący mięśnia policzkowego.

bucciniform, adj. (-siniform') zool. stożkowaty, typowy dla rodziny ślimaków **BUCCINIDAE**.

buccinoid, adj. (-sino-id') zool. podobny do tych ślimaków; **b. s.** ślimak podobny do ślimaków **BUCCINIDAE**.

Buccinum, s. (-sinem) zool. rodzaj ślimaków morskich składający się ze stożków, **whelks**, typowych dla rodziny **BUCCINIDAE**; ob. **whelk**.

bucco-, przedr. policzkowo-

bucentaur, s. (biusen'tor) 1) mit. kl. centaur z tułowiem byka, w połowie człowiek, w połowie byk; 2) Bucentaur, państwowa łódź republiki weneckiej używana co rok przez dożę na uroczystą ceremonię zaślubin z Morzem Adriatyckim.

Bucephalus, s. (biuse'fales) Bucefał, wierzchowiec Aleksandra Wielkiego; **b. żart.** bucefał, koń, szkap.

Buceros, s. (biu'siros) zool. rodzaj ptaków rogodziobych, ob. **hornbill**, typowych dla rodziny **BUCEROTIDAE**.

buchu, s. (bu'ku) bot. buku (nazwa zuluska), wonne liście kilku odmian rutawatego krzewu pidafr. rodzaju **BAROSMA**, używane w lecznictwie jako środek podniecający, moczopędny i żołądkowy.

buck, s. (bok; kornijskie byk, ss. bukka) 1) samiec niektórych zwierząt, jak: antylopy i kozy, także zając, królik, kozioł samiec sarny, lecz o łosiu, elk i moose, mówi się **bull**, o jeleniu, **red deer**, **stag**; 2) w Afr. Półd. każda antylopa; 3) St. Zj. pot. i gw. Indianin lub murzyn (mężczyzna); 4) gimnast. koziołek (do przeskakiwania); 5) hóg i mydliny w których moczy się i gotuje płótno w czasie blichowania lub też w praniu; przest. także płótno tak moczone i gotowane; 6) Ang. wiecierz na węgorki; 7) koziołek, ko-byłka, podstawa do cięcia drzewa

na opał, **sawbuck**, **sawhorse**; 8) garb, stół do garbowania skóry; 9) (o koniu) sus w bok (by rzucić jeźdźcą); 10) Ang. lekki wózek czterokołowy, w St. Zj. **buckboard**, ob.; 11) Ang. orczyk pług; 12) przest. elegancik, szykowiec; 13) (karty) przedmiot lub znak podawany osobie, która rozdaje karty, i leżący przy niej do końca partii, by nie było sporu o to, kto dzieli; St. Zj. **to pass the b.** pot. składać odpowiedzialność na kogo innego.

buck, vi. 1) stanowić, jak kozły i sarny; 2) o koniu i mule, dać susa w bok, wygiąć grzbiet w górę, wierzcąc, kłękać na przednie nogi spuszczając łeb do ziemi itd., by rzucić jeźdźcę; **to b. up** gw. wystroić się, podbić sobie bębenka, dodać sobie odwagi.

buck, vt. 1) ługować i gotować (płótno) blichując lub piorąc albo też prac na rzece lub na stawie; 2) hist. woj. zadawać tortury w dawnej dyscyplinie wojskowej przez związanie żołnierza w trudnej do wytrzymania skurczonej postawie; 3) (o koniu i mule) starać się rzucić z siebie ciężar, ob. **buck**, vi., 2); 4) pot. w St. Zj. dźwigać, np. **to b. water**; 5) heblować klepki by szerokość ich była najdokładniej dopasowana; 6) górń. tłuc na proszek; 7) leśn. piłować (ścięte drzewo).

b. basket (b. bas'ket) kosz na bieliznę.

b. bean, (b. bin) bot. bobrek **marsh trefoil MENYANTHES TRIFOLIATA**, Linn.; gorzkie jego liście używane czasem w lecznictwie; zwany także **bog bean**, **bog myrtle**, ob. **Menyanthes**.

buckberry, s. (bok'beri) rodzaj czernicy pld. St. Zj. **GUYLUSSACIA URSINA** . . . , o jagodach bez smaku, jadanych przez sarny.

buckboard, s. (-bord) lekka bryczka czterokołowa z długą elastyczną deską na której opierają się resory i siedzenia; tylna część deski spoczywa bezpośrednio na tylnej osi.

buckbush, s. (-busz) bot. nazwa dwóch gatunków śniegulczki z rodziny przewietrniowatych, **CAPRI-FOLIACEAE**, **SYMPHORICARPOS ORBICULATUS** i **S. OCCIDENTALIS** Hook, oba w zach. St. Zj., ob. **wolfberry**, **coralberry**, **Indian currant**.

buckeen, s. (bekin') gw. ang.-irl. młody Irlandczyk z drobnej szlachty albo młodszy syn biedniejszej arystokracji starający się sprostać stopie życiowej bogatych sfer, młodzieniec żyjący nad stan.

bucker, s. (bo'ker) 1) bedn. człowiek przycinający klepki na beczki; 2) górń. człowiek kruszący kruszec na proszek; 3) leśn. St. Zj. człowiek tnący ścięte drzewa; 4) gw. St. Zj. nosiwo.

bucket, s. (bo'kiet) 1) wiadro, wiaderko, kubeł, ceber, cebrzyk, naczynie na ciecz, sól, węgiel, popiół; 2) pojemność takiego naczynia, np. **a. b. of milk** cebrzyk mleka; w szcz. pojemność pół buszla; 3) czerpak, rozmaitego kształtu i rozmaitej objętości naczynie np. umie-

szczone na pasie bez końca i czerpiące piasek lub wodę, zboże, węgiel itp.; czerpak na krawędzi koła wodnego powodujący kręcenie się koła; zawór tłokowy pompy podnoszącej; 4) rurka skórzana, do umieszczenia batoga, lancy, karabinu itp.; 5) wiośl. Ang. pochylenie tułowia w przód po zakończeniu ruchu wiosła, zanim ręce minęły kolana; grab b. mar. chwytak pogłębiarki).

bucket, vi. 1) sięgnąć wiadrem, zanurzyć kubeł; 2) (sport wiośl. Ang.) wiosłować w sposób określony w **bucket**, s. 5); 3) Ang. gw. pedzić, spieszyc się; St. Zj. gw. przyjmować zakłady, prowadzić biuro zakładów.

bucket, vt. 1) czerpać wiadrem lub czerpakami; 2) podlewać lub polewać wiaderkiem; 3) jeździć (konno) bezłotnie, stąd pot. pedzić kogo lub co niemilosiernie; 4) (sport wiośl. Ang.) wykonywać ruch opisany w **bucket**, s. 5); 5) zakładać się, postępować tak jak w tajnym biurze zakładów lub w pokątnej agencji giełdowej (w której handluje się papierami nie notowanymi na giełdzie); 6) gw. oszwabić, oszukać.

b. chain, (b. czejn) mar. łańcuch kubiowy.

b. dredger, (b. dre'dżer) mar. pogłębiarka czerpakowa, pogłębiarka kubiowa.

b. elevator, (b. e'lewejter) mar. podnośnik kubełkowy.

b. engine, (b. en'dżyn) mech. maszyna pędzona siłą wodną, składająca się z łańcucha bez końca z czerpakami, z których woda spada z wysoka w małych ilościach na koło łańcuchowe.

b. guide frame, (b. gajd frejm) kozioł drabiny kubiowej.

b. ladder, (b. la'der) mar. drabina kubiowa.

b. shop, (b. szap) 1) tajne biuro przyjmujące zakłady; 2) pokątna agencja giełdowa prowadząca interesy w zakresie papierów wartościowych nie kotowanych na giełdzie.

b. wheel, (b. huił') mech. koło mające na krawędziach umieszczone wiaderka lub czerpaki, albo połączone z powrozem lub łańcuchem z czerpakami.

buckeye, s. (bo'kaj) 1) bot. amer. drzewo rodzaju *AESCULUS*, kasztanowiec amerykański, z rodziny *HIPPOCASTANACEAE*; 2) St. Zj. B. pot. mieszkanie stanu Ohio, gdzie drzewo to jest tak pospolite że stan ma przydomek *B. State*; 3) b. lub *bugeye* okręt dwumasztowy o płaskim dnie pospolity w Zatoce Chesapeake; 4) motyl amer. *JUNONIA CENEA*, ob. *Junonia*.

buckhorn, s. (bok'horn) 1) rożek kozła; 2) muszla skójki, UNIO, używana do wyrabiania guzików, ob. *deerhorn*, s. 2).

buckhorn plantain, (b. plan'tejn) bot. babka w szcz. *PLANTAGO LANCEOLATA* Linn. i *P. CORONOPUS* w Eur. i *P. ARISTATA* w St. Zj.

buckhound, s. (bok'haund) pies myśliwski na jelenie.

bucking, s. (bo'kin) 1) ług i mydliny używane do blichowania lub prania; 2) ilość płótna itp. za jednym razem blichowanego lub pranego.

bucklandite, s. (bok'lendajt; na cześć geologa ang. dra Williama Bucklanda, 1784-1856) min. buklandyt, sylikoid z grupy epidotów, ortyt tak samo jak pokrewny allanit, $\text{HCa}_2\text{Ce}_2\text{Si}_2\text{O}_{13}$.

buckle, s. (bokł) 1) sprzączka, z metalu lub z metalu i paska rzemieennego; 2) ozdoba sprzączka do ubrania włosów, sukien itp.; 3) lok, kędzior, pukiel; 4) spaczenie, zgęście, zgrubienie, nierówność, niedokładność w wykonaniu płyty metalowej, tkaniny, rury, piły itp.; 5) r. wykrzywienie rysów twarzy, grymas, zmarszczka; 6) mech. ściąg, ściągno piły; 7) farb. w wyrobie bieli ołowianej płytki ołowiu wystawione na działanie kwasu węglowego.

buckle, vi. 1) szykować się, gotować się (do czynu, do pracy, do wysiłku do walki), pierwotnie: zapinać zbroję na sprzączki (przed walką) z **to** lub **down to**; as the time for exams came near we buckled down to study hard; 2) zetrzeć się, walczyć, chwycić się za bary, wejść w zawody, z **with**; 3) spaczyć się, wypaczyć się, wygiąć się, wykrzywić się; 4) przest. ustąpić, poddać się, pot. he buckled down zmiekkła mu rura; 5) szk. i gw. ang. pobrać się, (o mężczyźnie) ożenić się, (o kobiecie) wyjść za mąż.

buckle, vt. 1) spaść na sprzączkę, np. uprząć; 2) szykować do czynu, do walki itp.; częściej ob. **buckle**, vi. 1); 3) mech. wybacząć; 4) wypaczyć, spaczyć.

buckled, part. adj. (-d) wypaczony, spaczony, zgity, falisty, pomarszczony; **b. plate** żelazna płyta na podłogi, prostokątna lub obła, w środku nieco wygięta, na krawędziach płaska.

buckler, s. (bok'ler) 1) hist. tarcza, a) większa do ochrony piersi, trzymana zazwyczaj na lewym przedramieniu, b) mniejsza (trzymana za rączkę na odległość ramienia) wstrzymująca wroga na tę odległość; 2) druk. przyrząd na prasie do obracania arkuszy; 3) mar. blok drewniany lub żelazny do zatykania nozdrza kotwicznego lub podobnego otworu; 4) paleont. przedni segment pancerza trylobita; 5) zool. tarcza kostna niektórych ryb kostnołuskich, *GANOIDEI*; 6) St. Zj. także: **bucklum** (bok'lem) rak, którego skorupa poddaje się tylko niewiele pod naciskiem palców ludzkich.

buckler, vt. 1) ochraniać tarczą, bronić; 2) przest. chronić od ciosów.

b. fern, (b. fern) bot. paproć rodzaju *DRYopteris*, zwana także **shield fern**, od kształtu zawijki, *INDUSIUM*.

b. mustard, (b. mos'tard) roślina rodzaju *BISCUTELLA* z żółtym kwiatem podobnym do kwiatu gorczycy.

Buckleya, s. (bok'lia, od nazwiska amer. botanika Samuela B. Buckleya 1809-1884) rodzaj krzewów san-

dałowatych, *SANTALACEAE*, z jedynym gatunkiem *B. DISTICHO-PHYLLA* w płd. St. Zj., a i tam bardzo rzadki; małe zielonawe kwiaty i oleisty orzechowaty pestkowiec.

buckling, s. ('-lin) 1) mech. wyboczenie; 2) met. wyboczenie na odlewie spowodowane zbyt dużym giędnieniem albo brakiem powietrza; **b. load** mech. siła wybacząca; **intensity of b. stress** mech. naprężenie wybaczące, naprężenie wyboczenia.

bucko, s. (bo'ko; ob. **buck**, s. 12.) nadęty i panoszący się pryncypał pomiatający podwładnymi.

buckplate, s. (bok'plejt) górn. gładka płyta z hartowanego odlewu żeliwnego na której tką kruszec na proszek; także **bucking plate**.

buckra, adj. (buk'ra, w języku murzynów wybrzeża Kalabaru w zach. Afr.: biały) biały, dotyczący białego człowieka, mocny, dobry, dzielny, tęg.

buckra, s. (pierwotnie w języku tych murzynów, ob. wyżej, demon, istota nadludzka) biały człowiek; w użyciu także u innych murzynów aż po Indie Zach. i płd. St. Zj.

buckram, adj. (bok'ram) 1) zrobiony ze sztywnego płótna; 2) przen. wykrochmalony (w zachowaniu się), sztywny, formalistyczny.

buckram, s. 1) pierwotnie: tkanina lniana lub bawełniana na odzież; 2) szorstkie płótno lniane lub konopne usztywnione w kleju, używane do oprawiania książek, do wyrobu kartonu do pakowania i na podszewki ubrań, aby je utrzymać w dobrej formie; 3) sztywność, przesadna formalistyka w zachowaniu się, krochmalne manieri; 4) rodzaj czosnku, ob. *ramson*; 5) przest. portfel na akty noszony dawniej przez adwokatów.

buckram, vt. podszyc gumowanym płótnem, usztywnić.

bucksaw, s. ('-so') piła na dwie osoby, oprawna w ramę, do ciecicia drzewa opałowego na koziołku, ob. **buck**, s. 7).

buckshot, s. (bok'siat) myśl. nabój do polowania na grubsza zwierzyne, w rozmiarach .25, .27, .30, .32, .34 i .36 cala średnicy, zwany w St. Zj. 3, 2, 1, 0, 00, i 000.

buckskin, adj. ('-skin) zrobiony z kozłej skóry, mający kolor kozłej skóry.

buckskin, s. 1) kozła skóra; 2) mocna skóra wyprawna, zwyczajnie żółtawa lub szarawa, miękka i giętka wskutek zaprawiania olejem i móżgiew; 3) ubranie z kozłej skóry; osoba odziana w kozłą skórę; **B.** żołnierz amer. z Wojny Rewolucyjnej; 4) pl. kamasze z kozłej skóry; 5) zach. St. Zj. portmonetka z kozłej skóry; 6) zach. St. Zj. koń maści cisawej.

buckskin cloth, (b. kloz) gęste wełniane sukno, z jednej strony strzyżone, koloru żółtawo-białego.

buckstay, s. ('-stej) bud. jedna z dwóch połączonych z sobą podpór łuku w piecu lub w kominie.

Bucktail, s. ('-tejl) hist. St. Zj.

zwolennik partii przeciwnej rządowi gubernatora stanu New York De Witta-Clinton (ok. 1815); nazwa pochodzi stąd że niektórzy członkowie opozycyjnej Tammany Society nosili w kapelusza ogon zakończony.

buckthorn, s. (-żorn) bot. 1) roszmarynowiec kolczasty, krzew lub drzewo rodzaju szakiaku. RHAMNUS; 2) saccynicowate, *sapotaceus*, drzewo płd. St. Zj. BUMELIA LYCIOIDES Linn.

bucktooth, s. (-tuż) ząb właśnie co wykłuty.

buckwash, vt. (-uosz) blichować lub prać w ługu lub też na rzece albo na stawie.

buckwasher, s. osoba wykonująca powyższą czynność.

buckwheat, s. (-ui't) 1) bot. hreczka, gryka, tataraka, rodzaju FAGOPYRUM, rodziny rdestowatych, POLYGONACEAE, rodem z Azji, powszechnie uprawiana na ziarno i na paszę; 2) kuch. kasza hreczana, gryczana, tatarszana, w Am. używana na bliny, *pancakes*, lecz w Polsce zwłaszcza na Rusi, uprawiana z powodzeniem i na ubogich ziemiach, stanowi ważne pożywienie; 3) Ang. sorgo.

buckwheat coal, (b.kol) rozmiar węgla opałowego najmniejszy przyjęty w handlu, ob. coal.

bucolic, adj. (biuka'lik) sielski, wiejski, pasterski, ob. rural; b. *diaeresis*, proz. kl. przerwa heksametru po czwartym daktylu, częsta w idylach klasycznych.

bucolic, s. 1) poemat sielski, idylla, np. Bukoliki (poematy pasterskie) Wergilego lub Teokryta; 2) autor poematu sielskiego; 3) żart. wieśniak.

bucranium, s. (biukre'njom) szt. p. ozdoba budowlana przedstawiająca czaszkę wołu ozdobioną wieniec, na ołtarzach rzymskich i na kolumnach jońskich i korynckich.

bud, s. (bod) 1) bot. pączek, pąk; 2) bot. i zool. napęcznienie części ustroju, jakie przeradza się w nowy ustroj który następnie oddziela się lub pozostaje przyczepiony; *gemma*; ob. *germination*, *Hydra*; 3) anat. rozmaite narządy i części przypominające wyglądem pączek.

bud, vi. 1) pączkować, przen. być na wzór pączka młodym, rojącym nadzieję itp.; 2) poczynać rość; wykluwać się jak np. róg.

bud, vt. 1) wydawać pączki, poczynać kwitnąć; 2) ogr. zaszczerpić pączek na inną roślinę.

bud brush, (b. brosz) bot. bylica, ARTEMISIA SPINESCENS ceniona i uprawiana w zach. St. Zj. jako roślina pastewna na ranczach owczych.

buddage, s. (bo'dedż) biol. i ogr. pączkowanie.

Buddha, s. (bu'da) hist. kość. Budda, założyciel religii buddaistycznej (buddyzmu, buddaizmu), wcielenie samozaparcia, cnoty i wiedzy, Gautama Siddharta, ob. *Adi B.*, *Dhyani B.*

Buddhism, s. (-dizm) buddyzm.

buddaizm, religia oparta na nauce głoszonej przez hindusa Gautamę Siddhartę, przezwanego Budda, w VI w. przed Chr.; nauka ta uważa życie na ziemi za cierpienie, którego pozbyć się można przez przejście w stan spoczynku i nicości, nirwane; żądza życia (karma) przeszkadza nieoświeconym w osiągnięciu tego błęgiego stanu i zmusza do przekształceń, ob. *transmigration*, lecz oświecony, który zna prawdę wiary, prawe postanowienie, prawe słowo, prawy czyn, prawe życie, prawe dążenie, prawą myśl i prawe rozmyślanie, uzyskuje nirwanę.

Buddhist, adj. ('dist) adj. buddy-styczny, buddaistyczny; s. buddy-sta; ilość ich wynosi zwyż 150 milionów.

budding, s. ('din") bot. i zool. pączkowanie, GEMMA.

buddle, s. (bodł i budł) koryto do wmywania ziarnek złota ze sproszkowanego kruszcu za pomocą prądu wody, który zabiera lżejsze części.

buddle, vt. górn. przepłukiwać kruszec złoty w korytku.

Buddleia, s. (bod'lia, bodli'a; od nazwiska botanika ang. Adama Buddle'a, zm. 1715) bot. liczny rodzaj krzewów i drzew podzw. Amer., Azji i Afr., z rodziny połatowatych, LOGANIACEAE, rzędu skrętowców, CONTORTAE.

Bude burner, (biud' bórner, od Bude w Kornwalii w Ang., siedziby wynalazcy, sir George'a Gurneya) palnik Gurneya, palnik składający się z dwóch lub kilku koncentrycznych palników Arganda, ze środkowym wyższym, i z wewnętrznej rurki doprowadzającej tlen i powietrze.

budge, adj. (bódż) 1) podbity lub ubrany barankiem jagnięcym tak jak togi studentów ang., stąd: scholastyczny; 2) poważny, uroczysty; 3) przest. szybki, żywy; żartobliwy.

budge, s. rodzaj kożuska ze skóry jagnięcej z wełną na zewnątrz, ob. *lambskin*.

budge, vi. 1) usunąć się (pod przymusem), ruszyć się (pod naciskiem).

budge, vt. posunąć, ruszyć z miejsca (coś ciężkiego i opornego).

budge bachelor, (b. bacz'ler) hist. ang. uczestnik orszaku towarzyszącego lordowi mayorowi Londynu w dawniejszych uroczystościach inauguracyjnych; orszak nosił togi ubrane barankiem.

budgerigah, **budgerigar**, s. (budżeriga', -r nazwa miejscowa) australijska papuga *zebra parrakeet* MELOPSITACUS UNDULATUS.

budget, s. (bo'dżet, -yt) budżet, roczne zestawienie oczekiwanych dochodów i rozchodów przedkładane ciału prawodawczemu przez rząd państwowy, stanowy, miejski itp.; 2) pierwotnie skórzaný worek lub portfel, w szcz. przest. skórzana butla; 3) kieszeń na gwoździe (pokrywająca dachu); 4) her. stylizowane wyobrażenie dwóch wiszących worków wody w herbie; ob. *water bouget*; 5) worek wraz z zawarto-

ścią, przen. zbiór, skład, zawartość, mnogość; 6) zagłębienie na konie lancy lub karabinu w konnicy.

budget, int. cicho sza!, milczenie!, wykrzyknik nakazujący tajemnicę, pot. ani mru mru!

budgetary, adj. (-eri) budżetowy, dotyczący planu finansowego.

bud moth, (b. moć) zool. nazwa kilku gatunków ciem niszcących pączki drzew owocowych, w szcz. TMETOCERA OCELLANA i EC-COPSIS MALANA.

b. rudiment, (b. ru'diment) bot. zaczątek gałązki lub pedu.

b. scale, (b. skejl) bot. łuska pączkowa, listek o wyglądzie łuski pokrywający przez zimę pączek liścia przyszłorocznego, nieraz zabezpieczony włoskami, klejem, żywicą.

b. variation, (b. warjejszn) ogr. znaczne odstępnie od normalnego kształtu lub (częściej) koloru pączka.

b. worm, (b. uorm) zool. 1) gąsieniczka drobnej cmy nocnej HELIOTHIS RHEXIAE, która wgrzyza się przez pączek do łodygi rośliny tytoniowej; 2) wółczek bawełniany HELIOTHIS ARMIGERA, groźny szkodnik roślin bawełnianej i tytoniowej.

buff, adj. (bof) 1) zrobiony ze skóry irchowej; 2) koloru bardzo jasno brązowego z przymieszką pomarańczowego; 3) silny, krępy, nieugięty.

buff, s. 1) skóra bawola wyprawiona jak irchowa czyli zamiszowa; taka sama skóra wołowa, ośla, jelenia, dawniej w użyciu na mundury wojskowe, ob. *buffing*; 2) mundur wojskowy z takiej skóry; 3) przest. skrót za *buffalo* bawół; 4) gw. naga skóra, np. *to strip to the b.* rozebrać do naga; 5) mech. koło pokryte zamiszową skórą i służące do czyszczenia srebra, zastawy itp.; także rączka pokryta zamiszem, muślinem itp. do czyszczenia srebra, ob. *b. stick*; 6) kolor bardzo jasno brązowy z przymieszką pomarańczowego; 7) med. szarawa substancja tworząca skrzep podskórny, ob. *buffy coat*; 8) pl. B. dawna nazwa 3-go pułku piechoty brytyjskiej, od koloru wyłogów, obecnie pułk East Kent; 9) uderzenie, przest. z wyjątkiem w nazwie zabawy *blind-man's b.* ciuciubabka.

buff, vi. 1) wybuchnąć (np. śmiechem); 2) jakać się; 3) dudnić, wydawać dźwięk przez uderzenie czymś ciężkim i tępy.

buff, vt. 1) czyścić srebro itp. zamiszową skórą; 2) nadać skórze aksamitną lub zamiszową powierzchnię; 3) zabarwić na kolor bardzo jasno brązowy z przymieszką pomarańczowego jak np. gałązki wilkiny przed okorowaniem.

buffalo, s. (bof'lo) zool. bawół, w szcz. a) bawół pospolity *water b.* BOS BUBALUS, pochodzący z Ind. Wsch., lecz rozpowszechniony jako zwierzę pociągowe w wielu ciepłych krajach półkuli wsch. ob. *carabao*; b) bawół kafryjski, BOS CAFFER w Afr. Płd. od Przylądku Dobrej Nadziei do źródła Nilu; c) bizon

amer.; 2) koc ze skóry bawolej, ob. **b. robe**; 3) duża ryba w dorzeczu Mississippi, ob. **b. fish**; 4) w wyr. bawelny kosz skórzany do noszenia szpul; 5) **B.** przydomek mieszkańców wybrzeży stanu North Carolina.

buffaloback, s. (-bek) zool. rodzaj sielawy Wielkich Jezior, common white-fish COREGONUS CLUPEIFORMIS.

buffalo berry, (b. be'ri) bot. nazwa miejscowa dwóch krzewów zach. St. Zj. LEPARGYREA ARGENTEA Greene i L. CANADENSIS Greene, zwanych także **beef-suet tree**; także ich jadalnej czerwonej jagody zwanej inaczej **rabbit berry** i **bullberry**.

b. bird, (b. börd) zool. kilka gatunków małych ptaszków z rodziny szpaków **starling** STURNIDÆ siadających na bawoły i inne bydyło by żerować na pasorzytach; ostrzegają też bydyło przed niebezpieczeństwem, jak np. gatunki BUPHAGA i STURNOPASTOR.

b. bug, (b. bog) zool. mały chrząszcz **ANTHRENUS SCROPHULARIUS**, ob. *Anthrenus*, carpet beetle.

b. chips, (b. czips) suszone łajno bawołów i bizonów, dawniej powszechnie używane na preriach Amer. Płn. na opał.

b. cholera, (b. ko'lera) wet. nagminna choroba domowych bawołów zaraźliwa dla innych zwierząt z wyjątkiem psów; także **barbone**.

b. clover, (b. klo'wer) bot. miejscowa nazwa dwóch gatunków koniczyzny w zach. St. Zj., TRIFOLIUM REFLEXUM Linn. i T. STOLONIFERUM Muhl. na przestrzeni dawniej zamieszkałej przez stada bawole.

b. cod, (b. kod) zool. duża drapieżna ryba jadalna OPHIODON ELONGATUS, wzdłuż amer. wybrzeży Pacyfiku, ob. **greenling**.

b. currant, (b. ko'rent) porzeczka zach. St. Zj. RIBES AUREUM o wonnym żółtym kwiecie i czarnych jagodach.

b. dance, (b. dens) taniec Indian na preriach Amer. Płn.; pierwotnie prawdopodobnie obrzęd mający zapewnić obfite łowy.

b. fish, (b. fisz) zool. miejscowa nazwa wielu ryb karpiowatych **sucker** CATASTOMUS w dorzeczu Mississippi; niektóre stanowią ważne pożywienie, jak **common b. f. ICTIOBUS CYPRINELLUS**, **black b. f. I. URUS**, **white b. f. I. BUBALUS**, około jeziora Champlain **lake carp sucker** CARPIODES THOMPSONI.

b. gnat, (b. net) zool. 1) pot. nazwa kilku gatunków drobnych mustyków rodzaju SIMULIUM rodziny SIMULIIDÆ (mustyki) wyrządzających w dorzeczu Mississippi dotkliwe szkody z powodu obrzymień liczby w jakiej opadają bydyło; często bydyło pada skutkiem niezliczonych ukąszeń tych drobnutkich dwuskrzydłych muszek, DIPTERA; 2) St. Zj. ob. **horn fly**.

b. grass, (b. gres) bot. 1) w St. Zi. a) niska jednopienna trawa

TRIPSACUM DACTYLOIDES Linn na dawnych preriach zach. St. Zj.; b) rozmaite gatunki rodzaju BOU-TELOUA **grama grass**; 2) w Australii trawa STENOTAPHRUM AMERICANUM Schrank, wprowadzona z Amer.

buffalo moth, (b. mo'g) zool. larwa owada **buffalo bug**.

b. nut, (b. not) bot. krzew PYRULARIA PUBERA Michx. **rabbit-wood**; także jego owoc, oleisty pestkowiec zwany też **oil nut**, **elk nut**.

b. pea, (b. pi) bot. 1) wyka amerykańska **American vetch** VICIA AMERICANA Muhl.; 2) traganek zach.-amer. **ground plum** ASTRAGALUS ARIOCARPUS Ker.

b. robe, (b. rob) skóra bizona amer., włosem na wierzch, używana dawniej często jako koc do okrycia kolan w dalszej jeździe.

buff coat, **buffcoat**, s. (bof'kot) 1) mundur ze skóry bawolej (zamszowej) w szcz. obcisły kaftan noszony w w. XVIII; 2) żołnierz noszący taki mundur; 3) ob. **buffy coat**.

buffed, adj. (buff) mający zamszową powierzchnię; **b. leather** skóra wyprawiona z aksamitną powierzchnią.

buffer, s. (bo'fer) 1) mech. zderzak; 2) cokolwiek powstrzymuje siłę uderzenia i wstrząsu, np. **b. state** państwo buforowe; 3) jakaś; 4) zawalidroga, żart. o starszych osobach; **air b.**, **pneumatic b.** zderzak pneumatyczny, zderzak powietrzny; **length over b.-s** odległość między zderzakami; **rubber b.** zderzak gumowy; **India rubber b.** zderzak kauczukowy; 5) biol. roztwór buforowy, mający własności przeciwdziałania zmianie stężenia jonów wodorowych.

b. action, mech. działanie zderzaka (kompensatora).

b. bar, (b. bar) kol. drag zderzakowy.

b. beam, (b. bi'm) kol. drewniana belka poprzeczna na końcu wagonu.

b. bushes, (b. bu'szis) pierścienie lub talerze zderzaka, gumowe lub kauczukowe.

b. cylinder, b. (si'linder) woj. o-pornik.

b. disk, **b. head**, (b. disk, b. hed) talerz zderzaka.

buffet, s. (bufe', bo'fet, fr. büfe') 1) szafa z szymbami lub półki na porcelanę; 2) (bufe', büfe') bufet, stół z jadłem i napojami w hotelu, w prywatnym domu, na dworcu kol. dla przejezdnych, restauracja kolejowa; 3) mały podnóżek; 4) drewniana szafa ozdobna zawierająca piszczałki organów.

buffet, vi. (bo'fet) 1) ćwiczyć się w sztuce pięściarskiej; 2) przebiegać się przez świat pięściami.

buffet, vt. 1) uderzyć dłoń lub pięścią; walić pięścią, bić; 2) owinać serce dzwonka.

buffet car, (b. kar) wagon jadalny; przedział bufetowy w pociągu kolejowym.

buffing, s. (bo'fin) wyprawianie skóry (jeleniej, koziej), owczej itp.)

na zamsz o powierzchni miękkiej jak aksamit; dawniej przez skrobanie wierzchniej strony skóry tępym nożem na bloku; później przez równanie powierzchni toczkiem; obecnie zaś przez odcięcie cienkiej powierzchni za pomocą maszynowej **b. machine**; 2) owa cienka powierzchnia w ten sposób odcięta; także odcięte płyty zbiorowo; płyty te stanowią najtańszy gatunek skóry i używane są w introligatorstwie i wyrobach galanterijnych.

buff jerkin, (b. dzer'kin) hist. kaftan zamszowy biało-żółtawy noszony pod mundurem; później każdy kaftan spodni bez względu na materiał i kolor.

buffle, s. (bofł) 1) skrót za **buffle-head duck**, amer. kaczką czubata; 2) przest. bawół, bizon; 3) przest. roztrzępaniec, głupiec.

bufflehead, (-hed) 1) mała ptn.-amer. kaczką czubata; także zwana **butterball**, ob. **golden-eye**; 2) przest. roztrzępaniec, głupiec.

buffle-horn, s. (-horn) bot. pid.-afr. drzewko BURCHELLIA CAPENSIS R. Br. z rodziny marzannowatych, RUBIACEÆ, o bardzo twardym i zwięzłym drewnie.

buffon, **buffont**, **buffoon**, s. (bo'fon, -font, -fun) bufiaste okrycie z gazy lub płótna na dekolt noszone przez panie w XVIII w.

buffoon, adj. (bufun') śmieszny zabawny, znamionujący bufona, nieprawdopodobny.

buffoon, s. (bufun' w w. XVII bof'un) 1) śmieszny, błazen, bufon, kłown, arlekin, wiercipięta, ob. **clown**, **droll**, **harlequin**, **merry-andrew**; 2) bufon, niezgrabny błagier, niezręczny pozer.

buffoon, vi. błaznować.

buffoon, vt. 1) ośmieszać, wyśmiewać; 2) zabawiać, rozśmieszać.

buffoonery, s. (bufu'nōri) bufonada, 1) błazeńskie dowcipy, rozśmieszające gesty i sztuczki; 2) niezręczne pozowanie.

buff stick, (bof' stik) mech. rączka pokryta zamszową skórą do czyszczenia metalu.

buff-tipped moth, (bof'tipt mo'g) ćma PYGÆRA BUCEPHALUS, której gąsienice karmią się liśćmi wiązu, buku, brzozy, dębu i drzew owocowych.

buff wheel, (b. hui'ł) toczak pokryty zamszem, ob. **buff**, s. 5) mech., do czyszczenia srebra, polerowania metalu itp.

buffy, adj. (-i) mający barwę bardzo jasno brązową z przymieszką pomarańczowej; 2) fizjol. dotyczący sińca żółtawego; **b. coat** med. skrzepła plazma krwi, gdy skrzep wygląda prawie jak bebarwny.

Bufo, s. (biu'fo) 1) zool. liczny rodzaj ropuch obejmujący powszednie ropuchy Amer. i Eur. z gromady płazów, REPTILIA, rzędu bezogonowych, ANURA; 2) hist. **b.** czarna ciecz używana przez alchemików.

Bufonidae, s. pl. (-nidi) zool. rodzina ropuch z podrzędu języko-

wych, PHANEROGLOSSA, bez żebr i bez zębów.

bug, s. (bog) 1) w pot. użyciu owad prawie każdego rodzaju, a nawet i inne stworzenie poruszające się jak owad, np. pajak lub drobny skorupiak; 2) pluskwa, ob. **bedbug**; 3) owad z podrzędu różnoskrzydłych, HETEROPTERA, a w szerszym znaczeniu owad z rzędu pluskwiaków, RHYNCHOTA (dawniej półpokrywych, HEMIPTERA); 3) przest. straszdyło, bobo, ob. **bugbear**.

bug, vi. pot. łowić owady.

bugaboo, s. (bog'abu) straszdyło, bobo, ob. bogy, **bugbear**, **goblin**, **hobgoblin**.

bugbane, s. (-bejn) bot. trwała roślina jaskrowata CIMICIFUGA RACEMOSA Nutt. (climex ł. plu-skwa, fuga ł. ucieczka) o białych kwiatach, od których owady stro-nią; także **tall b.**, **black snakeroot**.

bugbear, s. ('ber) straszdyło, straszak, bobo, duch, mara; cokolwiek służy do straszenia np. dzieci i umy-słów dziecinnych.

bugbear, vt. trwożyć pustymi stra-szakami.

bugger, s. ('ger) przest. 1) sodom-czyk; 2) hist. kość. heretyk, w szcz. w w. XII i XIII przezwisko albi-gensów.

buggery, s. (-i) sodomia, obco-wanie płciowe przeciwne naturze.

bugging machine, (bo'gin = me-szin') przyrząd do czyszczenia roślin z owadów.

buggy, adj. (bo'gi) 1) obfitujący w owady, pełen plugastwa, zaplu-skwiony; ordyn. gw. niespełna ro-zumu, durny.

buggy, s. 1) wózek, lekka bryczka, w Ang. dwukołowy, w St. Zj. czte-rokołowy, na jednego konia lub pa-rę; 2) mały wóz ciężarowy; 3) St. Zj. kryty przedział dla konduktora w pociągu ciężarowym, ob. **caboos**; **b. cultivator** (b. kottiwejter) kul-tywator z siodełkiem.

buggyman, s. (-men) człowiek kierujący wózkiem ciężarowym w fabryce.

Buginvillea, s. (budżinwili'e, na część podróżnika Antoniego de Bou-gainville (bugewil') 1729-1811) bot. nieliczny rodzaj ozdobnych amer. podzw. roślin nocnicowatych. NYCTAGINACEAE; B. MIRABILIS hodowana w cieplarniach dla piękno-sci bogatych purpurowych i kar-mazynowych przykwiatków; także b. roślina tego rodzaju.

bugle, adj. (biugl) paciorkowy, podobny do paciorka, zdobny w pa-ciorki, w szcz. czarne; czarny i błyszczący.

(I) **bugle**, s. (od bugulus ł. ozdoba kobieca) podłużny paciorek czarny.

(II) **bugle**, s. (od bugilla ł. nazwa rośliny) 1) bot. każda mietliwa roślina rodzaju dąbrowek (gadzieli), AJUGA, w szcz. dąbrowka rozło-gowa AJUGA REPTANS Linn. z rodziny wargowych, LABIATÆ, po-spolita w Eur., przypadkowa w Amer.; 2) bot. ob. **bugleweed**.

(III) **bugle**, s. (od buculus ł. by-czek) 1) gw. ang. byczek; 2) róg

myśliwski; 3) muz. trąbka, kręcony instrument dęty, krótszy i bardziej stożkowy niż trąba; **b. call** sygnał wojskowy.

bugle, vi. grać na trąbce.

bugle, vt. dawać sygnał, wzywać trąbka, albo jakby trąbką sygna-łową, np. propaganda, mowa, ape-lem itd.

bugled, adj. (-d) ozdobiony trąbką lub trąbkami.

bugle horn, (b. horn) 1) trąbka sygnałowa; 2) przest. kielich z rogu, używany niegdyś.

bugler, s. (biu'gler) 1) trębacz, sygnalista; 2) zool. w Australii ryba bellows fish, ob.

bugle weed, s. (-uid) bot. karbie-niec, LYCOPUS, każda rodzina tego rodzaju, z rodziny wargowych, LABIATÆ, w szcz. LYCOPUS VIRGINICUS, Linn., używany cza-sem w lecznictwie na wstrzymanie krwawienia.

bugloss, s. (biu'glas; bus gr. wół, glossa gr. język; ożór wołowy) bot. każda roślina rodzaju ANCHUSA, farbownik, w szcz. farbownik le-karski, ANCHUSA OFFICINALIS, Linn., zwany także alkanet, **ox-tongue**, wołowy język, miódunka wielka, BUGLOSSUS; 2) ziele German **madwort** ASPERUGO PROCUMBENS, którego korzenie bywały w użyciu w zastępstwie ma-rzany farbiarskiej **madder** RUBIA TINCTORIA, Salisb.

bugseed, s. (bog'sid) bot. jedno-roczna roślina CORISPERMUM HYSSOPIFOLIUM, Linn., z rodziny komosowatych, CHENOPODIACEAE.

buhl, **buhlwork**, s. (bu'luork) sztuka inkrustowania metalu itp. w meble wzorem A. Ch. Boulle'a z epoki Ludwika XIV; także mebel tak inkrustowany (metałem, kością słoniową, perłową macicą, hebanem lub innym różnokolorowym drewnem itd.).

buhr, s. (bur) 1) krzemian rodzi-my; 2) ośełka, toczak.

buhrstone, s. (bur'ston) ob. **burr-stone**.

build, s. (byłd) 1) budowa, kon-strukcja, wyrób. kształt; 2) mur. spoina pionowa.

build, vi. 1) budować (zawodo-wo), zajmować się budowaniem; 2) opierać się, polegać na czym, przy-jmować coś za podstawę; 3) utwo-rzyć się, urosnąć, powstać.

build, vt. 1) stawiać, budować, tworzyć, wznosić; 2) zestawiać, ukła-dać w kształt; 3) budować coś jak gdyby budowniczy budowę, np. re-putację; 4) oprzeć na czym jakoby na podstawie, np. zamki na lodzie, nadzieje na przyrzeczeniu; 5) wzmo-cnić, ulepszyć np. siłę odporną cia-ła, często z up; 6) sporty i zabawy) składać, uzupełniać, budować przez dodawanie, np. karty do kombina-cji, głoski do całości wyrazu; to b. a chapel mar. nakierować okręt, który zmienił kierunek wskutek wia-tru. napowrót na poprzedni kieru-nek za pomocą steru bez zmienia-nia pozycji żagli; ob. **chapel**, vt. mar.; to b. up. 1) odbudować, do-budować, powiększyć, rozwinąć, roz-

krzewić; 2) zabudować, zamknąć przez postawienie ściany, np. drzwi lub okno.

builder, s. (-er) budowniczy (m), budowniczka (f), architekt (m), architektka (f); kierownik budowy; nadzorca budowy; 2) naczelny cie-śla, murarz.

building, (-in) 1) budowanie; 2) budowla, pomnik itp., budynek fabryczny lub mieszkalny budowany lub murowany, tymczasowy lub na stałe, w niektórych Stanach część budowli używana jako oddzielne mieszkanie; 3) budownictwo, sztuka budowlana, architektura; 4) zapa-dły dom mieszkalny obejmujący dużo pokoi i wielu lokatorów, grupa zniszczonych domów mieszkalnych; wspólna budowla zwie się **edifice** (e'difis); **b. and loan association** stowarzyszenie oszczędnościowe lo-kujące wkładki członków na hipo-teki; **b. block** a) mar. podpora pod stępkę okrętu podczas budowy; b) bloki cementowe do budowy; c) klocki budowlane dla dzieci; **b. ground** (b. graund) grunt pod bu-dowę, grunt budowlany; **b. iron** (b. ajrn) przyrząd do topienia i doda-wania wosku do formy galwano-plastycznej; **b. lease** (b. li'z) pr. dzierżawa gruntu obejmująca obo-wiązek wystawienia budynku lub budynków przez dzierżawcę, przy-czym czynsz najmu bywa czasem tylko nominalny; **b. line** linia re-gulacyjna (ulicy, ograniczająca bu-dowę frontu domu); **b. material** materiał budowlany; **b. office** biu-ro budowy; **b. paper** (b. pej'per) gruby papier wkładany w ściany dla izolacji ciepła i głosu; **b. slip** (b. slip) mar. w doku skłón na jakim buduje się okręt.

built, adj. zbudowany, ukształto-wany, skonstruowany, zrobiony, wy-konany; złożony.

built-in, adj. (-in) wbudowany.

built-up, adj. (-ap) zbudowany z części szczelnie zespolonych.

bulb, s. (bołb) bot. bulwa, ce-bulka (roślin np. narcyzów, lilii, tulipanów); mająca kształt pączka, jak np. lilii, zwanej dawniej **tuni-cated** b. lub **coated** b. w odr. zwar-tej i pokrytej cienką błoną, jak np. hiacyntu, zwanej **corm**, ob.; 2) mię-siste kłącze podobne do bulwy jak np. **dahlia** b. korzeń georginii, **crocus** b. kłącze krokusa; 3) roślin-na bulwiasta; 4) zgrubienie przy-pominające bulwę rośliny np. kulka u termometru, łebek lub grubsza krawędź żelaza obrobionego odpo-wiednio, ob. **b. bar**, **b. beam**, **b. iron**, **b. plate** itd.; 5) anat. zaokrąglony koniec rozmaitych części ciała, np. **b. of a nerve** brodawka nerwu, **PAPILLA**; **b. of the corpus spon-giosum** cebulka moczowa, c. komór-kowata; **b. of a hair** („root”) cebulka włosowa, **BULBUS PILI**, bro-dawka włosowa, zarodek włosa, **PAPILLA** lub **PULPA PILI**; korzeń włosa; **b. of a tooth** brodawka zębo-wa **PAPILLA DENTIS**, zarodek czy-li zawiązek zęba; **b. of the aorta** ob. **bulbus arteriosus**; **b. of the eye** gałka oczna **BULBUS OCULI**; **b. of the spinal cord** cebulka mlecz-o-wa rdzenia przedłużonego **MEDUL-**

LA OBLONGATA; **b. of the urethra** tylna część gąbczastej części moczowodu zawarta w cebulce moczowej.

bulb, vi. 1) przybrać kształt bulwy, pęcznić; 2) her. tworzyć, zawiązywać głowę jak np. kapusta.

bulb-angle, adj. (b.engl) dotyczący kąтового żelaza z krawędzią zgrubiałą w bulwiaste żebro (w łebek).

bulb-angle, s. kątownik łebkowy.

bulbar, adj. (bul'bar) dotyczący bulwy, w szcz. med. dotyczący rdzenia przedłużonego **MEDULLA OBLONGATA** np. **b. paralysis** porażenie rdzenia przedłużonego.

bulb bar, (b. bar) drażek łebkowy, walcowane żelazo lub stal walcowana ze zgrubieniem jednej krawędzi w żebro (w łebek).

b. beam, (b. bi'm) kątownica łebkowa.

bulbed, adj. (bulbd) w kształcie bulwy; bulwiasty, mający bulwę lub bulwy.

bulbiferous, adj. (bulbi'ferös) tworzący bulwy.

bulbil, s. (boł'bil) 1) bot. bulwka, mała bulwa utworzona w kacie liścia, jak np. u niektórych lilii, lub zastępująca kwiaty, jak u niektórych cebul, i przydatna do siewu; 2) anat. mała próżna opuszka w małym naczyniu lub przewodzie.

bulb iron, (bołb ajrn) łebkownik.

Bulbocodium, s. (bołboko'diom) bot. rodzaj bulwiastych roślin z rodziny liliowatych, **LILIACEAE**, z jednym gatunkiem **B. VERNUM** Linn. w okolicy Morza Śródziemnego, także b. roślina, bulwa lub kwiat tego rodzaju.

Bulbophyllum, s. (-filom) bot. rozległy rodzaj storczyków tropikalnych; b. roślina tego rodzaju.

bulbous, adj. (boł'bös) 1) bot. bulwiasty, zawierający bulwy, wyrastający z bulwy, mający kształt bulwy, dotyczący bulwy; **b. crowfoot** jaskier bulwkowy, **RANUNCULUS BULBOSUS** Linn., o nasadzie łodygi bulwkowato zgrubiałej, powszedni w Eur., naturalizowany w St. Zj.; 2) mar. i mech. łebkowy, łbowy; **b. bow** dziób łbowy; **b. stem** dziobnica łbowa.

bulb plate, (b. plejt) arkusz łebkowy.

b. scale, (b. skejl) listek bulw mających kształt pączka jak niektórych lilii; ob. **bulb**, s. 1).

bulb-tee kawał żelaza lub stali w kształcie T, odgałęźnik, trójnik, z krawędzią ramienia zgrubiałą w żebro.

bulbul, s. (bulbul; pers.) 1) ptak śpiewający, często wspominany w poezji perskiej; prawdopodobnie słówek **LUSCINIA HAFIZI** (Hafiz, poeta pers. XIV w.); 2) wróblowaty ptak śpiewający azj. i wsch.-afr. z rodziny **PYCNONOTIDAE** lub z podrodziny **PYCNONOTINAE** w rodzinie **TIMALIIDAE**.

bulbus, s. (beł'bes; bulbus ł. bulwa) anat. cebulka, tarcza, brodawka, opuszka; **b. aorta** lub **b. arteriosus**

opuszka tętnicy głównej, cebulka aorty, u zarodka kręgowców i u dorosłych osobników niższych kręgowców zgrubiała część aorty tuż przed sercem, z której wychodzą łuki aorty; **b. olfactorius** cebulka nerwów powonieniowych.

Bulgar, s. (bul'gar) 1) Bułgar (m). Bułgarka (f), osoba bułgarskiej narodowości; 2) bulgar, rosyjska skóra juchtowa z dawnego miasta Bułgar nad Wołą.

Bulgarian, adj. (bulge'rien) bułgarski, dotyczący Bułgarii lub Bułgarów; **B. Church** hist. kość. autokefaliczny Kościół bułgarski wsch.-chrześcijański, utworzony dekretem sułtana tureckiego w r. 1872, niezawisły od patriarchy konstantynopolańskiego, ob. **Eastern Church**.

Bulgarian, s. 1) Bułgar (m), Bułgarka (f), członek narodu bułgarskiego, pochodzenia fińskiego, zamieszkającego do VII w. między Wołą a Uralem, a od VII w. u dolnego biegu Dunaju, gdzie około r. 1000 stanowiął jedno z największych państw; podbity przez Turków, naród bułgarski odzyskał niezawisłość w 1878 jako księstwo, a od r. 1908 jako królestwo; 2) język bułgarski, po zatracie tradycji fińskiej, zupełnie przez otoczenie słowiańskie asymilowany, jest jednym z języków słowiańskich, najbardziej zbliżony do rosyjskiego, używający alfabetu rosyjskiego z drobnymi różnicami; ob. **Indo-European**.

bulge, s. (bołdż) wypukłość, napecznienie, część wystająca okragło, garb, wygięcie na zewnątrz w szcz. pod naciskiem, np. **b. in a wall** wypukłość w ścianie; 2) obłó (okrętu, beczki), ob. **bilge**; 3) wir fali jaki sprawia wznoszący się łosó; 4) gw. zysk, korzyść; 5) gw. giełd. nagłe podniesienie się cen; 6) przest. portfel, sakiewka, portmonetka, worek skórzany.

bulge, vi. 1) wydać się, wygiąć się na zewnątrz; 2) przest. zatonać (o okręcie), osiąść na mieliźnie, sterzec.

bulge, vt. 1) uczynić wypukłym, wygiąć na zewnątrz; 2) przest. zatłamać (o okręcie).

bulger, s. (-er) kij golfowy z wypukłym końcem.

bulgy, adj. (-i) wypukły, obły, wystający, sterczący, wezbrany; napuchły, nabrzmiąły.

bulginess, s. (-nes) wypukłość, nabrzmiąłość.

bulimia, s. (biuli'mia; bus gr. wół, limos gr. głód) med. niedosyt, nie-nasycone uczucie głodu, **FAMES CANINA**, **BULIMIA**.

bulimiac, **bulimic**, adj. (-k, -mik) med. chory na niedosyt; żarłoczny.

bulimiform, adj. (biuli'miform) zool. mający kształt skorupy ślimaka winniczka z rodziny **HELICIDAE** o obłym otworze.

bulimoid, adj. (biu'limoid) zool. mający kształt skorupy ślimaków rodzaju **BULIMUS**.

Bulimus, s. (biu'limes, biulaj'mes) zool. rodzaj płucodysznych ślimaków lądowych z rodziny **HELICIDAE**, do której należy pospolity w

Polsce winniczek, **HELIX POMA-TIA**, z pięknie kręconą, obłą skorupą z obłym otworem.

bulk, s. (bołk) 1) masa, pojemność, objętość. w szcz. wielkich rozmiarów, imponująca objętość, ogrom; 2) ciało (ludzkie lub zwierzęce) żywe lub martwe, w szcz. tułów; także główna część czegośkolwiek, np. budynku, kościoła, pociągu itd.; 3) masa, zbiór, wielka ilość; większa część np. **b. of the population** przeważna część ludności; 4) mar. kadłub (statku); także ładunek; **in b.** na wagę (nie w opakowanych fabrycznie pudełkach).

bulk, vi. 1) tworzyć masę, przedstawiać się imponująco co do rozmiarów; być ważkim; 2) zbijać się w zwięźłą masę; 3) pęcznić, rość wszcz. i wzwyż, z up.

bulk, vt. 1) składać na kupę, w szcz. tytoń do zaprawiania, śledzić do solenia; 2) sprawdzić zawartość np. w ładunku; 3) zachować w całości, np. zwierzę kopalne w skale; 4) przest. uwypuklać, z out.

bulker, s. (-er) mar. osoba sprządzająca rozmiary lub ciężar ładunku i obliczająca należną opłatę.

bulkhead, s. (-hed) 1) mar. a) ścianka, przepierzenie, szalowanie, szalunek na okręcie; b) gródz; 2) ściana drewniana lub kamienna przeznaczona do utrzymania naporu wody lub wody; górn. szalowanie w szybie; 3) St. Zj. szalunek w kształcie skrzynki wystający ponad poziom podłogi, dachu itp.; np. w celu pokrycia klatki schodowej lub elewatorowej; **b. angle** mar. kątownik gródzi; **b. boundary angle** mar. obramujący kątownik gródzi; **b. break** mar. załom gródzi, uskok w gródzi; **b. deck** mar. pokład gródziowy; **b. draught** mar. zanurzenie gródziowe; **b. frame** mar. wręga gródzi; **b. liner** mar. wkładka gródzi; **b. plate** mar. arkusz gródzi; **b. plating** mar. poszycie gródzi; **b. semi-box beam supporting girder** mar. poziomy dźwigar gródzi; **b. stiffener** mar. usztywniacz gródzi; **b. stiffening** mar. usztywnienie gródzi; **b. stringer** mar. wzdłużnik gródzi; **b. batten-and-space** b. mar. gródz kratowa; **centerline** b. mar. gródz wzdłużna środkowa; **collision** b. mar. gródz zderzeniowa; **hold** b. mar. gródz wnętrza; **peak** b. mar. gródz skrajnika; **screen** b. mar. gródz ochronna; **trunk** b. mar. gródz szybowa; **wash** b. mar. gródz przeciwprzelewna.

bulky, adj. (boł'ki) 1) duży, gruby, obszerny, masywny; 2) ciężki, niezgrabny.

bull, adj. (buł) wielki, duży, np. **b. ladle** wielka warzachew, **b. lathe** duża tokarka.

(I) **bull**, s. 1) byk, buhaj, samiec rodzaju **BOS** tak w stanie dzikim jak i u bydła domowego, ob. **cow**, s., **calf**, **heifer**, **bullock**; także w użyciu o samcach innych wielkich zwierząt czworonożnych, jak np. słoń, jelen, łos, oraz o samcach wieloryba, foki (psa morskiego), słonia morskiego (trąbnika), morsa (konia morskiego) żółwia; 2) cokolwiek podobnego do byka siłą, gwałto-

wnością, porykiem; 3) byk, wielki błąd, zwłaszcza językowy lub ortograficzny, lecz także w działaniu lub w myśleniu; 4) **B.** astr. Byk, TAURUS. a) drugi znak zodiaku; b) p.m. gwiazdozbiór (188 gwiazd do 7-ej wielkości) z Aldebaranem jako alfa i z Plejadami (Babkami) i Hyjadami (Dżdżownicami); 5) hosjer (fr. haussier), osoba spekulująca na giełdzie na nosę (fr. hausse, czyt. (h)os) w nadziei na wyższe ceny, spekulant na zwyżkę cen; ob. **bear**, s. 5); 6) górn. a) żelazny drażek do wbijania gliny w wilgotny otwór wiertniczy, ob. **clay iron**; b) hamulec lub klin do zatrzymywania biegu maszyny; ob. **cow**, s. 2); 7) gw. Ang. srebrna moneta **crown** (około \$1.12, ok. zł. 5); **b. in a china shop** (dosłownie: byk w składzie porcelany) ktoś lub coś w środowisku zupełnie niewłaściwym, jak cap w składzie szkła, małpa w łazience; **b. of brass** lub **Sicilian b.** hist. mosiężny byk, w którym skazańców pieczono żywcem; ob. **Phalaris**; **b. of the bog** zool. eur. bąk błotny (ptak), ob. **bittern**; **John B.** uosobienie narodu angielskiego, podobnie jak **Uncle Sam** w St. Zj.

(II) **bull**, s. (od **bulla** ł. pieczęć) 1) pieczęć, ob. **bulla**, s. 2); 2) **bulla** papieska, list papieski z pieczęcią; do r. 1910 bulle datowano „A DIE INCARNATIONIS” (od dnia Wcielenia) lub ANNO DOMINICAE INCARNATIONIS, od 1910 datą powszechnie przyjętą; nazwę danej buli stanowią zazwyczaj początkowe jej wyrazy; tylko wyjątkowo nazwa jest inna, np. **B. of Demarcation** **bulla** papieża Aleksandra VI (Roderyka Borgii), 1431-1503, wydana w r. 1493, przyznająca wszystkie nowoodkryte ziemie na wschód od południka bieżącego o 100 mil morskich od Wyp. Azorskich Portugalii, a na zachód—Hiszpanii; 3) **bulla** monarsza, dekret niemieckiego cesarza świętego Imperium Rzymskiego.

(III) **bull**, s. słaby trunek, np. woda nalana do beczki z wódki lub wina, woda wyciśnięta z worka po cukrze itp.

bull, vi. 1) popełnić błąd, strzelić byka, zazwyczaj z it; 2) roln. (o krowie) dopuścić byka, przyjąć byka.

bull, vt. 1) przest. wystrychnąć na dudka, oszukać, oszwać; 2) roln. stanowić krowę.

bulla s. (bu'la) 1) hist. kl. medalion noszony przez chłopców i dziewczęta w starożytnym Rzymie jak gdyby talizman, a za dośnięciem do pełnoletności ofiarowany bóstwu ogniska domowego lub innemu; zwyczaj prawdopodobnie jeszcze pochodzenia etruskiego; 2) hist. kość. pieczęć papieska, okrągła, ołowiana, po jednej stronie z wizerunkiem głów św. Piotra i św. Pawła, a po drugiej stronie z imieniem Papieża, który jej używa; 3) okrągły wisior; 4) med. pęcherzyk napełniony materią; 5) anat. próżnia otoczona cienką, okrągłą wystającą blaszką kostną, np. zatoka jamy bębniowej, **BULLA TYMPANI**, umieszczona u wielu ssaków tuż pod otworem

ucha; 6) zool. **B.** rodzaj ślimaków morskich, ob. **bubble shell**.

bullace, s. (bu'les) bot. 1) tarnina PRUNUS SPINOSA Linn., krzew dziki lub wpół dziki, do 3 m. (10') wysokości, o cierpkich owocach (śliwkach); 2) sączyńcowate drzewo zach.-ind. **bully tree**, ob.

bull apple, (b. epł) bot. drzewo zach.-ind. żelaznik, złotań, SIDE-ROXYLON RUGOSUM . . . na Jamaice i na p.m. Amer. Płd., także jego słodki owoc koloru jasnobrązowego i rozmiaru czeresni.

bullary, s. (bu'leri) bullarium, zbiór bull papieskich.

bullate, adj. (bu'ejt) 1) anat. mający zatokę otoczoną cienką ścianką kostną; 2) bot. i zool. wyglądający jak gdyby zmięty lub pomarszczony.

bull baiting, (b. bejtin) pod-szczuwanie byka psami.

b. boat, (b. bot) St. Zj. prymitywna łódź indiańska zrobiona ze skór naciągniętych na drewnianej ramie.

b. brier, **b. briar**, (b. bra'jer) bot. wsch.-amer. gatunek kolcorośli, SMILAX, w szcz. **Smilax Pseudo-China** Linn.; z obfitych bulwiastych korzeni Indianie robili makę na chleb, a murzyni warzyli je na piwo; zwany także **bamboo brier** i **China brier** (jednak tylko pot., bo prawdziwa kolcorośl SMILAX CHINA, dająca korzeń chinowy, TUBE-RA CHINAE, rośnie w Azji wsch.)

b. chain, (b. cejn) leśn. łańcuch na spławianie kłoc połączony z krótszymi łańcuchami mającymi na końcu haki i szpony; także łańcuch ze sprzęgiem szponowym.

bulldog, adj. (bul'dog) mający lub okazujący właściwości buldoga, uparty, nieustępliwy, odważny, bojowniczy; **b. ant** duża australijska mrówka, jadowna, napastliwa; **b. bat** nietoperz rodzaju MELOSSUS, NYCTINOMUS i pokrewnych; **b. forceps**, chir. kleszcze sprężynowe do zatamowania krwotoku; **b. wrench** ob. **alligator wrench**.

bulldog, s. (buldog) krótkowłose pies o muskularnej budowie, niezmiernie odważny i nieustępliwy; 2) w uniwersytetach Oxford i Cambridge pomocnik proktora; 3) przest. pomocnik szeryfa; 4) przest. armata w szcz. na okręcie; 5) przest. pistolet dużego kalibru z krótką lufą; 6) materiał używany do obmurowania wnętrza pieca hutniczego.

bull donkey, (b. dan'ki) leśn. pomocnicza maszyna z bębmem linowym i linami do spławiania pni.

bulldoze, vt. (bul'doz) St. Zj. nastraszyć, wymusić przez nastraszanie; pierwotnie o wymuszaniu głosów murzyńskich w Luizjanie przez groźby.

bulldozer, s. (-er) 1) St. Zj. kto wymusza, także przedmiot groźby; 2) mech. maszyna do kucia lub wyginania w szcz. kiedy pędzona baranem hydraulicznym; 3) szeroki tępy taran do przebijania nowej drogi. pędzony traktorem; woj. St. Zj. taki taran połączony z czołgiem wojennym i zaopatrzony w karabiny maszynowe.

bullennail, s. (bu'lennejl) 1) krótki gwóźdź z dużym łebkiem cynowym i lakierowanym.

bullet, s. (bu'let) 1) kulka; gałka 2) kula ołowiana lub stalowa, okrągła lub podłużna, do karabinu, muszkietu, pistoletu itp.; 3) przest. kula armatnia lub katapultowa; 4) pęcina (u konia); ryboł. ciężarek (u wędki).

bulletin, s. (biu'lityn) biuletyn, a) krótkie urzędowe lub półurzędowe ogłoszenie wiadomości np. biuletyn lekarski o stanie zdrowia prezydenta; b) czasopismo periodyczne klubu lub towarzystwa zawodowego.

bulletin, vt. ogłosić przez biuletyn, wydać biuletyn.

bulletin board, (b. bord) tablica, na której przybite są najnowsze biuletyny.

bullfight, -ing, s. (bul'fajt, -in) walka byków; widowisko bardzo starej daty, zapomniane we wszystkich krajach cywilizowanych z wyjątkiem krajów hiszpańskich i portugalskich.

bullfighter, s. (-er) uczestnik w walce byków, ob. **picador**, **torero**, **toreador**, **matador**.

bullfinch, s. (-fincz) zool. gil, PYRRHYLA EUROPEA, o krótkim, grubym dziobie, samiec z wierzchu popielaty, spodem czarny, samica brudno-szara, spodem czernonawo-popielata; gromada: ptaki, AVES, rząd wróblowatych, PASSE-RES czyli PASSERIFORMES, stożkodziobe, CONIROSTRES, śpiewające, OSCINES, rodzina łuszcaków, FRINGILLIDAE.

bullfrog, s. (-frog) zool. wielka jadalna żaba p.m.-amer. RANA CATESBIANA, dochodząca do 8" (20 cm.) długości, często hodowana w specjalnych stawach; nazwa pochodzi od głosego i głębokiego skrzeku i od dużego rozmiaru; czasem także pokrewny gatunek RANA AURORA zach.-amer.

bullhead, s. (-hed) 1) zool. sum, ob. AMEURIUS; także miejscowa nazwa kilku innych gatunków ryb o wielkim łbie, np. **Miller's thumb**, ob. **Sculpin**, ob., i inne; 2) St. Zj. kijanka; 3) zool. siewka z czarnym podbrzuszem, zwana także **beetle-head**; 4) zool. złota siewka; 5) St. Zj. zool. złotooka kaczka; 6) pot. ośła głowa, głupiec, zabita pałka; 7) bot. anormalny kwiat z liściem w koronie zamiast płatków; 8) mech. główka kulista, np. u szyny, nitu itp.

bullheaded, adj. (-yd) 1) uparty, nieustępliwy; zawzięty, głupio uporczywy; 2) mech. mający główkę kulistą; w szcz. kol. określający dwugłową szynę, której jedna główka kulista jest większa od drugiej, dopasowanej do podpory.

bullheadedness, s. (-nes) upór, nieustępliwość, uporczywość.

bullhead shark, (b. szark) żarłacz australijski Portu Jacksona, ob. HETERODONTUS, Port Jackson shark.

bulling, adj. (bu'lin) dotyczący dynamitowania skał zapomocą ła-

dowania w szczeliny; **b. bar** (b. bar) pręt do zatykania gliną szczelin skały przed dynamitowaniem.

bulling, s. wysadzanie skał przez umieszczenie dynamitu w szczeliny.

bullion, s. (bu'lion) 1) bulion, złoto i srebro jako metal do bicia monety, bez względu na kształt, robotę itp., materiał w mennicy lub składach państwowych przygotowany do bicia monety, stąd: monety i bulion, **coin and b.**; 2) dawniej wszelki metal wybijany jako moneta, np. nikiel, miedź itd.; przest. bilon, ob.; przest. nieoczyszczony kruszec drogiego metalu; przest. mennica; przest. ozdoba ze złota, srebra lub miedzi, na uprząży, siodle itp.; 3) hist. bufiaste spodnie z w. XVI i XVII; 4) plecione epolety ze złota i srebra; 5) w wyrobie szkła ta część masy z której tworzy się wale oko, ob. **bull's-eye**. UWAGA: wyraz pol. bulion w znaczeniu konserwy mięsnej ob. **bouillon**.

b. bar (b. bar) 1) sztaba bulionu w mennicy lub w składzie państwowym; 2) (szklarstwo) podstawa, na której opiera się roztopione szkło na końcu dmuchawki podczas wydumchiwania go w kształt kuli.

b. point (b. point) 1) (szklarstwo) ob. **bullion**, s. 5); 2) cena po jakiej bulion może przechodzić zagranicę w wymianie międzynarodowej bez dopłaty, ob. **gold point**.

bullish, adj. (bu'lish) 1) byczy, podobny do byka, gwałtowny, dziki; 2) błędny, mylny, ob. **bull**, s. 3); 3) (giedła) zwykły, ob. **bull**, s. 5).

bull mallee, (b. me'li) Australia, każdy duży, głęboko zakorzeniony rozdręb (eukaliptus).

bull-necked, adj. (b. nek'd) o krótkim i grubym karku.

bull nettle, (b. net'l) bot. psianka karolińska, **SOLANUM CAROLINENSE** Linn., z fioletowym kwiatem i żółtą jagodą, rosnącą dziko na rozłogach wsch. i pld. St. Zj.

bullnose, s. (b. noz) 1) zool. mały **VENUS MERCATORIA** z rodziny **VENERIDAE** rzędu **TELEODONTACEA**, gromady małżów czyli blaszkożrzynnych, **LAMELLIBRANCHIATA**; ob. **hard clam**, **quahog**; 2) cies. mały hebel z nożem umieszczonym na samym przedzie; 3) bud. ob. **bull's nose**.

bullock, s. (bu'lok) 1) wół, kastrowany byk; 2) przest. byczek.

bullock, vt. przest. rozkazywać komu, panować nad kim, rozporządzać kim.

bullous, adj. (bu'lös) med. bąblisty, bąblcowy, **BULLOSUS**.

bull pen, (b. pen) 1) obora dla byka lub dla byków; 2) gw. leśn. czworaki dla drwali; 3) gw. zach. St. Zj. miejsce ogrodzone, w którym władza trzyma opornych więźniów.

b. pine (b. pajn) ważna zach.-amer. sosna **PINUS PONDEROSA** Dougl., zwana w handlu **yellow pine** (od żółtawego polysku kory), o drewnie mocnym, czerwonym i o pięknym słoju; urasta do 100' (33 m.); także kilka innych gatunków sosny **Jeffrey p.**, **loblolly**, **pond p.**, **shortleaf p.**, które ob.

b. pump, (b. pomp) gór. bezpośrednia pojedyncza maszyna do pompowania z cylindrem parowym nad pompą.

b. riveter, (b. ri'weter) mech. wielka stała maszyna do wbijania nitów za pomocą rodzaju kafaru (bitni).

bull-roarer, (b. ro'rer) klekotka, grzechotka, grzegotka, drewniana deszczotka przymocowana do końca rzemienia, puszczona w szybki ruch wirowy, wydaje dźwięk podobny do ryku; bardzo starożytny przyrząd w pierwotnych obrzędach religijnych, jeszcze zachowany u tubylców Australii; w krajach nowoczesnych używany jako zabawka dla dzieci, a także w tradycyjnych obrzędach.

bull rope (b. rop) 1) gór. lina świdra; 2) mar. lina przechodząca przez przewlek.

b. set (b. set) młoteczek do rozbijania kamienia, często używany wraz z drugim młotkiem do pobijania.

Bull's Eye (bu's'aj) astr. Aldebaran, ob., alfa gwiazdozbioru Byka, **ALPHA TAURI**.

bull's eye 1) mar. przewlek; 2) r. okrągła chmurka ze rdzawym środkiem zapowiadająca (według marynarzy) burzę; 3) płat błękitu w spokojnym ośrodku huraganu. ob. **eye**; 4) gruba tarcza szkła umieszczona w dachu, w powale, w podłodze lub w boku okrętu itp. dla doprowadzenia światła; 5) obły lub okrągły otwór na powietrze lub światło; 6) soczewka do ściągania promieni na krótką przestrzeń, zwana także **bull's-eye condenser**; także latarnia z taką soczewką; 7) środek tarczy strzelniczej; także strzał, który trafia w ten środek; 8) zgrubienie na krawędzi szkła, pozostawione od dmuchawki; 9) przest. cebula, gruby staroświecki zegarek kieszonkowy; 10) rodzaj twardego cukierka o obłym kształcie; 11) złota pleciona ozdoba munduru; 12) złota siewka; w Irl. siewka z czarnym podbrzuszem; 13) bot. odmiana złozenia **CHRYSANTHEMUM LEUCANTHEMUM**, Linn., w Ang. **oxeye daisy**, ob. **daisy**.

bull's foot, s. (bu's' fut') 1) mech. żelazny drag z hakiem; 2) mech. okrągły pilnik z rączką zagiętą pod prostym kątem do wypełnienia wklęsłej powierzchni.

bull's-nose (bulnz'oz) bud. zewnętrzny kąt żeżeli rozarty lub zaokrąglony.

bull snake (b. snejk) zool. wsch.-amer. wąż **PITYOPHIS MELANOLEUCUS**, wielki, niejadowity, ob. **pine snake**.

b. terrier (b. te'rier) gatunek psów z krzyżowania buldoga i terriera znamienny odwagą i muskulaturą buldoga a zgrabnością i ruchliwością terriera; najcenniejsze gdy białe.

b. thistle (b. żisl) bot. eur. oset **CNICUS LANCEOLATUS** Hoffm., naturalizowany w Amer., chwast o dużym kulistym kwiecie i bardzo kolących liściach; zwany także **common thistle**.

b. trout (b. traut) zool. 1) w Anglii pstrąg morski kilku rozmaitych gatunków, np. **SALMO TRATTA** i **S. CAMBRICUS**; amer. pstrąg **Dolly Varden trout**, ob.

bull whack, s. (bu'huek') zach. St. Zj. długi ciężki bat z krótkim biczyskiem; b. vt. poganiać takim batem.

bull wheel (b. hui'l) koło lub bęben do nawijania powrozu do ciągnięcia pni, do podnoszenia pni, do narzędzi wiertniczych itd.

bully, adj. (bu'li) 1) podobny do byka, żywy, dziki; 2) żart. byczy, bardzo dobry, pełen życia, np. a **b. horse**; 3) gw. St. Zj. i Australia, byczy, odważny, dzielny, zwawy, np. a **b. boy**.

bully, int. gw. byczo, brawo, doskonale.

bully, s. 1) kłótnik, zawadiaka, zawalidroga; 2) utrzymanek (prostytutki); 3) (Nowa Fundlandia) rodzaj dwumasztowca; 4) przest. człowiek spod ciemnej gwiazdy, zabijaka, zbir; 5) przest. kochanek, kochanka; poczwiec, towarzysz, kompan; 6) zool. ryba z rodzaju **Blennius** np. eur. **shanny BLENNIUS PHOLIS**; 7) b. lub b. **beef** marynowana wołowina; 8) (sport) zamieszanie lub szczególnie zajmująca gra w partii piłki nożnej; w hokeju ustawienie dwóch współzawodników naprzeciw siebie z piłką między nimi, z tym że obaj uderzyć mają na dany sygnał.

bully, vi. zachowywać się nachalnie i zaczepnie; ostro sobie poczynać; szermować językiem; junaczyć (się).

bully, vt. 1) nieśmiać przez nachalne zachowanie się; 2) w hokeju ustawić graczy i piłkę jak podano pod **bully**, s. 8).

bullyrag, vt. (-reg) nieśmiać nachalnym zachowaniem się, starać się rozporządzać otoczeniem za pomocą bezcelowego junactwa.

bully tree (b. tri) drzewa kilku gatunków zach. - ind. z rodziny sączyńcowatych, **SAPOTACEAE**, rzędu przysporowych, **DIOSPYRALES**, w szcz. **MIMUSOPS GLOBOSA** i **ACHRAS ZAPOTA** Linn., dające gumę **balata**, ob.; także **b. trace tree**.

bulrush, s. (bu'rosz) bot. pałka, **TYPHA**, z rodziny rogożowatych, **TYPHACEAE**; w Eur. pałka szerokolistna i wąskolistna, **TYPHA LATIFOLIA** Linn., (do 2½ m., 7') i **T. ANGUSTIFOLIA** Linn., używana na plecionki i do wyrobu papieru; oraz sitowie, **SCIRPUS**, z rodziny turzycowatych, **CYPERACEAE**; w Amer. pospolity sit, **JUNCUS**, z rodziny sitowatych, **JUNCACEAE**, i rozmaite odmiany sitowia, **SCIRPUS**, z rodziny turzycowatych **CYPERACEAE**, ob. **rush**.

bultow, s. (bul'to) ryboł. lina długa (czasem na całą milę, 1½ km.) z linkami i haczkami na obu końcach zakotwiczona, ob. **boulter**, **trawl**, w Ang. **spiller**.

bulwark, s. (bul'uork) 1) obronna ściana, parapet, przedmurze; falochron, molo; 2) cokolwiek chroni od nieprzyjaciela, każdy środek obrony;

3) mar. zwykle w pl., nadburcie okrętu, bok okrętu nad pokładem górnym.

bulwark, vt. (chronić, fortyfikować).

b. plating (b. plej'tin =) mar. poszycie nadburcia.

b. port (b. port) mar. furta nadburcia.

b. rail (b. rejł) mar. poręcz nadburcia, także **main rail**.

b. stanchion (b. stan'czion) mar. stojak nadburcia.

bum, adj. (bom) gw. ladajaki, niedobrego, mało warty.

bum, s. 1) gw. St. Zj. pijatyka; pijak; 2) Ang. skrót za **bumbailiff**; 3) gw. ang. dudnienie, huk; nuceenie; 4) gw. St. Zj. włóczęga, człowiek mało warty.

bum, vi. 1) gw. St. Zj. pić, zapijać się; 2) gw. ang. dudnić, huczeć; nucić.

bum, vt. gw. ang. dudnić, huczeć; nucić.

bumble, s. (bombl) 1) trzmiel, ob. **bumble-bee**; 2) Ang. ptak bak błotny, ob. **bittern**; 3) gw. i przest. gruby błąd, byk; niezgrabiarz popełniający wieczne błędy, niezgrabnik.

bumble-bee, s. (bombl'bi) zool. trzmiel, jeden z licznych gatunków owadów pszczołowych rodzaju **BOMBUS**, duży, gęsto owłosiony; gniazda zazwyczaj podziemne; zima zabija przeważną część kolonii, przetrzymuje tylko drobna ilość płodnych samic.

bumble-foot, s. (-fut) 1) wet. choroba drobiu zmienna brodawkowym narostem na stopie; 2) gw. ang. stopa kopytowa, noga kopytowa, ob. **clubfoot**, **talipes**.

bumble-puppy, (-po'pi) Ang. 1) gra w **nineholes**, ob.; 2) kiepska gra w wista, bez znajomości zasad lub wbrew zasadom.

bumbo, **bombo**, s. (bom'bo) Ang. napój z rumu lub jałowcówki, z wodą, cukrem i gałką muszkatołową.

bumboat, s. (bom'bot) 1) łódź z żywnością, owocami, napojami chłodzącymi itp. dla obsługi publiczności na okręcie w porcie lub przejeżdżnych na wybrzeżu; 2) przest. łódź do zabierania śmiecia i odpadków z okrętu.

Bumelia, s. (biumi'lia) bot. rodzaj amer. drzew i krzewów z rodziny saccynnowatych, **SAPOTACEAE**, o jadalnej jagodzie, od stanu Virginia aż po Kolumbię; **B. LYCOIDES** Pers. głóg południowy, ob. **buckthorn**, 2); **B. ANGUSTIFOLIA** Nutt., ob. **saffran plum**; **B. RETUSA** ob. **bastard bully tree** Indjy Zach.

bumkin, **boomkin**, s. (bum'kin) ob. **bumpkin**.

bummalo, s. (bo'malo; nazwa miejscowa) zool. morska rybka azj. **HARPODON NEHEREUS**; zwana także **Bombay duck**.

bummer, s. (bu'mer) 1) dwukołowy wózek pod pnie; 2) gw. St. Zj. ob. **bum**, s. 4).

bump, s. (bomp) 1) silne uderzenie o coś wielkiego i twardego; 2)

guz od takiego uderzenia; 3) dudniący dźwięk podobny do wydawanego przez (ptaka) baka błotnego, **bittern**; 4) kranioł. guz, pot. występ części czaszki; 5) Ang. uderzenie łódki poprzedzającej dziobem łódki następnej, ob. **bumping race**.

bump, vi. 1) zderzyć się, uderzyć o coś wielkiego i twardego, np. głową o ścianę; 2) wydać dźwięk wybuchu jak np. wrząca woda nagle wydająca parę mimo ciężaru pokryw; 3) pot. pęcznieć, często z **up** lub **out**.

bumper, s. (-er) puchar, szklanka, szklanka, napełniona po brzegi w szcz. do wypicia zdrowia; 2) zderzak. przyrząd do przyjęcia wstrząsu, np. przedni i tylny zderzak auta, w fortepianie przyrząd pomiędzy klawiszem a struną; 3) ryba Ind. Zach. i pld. St. Zj. z rodziny **CARANGIDAE**; 4) Ang. w wiście rober ośmiopunktowy; 5) cokolwiek niezwykle wielkiego np. **a b. crop** niezwykle wielki plon, nadzwyczajne żniwo, rekordowy sprzęt, obfity zbiór.

bumping, adj. part. (-in =) przeznaczony do zderzenia; **b. post** koźół odbojowy jako zderzak na końcu toru kolejowego; **b. race** Ang. wyścig wioślarski, w którym wioślarz stara się uderzyć dziobem łódź poprzedzającą, ażeby zająć jej miejsce porządkowe w dalszym wyścigu; **b. table** gdm. wirująca płyta, na której siła odśrodkowa i prąd wody oddzielają cząstki piasku kruszcowego według ciężaru.

bumpkin, s. (bomp'kin) 1) niezgrabny wieśniak, prostak, chłopina. basatyk, człek nieokrzesany nie mający na zbycie ani dowcipu ani rozumu; 2) mar. wystająca belka.

bumptious, adj. (szös) zarozumiały, arogancki, zbyt pewny siebie; wścibski.

bumptiously, adv. (-li) arogancko, ze zbytnią pewnością siebie.

bumptiousness, s. (-nes) zbytnia pewność siebie, arogancja; wścibskość, natrętne wtrącanie się; pot. wścibianie nosa do cudzego prosa.

bumpy, adj. (-i) pokryty guzami, pełen guzów.

bun, **bunn**, s. (bon) bułka, czasem z cukrem, lukrem lub korzeniami; **bun** przest. ogon zajęczy lub króliczy, ob. **bunt**; przest. zajęć, wiewiórka, jeszcze dziś w bajkach i pieśniami.

bunch, s. (boncz) 1) występ, garb, guz; 2) grono. np. kwiatów, jagód; wiązanka, wiązka; snopek; 3) zbiór przedmiotów tego samego rodzaju, w szcz. np. **a b. of cattle** trzoda bydła; pot. i poufale: gromada osób; 4) pewna ilość towaru, np. **a b. of linen yard** 60 motków przędzy; **b. of fives** gw. pięść, ręka.

bunch, vi. 1) wystawać jak guz; 2) zbierać się w gromadki.

bunch, vt. 1) układać w wiązanki, spędzać w gromadki, zbierać np. **to b. hits** (w piłce nożnej), **to b. shots** (w strzelaniu do tarczy).

bunch-backed (b. bekd) mający na plecach garb lub występ.

bunchberry, s. (b. beri) bot. 1)

karłowaty dereń kanadyjski **dwarf cornel** **CORNUS CANADENSIS** Linn., o jadalnych czerwonych jagodach; także jego jagoda; 2) jagoda eur. maliny piennej **stone bramble** **RUBUS SAXATILIS**...

buncher, s. (-er) kto lub co wiąże w wiązki, w szcz. maszyna do wiązania kwiatów lub warzyw na targ.

bunchflower, s. (-flauer) bot. lieliowata roślina wsch. i pld. St. Zj. **MELANTHIUM VIRGINICUM** Linn., o koszyczkach drobnych zielonawych kwiatów; także inne gatunki rodzaju **MELANTHIUM**.

bunch grass (b. gres) bot. nazwa wielu traw tworzących gęste posłanie na ziemi, w szcz. w zach. St. Zj.; obejmująca rozmaite gatunki ostnicy, **STIPA**, oraz wyklinę, **POA TENUIFOLIA** Linn. i inne trawy bezwartościowe na paszę, jak **ELYMUS CONDENSATUS** Presl., **ORYZOLOPUS CUSPIDATA**, **SPOROBOLUS HETEROLEPIS** Gray i inne.

bunchy, adj. (-i) 1) pęczniący w gronach; 2) rosnący w gronach, podobny do gron, wiązek, kity, itp.; 3) gdm. dający zmienne wyniki, czasem obfite, czasem nikłe, **a b. mine** kapryśny szyb.

buncombe, **bunkum**, s. (bon'kom) gw. St. Zj. gadanie przez okno, wygłaszanie mowy dla rozgłosu lub dla przypodobania się wyborcom (od podobnej mowy kongresmana z Buncombe, N. C.); **to speak for B.** mówić przez okno, mówić dla galerii.

bund, s. (band) 1) Ind. Wsch. grobla; 2) Chiny, Japonia, obmurowany i ogrodzony rynek targowy na wybrzeżu; 3) (bund) St. Zj. **B.** niem. stowarzyszenie nazistowskie z czasów przed r. 1942.

bunder, s. (-er) w Azji, port, przystań; molo, estakada, pomost na słupach.

Bundesrat, s. (bun'des-rat') hist. za czasów cesarstwa niem. (1849-1918), wyższa izba parlamentu, składająca się z 58 przedstawicieli 26 państw Rzeszy z przeważającym wpływem królestwa pruskiego, jednego z owych 26 państw.

bundle, s. (bondł) 1) tobolek, toboł; 2) pewna ilość towaru, np. **a b. of paper** dwie rzyzy papieru (two reams), **b. of linen yarn** 20 motków przędzy (20 hanks); 3) paczka, zbiór, gromada; 4) bot. wiązka sitowo-naczyniowa tkanek przeprowadzających w roślinie, zwyczajnie powstała z części ksylemu i z części floemu.

bundle, vi. 1) pakować się, przygotowywać się do wyjazdu; spieszyć się; 2) (o mężczyźnie i kobiecie) leżeć lub spać obok siebie na jednym łóżku bez rozbierania się; zwyczaj **bundling**, przywieziony z Anglii, Walii, Irlandii i Holandii (gueesting) utrzymać się w niektórych okolicach St. Zj. (Nowej Anglii) do połowy XIX w.

bundle, vt. 1) związać w tobolek lub w zwój; 2) wpakować (kogo lub co) w pośpiechu.

bundo-bust, s. (bon'dabest; band-o-bast hind. związać i obwiązać)

Ind. Wsch. układ, kontrakt, ugoda, kompromis.

bundoc, s. (bun'dok) Filipiny, góra; pot. w pl. (ben'duks) dzikie okolicie na Filipinach zdala od miast.

bung, s. (bong) 1) czop, szpunt; 2) otwór szpuntowy, ob. **bunghole**; 3) Ang. wiązka łądyg konopnych; 4) hist. gw. złodziejska (Szekspir) a) złodziej kieszonkowy; b) pugilares, portmonetka; 5) gw. ang. osoba podająca grog; 6) ceram. stos naczyń glinianych w których wypieka się glinki biskwitowe.

bung, vt. zaszpuntować, zamknąć czopem, często z up.

bungalow, s. (bon'galo) domek mieszkalny, willa, dworek; zwyczajnie budynek na jedną rodzinę, otoczony werandą; w Ind. Wsch. zazwyczaj pokryty strzechą (po bengalsku benglej).

bungarum, s. (bon'garom; miejscowa nazwa bugar) zool. jadowity wąż Ind. Wsch., rodzaju BUNGARUS, spokrewniony z kobra; ob. **krait**.

bungle, s. (bungl) 1) błąd, niezgrabność, zamieszanie, partactwo.

bungle, vi. partaczyć, popełniać błędy, robić zamieszanie swą niezgrabnością, być niezgrabnym.

bungle, vt. partaczyć, psuć.

bungler, s. (-er) niezgrabnik, człek ociężały i robiący błędy; partacz.

bungling, adj. part. niewprawy, niezgrabny, ociężały, robiący zamieszanie; partacki, partacz.

bunglingly, adv. (-ly) niezgrabnie, bez głowy, po partacku.

bung start, b. **starter** (b. start, -er) młotek do zrobienia otworu na czop w becze.

bunion, **bunyon**, s. (bu'nion) med. twardzina (dużego palca u nogi), rozszerzenie i zapalenie woreczka błonistego BURSA MUCOSA.

bunk, s. (bunk) 1) łóżko w koszarach, w czworakach leśnych, na okręcie itp., przymocowane do ścian lub przepierzenia, po dwa lub trzy jedno nad drugim; 2) leśn. a) poprzeczna belka, na której spoczywa koniec pnia na sankach przewożących pnie; b) poprzeczka na wozie lub na troku ciężarowym, na której leży pień; c) wóz lub trok ciężarowy do przewożenia pni.

bunk, vi. pot. St. Zj. nocować w łóżku zawieszonym, ob. **bunk**, s. 1); często z in; gw. i żart. nocować.

bunk, vt. St. Zj. nakładać pnie do przewozu, ob. **bunk**, s. 2).

bunker, s. (er) 1) szk. skrzynia, np. pod oknem, służąca do siedzenia i do wyglądania oknem; 2) przdział, przepierzenie, komórka np. na węgiel na okręcie; 3) na terenie golfowym trudna przestrzeń.

bunker, vt. golf. ciskać kulę w część terenu obfitującą w przeszkody (naturalne lub sztuczne).

Bunker Hill (b. hił) miejsce bitwy pod Charlestown, Mass., w Wojnie Rewolucyjnej St. Zj., z 17 czerwca 1775.

bunko, **bunco**, s. (bun'ko) 1) lote-

ryjka, gra towarzyska; 2) oszukańcza gra, oszustwo.

bunko, **bunco**, vt. 1) grać w loteryjkę; 2) oszukać w grze lub w inny sposób.

bunny, s. (bo'ni) pieszczotliwa nazwa zajaca lub wiewiórki, używana także w bajkach.

bunodont, adj. (biu'nodant) zool. mający trzonowce usłane guzkami; b., s. osobnik z podziału **Bunodontia**.

Bunodonta, s. pl. (biunodan'ta) zool. podział parzystokopytnych, ARTIODACTYLA, obejmujący swinię i hipopotama ob. **bunodont**, adj.

Bunsen battery, (bun'sen bet'ri; od nazwiska niem. prof. Roberta Wilhelma Bunsena, 1810-1899) bateria Bunsena, składająca się z ogniwa galwanicznego lub z szeregu ogniów; **Bunsen burner**, **Bunsen's b.** (b. börner) palnik bunsenowski, palnik Bunsena, dzięki zmyślnej kombinacji dopływu powietrza wydających płomieni o bardzo wysokiej temperaturze potrzebny do lutowania i innych czynności mechanicznych; **Bunsen cell** (b. sel) elek. ogniwo elektryczne (galwaniczne) cynkowo-węglowe, w którym cynk (amalgamowany) otoczony jest rozcieńczonym kwasem siarczanym a węgiel kwasem azotowym albo chromowym, a obie płyty oddzielone są porowatym naczyniem.

bunt, s. (bont) 1) śnieć zbożowa, a) choroba pszenicy spowodowana przez pasorzytne grzybki TRILLE-TIA TRITICI i T. FÆTENS....., które zamieniają wnętrze ziarna w brązowy proszek o przykrym zapachu; b) także ten proszek, oraz c) sam pasorzyt, zwany w St. Zj. często **stinking smut**, ob. **smut**; 2) Ang. ogon zajęczy lub króliczy; 3) mar. środkowy kwadrat żagla, brzuch żagla, b. of a sail; b. line ob. **buntline**; b. line cloth ob. **buntline cloth**; 4) piłka nożna a) odbicie piłki głową; b) piłka odbita głową; c) rzut wykonany za pomocą odbicia piłki głową; 5) rybol. środkowa czyli główna część sieci rybackiej lub czegośkolwiek podobnego.

bunt, vi. 1) mar. przest. napełnić się, nabrznieć, (o żaglu); 2) bość rogami, trącać głową (podobnym ruchem jak bodzając byk), np. w piłce nożnej odbijając piłkę głową; 3) w piłce metowej odbić piłkę palantem bez rozmachu; 4) uderzyć wagon wagonem lub parowozem nie sprzęgając ich.

bunt, vt. 1) trącić piłkę metową bez rozmachu; 2) uderzyć (wagon) wagonem lub parowozem bez sprzęgania; 3) trącić (nożną piłkę) głową.

bunted, adj. (-yd) zaśnieniony, śniecisty, dotknięty śniecią, zarażony śniecią.

bunter, s. (-er) zbieraczka odpadków, śmieciarka.

bunter dog, (b. dog) mech. imadło dla maszynowego hebla składające się z kawałka żelaza zakończono-ego hakiem wchodzącym w otwór T w stole i odpowiednio umieszczonych śrub.

bunting, adj. (bun'tin ~) 1) pieszczotliwe słowo pochodzące ze starej kołysanki dla dzieci **bye, baby bunting**; 2) krepki; 3) przest. mar. pełny, wydęty, (o żaglu); 4) chcący bość np. a b. **lamb**, jagnię usposobione do bodzenia, ob. **bunt**, vt. 3); 5) gw. ang. niechlujny, zaniedbany.

bunting, s. 1) materiał na chora-gwie i draperie do dekorowania ulic i balkonów; także **buntine** (bun'tyn) 2) zool. trznadel, każdy stożkodzioby ptak śpiewający rodzaju EMBERIZA i pokrewnych; w Eur., Azji Zach. i Afr. Pm. **common b.** czyli **corn b. E. MILIARIA** trznadel pospolity; **reed b. E. SCHENICLUS** potrzaszec; **yellow-hammer b. E. CITRINELLA** trznadel żółty; **ortolan E. HORTULANUS** ortolan; w Amer. kilka gatunków np. **bay-winged b.**, **snow b.**, **chewink** itd.; amer. ptaki **cowbird** i **bobolink** (należące do innej rodziny) także nazywane są b., choć niewłaściwie.

buntline, s. (-lajn) mar. podciąg dolny, ob. **sail**.

buntline cloth, (b. klo;) mar. nazywka podciagu dolnego.

bunya, **bunya-bunya**, s. (bunja, b.-b. (nazwa miejscowa) bot. 1) australijskie drzewo szpilkowe ARAUCARIA BIDWILLII Hook., igława Bidwilla, dające czarnym tubylcom jadalne szyszki o zapachu pieczonych kasztanów, długości do 5 cm. (2''); prawo własności tego drzewa jest dziedziczne i każdy szczep posiada ich ograniczoną ilość; 2) w Ind. Zach. jabłko aligatorowe ANONAPALLUSTRIS Linn., ob. **Anonaceae**.

bunyip, s. (bon'jip) Australia, ba-jeczny płaz olbrzymich rozmiarów; stąd oszustwo; oszust.

buoy, s. (boj, także bu'i, buoj') mar. piawa, boja, w szcz. zakotwiczona; stosownie do położenia i przeznaczenia kształt i kolor bywa różny, np. a) **nut b.** lub **nun b.**, b) **can b.**, c) **spar b.**; bywają pławy dzwoniące i świstające (poruszane falami) bez b., **whistling b.**; zielona oznacza miejsce statku zatopionego, biała—granicę kotwiczania, w pasy prostopadłe białe i czarne—środek kanału, w pasy poziome czerwone i czarne—przeszkodę w kanale; numerowane od strony otwartego morza czerwone mają liczby parzyste, czarne—nieparzyste; **life b.** piawa rzucona z okrętu na ratunek tonącemu, w nocy oświetlona.

buoy, vi. wydobyć się na powierzchnię, także przen.

buoy, vt. utrzymywać się na powierzchni wody lub w powietrzu, podtrzymywać, chronić od zatonięcia, z up; 2) rozmieszczać pławy, znakować; zaopatrzyć w boje np. kotwice.

buoyage, s. (-edż) 1) pławy zbiorowe; 2) znakowanie, rozmieszczenie pław czyli boj.

buoyance, s. (-ans) ob. **buoyancy**.

buoyancy, s. (-ansi) 1) mar. pływalność, właściwość utrzymywania się na powierzchni wody lub w powietrzu, specyficzna lekkość odwro-

tna w stosunku do wypartej ilości np. wody; 2) mar. wypór, siła podtrzymania pływającego ciała; ciśnienie w górę wywierane przez ciało zanurzone lub pływające; równa się ono ciężarowi ilości wypartej cieczy; 3) żywość, żywawość, żywotność, sprężystość; 4) (gieda) tendencja zwykła.

buoyant, adj. (-ant) 1) skłonny do podnoszenia się na powierzchnię, np. *iron is b. in mercury* żelazo ma tendencję wznoszenia się w rtęci; 2) utrzymujący (obce ciało) na powierzchni (swym ciśnieniem); 3) żywy, żywawy, żywotny, sprężysty, kipiący życiem.

buoyantly, adv. (-li) żywawo, sprężysto; bujająco, bujnie.

buoyantness, s. (-nes) żywawość, żywotność, sprężystość, pełnia życia.

Buphaga, s. (biu'faga) zool. rodzaj afr. ptaków śpiewających, ob. *beefeater*, s. 3).

buphthalmia, s. (biuf'eł'mia) med. wole oko, znaczne powiększenie oka, najczęściej wrodzone.

Buphthalmum, s. (-mom) bot. nieliczny rodzaj rumianków, *oxeyes*, eur. i azj. o żółtych płatkach, często hodowany w ogrodach.

buprestid, -an, adj. (biupre'stid, -en) zool. dotyczący rodziny owadów *BUPRESTIDÆ*; s. osobnik z tej rodziny.

Buprestidæ, s. pl. (biupre'stidi) zool. liczna rodzina owadów tego-pokrywych o kształcie wydłużonym i ku odwołkowi zwężającym się; larwy szkodliwe dla drzew, które toczą; dorosłe owady, poknięte przez by-dło wraz z trawą na pastwisku, powodują wzdęcia i często śmierć bydła; **Buprestis**, s. (biupre'stis) zool. śmierzdel, typowy rodzaj tej rodziny.

bur, **burr**, s. (bör) bot. 1) łopian lub inne ziele mające czepne owoce; 2) każda kolczasta powłoka owca, np. łopianu, kasztanowca itd.; 3) cokolwiek przyczepia się tak jak kolczasta powłoka, rzecz czy człowiek, natręt, pasorzyt; 4) Ang. hamulec; ob. **burr**.

bura, **buran**, s. (bura', -n; tur. bora') burza na stepach Azji Śr., zawierucha śnieżna przy huraganowym wicherze.

Burano lace (bura'no lejs) korona podobna do koronki brukselskiej i Alençon, wyrabiana na wyspie Burano pod Wenecją.

burbark, s. (bur'bark) bot. kora drzewa podzw. rodzaju *TRIUMFETTA*, rodziny lipowatych, *TILIACEÆ*, rzędu ślazowców, *MALVALES*, w szcz. *TRIUMFETTA RHOMBOIDEA* Ind. Zach., wydająca włókna podobne do juty; także samo drzewo, zazwyczaj nazywane **burbush** z powodu swych kolczastych owoców; ob. *Triumfetta*.

burble, s. (burbl) przest. 1) bulkot; 2) przyszcz.

burble, vi. gw. bulkotać.

burbot, s. (burbot; fr. barbote, ob. barbe fr. broda) zool. dwa gatunki cierniopłetwych ryb wód słodkich rodzaju *LOTA* z rodziny dor-

szów czyli watuszów **cod fish** *GADUS* z dwoma haczykowatymi włoskami na nosie i jednym pod dolną szczęką; eur. gatunek miętus *LOTA LOTA* czyli *GADUS LOTA*; amer. *LOTA MACULOSA* w pñ. części Ncwey Anglii, w Wielkich Jeziorach i dalej na pñ.

bur clover (bur' klower) bot. dwie motylkowate rośliny podobne do koniczyny: lucerna arabska, *MEDICAGO ARABICA* Huds. i l. zębiona, *M. DENTICULATA*, z kolczastymi strączkami, ob. *Medicago*.

b. cucumber (b. kiukumber) bot. 1) kolczasty ogórek, dzika roślina dyniowata *SICYOS ANGULATUS* Linn. St. Zj., naturalizowana w Eur.; 2) ogórek zach.-ind. *CUCUMIS ANGURIA* Linn., ob. *gherkin*.

burd, s. (burd) przest. i hist. kobieta, pani, dama; młoda mężatka; panna, dziewucha.

Burdekin plum (bur'dekin plom; od rzeki Burdekin w Australii) bot. owoc drzewa australijskiego *PLEIOGYNIUM SOLANDRI* Engl., z rodziny nanerczowatych, *ANACARDIACEÆ*, podobny do dużej czerwonej śliwki; także samo drzewo, sumak australijski.

Burdekin vine (b. wajn) bot. australijska winorośl *VITTA OPACA*, dająca duże jadalne kłace.

(I) **burden**, s. (bör'dyn) 1) re-fren, powtarzający się na końcu zwrotki; stąd: to co się powtarza i na czym kładzie się nacisk; główna treść, jądro (mowy, wezwania itp.); 2) pogłos dud, ob. *bagpipe*.

(II) **burden**, przest. **burthen**, s. (bör'den) 1) ciężar, ładunek, przen. obowiązek, odpowiedzialność; 2) ciężki los, uciążliwość; 3) dźwiganie ciężarów, *ship of b.* okręt towarowy; *beast of b.* juczne zwierzę; 4) pewna ilość towaru, np. *a b. of gad steel* 120 funtów stali w sztabach; 5) mar. wyporność statku i ciężar ładunku, *a boat of 200 tons b.*; 6) gór. warstwa ziemi nad żyłą kruszcu, materiał bezwartościowy dla poszukiwacza i narażający na koszt odkrywkę, zwany także *over b.*; 7) metal proporcja kruszcu i przymieszek do opalu w ładunku pieca hutniczego; 8) pl. mar. wewnętrzne dno łódki, ob. *bottom boards*; 9) pr. *b. of proof* ciężar dowodu, obowiązek udowodnienia jakiegoś twierdzenia w sprawach cywilnych na powódzie, w sprawach karnych zawsze na oskarżycielu; 10) przest. a) płód w łonie matki; b) poród; 11) przest. stan zasiewów, plon; 12) mech. ładunek, nabój.

burden, vt. 1) obciążyć, nałożyć ciężar; 2) nałożyć ciężki obowiązek; 3) czynić odpowiedzialnym, przypisywać odpowiedzialność, obciążyć (moralnie).

burdensome, adj. (-sum) uciążliwy, przykry do znoszenia.

burdensomely, adv. (-li) uciążliwie, z trudem i przykrością.

burdensomeness, s. (-nes) uciążliwość.

burdock, s. (bur'dok) bot. łopian, łopuch, *ARCTIUM LAPPA* Linn., ziele dwuletnie rodzaju *ARCTIUM* czyli *LAPPA*, rodziny złożonych,

COMPOSITÆ, względnie astrowych, *ASTERACEÆ*, o łodygach bez kolców a owocach kolczastych i czepiających się uparcie oddzenia ludzkiego i sierści lub wełny zwierzęcej; ob. *Arctium*.

bureau, s. (St. Zj. biu'ro, Ang. biuro') 1) biurko, stół do pisania z szufladami; 2) biuro, pokój w którym takie biurko stoi; kancelaria, urząd; 3) nazwa urzędu państwowego, np. w St. Zj. *B. of Insular Affairs* w Departamencie Wojny, *B. of Aeronautics* w Departamencie Marynarki; *B. of Education* i *B. of Reclamation* w Departamencie Spraw Wewnętrznych itd.; *B. of Engraving and Printing* w Departamencie Skarbu drukuje banknoty państwa i banków federalnych („national banks”), bondy państwowe, znaczki pocztowe; *B. of Intelligence* państwowy urząd wywiadu wojskowego i morskiego utrzymujący wiadomości dotyczące armii i marynarki St. Zj. i obcych państw; w Ang. *B. of Emigration*; 4) szyfornierka, komoda, niska szafa z szufladami na bieliznę.

bureaucracy, s. (biuro'kresi) 1) biurokracja, rządowy system biur i urzędów mający na celu wykonywanie administracji publicznej; 2) ogół urzędników państwowych zbiorowo; 3) biurokratyzm, system lub praktyka przewagi czynnika urzędowego ponad czynnikiem swobody i inicjatywy obywatelskiej.

bureaucrat, s. (biu'rokret) biurokrata (m), biurokratka (f), osoba urzędowa kładąca przesadny nacisk na formalistykę urzędową i na wpływ urzędów na życie społeczne.

bureaucratic, -al, adj. (-ik, ikl) biurokratyczny, pedantyczny, rutynowy, odpowiadający w najdrobniejszym szczególe wymogom regulaminu, a w razie sprzeczności między regulaminem a zdrowym rozsądkiem w danym wypadku wymagający zastosowania się do przepisów regulaminu.

bureaucratically, adv. (-li) biurokratycznie, rutynowo.

bur-el, s. (bör'l) hist. wojsk. grube i szorstkie sukno, tkane lub bite, noszone dawniej podobnie jak włósnica; także odzież z takiego sukna.

urette, s. (biuret') chem. szklana tubka z zakrętką służąca do mierzenia ilości cieczy lub gazu, kropłomierz z podziałką na sześciennie centymetry (millilitry i ich ułamki).

bur fish (b. fisz) zool. rybojeź, *DIODON HISTRUX*, ryba z rodziny kolcobruchych, *TETRODONTIDÆ*, rzędu kostnoszkieletowych, *TELEOSTEI*, ob. *porcupine fish* i pokrewne, ob. *Diodon*.

burg, s. (burg) 1) St. Zj., żart. lub pogardl. miasteczko, pot. dziura; 2) Ang. ob. *borough*; 3) przest. warowne miasto, gród.

burgage, s. (bor'gejdż) 1) pr. ang. i szk. a) w Ang. rodzaj dzierżawy królewskiej za opłatą pieniężną lub czasem i w naturze lub robotniczo; b) w Szk. rodzaj dzierżawy w zamian za zbrojną straż

nad grodem; 2) przest. własność nieruchoma w grodzie.

burgee, s. (bord'dzi) 1) rodzaj drobnego węgla; 2) mar. flaga armatora, flaga jachtu (zwyczajnie z godłem klubu) lub statku handlowego (z nazwą okrętu); flaga bywa trójkątna lub zakończona w ogon jaskółczy.

burgensic, adj. (bordzen'sik) r. mieszczański, grodzki.

burgeon, s. (bor'džen) bot. pak, pączek; oczko; kieł, kiełek.

burgeon, vi. bot. puszczać kiełek, wyrastać; zool. wyrastać, np. jak pióra na ptaku; wyrzucać, np. dawniej jak choroba na ciele.

burgeon, vt. wypuszczać, zazwyczaj z **forth** lub **out**.

burgess, s. (-dzes) 1) hist. mieszczanin, obywatel miasta; 2) Ang. osoba wybrana do reprezentowania miasta, gminy lub uniwersytetu w parlamencie ang.; 3) hist. St. Zj. przed Rewolucją Amer. członek izby niższej legislatury kolonii Virginia, obecnie w stanie Virginia zwany **delegate**; 4) Ang. urzędnik miejski, tytuł do r. 1835 rozmaicie używany, od owego czasu uregulowany ustawą **Municipal Act**.

burgh, s. (burg) 1) hist. i przest. gród, miasto, miasteczko, ob. **burg**, i **borough**; 2) miasto w Szkocji, dawniej **royal b.**, **b. of regality**, **b. of barony** i **free b.**, zależnie od tytułu nadania, przy czym tylko **royal burghs** miały posłów w parlamencie; dzisiaj niemal wszystkie są **free burghs**.

burghal, adj. (-el) mieszczański, grodzki.

burgher, s. (-er) 1) hist. obywatel miejski, mieszczanin; w szerszym znaczeniu (prawnie mniej ściśle) mieszkaniec miasta; 2) hist. Afr. Płd. przed utworzeniem Związku Płd.-Afr. obywatel dawnej republiki holenderskiej (boerskiej); 3) **B.** hist. kość. w łonie Kościoła Prezbiteriańskiego w Szkocji (1747-1820) członek partii uznającej pewną formułę przysięgi (nie uznawaną przez **Antiburghers**); partie pogodziły się i zjednoczyły w 1820 w **United Associate Synod of the Secession Church**.

burghmaster, s. (burgma'ster) ob. **burgomaster**.

burglar, s. (burg'lar) włamywacz.

burglar alarm (b. alarm') przyrząd do automatycznego sygnalizowania otwarcia drzwi lub okna.

burglariously, adv. przez włamanie, z zamiarem włamania się, na sposób włamywacza.

burglary, s. (-i) pr. wejście do obcego mieszkania za pomocą włamania się z zamiarem popełnienia zbrodni, bez względu na to czy ten zamiar wykonano czy nie; w ang. pr. zwyczajowym zbrodnie stanowiło włamanie się w nocy lub w warunkach takich w jakich nie można było rozpoznać włamywacza; obecnie ustawa ang. oznacza jako noc czas od 9 wiecz. do 6 rano; w St. Zj. różne stanowiska ustawy obejmują tę zbrodnią także włamanie się do sklepu, fabryki, składu itp.

burgomaster, s. (burgoma'ster) 1) burmistrz, także r. **burghmaster**; 2) zool. brudny dragan, **LARUS GLAUCUS**, wielka szaro-biała mewa podbiegunowa z rzędu kulików, **LIMICOLAE**.

burgonet, s. (bur'gonet) hist. lekki szyszak z w. XVI z ochroną policzków i nosa.

burgoo, **burgout**, s. (börgu') budyń z kaszy owsianej, jadany przez marynarzy.

bur grass (b. gres) bot. jeża trawa, **CENCRHUS TRIBULOIDES** Linn., z kolczastymi przykieliskami w kłosie.

burgrave, s. (bur'grejw) hist. burgrabia, początkowo wojskowy naczelnik grodu lub zamku (por. kasztelan); następnie tytuł dziedziczny z obszarem ziemi (burgrabstwo, por. kasztelania).

Burgundian, adj. (burgund'jen) burgundzki, dotyczący Burgundii, jej mieszkańców i jej wina; **B. sauce** kuch. sos hiszpański z szalotką i z winem burgundzkim; **B. wine** burgund.

Burgundian, s. Burgundczyk (m), Burgundka (f), członek szczepu germańskiego, osiadłego pierwotnie między Wisłą a Odrą, a od w. V nad Rodanem, gdzie powstało królestwo Burgundia (o różnych kolejach 443-1678); **B. clover** lucerna; **B. pitch** żywica świerka norweskiego **PICEA EXCELSA** Link., używana na plasty.

burial, s. (bör'rieł) 1) pogrzeb, obrzęd pogrzebowy; pogrzebanie zwłok, pochówek, pochowanie; 2) przest. cmentarz.

burial case (b. kejs) metalowa trumna.

b. ground (b. graund) cmentarz.

b. service (b. ser'wis) obrzęd pogrzebowy.

Buriat, s. (bu'riat) Buriat (m), Buriatka (f), członek mongolskiego szczepu rolniczego, stanowiącego większość ludności Transbaikalu i dawnej gubernii irkuckiej na Sybirze; przeważnie wyznawcy lamaizmu, ob. **Ural-Altaic**.

Buriatic, adj. (buria'tik) buriacki; **B. s. język** buriacki (sybirsko-mongolski).

Buridan's ass (bör'idenz as'; od nazwiska Jana Buridana zm. 1358) uczona średniowieczna kwestia naukowa nad ośliną, która pośród jadała z głodu padła.

buried, adj. part. (bör'id) pogrzebany, pogrzebiony; **b. suture** (b. sju'czet) chir. szew zanurzony, sz. zapuszczony, sz. zagubiony, (nie widny na skórze).

burin, s. (biu'rin) 1) rylec, ostre narzędzie rytownika; 2) rytowanie, sposób roboty rytownika.

burion, s. (biu'riön) zool. zięba meksykańska, ob. **house finch**.

burke, vt. (börk, od nazwiska Williama Burke'a, zasądzonego za tę zbrodnię w Edynburgu w 1829) 1) zadusić lub zamordować bez pozostawienia śladów, ażeby mieć zwłoki do sekcjonowania; 2) parl.

ang. odroczyć na czas nieograniczony, w St. **shelve**.

burl, s. (börł) 1) supełek w nitce, guzek w suknie lub płótnie; 2) guz wystający na drzewie; fornierz zrobiony z takiej wypukłości; 3) przest. wrzodzik, bąbel.

burl, vt. 1) skubać; 2) kończyć tkaninę zaciągając wszelkie wystające nitki, guzy itp.; postrzygać sukno.

burlap, s. (börlap) worowina, weta, gruba i rzadka tkanina konopna używana do wyrobu worków; także cieńsza tkanina używana na tanie firanki itp.

burlesque, adj. (burlesk') 1) dzwacznie śmieszny, pobudzający do śmiechu przez niestosunkową powagę w rzeczy błahiej lub lekceważenie w sprawie wymagającej powagi; 2) błażeński, żartobliwy.

burlesque, s. 1) burleska, przedstawienie teatralne albo zachowanie się jak ob. **burlesque**, adj. 1); 2) St. Zj. widowisko płasko-komiczne, zazwyczaj obliczone na drażnienie zmysłów.

burlesque, vi. błażnować powagą w rzeczach błahych lub lekceważeniem w poważnych.

burlesque, vt. ośmieszyć przez traktowanie przeciwne logice.

burlet, s. (bur'let) hist. stroik damski do fryzury, noszony dawniej.

burletta, s. muz. farsa muzyczna lżejsza i weselsza od operetki.

burly, adj. (bör'li) duży, słuszny, wysoki, tegi, rosy, dziś przeważnie o ludziach; 2) przest. gruby, ciężki (o ubraniu); 3) przest. imponujący; szlachetny; wspaniały; znakomity; 4) przest. krzykliwy, arogancki, nachalny.

Burman, adj. (börmen) burmański, dotyczący Burmy lub jej mieszkańców.

Burman, s., pl. **Burmans**, Burmańczyk (m), Burmanka (f), osobnik z narodu zamieszkającego w Birmie (Birmie), rasy mongolskiej, wiary buddaistycznej, pochodzenia prawdopodobnie tybetańskiego; częstsza forma: **Burmese**, ob.

Burmania, s. (börme'nia, od nazwiska hol. botanika Jana Burmana) bot. rodzaj roślin stref gorących; gatunek **B. BIFLORA** . . . rośnie w pld. St. Zj.

Burmaniacae, s. pl. (-ej'si-i) bot. rodzina jednościennych ziół podzw. obejmująca 10 rodzajów i 60 gatunków; rodzaje **BURMANIA** i **APTERIA** pojawiają się w pld. St. Zj.; **burmaniacaeus**, adj. (-ej'szós) dotyczący tej rodziny.

bur marigold (bur me'rigold) bot. każda roślina gatunku uczep, zwana także **common beggar's-ticks** **BIDENS FRONDOSA** Linn.; ob. **Bidens**.

Burmese, adj. (börmiz') burmański, birmański, dotyczący Burmy (Birmy), jej mieszkańców i ich języka.

Burmese, s., sing. i pl., 1) ob. Burmańczyk; 2) język burmański, ob. **Indo-European**.

Burmo-Chinese, adj. (bör'moczał-

ni/z) dotyczący Burmy i Chin; birmański-chiński; **B.-Ch. subregion** zoogeogr. podział strefy daleko-wschodniej obejmujący Azję pld.-wsch. na wschód od podstopy indyjskiej z wyjątkiem półwyspu malajskiego.

burn, s. (börn) 1) oparzelina, spazzelina, uraz spowodowany poparzeniem; 2) pogorzeliśko, miejsce spalone przez pożar; 3) palenie, np. cegły; spalenie np. tytoniu; 4) piętno, znak piętnowania, ob. **brand** s. 5); 5) piętno, żelazo do piętnowania; 6) bot. zaraza, rdza, ob. **brand**, s. 6); 7) (od bourn źródło) gw. strumyk; woda do warzenia piwa.

burn, vi. 1) gorzeć, płonąć, palić się; 2) doznać urazu od ognia, rozpalonego metalu, wrzącego płynu itp.; 3) przen. palić (uczuciem), być zapalonym; 4) chem. spalić się; 5) elek. stanowić huk u szczytów, (o dynamo); **burning bush** hist. kość. płonący krzak według Pisma św., Ex. 3.2., przyjęty jako symbol Kościoła Prezbiteriańskiego Szkocji na pamiątkę prześladowań doznanych w w. XVII; bot. nazwa kilku roślin, jak: a) amer. krzew z rodziny trzmielinowatych, **CELASTRACEAE**, trzmielina amer. **EVONYMUS AMERICANUS** Linn., i purpurowa, **E. ATROPURPUREA** Jacq., z czerwonymi torebkami; b) gas **plant** **DICTAMNUS ALBUS**, Linn. czyli **D. FRAXINELLA** Pers. z łatwo zapalnym olejkiem eterycznym, ob. **Dictamnus**, **Fraxinella**; c) pokrywa artyleryjska, ob. **Adicea**, **artillery plant**; **burning fluid** palna ciecz, lotny olej do oświetlania, jak rafinowana nafta, benzyna, kamfina, w szcz. mieszanina kamfiny z alkoholem; **burning ghat** w Ind. Wsch. miejsce palenia zwłok, ob. **ghat**; **burning glass** wypukła soczewka skupiająca promienie światła i skutkiem tego gromadząca dużo ciepła w jednym punkcie; **burning mirror** lustro wypukłe albo szereg stosownie nastawionych luster płaskich w celu zgromadzenia promieni w jednym punkcie, ob. **b. glass**; **burning mountain** wulkan; **burning oil** nafta; **burning point** a) ognisko wypukłej soczewki; b) temperatura zapłonienia nafty lub innego oleju, ob. **flashing point**.

burn, vt. 1) obrócić w popioł ogniem lub gorącym, strawić ogniem, często z up; 2) spalić, np. **the sun burns the grass**; opalić np. **to b. one's face in the sun**; 3) piec, wystawić na działanie gorąca w pewnym oznaczonym celu, np. **to b. clay** wypalać glinę, **to b. stumps for pitch** wypalać smołę z drzewa; 4) wypalać (dziurę, znak, znamię itp.); 5) wywołać wrazenie palenia, np. **to b. the mouth with pepper** poparzyć usta pieprzem; 6) chem. poddać pod działanie tlenu, utlenić; 7) chir. kauteryzować, wypalać, żegać; 8) spawać, ob. niżej **to b. together**; 9) w niektórych grach: zabrać lub poruszyć figurę niedozwoloną; **to b. away** strawić; **to b. daylight** trwonić światło paląc za dnia; przen. trwonić siły; **to b. on mech**, spawać (kawałek metalu z drugim); **to b. one's boats** lub **bridges** palić mosty za sobą, odcinać sobie

możność powrotu, zrywać całkowicie; **to b. one's fingers** poparzyć sobie palce, wpaść z własnej winy w nieprzyjemną sytuację; **to b. out** wypalić doszczętnie; **to b. the candle on both ends** niszczyć dobytek lub energię przez marnotrawienie pieniędzy lub sił; **to b. the water** Ang. łowić łososie na oszczep przy świetle pochodni; **to b. together** mech. spawać dwie powierzchnie metalu przez polanie ich tym samym metalem roztopionym.

burnbeat, vt. (börn'bit, '-bejt) Ang. spalić warstwę torfu w celu ulepszenia gruntu (poprawienia gleby).

burner, s. (-er) 1) kto lub co spala; 2) palnik (część lampy).

burnet, s. (-et) bot. 1) każda roślina rodzaju **SANGUISORBA**, w szcz. **SANGUISORBA SANGUISORBA** ... czyli **POTERIUM SANGUISORBA** Linn., zwany także **b. clover**; ob. **Sanguisorba**; 2) przest. biedrzynek, ob. **b. saxifrage**.

b. moth (b. moč) zool. sówka eur. **ZYGÆNA FILIPENDULA** z rodziny **PYROMORPHIDÆ**, z karmazynowymi plamami na skrzydłach.

b. saxifrage (b. sak'sifrejdz) bot. biedrzynek, **PIMPINELLA SAXIFRAGA** Linn., którego aromatyczny korzeń używany w lecznictwie.

burnettize, vt. (börn'tajz; od nazwiska sir Williama Burnetta, wynalazcy metody) nasycić drewno, tkaninę itp. roztworem chlorku cynkowego (płyn Burnetta, **Burnett's fluid**), aby zapobiec gniciu.

burning, s. (börn'n) 1) palenie, spalenie, palenie się, płonienie; 2) wulkanizowanie za pomocą gorąca; 3) metal. ogrzewanie (kruszczo) bez przystępu powietrza; 4) ceram. wypalanie gliny dla utwardzenia kolorów, dla oszkliwienia itp.; 5) przest. gorączkowa choroba, róża itp.; ob. **burn**, vi.

burningly, adv. (-li) gorąco, z zapalem, zapalczywie, paląco.

burnish, s. (börn'nisz) błyszczenie, blask wynikający ze świeżego polerowania np. tabliczki mosiężnej; połysk, dawniej (z niem.) glanc, glans.

burnish, vi. przest. mężnieć, rość, wypełniać się jak osoba dochodząca do wieku dojrzałego, dojrzewać, rozwijać się.

burnish, vt. 1) nadawać połysku; gładzić i polerować do stanu błyszczenia; 2) zetrzeć skórę z rogu (o jeleniu); 3) osadzić szkło w metalu, np. soczewkę lub brzeg szklanki, za pomocą przyrządu do polerowania, ob. **burnisher**.

burnisher, s. (-er) 1) kto lub co poleruje; 2) przyrząd (ze stali, kości słoniowej, agatu itp.) do polerowania metalu.

burn-nose bark (börn' noz bark) ob. **bonace tree**.

burnoose, **burnous**, s. (bur'nus, börn'us) 1) burnus, arabskie odzienie tkane, z kapturem, sięgające od głowy do stóp; 2) podobny strój kobiecy.

burnover, s. (börn'wer) cegielnia, cegła wymagająca ponownego wypalenia.

burnt, adj. part. od **burn**, (börn't) 1) spalony, przepalony; 2) metal. (o stali) skruszały od gorąca, niezdatny do obróbki; 3) weter. zapiekły, zapieczony; **b. alum** chem. palony alum, biała porowata substancja otrzymywana przez ogrzanie zwyczajnego alunu do czerwoności i równoczesne wyparowanie wody z krystalizacji i częściową utratę kwasu siarczanego; **b. brass** chem. niebieski witriol, koperwas miedzi; **b. copper** chem., przest. tlenek miedzi; **b. ear** bot. choroba pszenicy i innych zbóż w St. Zj. wywołana przez różne rodzaje głowni, **USTILAGO**, pasorzytne grzybki rzędu głowniowatych, **USTILAGINALES**, zamieniające ziarno w czarną masę zarodników; **b. lead** chem., przest, siarczek ołowiu; **b. offering** ofiara przez całopalenie np. na ołtarzu, ob. **sacrifice**.

bur oak (bur o'k) bot. środk.-amer. dąb, **QUERCUS MACROCARPA** Michx.

burr, **buhr**, s. (bur) 1) krzemionkowy kamień na żarna lub kamienie młynskie, ob. **buhrstone**; 2) twarde krzemienne wrosty w miększej skale; 3) ośeska; 4) oszkliwiona cegła, ob. **clinker**.

burr, **bur**, s. 1) koleczasta powłoka owocu, coś co się czepia odzieży, sierści itp., ob. **bur**; 2) przest. koło; 3) aureola, w szcz. poświęta dookoła księżycy; 4) pierścien na lancy, maczudzie, toporze wojennym, bardyszu itp. chroniący od poślizgnięcia się ręki; 5) okrągły wystający na drzewie; 6) weter. guz lub gruda, twardy wrzód konia; 7) rzeźn. mleczyko cielęce; anat. cielęcica: grasicia lub trzustka, ob. **sweetbread**; 8) anat. zewnętrzny przewód słuchowy, nieregularna część wewnętrzna małżowiny; 9) mech. a) szew odlewniczy, spoj, także: cienki rąbek pozostawiony przez narzędzie (świder, tokarkę, rylec itp.); b) piłeczka cyrkularna; c) trójkątne duto; d) gładki rozwiertnik; e) koło w maszynie półkoszarskiej, zwane **sinker** gdy nitkę naciska w dół, a **knocker-off** gdy ją podnosi ponad igłę; f) odpadki nici w przygotowaniu jedwabiu surowego; g) okrągły wycinek metalu odpadający przy dziurkowaniu; 10) fon. gardlane r podobne do francuskiego; 11) brzęczenie (np. owadów) w trawie; chrzęst; 12) myśl. róża u nasady rogu jelenia).

burr, vt. 1) wygiąć w rąbek, uformować wystający brzeg czyli kołnier (np. u końca rury) 2) wy-mawiać gardlane r z francuska.

burrawang, s. (bō'raŋ) nazwa miejscowa) bot. australijskie drzewo **MACROZAMIA**, w szcz. **M. SPIRALIS** Miq. z rodziny sagowców, **CYCADACEAE** o jadalnym orzechu.

bur reed (bur'rid) bot. jeżogłówka, **SPARGANIUM EURYCARPUM** Engel i **S. MINIMUM** Fries., roślina jednoliścienna z rodziny jeżogłówkowatych, **SPARGANIACEAE**, rzędu **PANDANALES**, o równoważkich liściach i kulistych kwiatostanach.

burrel, s. (börł) bot. bera, odmiana gruszek; **b. fly** (b. flaj) zool. gież byłdylec *botfly* lub *gadfly* HYPODERMA BOVIS, mucha dokuczająca bydłu, CESTRIDAE.

burring machine (bur'in - mezin') przyrząd do czyszczenia wełny z kołtunów, guzów, nasion itp.

burro, s. (bu'ro; hiszp. osioł) 1) (w St. pld.-zach.) osioł; 2) Amer. Pld. zool. ryba rodzaju POMADASIS, ob. grunt; 3) Amer. Pln. bot. prawdziwy kapar, krzew lub drzewo rodzaju CAPPARIS, rodziny kaparatowych CAPPARIDAE.

burrow, s. (bu'ro) 1) nora zwierzęca (krecia, zajęcza itp.); jama podziemna, wykop, dół, schron; 2) kopiec, ob. barrow, s. 4); 3) kupa (śmiecia itp.).

burrow, vi. 1) kopać norę podziemną, ryć w ziemi; 2) mieścić się w norze podziemnej; schronić się, ukryć się.

burrow, vt. robić norę lub nory, ryć lub kopać ziemię tworząc jamy na schron; budować podziemne schowki.

burrower, s. (-er) zwierzę ryjące nory i mieszkające pod ziemią, np. kret.

burrowing owl (-in - o'l) mała sowa amer. SPEOTYTO CYNICULARIA HYPOGAEA, długości do 10", 25 cm., żyjąca w norach podziemnych, najczęściej w opuszczonych przez świstaki, prairie dogs; pld.-zach. St. Zj., Floryda i Amer. Pld.

burrstone, s. (bur'ston) ob. buhrstone.

burry, adj. (bör'i) 1) kolczasty, czepny, zaopatrzony w haczyki; 2) guzowaty.

bursa, s. (bur'sa) 1) anat. i zool. woreczek lub workowata jama; w szcz. a) woreczek zawierający tłuszcz, umieszczony między ścięgnem a kością i w innych miejscach podlegających tarciu, ob. synovia; b) jeden z dołków u nasady ramion węzowideł, ophiurans, w który otwierają się rodne przewody; dołki otwierają się na zewnątrz za pomocą szczelin zwanych bursal fissures; 2) bursa, dom mieszkalny studentów; ob. burse, 3), 5).

bursal, adj. (-l) 1) anat. dotyczący woreczka lub jamy workowatej w ciele; 2) dotyczący dochodów państwowych, fiskalny.

bursar, s. (-r) 1) skarbnik uniwersytetu, kwestor; 2) bursarz, student żyjący w bursie.

bursary, (-ri) 1) kwestura uniwersytetu lub klasztoru; 2) Szk. stypendium bursarza, bezpłatne miejsce w bursie na czas studiów uniwersyteckich.

bursattee, bursautee, s. (bursejti, burso'ti; hind. dźdźysty) Ind. Wsch. 1) płaszcz od deszczu; 2) wet. choroba końska panująca szczególnie w porę deszczów, zamienna wypryskami na łbie i na przedniej części ciała.

Burschenschaft, s. (bur'szenschaft) niemiecka korporacja studencka; założona w r. 1815 w celu rozwijania idei liberalnych, została w ciągu

czasu reakcyjną; ob. corps; **Burschenschaft**, -tler, s. (-er, -ler) członek takiej korporacji.

burse, s. (bör's) 1) kość ozdobne płaskie pudełko albo jedwabny lub brokatowy worek o długości i szerokości 3" (8 cm.) do przenoszenia Eucharystii do ołtarza i od ołtarza; przest. (dzisiaj: purse) portmoneta, mieszek na pieniądze; 3) stypendium bursarza, ob. bursary, 2); 4) przest. giełda, ob. bourse; 5) przest. bursa; 6) hist. ławka średniowiecznego handlarza pieniędzy i walut.

bursiform, adj. (bör'siform) mający kształt portmonetki.

bursitis, s. (bör'saj'tis) med. zapalenie woreczka, ob. bursa, s. 1).

burst, s. (börst) 1) wybuch; 2) krótkie i gwałtowne napięcie; 3) nagłe pojawienie się; 4) wyłom, skutek wybuchu; 5) med. przepuklina; 6) w niektórych grach przekroczenie meły, ob. poniżej burst, vi. 3); 7) przest. rana, uraz, uszkodzenie ciała.

burst, vi. 1) pęknąć, rozpaść się na kawałki (skutkiem wewnętrznego ciśnienia); 2) wybuchnąć, często z forth, through, out itp.; 3) w rozmaitych grach: zdobyć więcej niż potrzeba do wygrania (przekroczyć cel i za karę zaczynać na nowo).

burst, vt. rozbić, roztrzaskać, spowodować wybuch, wybić; przest. złamać.

burster, s. (-er) nabój wybuchowy.

bursting, adj. (-in -) wybuchnąć gotowy.

burton, s. (bör'tn) mech. blok wciągowy, wielokrażek.

Burton's alloy ('s aloj) stop Burtona na leміsze: cynk z cyną, miedzią, ołowiem i antymonem.

burucha, s. (burecza; borraha port. guma) 1) Amer. Śr. surowy kauczuk zbierany z naciętych otworów w drzewie po skrzepnięciu; 2) Brazylia, guma Para; także w rozmaitych innych pisoniach.

burweed, s. (bör'uid) bot. każda roślina mająca czepne lub haczykowate owoce, jak np. rzepeń cocklebur czyli clothbur XANTHIUM SPINOSUM Linn., łopian burdock ACTIUM LAPPA Linn., gatunki przytulii bedstraw GALIUM TRIFIDUM Linn., G. ASPRELIUM Michx. i i.

bury, s. (bör'i) 1) gród, przest. np. Bury St. Edmonds z wyjątkiem w nazwach miast jako przyrostek, np. Salisbury (sejlb'ri); w Ang. zamek, pałac; 2) myśl. nora zajęcza; 3) Ang. kopiec do zimowania ziemniaków.

bury, vi. 1) (o zwierzętach) zaryć się w ziemi; 2) być pograżonym, pograżyć się.

bury, vt. 1) zakopać w ziemi, pochować (w grobie lub w grobowcu), pogrzebać (na lądzie lub w morzu) z obrzędem pogrzebowym; 2) przen. utracić (przez śmierć), pogrzebać (nadzieje); 3) ukryć, zakryć, pokryć (np. twarz dionią); 4) usunąć z widoku, usunąć z pamięci; 5) pograżyć, np. w żalu in grief; to b. the hatchet (pogrzebać brzoń zwyczajem Indian) pogodzić się, zawrzeć pokój.

burying, adj. part. (-in -) grzebiący, ryjący; **b. beetle** zool. grabarz NECROPHORUS SEPULTOR i pokrewne owady z rodziny omarlicowatych, SYLPHIDAE, rzędu tęgopokrywych, COLEOPTERA, grzebiące martwe owady przez wykopywanie ziemi spod nich, aby larwy karmiły się padliną, także b. sylph; **b. ground**, **b. place** cmentarz.

bus, s. (bos), pl. busses i buses, skróć 1) omnibus, autobus; 2) elek. ob. busbar.

bus, int. Ind. Wsch. basta (u Kiplinga).

Busais, pl. (bu'sais) szczep tubylczy na wyspie Luzon w Filipinach, oz. Igorot.

bus bar, (bos' bar) elek. szyna zbiorcza; także busbar, omnibus bar.

busby, s. (bez'bi) 1) wysoka futrzana czapka huzarska, pierwotnie węgierska, noszona w armii brytyjskiej, z wysoką kitą sterzącą na przód i z workiem w kolorze pułku, zwisającym z boku; 2) przest. rodzaj wielkiej pusztyj peruki.

bus conductor (b. kondok'ter) 1) motorowy autobusu; 2) elek. przewodnik zbiorczy, także busconductor, omnibus c.

(I) **bush**, s. (busz) 1) krzew, krzak, kierz, krzewina, krzaczek, kierzek; 2) wiecha przed oberżą; przest. oberża; 3) krzaczasta masa liścia lub piór; 4) myśl. lisi ogon, lisia kita; 5) las (niekulturowany), obszar ziemi zarosły krzewiną i dzikim lasem, w szcz. w St. Zj., Kana-dzie, Przylądki Dobrej Nadziei; w koloniach holenderskich bosch; 6) w pld. części Nowej Zelandii las, w pld. krzewina; 7) w Australii wieś w przec. town.

(II) **bush**, s. 1) panewka łożyska, wykładzina łożyska, którą można wyjąć i zastąpić po zużyciu.

bush, vi. 1) krzewić się, rozgałęziać się; 2) kłaść krzaki i gałęzie w celu obrony przed kłusownikami łowiącymi siecią; 3) przest. ukrywać się w lesie, przygotowywać zasadzkę.

bush, vt. 1) podpiecać krzewami lub gałęziami np. pomidory, groch; 2) wyznaczyć drogi (suchymi krzewami); 3) zawiązać zasiew krzakiem; 4) sadzić krzewy dla ochrony ziemi lub zwierzęcy; 5) pokryć krzewami; 6) zaopatrzyć (łożysko itp.) w panewkę; 7) obrabiać kamień młotem, ob. bushhammer.

bush bean (b. bi'n) bot. fasola zwykła PHASEOLUS VULGARIS Linn., o pedach nie wijących się, fasola piechota czyli f. piesza; wijąca się w górę: fasola tyczna pele b., ob.

b. canary (b. ke'neri) zool. sikorka nowozelandzka MOHUA OCHROCEPHALA o żółtym łebku i podbrzuszu.

b. cattle (b. ketł) Australia, bydło, które oddaliło się od stada i zdziczało w lesie.

b. clover (b. klo'wer) bot. roślina strączkowa podobna do koniczyny, lecz urastająca wyżej, z rodzaju LESPEDEZA, rodzima w Amer., Azji i Australii.

b. disease (b. dizi's) wet. choroba

bydła i owiec w pewnych okręgach Nowej Zelandii zmienną postępową niedokrewnością, spowodowaną prawdopodobnie niedostatkami pewnych koniecznych składników w paszy; zwana także **tauranga**.

bush dog (b. dog) pies leśny, 1) na ptn. Amer. Ptd. mały dziki pies ICTICYON VENATICUS, poluje stadami; 2) ob. **potto**.

bushed, adj. part. (buszt) 1) pokryty krzewiną; pokryty bujną czupryną, obrośnięty; puszysty; 2) zgubiony w gestwinie, zbłąkany w lesie; przen. pozbawiony równowagi umysłowej, nie będący panem siebie; 3) kamień, ciosany młotem, ob. **bushhammer**; 4) gw. St. Zj. wycierpany.

bushel, s. (bu'szel) 1) miara pojemności na towary suche, skrót; bu., dzieli się na 4 pecks, każdy po 8 quarts; bu. amer. zawiera 77.6274 funta destylowanej wody w temperaturze 29.8° F. czyli 35.2361 litra w temperaturze 4° C.; nowy ang. **imperial bu.** zawiera 2218.192 cala sześciennego czyli 80 funtów wody w temp. 62° F. (36.3460 litra w temp. 15½° C.); 2) miara (naczynie) o pojemności buszla używana do mierzenia; 3) waga przyjęta jako równoważna z zawartością buszla, różniąc się co do towarów rozmaitego ciężaru, a także różna w poszczególnych stanach stosownie do miejscowych gatunków towaru; niezawisłe od stanowych zwyczajów urzędowy stosunek wagi w funtach do pojemności buszla w handlu i w notowaniach cen w St. Zj. jest następujący: groch, pszenica, ziemniaki 60 lbs., kukurydza, len, żyto 56, jęczmień 48, owies 32; w Ang. kukurydza, pszenica, żyto 60, jęczmień 50, owies 39 lbs.; 4) wiele, wielka ilość, moc (u Chaucera).

bushel vi. gw. St. Zj. naprawiać ubrania męskie.

bushel, vt. 1) napętniać buszel; mierzyć na buszle; 2) chować (prawdę) pod korcem, ukrywać; 3) metal. przetapiać żelastwo skupowane dawniej na buszle.

busheler, **busheller**, s. (-er) St. Zj. krawiec naprawiający męskie ubrania.

busheling, **bushelling**, s. przerażanie łomu i żelastwa w odpowiednich piecach **b. furnaces**, w sztaby.

bushfighter, s. (b. fajter) kto walczy pod ochroną drzew i gestwiny.

bushfighting, s. (b. fajtin) walka z drzew i gestwiny.

bush fruit (b. fru't) jagoda, owoc małego krzewu, np. porzeczka, malina itp., w odr. owoców drzew, **orchard fruit**; także sama roślina wydająca takie owoce; także: cane fruit, ob. cane, 2).

bushhammer, s. (busz'hemer) młot do obróbki kamienia, z licem składającym się z drobnych ostrych piramidek; b., vt., obrabiać kamień takim młotkiem.

bushharrow, s. (busz'hero) włoka składająca się z ramy i przymocowanych do niej gałęzi i drzewek do szarpania łąk lub pokrycia zasiewu;

bush-harrow, vt. bronować włoką z gałęzi.

bush honeysuckle (b. ha'nisoki) bot. krzew ptn.-wsch. Amer. o pięknych kwiatach **DIERVILLA TRIFIDA** Moench i **DIERVILLA SESILIFOLIA** Buckley, i z Chin **D. FLORIDA** Sieb. & Zucc. zwany w ogrodnictwie **WEIGELA**.

b. hook (b. huk) sierpak do obcinania suchych gałęzi osadzony na długiej, mocnej ręczce.

Bushido, s. (buszi'do; bu jap. wojenny, szii jap. rycerz, do jap. sposób, zasada) rycerskość japońska, zasada postępowania rycerza japońskiego, przepisy honoru, kodeks honorowy.

bushing, s. (bu'szin) mech. pa-niewka dająca się wymienić po zużyciu, wykładzina łożyska.

bush lark (b. lark) zool. australijski skowronek leśny **MIRAFRA HORSFIELDI**.

Bushman, s. (busz'men) 1) Buszman, hol. boschman, tubylec pld.-af. obecnie ograniczony do pustyni Kalahari; rasa o małym mózgu, spokrewniona z Pigmiejami; najwyżsi ludzie dochodzą wysokości 5' (152 cm.); żyją w najprymitywniejszych warunkach; znają łuk i strzał; 2) Australia, b. mieszkawiec lasu, drwal.

bushmaster, s. (busz'master) zool. wielki jadowity wąż z nad Amazonki **LACHESIS MUTUS**.

bushmetal (b. metł) mech. stop mosiężny na wykładziny łożysk, pa-niewka brązowa.

b. pumpkin (b. pom'kin) bot. dynia **CUCURBITA PEPO** Linn., nie wijąca się a tworząca zwarty krzew.

bushranger, s. (busz'rejndżyr) mieszkawiec lasu; Australia, zbieg więzienny ukrywający się w lasach; zbój żyjący w lasach.

bushranging, s. (-in) mieszkawiec w lasach.

bush shrike (b. szrajk) zool. sro-kosz leśny Amer. podzw. z rodziny mrówkojadów **THAMNOPHILUS**.

b. tea (b. ti) bot. krzew strączko-woy **CYCLOPIA SUBTERNATA**; także liście jego używane na herbatę.

b. telegraph (b. te'legraf) Australia, system podawania wiadomości o krokach policyjnych pomiędzy zbiegami w lasach.

b. tit (b. tit) każdy zach.-amer. ptaszek rodzaju **PSALTRIPARUS** spokrewnionego z sikorką, **PARUS**.

b. vetch (b. wecz) bot. eur. wyka leśna **VICIA SEPIUM** Linn., czyli **V. SILVATICA** Linn., roślina o pięknym fioletowym kwiecie.

b. warbler (b. uorb'ler) zool. śpiewający ptaszek nowozelandzki z rozmaitych gatunków rodzaju **GE-RYNONE** i pokrewnych australijskich.

bushwacker, s. (busz'hue'ker) St. Zj. nazwa ukuta przez armie ptn. w Wojnie Domowej na określenie żołnierzy konfederacji pld., roz-pierzchłych w lasach i wodących walkę podjazdową; stąd: partyzant; ob. **bushfighter**.

bushwacking, s. (-kin) 1) walka podjazdowa, walka partyzancka; 2) ciągnięcie łodzi korytem rzeki przez lasy.

bushwood, s. ('-uud) niski gąszcz, fitogeogr. las w którym przeważa niski krzewostan.

bush wren (b. '(u)ren') zool. nowozelandzki ptaszek śpiewający **XENICUS LONGIPES** z rodziny wróblowatych, **PASSERINES**.

bushy, adj. (bu'szi) 1) zarośnięty krzewami; krzewiasty; puszysty; 2) gesty i krzewiący się.

business, s. (byz'nes) 1) zajęcie, zatrudnienie, to czym kto jest stale zajęty zawodowo i zarobkowo i to to czym jest zajęty chwilowo; 2) sprawa, przedsięwzięcie; 3) interes, przedsiębiorstwo; 4) służba, obowiązek przyjęty wobec kogo; 5) (teatr) szczegół w scenarii, w sytuacji, w rozstawieniu grających, w ruchu; 6) szczegóły zbiorowo; 6) kup. interes, kupno i sprzedaż, transakcja handlowa, także wszelaka transakcja urzędowa itp.; 7) prawo, tytuł, usprawiedliwienie, zwyczajnie w przeczeniu, **he had no b. to interfere** nie miał tytułu mieszać się w to; 8) przest. zajęcie, staranność, pilność, kłopot; czynność; **I shall make it my b. to attend to this matter** poświęcę szczególną uwagę załatwieniu tej sprawy; **b. before pleasure** naprzód interes, a potem zabawa; **strictly b.** ściśle urzędownie; **unfinished b.** sprawy zaległe z ostatniego posiedzenia.

businesslike, adj. (-lajk) 1) handlowy, kupiecki; 2) wprawny, doświadczony; 3) urzędowy, rutynowy; 4) praktyczny.

businesslikeness, s. (-nes) sposób znamionujący powyższe przymioty, ob. **businesslike**; ujęcie handlowe i trzeźwe; zachowanie się urzędowe.

Busiris, s. (biuzaj'ris; gr. bu'ziris) mit. eg. mityczny król Egiptu, który w celu zakończenia głodu ofiaruje bogom cudzoziemców; ginie z ręki Herkulesa.

busk, s. ('bosk) 1) cienki elastyczny pasek na: przedzie gorsetu, metalowy, rogowy, drewniany itd., 2) przest. gorset; 3) **B.** święto dożynek u Indian szczepu Creek, obchodzone przez cztery dni, gdy dojrzeje kukurydza; w pierwszy dzień krzesi się nowy ogień przez potarcie suchych gałęzi, rozdziela się plon dla każdego domostwa i zjada się pierwszą kukurydzę zerwaną w czterech stronach świata, wreszcie warzy się lekarstwo z kokornaku, **snakeroot**; przez drugi i trzeci dzień post: mężczyźni przyjmują lekarstwo, jakiego ich przeczyszcza wewnętrznie, kobiety kąpią się, obie płci są oddzielone i wzajem wzbronione; w czwarty dzień tańce, zabawy i uczta.

busk, vi. 1) krzątać się, uwijać się, o drobiu; 2) przest. śpieszyć się, szastać się; 3) przest. gotować się, stroić się.

busk, vt. 1) przest. stroić, często z up.

buskin, s. (-in) 1) ciężmy, mocne i wysokie obuwie, w szcz. kośc. a) obuwie i pończochy biskupów i opatów-infulatów, ob. **caliga**; b)

sandał biskupi; 2) koturn, ob. *cothurnus*; stąd: tragedia.

buskined, adj. (-d) 1) noszący ciżmy; 2) dotyczący tragedii, koturnowy.

buss, s. (bos) 1) mała silna łódź dwumasztowa o dwóch kabinach. używana przez rybaków hol. i ang.; 2) przest. okręt towarowy; 3) cmok, cmoknięcie, głośny lub żartobliwy całus.

buss, vi. cmokać.

buss, vt. cmokać, całować głośno i ordynarnie.

bussu, s. (bu'su), **bussu palm** (b. poim) bot. niska palma o liściach pierzastych *MANICARIA SACCIFERA* Gaertn. rosnąca w bagnach Amazonki; liście używane na poszycie, okrywa kwiatostanu służy za materiał na odzież.

bust, s. (bost) 1) biust, rzeźba przedstawiająca głowę, szyję i górną część piersi z barkami; 2) biust, część tułowia ludzkiego między głową a pasem, pierś.

bust, vi. 1) gw. pęknąć, wybuchnąć; 2) gw. St. Zj. zbankrutować.

bust, vt. 1) gw. rozbić, zniszczyć, wysadzić w powietrze; gw. zach. St. Zj. oswoić (np. dzikiego konia).

bustamente furnace (bustamente for'nes) mech. piec do prażenia kruszczonego z flaszka (*aludel*) skraplająca parę; zwany także *aludel furnace*, ob. *aludel*.

bustard, s. (bus'tard) zool. 1) drop, z rodziny OTIDIDÆ, rzędu brodzieców, GRALLATORES, gromady ptaków, AVES, największy z eur. ptaków lądowych; drop wielki, OTIS TARDA, do 15 kg. (33 funtów), w Ang. zaginął od 100 lat, rzadki w Hiszpanii i Saksonii, czystszy na Podolu, Wołyniu i na Ukrainie; przebywa na stepach, ogromnie czujny; mniejszy drop, OTIS TEXTRAX w krajach nadśrodkowomorskich; drop australijski EUPODOTIS AUSTRALIS zwany tam indykiem, turkey; 2) Kanada, gęś kanadyjska; 3) eur. kulig wielki *curlew NUMENIUS ARQUATUS*.

buster, s. (bus'ter) 1) wicher, w szcz. zimny pld.-zach. wicher częsty w Nowej Zelandii i w Australii; 2) B. pospolite imię psa podobnie jak pol. Burek.

bustic, s. (bos'tik) bot. drzewo Ind. Zach. i Florydy DIPHOLIS SALICIFOLIA z rodziny sączyńcowatych, SAPOTACEÆ o bardzo twardym drewnie, lancetowatych liściach i białych kwiatach.

bustle, s. (busł) 1) krzątanie, zamęt, tumult, szum, pośpiech, krecenie się; 2) kraw. tiurniura, rodzaj wyszyciaki noszony w w. XIX przez panie dla wypięcenia sukni z tyłu poniżej pasa; 3) przest. bójka.

bustle, vi. krzątać się, krecić się hałaśliwie, uwijać się, szastać się, robić zamieszanie.

bustle pipe (b. pajp) hutn. w piecu wielkim rura zewnętrzna dostarczająca prądu powietrza do dmuchawek.

bustling, adj. (-in ~) niespokojny, gorączkowo ruchliwy, krzątający się w zamieszaniu.

bustlingly, adv. (-li) w pośpiechu, w zamieszaniu.

busy, adj. (bi'zi) 1) zajęty, zatrudniony; 2) czynny, pilny, stale przy robocie (będący); 3) pełen czynności, pełen zajęcia, ruchliwy, a b. port ruchliwy port, a b. day praco-wity dzień; 4) wścibski, natrętnie czynny; 5) świadczący o ruchliwości, żywy; 6) (telefon) zajęty; 7) przest. staranny; oddany interesom; pracowity, wymagający wielkiej staranności lub wiele pracy.

busy, vi. one's self zajmować się.

busy, vt. zajmować.

busy-body, s. (bi'zibodi) wścibski; dawniej także: wszędywścibski, wszędywścubski.

busy-bodyness, s. (-nes) wścibstwo.

busyness, s. (bi'zynes) zajęcie, stopień w jakim kto jest pogrążony w zajęciach, brak wolnej chwili.

but, adv. 1) omal, nieomal, he all but killed him omal go nie zabił; 2) zaledwie, dopiero, I saw him but yesterday; 3) szk. i gw. ang. zewnątrz, na zewnątrz, poza domem, także adj. i s. ob. *ben*, s. 2).

but, conj. ale, lecz, jednak, a, tylko, wszakże.

but, prep. wyjąwszy (acc.), z wyjątkiem (gen.), prócz (gen.), przest. poza (abl.); all is over but the shouting wszystko przeszło prócz wiwatowania (zwycięstwo odniesione, pozostaje tylko wiwatować).

but, pron. któryby, po przeczeniu: któryby nie, there is no man on earth but would be happy nie masz na świecie człowieka któryby nie chciał być szczęśliwy.

but, s. spojnik ale the eternal but to wieczne ale.

but, chem. przedr. oznaczający obecność grupy zawierającej cztery atomy węgla.

butadiene, s. (biutedaj'en) chem. jeden z dwu izomerów węglowodorowych C₄H₆, bardzo ważny w wyrobie gumy syntetycznej.

butane, s. (biu'tejn, biutejn) chem. butan, nazwa dwóch izomerycznych gazów zapalnych, nasycony węglowodór z szeregu metanowego, C₄H₁₀; normalny butan CH₃-CH₂-CH₂-CH₃ z temp. wrzenia 0.6° do 0.3° C. izobutan, isobutane, (CH₃)₂-CHCH₃, z temp. wrzenia -10.2° C.

butanone, s. (biu'tanon) chem. butanon, keton etylo-metylowy CH₃-COC₂H₅ bezbarwna ciecz, kipiąca w temp. 79.6° C.

butcher, s. (bu'cer) 1) rzeźnik, osoba bijąca zwierzęta i ćwiartująca mięso, oraz handlarz mięsa; 2) okrutnik zabijający ludzi masowo i ze szczególną dzikością; 3) przest. kat; 4) ryboł. gatunek sztucznej muszki.

butcher, vt. 1) ubijać bydło lub drób sposobem rzeźników; 2) mordować ze szczególną srogością, zwłaszcza kobiety i dzieci; 3) przest. mordować, znęcać się nad (abl.); przest. znęcać się nad (abl.) np. źle deklamować piękny wiersz, źle oddać rolę w dobrej sztuce, źle opowiedzieć dobry dowcip, tak że słuchacz odnosi najgorsze wrażenie o autorze.

butcher bird (b. bōrd) zool. każdy ptak rodzaju LANIUS rodziny dzierzb LANIIDÆ; nazwa ang. pochodzi stąd że ptaki te nabitają owady, myszy, ptaszki na kolce, by je zjadać częściami; L. EXCUBITOR srokosz i L. COLLURIO gąsiorok są najpospolitszymi gatunkami eur.; w Amer. great northern shrike L. BOREALIS srokosz północny; w Australii kilka gatunków rodzaju CRATICUS, jak australijski C. TORQUATUS, tasmański C. CINEREUS, gray b. b., zwany także Derwent jackass; w Ang. czasem pod nazwą lesser b. b. sikora wąsatka reedling PANURUS BIARMICUS.

butchering, s. (-in ~) rzeźnictwo.

butcherly, adj. (-li) 1) rzeźnicki, rzeźniczy; 2) bezlitośny, okrutny, srogi, krwawy.

butcherly, adv. przest. sposobem rzeźników, po rzeźniku.

butcherliness, s. (-nes) okrucieństwo, srogość.

butcher's blue, (b. blue) ciemnoniebieski kolor zwyczajnych w Ang. fartuchów rzeźniczych.

butcher's-broom (b. bru'm) bot. myszopłoch, RUSCUS ACULEATUS Linn., pospolita roślina eur. z rodziny liliiowatych, LILIACEÆ, używana na miotłki.

butcher's meat (b. mit) mięso sprzedawane w jatkach rzeźniczych, jak wołowina, cielęcina, baranina, wieprzowina, w odr. drobiu, dziczyzny, ryb itd.

butchery, s. (bu'ceri) 1) rzeźnia, jątka (pl.), sklep rzeźniczy; 2) rzeźnictwo, zakład rzeźniczy; 3) rzeź, zabijanie bezlitośne niewinnych ludzi, zwłaszcza bezbronnych, okrucieństwo.

Butea, s. (biu'ti-e, od nazwiska Jana Stuarta w czasie Rew. Amer. lorda Bute, 1713-1792) bot. rodzaj wsch.-ind. drzew strączkowych dających żywicę Bengal kino, ob. dhak, kino.

butenyl, s. (biu'tinyl) chem. butenyl, 1) jednowartościowy rodnik nienasycony C₄H, którego butylen jest wodanem, hydride, zwany także crotyl, crotonyl; 2) izomeryczny trójwartościowy rodnik CH₂CHCHCH₂.

Buteo, s. (biu'ti-o) zool. rodzaj sokołów obejmujący typowego roroga buzzard FALCO BUTEO.

buteonine, adj. (-najn) zool. rorogowaty.

butler, s. (bot'ler) 1) kamerdyner, służący mający pieczę nad winami i likworami, zazwyczaj najstarszy wśród służby; 2) hist. u dworu dawniej czynny, później tylko tytularny, piwniczny, stolnik, podstoli.

butlerage, s. (-edż) hist. 1) podatek pobierany dla króla przez stolnika królewskiego Anglii od win sprowadzanych do Anglii przez cudzoziemskich kupców, ob. prisage; 2) czynności i godność stolnika.

butment, s. (bet'ment) 1) r. ob. abutement; 2) mały obszar ziemi graniczący o większą posiadłość; jeżeli otoczony obcą posiadłością: enklawa.

Butomaceae, s. pl. (biu'tomej'si-i) bot. łączniowate, nieliczna rodzina jednoliściennych ziół rzędu wodnicowców, **HELOBIÆ**, obejmująca dwa gatunki pd.-amer. i dwa eur.; spokrewniona z zabiencowatymi, **ALISMACEÆ**, ob., od których różni się mnogością załączków i pękającymi owocolistkami owocu, składającego się z mieszków.

Butomus, s. (-tomes) bot. łączn., rodzaj jednoliściennych ziół bagnistych i wodnych, typ rodziny **BUTOMACEÆ**; jedyny gatunek **B. UMBELLATUS** Linn. (znany w Polsce) łączn. baldaszkowaty, o sztywnych równowaskich liściach i różowych kwiatach.

butt, but, s. (bet) zool. flądra lub płaszcza, w szcz. **halibut** **HIPPOGLOSSUS HIPPOGLOSSUS**.

butt, s. 1) (of fr. botte) kufa, beczka na wino lub piwo, dawniej i na łososie, raki, suszone owoce itd.; także dawna miara pojemności zawierająca dwa oksefty, **hogsheads**, obecnie 129.6 gal. amer., 108 gal. ang., 490.7 l.; 2) (i nast. od fr. but i bout) grubszy koniec rekojeści (narzędzia, broni, np. bicz, kolba karabinu itd.), grubszy koniec łodygi (u nasady, najdalej od kwiatu); 3) rzeźn. pośladek; 4) niedopałek cygara lub papierosa; 5) mar. koniec deski, arkusza, belki, sztaby, także styk, miejsce w jakim ten koniec przytyka; 6) mech. a) styk, miejsce gdzie dwa końce stykają się bez zewnętrznej złącza (zamku) lub żłobka albo rowku; także **butt joint**; b) połowa śruby przytwierdzona do końca węża; c) zawiasa przytwierdzona do krawędzi drzwi i do odrzwi; 7) cel, granica; 8) cel, tarcza; 9) nasyp lub pagórek przy tarczy, służący dla bezpieczeństwa i do wypróbowania strzału; pl. grunt przeznaczony do ćwiczeń łuczniczych; przest. odległość strzału z łuku (w przybliżeniu); schron dla osoby kontrolującej wyniki strzelania w pobliżu celu lub tarczy; 10) ofiara, osoba w którą celują złośliwe dowcipy, ośmieszanie, kpiny; 11) górń. miejsce, w którym warstwa kamienia, jaki ma być dobywany, styka się z warstwą innej skały; Ang. powierzchnia węgla pod prostym kątem do powierzchni ziemi; 12) przest. nasyp, pagórek; 13) hist. Ang. w uprawie zagonowej zagon skrócony przez przecinającą drogę albo brzeg rzeki itp.; St. Zj. każdy mały grunt oddzielony od otaczającego go obszaru; 14) bodzenie lub taki ruch głową (zwierzęcia choćby bez rogów); 15) szerm. pchnięcie; 16) garb. część skóry odpowiadająca plecom i bokom zwierzęcia, zawierająca skórę najgrubszą i najmocniejszą (używana na uprząż, kufry, podeszwy itp.); po rozcięciu prawa i lewa strona zwane są **bends**; 17) (szewstwo) gnyp szewski; 18) włókienn. Australia nadzwyczajna biała wełna ważąca 196 funtów wełny tłustej lub 112 funtów odtłuszczonej z tara nie mniejszą niż 11 funtów; b. and b. stykanie końca z końcem bez zamków i bez nakładki; b-s and bounds granice gruntów prostokątnych, końce węż-

sze zwa się **butts**, boki **bounds** dawniej **sides** lub **sidings**).

butt, vi., 1) pchnąć (np. szpadą), bość (rogami); 2) wystawać, sterować, wysterczać, często z **out, into**; 3) graniczyć, stykać się, dotykać, często z **on, against**; 4) przest. celować.

butt, vt. 1) pchnąć kogoś lub coś (np. szpadą), bość kogoś lub coś (rogami); wypiąć, spowodować wystawanie lub sterzenie; 2) połączyć końce bez nakładki lub zamków, zetknąć; 3) ryboł. uderzyć grubszym końcem wędziska; 4) przest. mierzyć grunt (jak geometra), wyznaczać granice; celować (strzałą); to b. off St. Zj. wyrównać przez ścięcie; **butted frame** mar. wręga łączona kątownikiem stykowym.

butt connection (b. kanek'szen) połączenie stykowe.

butt cut (b. kot) 1) leśn. ścięcie kłosa tuż nad pnem; 2) garb. kora zdjęta z dolnej części drzewa przed ścięciem by ułatwić późniejsze okorowanie.

butte, s. (biut') zach. St. Zj. odosobniony pagórek w szcz. ze stromymi ścianami, pospolity w **bad lands**.

butt edge (b. edż) krawędź styku.

butt end (b. end) koniec (deski, belki itd.) tworzący styk.

butter, s. (bo'tyr) 1) masło (z mleka krowiego), w handlu zawierające 85 do 95 tłuszczu; ob. **oleo-margarine**; 2) każda substancja konsystencją podobna do masła, np. masło kakaowe **b. cacao**, masło roślinne **vegetable b.**, marmolada z jabłek **apple b.**, powidła śliwkowe **plum b.**, masło orzechowe **peanut b.** itp.; w dawnej chem. chlorek bezwodny antymonu, cyny lub cynku itp. ($\text{SbCl}_3, \text{SnCl}_4, \text{ZnCl}_2$) **antimony b.**, **tin b.**, **zinc b.**; 3) talerzyk na masło, maślniczka; 4) pochlebstwo, (por. smarować miodem); b. and eggs bot. nazwa rozmaitych roślin mających kwiaty w dwóch odcieniach koloru żółtego, np. narcyz żółty, **NARCISSUS INCOMPARABILIS** Curt., z żółtym kwiatem i karbowanym przykoronkiem; amer. lilia **toadflax** **LINARIA VULGARIS** Mill. i i.; b. and tallow tree bot. afr. drzewo z rodziny dziurawcowatych, **HYPERICACEÆ**, **PENTADESMA BUTYRACEÆ**, wydająca gęsty olej używany w Sierra Leone do okraszenia pożywienia; b. of almonds marcypan; b. of wax (b. ow ueks') olejna substancja otrzymywana z wosku pszczełnego przez destylację.

butter, vt. 1) smarować masłem, krasić, maścić, omaścić; przest. 2) pochlebstwami mamić, smarować miodem; 3) przest. gw. powiększyć stawkę.

butter-bur, s. (b. bur) bot. lepieźnik **PETASITES OFFICINALIS** Moench., z rodziny złożonych, **COMPOSITÆ**, bylina o sercowato-okragłych liściach bardzo dużych, w które podobno dawniej pakowano masło w Anglii.

butercup, s. (-kop) bot. jaskier, każda roślina rodzaju **RANUNCULUS**, w szcz. jaskier pstry **tall b. R.**

ACRIS Linn., zwany także **butter-flower**, **golden cup**, **kingcup**; czasem symbol bogactwa.

battered, adj. part. (-d) z masłem; kraszony, omaszczony; b. ale piwo maszczone, warzone bez gorzyczki a z masłem i korzeniami.

butter-fingered, adj. (b. fin'gerd) gw. glinianymi palcami, tak nie skutecznie ujęty, że przedmiot może wysłignąć się z palców.

butter-fingers, s. pl. (-gers) gw. osoba która przez niegrabność lub powolność przepuszcza piłkę, ob. **muff**.

butterfish, s. (b. fysz) zool. nazwa kilku bardzo śliskich ryb, jak np. we wsch. St. Zj. **dollarfish** **PORONOTHUS TRIANCATHUS**, **gunnel** **PHOLIS GUNNELUS**, **niggerfish** **CEPHALOPHOLIS FULVUS** i i.

butterfly, s. (bo'terflaj) 1) zool. motyl, dzienny owad rzędu łusko-skrzydłych, **LEPIDOPTERA**, podrzędu **RHOPALOCERA**; różnica między motylami dziennymi, **butterflies**, a zmierzchnikowcami, prządkówkami, nocniówkami, miernikowcami, zwojkówkami i molikami, objętymi nazwą **moths**, sówki, čmy, nie jest dokładnie określona; są one zaliczane do rzędu motyli, lecz w użyciu praktycznym nazwę b. odnosi się do motyli dziennych; 2) coś podobnego do motyla już to barwnym ubraniem, już to (przen.) przeskakiwaniem z kwiatka na kwiatek, już to brakiem odporności i słabością;

słaba, lękliva, był to robaczek motyli

(she was timid, weak, a caterpillar, a spring butterfly)

3) gw. kol. kawałek papieru wyrzucony z pociągu; 4) mech. skrót za **b. valve**.

b. fish, s. (b. fysz) zool. nazwa kilku barwnych lub skrzydlatych ryb, jak np. **CHÆTODON STRIATUS** **ocellated blenny** i inne ryby z rodziny **CHÆTODONTIDÆ**; **flying gurnard** **TRIGLA HIRUNDO**; pletwował atlantycki **flying fish** **EXOCETES EXSILIANS** i i.

b. governor (b. go'werner) mech. zawór dławikowy.

b. lily (b. li'li) 1) bot. każda roślina rodzaju **HEDYCHUM** z rodziny imbirowatych, **ZINGIBERACEÆ** czyli **ZINZIBERACEÆ** często hodowana dla swych białych, żółtych i czerwonych kwiatów nieregularnych, liliowatych, ob. **Hedychium**; 2) (mariposa hiszp. motyl) ob. **Mariposa lily**.

b. nut (b. not) mech. nakrętka motylkowa, także **fly nut**, **wing nut**.

b. orchid (b. or'czid) 1) bot. eur. roślina rodzaju podkolanowych, **PLATANThERA**, **P. BIFOLIA** podkolan biały i **P. CHLORANTHA** z rodziny storczykowatych, **ORCHIDACEÆ**; 2) meksykański storczyk narostowy, **epiphytic**, **EPIDENDRUM VENOSUM** Lindl.; 3) ob. **butterfly plant**.

b. pea (b. pi) bot. dziki groszek wsch. St. Zj. rodzaju **Clitoria**, ob. lub pokrewnego **Bradburgha**, ob.

b. plant (b. plent) bot. 1) piękny

starczyc **ONCIDIUM PAPILIO** Lindl., narostowy (z korzeniami powietrznymi) o fioletowych i żółtych kwiatach kształtu motyla (papilio i. motyl); 2) wsch.-ind. storczyk **PHALANOPSIS AMABILIS**, Blume.

b. ray (b. rej) zool. ryba o bardzo szerokich płetwach piersiowych i krótkim ogonie, raja (płaszczka) rodzaju **PTEROPLATEA**, jak np. **P. MACLURA** wzdłuż amer. półwyspu atlantyckiego.

b. valve (b. welw) mech. zawór dławikowy.

b. weed (b. uid') bot. nazwa dwóch gatunków mleczykowatych chwastów o pięknym pomarańczowym kwiecie, **ASCLEPIAS TUBEROSA** Linn. i **A. DECUMBENS** w pld. St. Zj.; ich korzenie mają własność wywoływania potów i usuwania flegmy, zwane przeto **pleurisy root**.

butterine, s. (bo'torin) sztuczne masło czyli margaryna, głównie słonina z dodatkiem masła, ob. **oleomargarine**.

buttermilk, s. ('-młk) maślanka, płyn pozostały po zrobieniu masła, ob. **milk**.

butternut, s. (-not) 1) bot. amer. drzewo orzechowate **JUGLANS CINEREA** Linn., z rodziny orzechowatych **JUGLANDACEAE**; także jego owoc; 2) orzech suari, ob. **souari nut**; 3) coś podobnego do orzecha amer. z koloru, w szcz. a) żołnierz armii konfederackiej (płd.) St. Zj., brązowe ubranie robocze, **overalls**.

butter sauce (b. so's) kuch. sos z masła, maki, soli, pieprzu, korzeni, podlany wodą lub rosółem, z cytryną lub octem.

butter-scotch (b. skocz) cukierek z cukru i masła.

butter tooth (b. tuć) nazwa pot. dwóch przednich zębów górnych.

butter-toothed, adj. ('-d) mający dwa przednie zęby górne, dotyczący tych zębów.

butter tree (b. tri) drzewo, którego owoce dostarczają substancji olejowej podobnej do masła, ob. **shea butter**.

butterweed, s. (uid') bot. nazwa licznych roślin z powodu ich żółtego kwiecia albo gładkich liści, np. starzec ragwort **SENECIO LOBATUS** Pers. płd. St. Zj.; dzika sałata kanadyjska **American wild lettuce** **LACTUCA CANADENSIS** Linn. i i.

butter weight (b. uejt') przyczynka na wadze, waga z jaką sprzedawano dawniej masło dając 18 uncji na funt zamiast 16.

butterwort, s. ('uort) bot. tustosz, każda roślina rodzaju **PINGUICULA**; tak zwana od tłuszczu (soku) jaki wydzielają liście, by chwycić owady; ob. **Pinguicula**.

buttery, adj. (bo'teri) maślany, mający wygląd lub konsystencję masła; posmarowany masłem, okraszony masłem.

buttery, s. (bo'tri; od butt kadź) 1) miejsce gdzie stoją beczki z napojami i innymi artykułami spożywczymi, spiżarnia; 2) w uniwersytecie.

bufet, w którym sprzedają studentom napoje, owoce, tytoń itp.; **b. bar** (b. bar) półka na szklanki w okienku bufetu.

butter yellow (b. je'lo) farba do barwienia masła i olejów.

buttery hatch (b. hecz) w starodawnych domach otwór z niskimi drzwiczkami między bufetem a salą.

butting, s. (bo'tin) 1) styk; 2) granica.

butt-joint, vt. (b. dżojnt) połączyć stykami bez zakładki i wzmocnić zamkiem (nakładką).

buttjoint s. połączenie stykowe, złącze na styk (na sztorc).

butt lap (b. lap) styk na zakładkę, także **lap butt**.

buttock, s. (bu'tok) 1) część ciała w tyle za biodrami, jedno z dwojga wzniesień, na których człowiek siedzi, tył, gw. półdupka; pl. **rump** tył, zad, gw. tyłek, zadek; 2) górna następna płaszczyna węgla, jaka ma być rębana; 3) mar. obł. wzdłużne, najdalsza tylna część okrętu nad linią wodną, często pl.; 4) zapaśn. manewr w którym zapaśnik dostaje przeciwnika na plecy i ciska nim przez głowę, podrzuciwszy zadem.

b. vt. wykonać taki manewr.

butt of plate (b. ow plejt) styk arkusza.

button, s. (botn) 1) guzik, dawniej: guz, guzek, z rozmaitego materiału i różnego kształtu, do zapinania szaty przez zahaczenie lub przewleczenie przez pętlę lub dziurkę, zwana **buttonhole**, w używaniu od XIII w., najpierw we Włoszech; 2) guz na wierzchu kapelusza mandaryna chińskiego, ob. **mandarin**; 3) coś podobnego do guzika kształtem lub przeznaczeniem.

button, vi. 1) dać się zapiąć, np. **the coat will not b.**; 2) bot. pączkować przedwcześnie, zaokrąglać się.

button, vt. 1) zaopatrzyć w guziki, przyszyć guzik; 2) zapiąć na guzik, często z up.

buttonbush, s. (-bush) bot. amer. krzew **CEPHALANTHUS OCCIDENTALIS** Linn. z rodziny marzanowatych, **RUBIACEAE**, o kwiatach w okrągłe guzy (kefale gr. głowa, anthos gr. kwiat).

button disease (b. dzi'z) wet. podzw. choroba kurcząt zmienna guzkami w kacie ust, wywołana przez pasorzytniczy grzybek.

b. ear (b. i'r) u psów ucho zwisające w przód małżowiną w dół.

buttoner, s. (-er) 1) kto lub co zapina guziki, w szcz. haczek do zapinania bucików lub rekawiczek; 2) osoba zawodowo przyszywająca guziki.

buttonhole, s. (-hol) 1) dziurka (u koszuli, surduta, płaszcza); 2) Ang. butonierka, a) dziurka u surduta; b) kwiatek do dziurki u surduta, ob. **button**.

buttonhole, vi. szyc szewem, jakim obrębia się dziurki w odzieniu.

buttonhole, vt. 1) zaopatrzyć (ubranie) w dziurki; 2) wstrzymywać kogo i mówić trzymając go za guzik lub za butonierkę.

buttonhole stitch (b. sticz) szew

dziurkowy, gęsty szew jakim obrębia się dziurki w męskich ubraniach; także **close stitch**, **feston**.

buttonhook, s. (-huk) haczek do zapinania guzików, ob. **buttoner** 1).

button metal (b. metł) rodzaj mosiądzu na złote guziki składający się z jednej części miedzi na cztery części cynku.

button-mold lub **-mould**, s. (b. mold) drewniane wnętrze guzika pokryte sukrem.

buttons, s. (bo'tyns) gw. lokajczyk, chłopiec do posługi domowej, tak zwany od guzików na liberii.

button shoe (b. szu) bucik zapinany na guziki.

b. snakeroot (b. snejk'rut) bot. każda roślina rodzaju **LACINARIA**, z rodziny złożonych, **COMPOSITAE**; także płd.-amer. roślina z rodziny baldaszkowatych, **UMBELLIFERAE**, **ERYNGIUM YUCCAFOLIUM** Michx. o aromatycznym korzeniu.

b. tree (b. tri) bot. 1) krzew lub drzewo rodzaju **CONOCARPUS** o bardzo twardym drewnie, ob. **Conocarpus**; 2) **buttonwood**.

buttonweed, s. ('-uid') bot. 1) drobny chwast **DIODIA TERES** Walt. z rodziny marzanowatych, **RUBIACEAE**, z guzowatym kwieciem, w Amer. Płd. zwany **alligator head**; 2) nazwa kilku gatunków rodzaju **SPERMATOCOE**, tej samej rodziny co 1); 3) malwa **ABUTILON**, ob. **Indian mallow**; 4) chaber, bławatek **knappweed** **CENTAUREA**.

buttonwood, s. (-uud') 1) jawor wschodni **PLATANUS ORIENTALIS** Linn. **plane tree**, ob.; 2) ob. **button tree** 1); 3) drzewo **LAGUNCULARIA RACEMOSA** z rzędu mirtowatych, **MYRTALES**.

buttony, adj. (-i) ubrany guzikami, ozdobiony guzikami.

butt plate (b. plejt) nakładka stykowa, nakładka na złączu; także **b. strap**, **b. strip**.

buttress, s. (bo'tres) 1) bud. opora, wystająca część budowy (z kamienia, drzewa itp.) podpierająca ścianę lub budynek przejmując ciężar lub ciśnienie na boki; **pier** b. lub **b. pier** ma kształt słupa przylegającego do muru; **flying b.** kształt łuku opartego o dalszy słup lub mur; **hanging b.** kończy się na konsoli lub tp.; w w. XIV i później opory często bywały zdobione figurami, wnękami itp.; czasem bywały ornamentacyjne, dodane dla ozdoby a nie dla podpory; 2) podpora; cokolwiek wznosi budowę; 3) cokolwiek podobnego do opory, np. a) wystająca część boczna góry lub pagórka; b) wystająca rogowa część kopyta końskiego; c) opora ściany fortecznej, ob. **cofferdam**, **counterport**; 4) leśn. St. Zj. ochrona brzegu przeciw uderzeniom spiwianych pnii.

buttress, vt. podeprzeć, wzmocnić, zbudować oporę, zbudować ochronny wyskok.

b. pier, ob. **buttress** s. 1).

b. root (b. ru't) bot. wspierający korzeń powietrzny, ob. **banyan**.

b. tower (b. tau'er) wieża służąca za oporę łukom nad bramą twierdzy średniowiecznej.

buttstock, s. (but'stak) tylna część oprawy strzelby za zamkiem.

butt strap, ob. **butt plate**.

butt-strap, vt. łączyć styki paskiem, zamkiem, nakładką.

butt strip ob. **butt plate**.

b. tool (b. tul) mech. szorstkie narzędzie do uszczelniania styku.

b. weld (b. ueld) styk spawany.

butyl, s. (biu'tyl) chem. butyl, nazwa czterech izomerycznych rodników organicznych jednowartościowych C_4H_9 : a) **normal** b. czyli **n-butyl** ($CH_3CH_2CH_2CH_2-$), b) **secondary** b. czyli **sec b.** ($CH_3CH_2CH(CH_3)-$), c) **tertiary** b. czyli **tert b.** ($(CH_3)_3C-$) i d) ($(CH_3)_2CHCH_2-$); b. samoistnie nie występuje; ob. **butan**; b. **alcohol** cztery izomeryczne alkohole C_4H_9OH , odpowiadające tym butyloom, alkohol butylu normalnego zwany także **1-butanol**, —drugorzędny **2-butanol**.

butylamine, s. (biu'tylamin) chem. but-(ylic)-yl-amine) chem. bezbarwna ciecz zasadowa $C_4H_9NH_2$, występująca w czterech izomerycznych postaciach, ob. **butyl**.

butyl-chloral hydrate (b. klo'rei hajd'rejt) chem. chlorowodzian butylowy, $C_4H_9ClO.H_2O$, stałe ciało krystaliczne, uboczny produkt przy wyrobie wodzianu (hydratu) chlorowego, używany jako anestetyk; nazywany błędnie **croton-chloral hydrate**.

butylene, s. (biu'tilin) chem. butylen, C_4H_8 , węglowodór nienasycony, z szeregu etylenowego; trzy izomery.

butylic, adj. (biuti'lik) butylowy.

butyraceous, adj. (biutirej'szös; butyrum i masło) maślane, maślny, mający właściwości masła.

butyrate, s. (biu'tirejt) chem. sól lub ester kwasu masłowego.

butyric, adj. (biuti'rik) chem. maślowy; b. **acid** kwas masłowy, w dwóch izomerycznych postaciach C_4H_7COOH : **normal** b. a. normalny k. m., ciecz o temperaturze „opniecia—3° C.; wrzenia 163°, i **isob.** a. izo m. k., ciecz o temp. topn.—79° C., wrz. 156° C.; oba mają zapach zjełczały; b. **ether** każdy ester kwasu masłowego, w szcz. etylowy, **ethyl butyrate**; b. **fermentation** fermentacja w której wytwarza się kwas masłowy.

butyrin, s. (biu'tirin) chem. butyryna, nazwa trzech cieczy wydzielonych z gliceryny i kwasu masłowego: **monob.** $C_4H_9O_4$, dib. $C_8H_{17}O_8$ i **trib.** $C_{12}H_{25}O_{12}$, zwłaszcza ostatnia, zawarta w drobnej ilości w mleku i nadająca masłu swoistego zapachu.

butyrynase, s. (ejz) chem. butyrynaza, enzym zawarty w surowicy krwi, rozkładający buterynę w elektrolizie.

butyro-, **butyr-**, przedr. (biu'tiro-, -tir-) chem. masłowo-.

butyrolactone, s. (-lektion) chem. lakton masłowy $C_4H_6O_2$, ciecz otrzymywana przez podgrzanie chlorowej pochodnej kwasu masłowego lub innymi sposobami.

butyrometer, s. (biutira'miter) bu-

tyrometr, masłomierz, przyrząd do mierzenia ilości tłuszczu lub masła zawartego w mleku; dobre mleko krowie zawiera na liter (1000 części) 36,9 części tłuszczu; dobre masło niesolone zawiera 82—85% tłuszczu; ob. **Babcock's test**.

butyryne, s. (-n) chem. butyryon, płynny keton (C_4H_7) $_2$ CO (keton dwupropylowy), otrzymywany przez podgrzanie wapniowej soli kwasu masłowego.

butyrous, adj. (biu'tirös) chem. masłowy, masłowaty.

butyrousness, s. (-nes) chem. masłowatość.

butyryl, s. (-il) chem. butyryl, C_4H_7O , rodnik kwasu masłowego, ob. **benzoyl**.

Buxaceae, s. pl. (boksej'si-i) bot. nieliczna rodzina drzew i krzewów rzędu trójściennych, **TRICOCCEAE**, przeważnie zaliczana do rodziny ostromleczowatych, **EUPHORBIA-CEAE**, najważniejszy: bukszpan zawsze zielony **box** czyli **tree box** **BUXUS SEMPERVIRENS** Linn. dostarcza bardzo zwięzłego drewna do robót tokarskich i snycerskich.

Buxbaumia, s. (buksbo'mie), od nazwiska botanika J. C. Buxbauma, 1694-1730) bot. rodzaj bardzo ciekawych mchów, tracących liście przed dojrzewaniem torebki, która podobna jest do małego owada spoczywającego na łodydze skoszone.

buxom, adj. (bok'sem) 1) zdrowy (z wyglądu), robiący wrażenie wesołości, zwałości, zdrowia; pełen radości i życia; hoży; żączywny i rumiany; 2) przest. gietki, poddający się; posłuszny, ustepliw; skłonny, chętny.

buxomly, adv. (-h) wesoło, żwa-wo; zdrowo, radośnie, hożo.

buxomness, s. (-nes) 1) zdrowy wygląd; 2) radość życia, wesołość, hożość.

Buxus, s. (bok'ses) bot. ob. **Buxaceae**.

buy, s. (baj) pot. 1) kupno, kupowanie, zakup; 2) przedmiot nabyty lub do nabycia; 3) kupno szczególnie korzystne, okazja.

buy, vi. zawrzeć kontrakt kupna, nabyć, **to b. in** lub **into** wkupić się, nabyć udział.

buy, vt. 1) kupić, nabyć drogą kupna; 2) okupić, otrzymać coś kosztem ofiar itp. (nie pieniężnym); 3) kość, wykupić, odkupić; 4) zapłacić za, przyplacić, opłacić, często **to dear**, **bitter**; 5) stanowić cenę lub wartość wzajemną; 6) kupić, przekupić, pozyskać drogą przekupstwa lub innej przynęty, często **to over**; **to b. again** przest. odkupić; **to b. and sell** handlować, targować; **to b. in** a) wkupić się, ob. wyżej **buy**, vi.; b) (gielda) pokryć się, kupić walory w miejsce niedostarczonych i domagać się różnicy cen od sprzedawcy, który nie dostarczył walorów na termin; **to b. off** zapłacić kompromisowo za odstąpienie od żądania i roszczenia; **to b. out** wykupić udział w interesie; **to b. up** kupować wszystko co w danym zakresie jest na rynku, skupować, wykupywać.

buyer, s. (ba'jer) 1) kupujący,

nabywca, pot. w sklepie: gość; 2) agent zakupujący zawodowo dla pewnej firmy.

buyer's option (opszen) (gielda) opcja kupującego pozwalająca mu w obrębie pewnego terminu zażądać dostawy za jednodniowym wypowiedzeniem wcześniej po kursie dziennym; stosownie do umówionego okresu opcji nazywa się **buyer five**, **ten**, **twenty**, **thirty**, **sixty** itp. jeżeli opcja zawarta na 5, 10, 20, 30, 60 dni itp.

buzylene, s. (biu'zilin) chem. teoretyczny związek azotu z wodorem $NH.NH.NH.NH_2$; nazwa ma wskazywać na podobieństwo z butylenem z tą różnicą że w miejsce węgla wchodzi azot; istnieje kilka pochodnych tego związku.

buzz, int. (buz) przest. okrzyk wyrażający zdumienie lub nakazujący milczenie.

buzz, s. 1) ustawiczny brzęk, bzykanie (much), brzędek (sygnału elektr.); 2) szmer, gwar, plotka powtarzana tajemnie z ust do ust, pogłoska; 3) klekotka, ob. **bull-roarer**; 4) fon. chrapliwa wymowa niektórych głosek (np. f, s, z), ob. **fricative**.

buzz, vi. 1) brzęczeć, bzykać; 2) mówić niskim, brzęczącym szeptem.

buzz, vt. 1) brzęczeć lub bzykać czymś (np. skrzydłami); 2) mówić jak gdyby co brzęczało; pogardliwie o plotkarzach, podżegaczach, intrygantach itp.; 3) wymawiać niektóre głoski np. (f, s, z) chrapliwie, ob. **buzz**, s. 4); 4) (o ludziach) bzykać, wgadzać w kogoś monotonnie i nieustannie; 5) Ang. wypić do ostatniej kropli, wychylić do dna.

buzzard, adj. (bo'zard) rarogowaty; jak raróg; głupi.

buzzard, s. 1) zool. raróg, **FALCO BUTEO**, albo i każdy rodzaj jastrzębia rodzaju **BUTEO** i pokrewnych, w Eur. **common** b. raróg pospolity **BUTEO VULGARIS**, w Amer.: **red-tailed hawk** **BUTEO LINEATUS** i **broad-winged hawk** **BUTEO PLATYPTERUS**; także nazwa innych ptaków drapieżnych: **bald** b., **honey** b. i **turkey** b.; 2) głupiec, dureń; 3) przest. tchórz; 4) rodzaj syreny fabrycznej, ob. **buzzer**, s. 2); 5) owad bzykający.

buzzer, s. (bo'zer) 1) sygnał elektryczny, brzęczyk; dawniej brzękadło; 2) Ang. rodzaj syreny fabrycznej wydającej ton brzęczący; 3) plotkarz.

buzz planer (buz' plejner) mech. heblarka, strugarka ręczna.

buzz saw (buz' so) cyrkularka, piła tarczowa.

buzzwig, s. (bez'wig) **buzz wig** 1) wielka puszysta peruka; 2) osoba nosząca taką perukę; 3) żart. ważna osoba, dygnitarz, gruba ryba.

B. V. M., skrót, (biwi-em) **BEATA VIRGO MARIA** Przenajświętsza Panna Maria.

B. W. T. U., skrót, **British Women's Temperance Union**, Związek Antyalkoholyczny Kobiet Brytyjskich.

by, adj. (baj) ob. **bye**, adj. która to forma jest dziś bardziej używana.

by, adv. 1) pod ręką, blisko, tuż; 2) mimo, obok, prze-, np. **the parade has gone by** przeszła mimo; **a bird flew by** przeleciał; 3) na bok, od-, **to lay by** odłożyć; 4) przest. ponadto, w dodatku; **by and by** powoli, zwolna; **by and large** a) na wszelki wypadek, w każdym kierunku; b) mar. w każdej pogodzie; z wiatrem i pod wiatr; c) na ogół.

by, bye, s. 1) dom, dwór, pałac, wieś, miejscowość, dzisiaj już tylko w połączeniach np. Derby, Rugby; 2) (sport) gniazdo, azyl, cel, w niektórych zabawach.

by, prep. 1) blisko, koło, obok (gen.) przy (loc.); 2) u (kogo w domu), w obecności; 3) ku (dat.) np. **north by east** w kierunku półn.-wsch.; 4) mimo (gen.) **he passed by him** przeszedł mimo niego, minął go; 5) w ciągu (gen.) **by day and by night** dniem i nocą; około (gen.) nie później niż, np. **he will be ready by spring time** do wiosny będzie gotów; 6) na (loc.), według (gen.), po (loc.), stosownie do (gen.): **by his name** po nazwisku, **by your leave** za pozwoleniem, **by a thread** na włosku; 7) mat. przez (acc.) **two by four** dwa przez cztery; 8) po (loc.) lub sam narzędnik (abl.) **by the bushel basket** po koszu, koszami; 9) względem, wobec (gen.) **he acted friendly by his grandchildren** względem wnucząt; 10) z (gen.) **by birth** z urodzenia, **by education** z wykształcenia; 11) zamiast, imieniem, w zastępstwie, za (acc.) np. **Universal Company by M. S.** za Universal Company (podpis) M. S.; 12) na (acc.) w zakleciu, **I swear by the throne of God** przysięgam na Boga; **by all means** na wszelki sposób, konieczne, niezawodnie; **by and atour** (atur') przest. całkowicie i ponadto, kompletnie i z czubem; **by heart** na pamięć; **by no means** w żadnym razie; stanowczo nie; **by one's self** własnymi siłami, bez niczyjej pomocy; **by the ears** za uszy; **by the head** mar. (zanurzyć okręt) dziobem; **by the stern** mar. (zanurzyć okręt) rufą; **by the way** nawiasem, à propos. (czyt.: apropos'), kiedy o tym mowa; **by the wind** mar. z wiatrem.

by-, przedr. 1) uboczny, np. **by-product** uboczny wytwór (przy fabrykacji innego wytworu); 2) tajny, ukryty, np. **by-design** uboczny zamiar ukrywany w tajemnicy.

by-bidder, s. (baj'bider) pozorny licytant podbijający cenę w interesie aukcjонера albo właściciela, zwany **Peter Funk, capper**.

by-bidding, s. udawanie licytanta w celu podbijania ceny w interesie sprzedającego.

by-blow, s. (baj'blo) 1) przypadkowy cios, dodatkowy wystrzał; 2) dziecko nieprawego łoża.

bye, adj. (baj) tajny, uboczny, ukryty.

bye, int. wyraz łagodzący, w wierszykach i piosenkach dla dzieci; **bye-bye** dziecięce pożegnanie.

bye, s. 1) w rozmaitych sportach po wylosowaniu par graczy pozostali bez pary (bez przeciwnika); w golfie dolki nie grane do końca partii; **by the bye** ob. wyżej **by the way**.

by-election, s. (baj'elek'szyn) wy-

bory uzupełniające.

bye-low, bye-lo, int. (baj'lo') w piosenkach dla dzieci: lula!

by-end, bye end, s. (baj'end) uboczny cel, drugorzędna korzyść.

byerlite, s. (ba'jerlajt) rodzaj sztucznego asfaltu z nafty.

bygone, adj. (baj'gon) przeszły, miniony.

bygone, s. 1) minione kłopoty, **let b-s be b-s** co było a nie jest, nie pisze się w rejestr; zapomnijmy o tym co było; 2) r. przeszłość.

by-law, s. (baj'lo) 1) statut, prawo ustanowione przez gminę, stowarzyszenie, itp.; statut gminny zwany zazwyczaj **ordinance**; 2) przest. miejscowe prawo, ob. **by**, s.

by-name, s. (baj'nejm) 1) przydomek, imionisko; 2) przezwisko.

by-name, vt. przest. nadać przydomek.

bynedestin, s. (bi'nides'tin; by'ne gr. sól) chem. typowa globulina zawarta w słodzie jęczmiennym, odmienna w budowie od edestyny jęczmienia, ob. **edestine, globuline**.

by-pass, s. (baj'pas) 1) elektr. boczny; 2) mech. boczny przewód na rurę lub tp. odwodzący cyrkulację i tworzący dodatkowo ujęcie.

by-pass, vt. zaopatrzyć w uboczny przewód.

by-pass burner (b. börner) palnik gazowy mający boczny płomień zawsze płonący, by w potrzebie zapalić główny palnik.

bypast, adj. (baj'past) miniony, przeszły.

bypath, s. (baj'paż) ścieżka, boczna drożyna, dróżka rzadko używana.

byplay, s. (baj'plej) drugorzędna akcja w powieści lub dramacie, bieżąca równoległe z akcją główną.

by-product, s. (baj'pradokt) uboczny fabrykat, towar wytwarzany dodatkowo przy wyrobie głównego produktu, np. koks w fabrykacji gazu świetlnego.

byre, s. (bajr) 1) obora; 2) ogół zabudowań gospodarskich.

byrlaw, s. (bir'lo) hist. pr. ang. i szk. miejscowe prawo zwyczajowe, ob. **by-law**, s. 1), wykonywane przez miejscowe trybunały do w. XIV.

byrlaw-man, s. (b. men) pr. ang. i szk. urzędnik opracowujący ustawy miejscowe (obecnie tylko jeszcze w pfm. Ang. i Szk.).

byrnie, s. (ber'ni) hist. łańcuszkowa zbroja wczesnych rycerzy skandynawskich.

byroad, s. (baj'rod) 1) boczna droga; 2) manowiec.

Byronian, Byronic, adj. (bajro'njen, -nik) bajronowski, romantyczny.

Byronism, s. (-nizm) bajronizm, romantyzm, charakter poezji Byrona (lord Jerzy Noel Gordon Byron 1788-1824) i jego czasów.

Byrsonima, s. (byrsa'nima, byrsa'najme; byrseu'ejn gr. garbować) bot. rodzaj podzw. amer. drzew i krzewów rodziny konozlitowych czyli nagwiazdkowych, **MALPIGHIA-CEAE**, których kora używana jest w garbarstwie a pestkowe owoce są jadalne; ob. **alcornoque**.

bysmalith, s. (biz'maliż) geol.

byzmalit, wylew magmy pod powierzchnią ziemi, jaki pod ciśnieniem gazów podniósł wyższe warstwy, ob. **magma**; **laccolith**; **neck**, **geol.**; **plug**, **geol.**; **stock**, **geol.**

byssal, adj. (bi'sel) zool. bisiorowy, ob. **byssus**, s. 2); **b. gland** gruczoł bisiorowy, gruczoł mięczaka wydzielający pęczek cienkich włókien.

byssus, s. (bi'ses; byssus ł. cienki len, cienkie płótno) 1) hist. kl. bisior, kment, bardzo wytworny materiał starożytny ze lnu, jedwabiu, bawełny, podobny do opony mumii egipskich; 2) zool. bisior, pęczek cienkich włókien za pomocą których małż przyczepia się do skał podwodnych; włókna te są zrazu oleiste, lecz twardnieją w wodzie; 3) hist. bot. dawna nazwa roślin zwanych naonczas skrytonasiennymi, **CRYP-TOGAMÆ**, w szcz. plechowców; 4) przest. azbest.

by-stake, s. (baj'stejk) (koszykarstwo) prostopada podpórka kossza, nie dochodząca do szczytu, lecz niższa od podpór głównych, zwanych **stake**.

bystander, s. (baj'stender) widz obecny, lecz nie biorący czynnego udziału, stojący blisko; 2) pl. hist. kość. u pierwszych chrześcijan pokutnik, któremu wolno być obecnym przy przyjmowaniu św. Komunii, ale nie wolno samemu przyjmować, **CONSISTENS**.

by-talk, s. (baj'tok) 1) gadanie od rzeczy albo niewczesne; 2) przest. przedmiot obmowy.

by-time, s. (baj'tajm) wolny czas, wolna chwila, wolne chwile.

byview, s. ('-wiu) 1) uboczny widok; 2) uboczny zamiar lub interes.

by-wash, s. ('-uosz') 1) kanał do spuszczenia zbytecznej wody np. z rezerwoaru, tamy itp.; 2) koryto do odwrócenia kierunku biegu wody.

by-water, s. ('-uo'tyr) diament o wyraźnie żółtawym odcieniu.

by-way, s. ('-uej) 1) uboczna droga; 2) manowiec.

byword, s. ('-uord) 1) przysłowie lub wyraz albo cytat tak używany jak przysłowie; 2) przedmiot pośmiewiska; 3) przest. przypowieść; 4) przydomek; 5) ulubione słowo, często używane bez związku z treścią, np. **Panie Kochanku, mopan-ku, well, loosely speaking** itp.

bywork, s. ('-uork) 1) robota dodatkowa (praca poza zwyczajną pracą zawodową); 2) przest. praca pomocnicza.

Byzantine, adj. (bizen'tin, bi'zentin, bi'zentajn) bizantyński, dotyczący a) miasta Bizancjum (657 przed Chr. do 325 po nar. Chr., późniejszego Konstantynopola (325-1453), następnie Stambułu, a dzisiejszego Istanbulu); b) cesarstwa bizantyńskiego (395-1204); c) ducha bizantyńszczyzny.

Byzantine, s. 1) mieszkaniec miasta Bizancjum lub cesarstwa bizantyńskiego, bizantyńczyk; 2) moneta bezan; 3) bizantyńczyk, człowiek przejęty duchem bizantyńskim.

Byzantinism, s. (bizen'tinizm) bizantyńszczyzna, 1) miłość piękna i nauk; 2) służalczość wobec możnych; 3) podstępność, kłamliwość, chytrość.

C, głoska (si) ce, 1) trzecia litera abecadła angielskiego wymawiana przed każdą spółgłoską z wyjątkiem h i przed samogłoskami a, o i u jak polskie k, przed samogłoskami e, i i y jak polskie s, a z literą h (jako ch) jak włoskie c przed e i i czyli nieco miękziej niż polskie cz, a twardziej niż polskie ć; 2) znak określający: a) trzeci, np. woj. Company C, zamiast cyfr: a, b, c ...; b) w algebrze ilość wiadoma (a, b, c, w odr. x, y, z); c) astr. C charakterystyczna linia Fraunhofera wskazująca na obecność wodoru na słońcu; d) elektr. gęstość prądu; e) fiz. C moduł sztywności; f) mat. C stała odr. zmiennej; g) muz. pierwszy stopień gamy c-dur; klawisz wydający ten ton; C znak taktu czteroćwierciowego; C znak alla breve; 3) skrót oznaczający: chem. C. CARBONEUM carbon węgla, pierwiastek chemiczny; elek. capacity, pojemność, sprawność, hist. Christ, B. C. before Christ, przed narodzeniem Chrystusa, ob. A. D.; hist. kl. C. Caius, Gajus, mar. cloudy pochmurno; mat. c. lub cu. cubic sześcienny; mon. St. Zj. cent cent; fr. centime (sa-tim) centym, setna część franka; muz. C major (si mej'dzor) c-dur (ce'-dur), C minor (si maj'nor) c-moll (ce'mol); C sharp (si szarp') cis (wym.: c-is nie ć-is), C flat (si flet') ces; w alfabecie Morsego — . — ; w cyfrach rzymskich 100.

C, adj. mający kształt litery C; C spring lub cee spring sprężyna w formie C.

ca. skrót circa (sir'ka) ok., około; chem, skrót calcium, wapń, pierwiastek chemiczny, ob.

caaba, kaaba, kaabah, s. (ka-a'ba, ka'ba) hist. kość. kaaba, mały budynek w Mekce z wmurowanym w ścianę czarnym kamieniem, który spadł z Raju biały jak śnieg a szczerzył na ziemi od nieprawości ludzkiej; pierwotnie bożyszcze pogańskie, a od czasów Mahometa świętość muzułmańska i miejsce pielgrzymek, tudzież kierunek (kiblah), w którym zwraca się mohametanie podczas modlitwy.

caaling whale, ca'ing wh., s. (kej'in h(u)ej') wieloryb pń-atlantyczny GLOBICEPHALA MELLAS, ob. blackfish, s. 1).

caatinga, s. (katin'ga; w języku Indian Tupi: biały las) fitogeogr. las składający się z karłowatych drzew i kolczastych krzewów w okolicach Brazylii mających mało opadów.

cab, s. (kieb) 1) doróżka konna dwukołowa lub czterokołowa; 2) taksówka, doróżka automobilowa; 3) dorożkarz; 4) kryta część parowozu, gdzie przebywa maszynista i palacz; 5) hist. kab, starożydowska miara pojemności, około dwu kwart (ok. 2 litry).

cabal, s. (ka'beł) 1) kabała, intryga, machinacja; 2) przest. tajna

schadzka, w szcz. powstańców; 3) tajne stowarzyszenie mające na celu ukrytą propagandę; 4) hist. ang. komisja dla spraw zagranicznych Rady Przybocznej Karola II, w szcz. C. pięciu ministrów, którzy podpisali w 1672 układ z Francją przeciw Niderlandom; (z inicjałów nazwisk: Clifford, Arlington, Buckingham, Ashley, Lauderdale i w dowcipnej aluzji do charakteru tego układu); 5) przest. tradycja, tajemna wiedza, ob. cabala; 6) przest. tajemnica.

cabal, vi. 1) utworzyć tajne stowarzyszenie; 2) intrygować.

cabala, cabbala, s. (ka'bała) 1) hist. kość. kabała, system mistycznej teozofii przekazywanej przez tysiące lat z ust do ust, a w wiekach średnich częściowo spisanej; tłumaczenie ukrytego znaczenia słów Pisma św. za pomocą zestawienia liter, liczb, wiodących do przepowiedni; 2) przest. ustna tradycja; 3) tajne nauki, okultyzm, mistycyzm; także kabała, kabbala.

cabaletta, s. (kabale'ta) szybka melodyjka kończąca arie lub piosenkę.

cabalism, cabb-, s. (-lizm) kabalistyka.

cabalist, cabb-, s. (list) kabalista; -ic, -ical, adj. (list'ik, -tik) kabalistyczny; -ically, adv. (-eji) kabalistycznie.

caballeria, s. (kabaleri'a) 1) rycerskość, galanteria, w szcz. pl. awanturki miłosne i zaloty rycerskie, opowieści rycerskie, liczne w literaturze hiszp. i port. w w. XIV i XV, jak np. „Amadis de Guala”, „Palmerin d'Oliva” i w. i., spardıowane i wykpięne przez Cervantesa w „Don Quixote”; 2) dawna hiszp. dzierżawa ziemska w Hiszpanii lub w koloniach hiszp., na Kubie ok. 33 akr., w Porto Rico ok. 194 akr., w pñ. Amer. (dziś pñd.-zach. Stanach) ok. 108 akr.

caballero, s. (kabale'ro) 1) szlachcic hiszp., pan; 2) staro-hisz. taniec.

caballine, adj. (ke'balajn; cabalus ł. szkapa) koński; c. aloes nieczysty aloes używany dawniej w weterynarii; c. fountain lub spring fontanna Hippokrena, ob. Hippocrene; przen. źródło natchnienia.

cabaret, s. (ke'bareť) 1) stolicek z zastawą kawy lub herbaty; 2) przest. szynkownia; 3) kabaret, od końca w. XIX miejsce wytwornej zabawy literackiej ze śpiewami satyrycznymi, często o urządzeniu pozornie prostackim na wzór dawnej szynkowni; początkowo w paryskim Chat Noir, w krakowskim Zielonym Baloniku, itd. pierwszorzędni literaci brali udział ośobiście lub dostarczali swych utworów; z czasem poziom kabaretu opadł do powszedniego poziomu dawniejszego orfeum, variété, tingel-tangel, café chantant itp.

cabbage, s. (ke'bydź, ke'bejdź) bot. 1) kapusta, warzywo z rodziny krzyżowych CRUCIFERÆ (PAPAVERALES), rozmaitego gatunku wywodzące się z BRASSICA OLERACEA Linn, kapusty ogrodowej; B. NAPUS Linn. rape rzepak; B. CAMPESTRIS turnip rzepa (turnip), jej ogrodowa odmiana rutabaga brukiew; B. NIGRA black mustard gorczyca czarna, B. O. VAR. BOTRYTIS cauliflower, kalafior; Brussels sprouts B. O. VAR. GEMMIFERA DC. bruksela, wszystkie są gatunkami kapusty; warto też wspomnieć o kapuście chińskiej BRASSICA PE-TSAI Bailey Chinese cabbage, pospolicie w Ameryce hodowanej; 2) końcowy pęk niektórych palm jadany jak kapusta, zwany także palm cabbage, ob. cabbage tree; 3) ob. cabbage palmetto; 4) (od fr. cabasser) kawał sukna ścięty i zabrany przez krawca; 5) przest. gw. krawiec.

cabbage, vi. ogr. forsować głowistą formę warzywa, np. sałaty to c. lettuce.

cabbage, vt. (od fr. cabasser) kraść, ściągnąć, przywłaszczyć sobie.

cabbage aphid, (k. e'fis) zool. mszyca kapuściana, APHIS BRASSICÆ.

c. beetle, (k. bi'tł) zool. owad kapuściany, PHYLLOTRETA VITTA-LA, żyjący jako gasienica (larwa) w korzeniu kapusty, a w okresie dojrzałości na jej liściach.

c. butterfly, (k. bo'terflaj) zool. kapustnik, PAPILIO BRASSICÆ; kapuścianek, NOCTUA BRASSICÆ, biały motylek kilku gatunków; gasienica, zwana c. worm, żyje na liściach kapusty i brukwi; gatunek najszkodliwszy: kapustnik PIERIS RAPÆ z Europy; kilka gatunków rodzimych w Amer. Pñ. i Pñd.

c. curculio, (k. kórkiu'lio) zool. ryjkowiec kapuściany, CEUTHORHYNCHUS RAPÆ żywiący się liśćmi kapusty.

c. flea, (k. fli) zool. nazwa kilku gatunków owadów kapuścianych, ob. cabbage beetle.

c. fly, (k. flaj) zool. muszka kapuściana pasorzytująca jako larwa na korzeniach kapusty.

c. gum, (k. gom) bot. rozdręb kapuściany, australijskie drzewo gumowe o bardzo miękkim drewnie, EUCALYPTUS CORIACEA i E. HÆMATOMA MICRANTHA.

c. head, (k. hed) 1) bot. głowa kapusty, zwarta kula utworzona przez liście kapusty; 2) kapuściana głowa, pustogłowy, głupiec.

c. looper, (k. lu'per) zool. gasienica cmy PLUSIA BRASSICÆ lub AUTOGRAPHA BRASSICÆ z rodziny GEOMETRIDÆ, żerująca na liściach kapusty, grochu, szparagów, itp.

cabbage moth, (k. mo'j) zool. sówka MAMESTRA BRASSICÆ, której gąsienice wwiercają się w kapustę, kalafior itp.

c. palm, (k. po'm) bot. palma kapuściana o pączkach jadalnych jak kapusta, np. **c. palmetto** St. Zj. INODES PALMETTO Cook. i OREODOXA OLEARACEA Mart. Ind. Zach., ob. **cabbage tree**.

c. palmetto, (k. po'me'to) bot. palma wachlarzowa INODES PALMETTO Cook. pld. St. Zj., urasta do wysokości 50' (15 m.); pęce liści jadalne.

c. rose, (k. ro'z) bot. róża ogrodowa ROSA CENTIFOLIA Linn.

c. tree (k. tri') nazwa rozmaitych drzew, których pączki liści jądane są jak u nas kapusta, ob. **c. palm**, w Australii palmy wachlarzowe LIVISTONA AUSTRALIS Mart. i L. INERMIS, oraz drzewo NUYT-SIA FLORIBUNDA z rodziny gązennikowatych, LORANTHACEÆ; w Nowej Zelandii palma liliowa **ti tree** TÆT-SIA TERMINALIS, ob. **Cordyline**; zach.-ind. drzewo kapuściane VOUACAPONA AMERICANA i inne.

c. tree hat, (k. tri het) lub **c. tree** w Australii szeroki kapelusz pleciony z liści palmy kapuścianej.

c. webworm, (k. ueb'uorm) zool. przadkówka kapuściana HELLULA UNDALIS, żerująca na kapuście i innych warzywach w St. Zj. nad zatoką Meksykańską; zawleczona z Eur. Pld. lub z Azji.

c. wood, (k. uud') 1) drewno drzewa kapuścianego; 2) drzewo zach.-ind. CEIBA PENTANDRA Gaertn.

c. worm, (k. uorm) ogólna nazwa rozmaitych szkodników żerujących na kapuście, szcz. gąsienica kapustnika, ob. **c. butterfly**.

cable, vt. (kabł) mech. łamać żelazo na wiązki zdadne do wyrobu sztab itp.

cabler, s. (ka'bler) kto lub co drobi żelazo na łom.

caber, s. (kej'ber) słup, szcz. używany w galiickich zapasach do ciskania w dal.

cabeza de barangay, (kawe'za de baran-gaj'; hiszp.) dawniej naczelnik grupy lub plemienia, ob. **barangay**, później tylko agent rządu hiszpańskiego na Filipinach.

cabezón, s. (ka'bizon) nazwa kilku amer. gatunków ryb, jak: PORICHTHYS NOTATUS i HEMILEPIDOTUS SPINOSUS w Kalifornii; LARIMUS BREVICEPS w Ind. Zach.

cabin, s. (ke'bin) 1) chałupka z nieciosanych kłoców, utykana włóknem i sianem, typ pierwszych mieszkań pionierów amer.; mały domek, leśniczówka; 2) przest. pokój, alkowa, sypialnia 3) przest. gabinet polityczny; 4) przest. schronisko sklecone na przedce, namiot, budka; 5) kajuta, kabina, pokój mieszkalny na okręcie, w mar. St. Zj. kwatera kapitana lub admirała (na okręcie); 6) kol. budka sygnaltowa; Ang. wieża sygnaltowa.

cabin, vi. mieszkać (w chałupie) ob.

cabin, vt. 1) umieścić lub zamknąć w małym domku leśnym; 2) podzielić na małe przedziały, często z off; zbudować coś na wzór pionierskiej sadyby.

c. boy (k. boj) chłopiec usługujący na okręcie oficerom i pasażerom kabinowym (kajutowym).

cabinet, adj. (ka'binet) 1) gabinetowy, prywatny, tajny; 2) stosowny rozmiarami, stylem, gustem, do małego pokoju; 3) odpowiedni na szafkę lub podobny mebel; 4) gabinetowy, dotyczący rady ministrów.

cabinet, 1) gabinet, pokój prywatny w biurze na wizyty lub konferencje poufne; budurek; pokój kawalerski; 2) szafa z ozdobnymi drzwiami i z licznymi szufladami, szcz. na zbiory; także sam zbiór; 3) druk. kaszta, skośnie ustawiona deska z wielką ilością przegródek (króbek) na czcionki przy ręcznym składaniu; 4) parl. gabinet, rada ministrów, grono ministrów, (w St. Zj. gabinet Prezydenta, sekretarzy, w Z.S.R.R. rada komisarzy); 5) przest. a) ciasne mieszkanko, namiot, jaskinia zwierzęcia, gniazdo ptasie; b) altana, domek ogrodowy; c) miejsce przechowania dzieł sztuki, muzeum; d) Ang. posiedzenie gabinetu; 6) pot. fotografia gabinetowa (rozmiar), ob. **c. photograph**.

cabinet, vt. zamknąć w szafę lub jakoby w szafę, okryć przepierzeniem.

c. council, (k. kaun'syl) 1) dawniej urzędowy tytuł ang. rady gabinetowej, obecnie posiedzenie gabinetu, ob. **c. 5 d**; 2) przest. tajna narada.

c. finish, (k. fy'nisz) bud. St. Zj. wykonanie wewnętrzne budowli; podłogi z twardego drewna, wykończenie polerowane, kasetowane, politurowane odr. miękkiego drewna zbitego gwoździami.

c.-maker, (k. mej'-ker) St. Zj. stolarz meblowy.

c.-making (k. mej'kin) St. Zj. meblarstwo.

c. organ, (k. or'gen) organki (pl.), zazwyczaj trzcinowe do użytku domowego lub w kapliczce prywatnej.

c. photograph (k. fo'togref) fotografia gabinetowa, rozmiaru mniejszej 4 x 6" (10 x 15 cm.).

c. piano, (k. pia'no) pianino.

c. pudding, (k. pu'din) kuch. budyn z chleba lub babki, kandyzowanych owoców, mleka i jaj, podawany zazwyczaj na gorąco z sosem.

c. trim, (k. trym) bud. wewnętrzne wykończenie w twardym drewnie wykonane w sposób meblarski.

c. window, (k. uin'od) hist. dawniejsze okno wystawowe sklepu.

c.-work, (k. uork') robota meblarska.

Cabiri, s. pl. (kabaj'raj) mit, kl. bogowie greccy pochodzenia prawdopodobnie najdawniejszego z okресu Pelazgów, pokrewni Hefajstosowi jako mistrze w kunszcie obróbki

metalów i Demetrze, Persefonie i Hekacie jako bogowie rolnictwa; misteria kabirskie, **Cabiric mysteries** w Samotrake ustępują w sławie jedynie eleuzyjskim.

Cabiric, **Cabirean**, **Cabirian**, **Cabiritic**, adj. kabirski.

cable, s. (kejbl) 1) kabel, gruby powrót, pierwotnie lina do cumowania okrętu, obecnie przeważnie druciany powrót grubości najmniej 10" (25 cm.); 2) miara długości ob. **c.s length**; 3) elek. przewodnik (zazwyczaj podmorski) zamorskiej telegrafii, wiązka drutów, częstokroć plecionych i otoczonych izolacją; 4) pot. kablogram, telegram kablowy; 5) bud. gzyms z frontem wypukłym użyty w zagłębieniu kolumny.

cable, vi. kablować, korzystać z połączenia podmorskiego.

cable, vt. 1) zaopatrzyć w kable, cumować kablem; 2) prząć, kręcić w powrót; 3) bud. zdobić gzymsem wypukłym; 4) kablować (np. wiadomość); **armored c.** elek. przewód opancerzony, **single c.** kabel jednożyłowy; **standard c.** kabel zworcowy.

c. armature, (k. ar'maczo'r) uzbrojenie kabla, otulina.

c. bend, (k. bend) mar. krótki powrót do zwinięcia końca kablu w pętlę do trzymania kotwicy, także sama pętla.

c. buoy, (k. boj) mar. pława kablowa, puste naczynie pływające nad podwodnym kablem jak na skalistym dnie.

c. car, (k. kar) wagonik kolejki zębatej.

c. carrier, (k. kar'jer) kosz lub skrzynia albo wagon na kolejce zębatej.

cabled, adj. (kej'bl'd) 1) zaopatrzony w kabel; przymocowany kablem; 2) bud. zdobny w gzyms wypukły.

cablogram, s. (kejbl'gram) kablogram, telegram kablowy.

cable-laid, adj. (k. lej'd) mar. pleciony jak kabel; **c.-l. rope** lina lewoskrętna skrętu kablowego, pleciona z trzech lin skrętu zwykłego z których każda jest potrójna.

c. molding (**moulding**) gzyms nasładujący pleciony powrót.

c. railway lub **railroad**, (k. rejł'-uej lub rejł'ro'd) kolejka zębata, pędzona ze stałego motoru, a której wagony połączone są dla bezpieczeństwa powrotem bez końca.

c. screw, (k. skru') pleciony drut używany do umocowania podeszwy do bucika.

c. ship, (k. szyp) mar. okręt kablowy, kablowiec.

cable's length, **cable length**, (kejbl leng'z) kabel, jedna dziesiąta mili morskiej.

cablet, s. (kej'bl'et) mały kabel, cieńszy niż 10" (25 cm.) obwodu.

cable tank, (k. tenk) duży, cylindryczny, szczelny rezerwar żelazny, używany do składania i próbowania kabli telegraficznych.

c. tier, (k. tir) mar. komora linowa; w mar. St. Zj. zwana teraz **chain locker**.

cable wheel, (k. huił) mar. bęben do nawijania kabła, regulujący szybkość kabla przy odwijaniu.

cabling, s. (kejb'lin) 1) zdobienie gzymsiem kablowym; 2) gzymsy kablowe zbiorowo; 3) ob. **cable**, s. 5).

cabman, s. (kieb'men) kierowca taksówki).

cabob, s. (kabab', hind.) pieczona nóżka barania nadziewana śledziem i słodzone warzywem; pl. a) w Ind. Wsch. pieczeń; b) na Bliskim Wschodzie pieczone mięso, pokrajane w drobne kostki, z czosnkiem, oliwą i przyprawą.

cabob, vt. piec mięso na wschodni sposób.

cabochon, s. (ka'bu'szon') klejnot kształtu wypukłego, bardzo starannie polerowany, ale nie oprawiony, zwany zazwyczaj z fr. en. c. (a 'kaboszą') także sam sposób takiego wykonczenia.

Cabomba, s. (kabam'ba) bot. nie-liczny rodzaj roślin wodnych, wolnoplątkowych, DIALYPETALAE, rodziny grzybieniowatych, NYMPHACEAE, rzędu RANALES, rodzimy w ciepłych okolicach Ameryki; C. CAROLINIANA Gray **Carolina water shield** karolińska lilia wodna.

caboose, s. (kabuz') 1) mar. domek na pokładzie zawierający kuchnię; 2) kol. St. Zj. wagon dla robotników kolejowych lub załogi pociągu w pociągach towarowych; 3) kuchnia polowa.

caboshed, **caboched**, adj. (ka'baszd) her. oznaczający głowę zwierzęcia w herbie, bez karku i szyi.

cabot, s. (kabo', ke'byt) 1) hist. miara pojemności na wyspach Kanału Rekawkowego, $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ bu. (19—28 l.) 2) zool. rybka **miller's-thumb**, COTTUS GOBIO.

cabotage, s. (ka'botedż) wioślarstwo przybrzeżne, morski handel przybrzeżny.

cabrerite, s. (ka'brerajt; od Sierra Cabrera w Hiszpanii) min. kabreryt, arsenian wodny niklu, kobaltu i manganu z małą domieszką magnezu.

cabrilla, s. (kabri'lia, -la) zool. strzebiel, ryba jadalna gatunku SERRANUS, rodziny okoniowatych PERCIDAE, podrzędu ciernioplętych ACANTHOPTERYGII, rzędu kostnoszkieletowych TELEOSTEI; w Morzu Śródziemnym, wzdłuż wybrzeży Kalifornii, w Ind. Zach. i Amer. Płd.

cabriole, s. (keb'riol) 1) wygięta noga u mebli stylu **Queen Anne**, często z rzeźbą muszli, łapy trzymającej kulę itp.; 2) ob. **capriole**; 3) przest. kabriolet.

cabriolet, s. (kab'riole') 1) kabriolet, pierwotnie powozik dwukołowy, jednokonny na jedno osobę; obecnie często na dwie osoby i kryty; 2) hist. fotelik modny w XVIII w.

caecæsthes, s. (kakes'gizys; kakos' gr. zły, aj'sthesis gr. uczucie) med. każde przykre uczucie, chorobliwe samopoczucie nieswoistości.

Calalia, s. (kakej'le; gr. nazwa rośliny, prawdopodobnie szczyru

dog's mercury MERCURIALIS) bot. 1) gatunek amer. roślin **Mesadenia**, ob.; 2) każda roślina gatunku **Emilia**, ob.

cacao, s. (kakej'o, kaka'o) kakao, 1) bot. płd. amer. drzewo THEOBROMUS CACAO Linn., z rodziny zastawowatych (orzesznikowatych), STERCULIACEAE, obecnie uprawiane szeroko także w Meksyku, Amer. Środkowej i Ind. Zach.; 2) nasienie tego drzewa suszone i lekko sfermentowane, używane do wyrobu kakao i czekolady; ziarno zawiera żółtawo-biały olejek zwany masłem kakaowym, **cacao butter**, używane w wyrobie mydła, kosmetyków, czopków leczniczych itp. ob. **cocoa**.

Cacara, s. (kakej'ra; nazwa malajska kacankaraka'ra) bot. drobny rodzaj podzw. fasoli piennej, ob. **yam bean**.

cachaemia, **cachemia**, s. (kaki'mia; kakos' gr. zły, haj'ma gr. krew) med. zatrucie krwi.

cachaemic, **cachemic**, adj. ('-mik) med. dotyczący zatrucia krwi.

cachalot, s. (ke'szalot) zool. kaszalot, olbrotowiec, PHYSETER MACROCEPHALUS, wieloryb długości do 30 m. (100'), samica o połowę mniejsza, ob. **sperm whale**.

cache, s. (kas; cachet (kasze') fr. ukryć) 1) schowek, miejsce ukrycia np. jama podziemna, w której chowa się pożywienie lub narzędzia; 2) to co się ukrywa w schowku.

cachectic, adj. (kakek'tik) med. charłaczny, pochodzący z charłactwa czyli ogólnego wycieńczenia, ob. **cachexia**.

cachepot, s. (kaszpó, cachet fr. ukryć, pot fr. wazon) ozdobyne okrycie wazonu, ozdobyne wazon zakrywający wazonik.

cachet, s. (kasze') 1) pieczęć, pieczętka; 2) szczególne znamię, odznaka, coś wyszczególniającego; 3) med. opłatek z maki i wody dla owinięcia proszka o złym smaku.

cachexia, **cachexy**, s. (kakek'sja, 'si) 1) med. charłactwo, ogólne osłabienie, z powodu niedożywienia albo choroby organicznej; 2) przen. przygnębienie, depresja umysłowa.

cachinnate, vi. (ke'kinejt; kacha'dzejn gr. ryczeć ze śmiechu) śmiać się głośno i bez miary.

cachinnation, s. (kekinej'szejn) głośny i nieumiarkowany śmiech, np. osoby histerycznej.

cachinnator, s. (-ter) osoba śmiejąca się głośno i nieumiarkowanie.

cachinnatory, adj. (keki'netori) dotyczący głośnego nieumiarkowanego śmiechu.

cacholong, s. (ke'szolang) min. 1) kaszolong, chalcedon mętny, SiO₂, t. 7. c.w. 2.59—2.64; Bochara; 2) opal kaszolongowy, groniasty, nerkowaty, mętny, SiO₂·nH₂O, t. 5.5—6.5, c.w. 1.9—2.3, Islandia, Fiaroer.

cachou, s. (keszu') 1) cachou (czyt. kaszu'), pastylka lub pigułka z mentolem lub lukrecją itd. dla chwilowego usunięcia przykrego zapachu z ust; 2) skrót za **cachou de Laval**.

cachou de Laval (k. dlałwał') podstawa barwników składająca się z

trocin, otrąb itp. z siarczanem sodu.

cachrys, s. (kek'rys) bot. 1) przest. bażka, kotka; 2) C. rodzaj eur. ziół baldaszkowatych UMBELLIFLO-RÆ, o kwiatach bez przykieliszek, o grubym, gąbczastym, pięciodzielnym owocu, którego nasiona są ciepkie i usuwają wzdęcia we wnętrznościach.

cachucha, s. (kaczu'cza) taniec hiszpański, podobny do bolera.

cachude, s. (kaczu'dej) med. pastylka, używana w Indiach jako odtrutka i jako środek przeciw zaburzeniom żołądkowym i spazmom.

cacique, s. (ka'sik) 1) kacyk, głowa rodu lub królik u tubylców Indyj Zach., Peruwii, Meksyku i innych krajów amer.; 2) hist. amer. w pierwotnej konstytucji Karoliny szlachcie w randze następujący po landgrafie, ob. **Fundamental Constitution**; 3) zool. kacyk, nazwa rozmaitych amer. wilg, ORIOLES, wróblowatych ptaków podzwrotn. rodzaju CACICUS czyli CASSICUS i pokrewnych, mających dziób u nasady uformowany w tarczę; niektóre są czarne, inne bogato barwione.

cackerel, s. (kek'rel) zool. rybka śródziemnomorska SMARIS GAGARELLA i inne pokrewne gatunki.

cackle, vi. (kekł) 1) gdać (o kurze lub gęsi); 2) śmiać się tak jak gdyby kura gdała; 3) gadać bez sensu; **cackling** gęsi nieliczny rodzaj zach. kanadyjskiej gęsi.

cackle, vt. wygłaszać lub wypowiadać coś jakoby gdakaniem.

cackle, s. gdakanie, gwar, jakby kury gdakały; puste gadanie, mienienie językiem.

caco-przedr. (ke'ko-) med. zło-, chorobowo-.

cacochymia, s. (-kimia) med. chorobowy stan płynów w ciele, szcz. krwi.

cacochymic, -al, adj. ('-mik, -ł) dotyczący chorobliwego stanu płynów, w ciele, szcz. krwi.

cacodemon, -dæ-, s. (-di'man) 1) zły duch; demon, djabeł, 2) med. przest. zmorza; 3) astrol. dwunasty dom (dom wrogów, ob. **Horoscope**).

cacodemonia, -dæ-, s. (-dimo'nja) med. objęd przesładowcy, w którym pacjent wyobraża sobie, że jest opanowany przez złego ducha.

cacodemoniac, -dæ-, s. (-k) med. osoba chora na złudzenie, że jest opanowana przez złego ducha.

cacodemonic, -dæ-, adj. dotyczący powyższego objędu.

cacodoxy, s. (ke'kodaksi; do'ksja gr. sąd, opinia) r. błędna opinia, błędna doktryna, herezja, ob. **heterodoxy**.

cacodoxian, -doxical, adj. (keko-daks'jen, -ikeł) r. herektycki, dotyczący błędnej doktryny.

cacodyl, s. (ke'kodył; o'dzejn gr. wonieć) chem. kakodyl, 1) rodnik arsenowy As(HC₂)₂, którego związki są trujące i mają odrażającą woń; 2) związek chem. As(CH₃)₂·As(OH)₂ czyli As₂(CH₃)₄, polimer tego rodnika, bezbarwna ciecz trująca, o odrażającej woni; temp. topnienia — 60°C., wrzenia 170°C.

cacodylic, adj. (ke'kody'lik) chem. kakodylowy; c. **acid** kwas kakodylowy ($\text{CH}_3\text{AsO}_2\text{OH}$), bardzo trwały kwas, temp. wrzenia 200°C .; jego sole stosowane w lecznictwie.

cadodyl oxide, (k. ok'sajd) chem. tlenek kakodylowy, ($\text{AsC}_2\text{H}_3\text{O}_2$), gęsta ciecz o odrażającej woni, temp. topn. 25°C ., wrzenia 120°C ., podstawa wszystkich związków kakodylowych; ob. **Cadet's fluid**.

cadodyl sulphide, (k. sul'fajd) chem. siarczek kakodylowy ($\text{AsC}_2\text{H}_3\text{S}$), bezbarwna gęsta ciecz o wstrętnej woni, łatwo zapalna.

caçoëpy, s. (ke'ko-ipi, kako'ipi; epos gr. słowo) błędna wymowa, ob. **orthoëpy**.

caçoëpistic, adj. (ke'ko-ipys'tik) dotyczący błędnej wymowy.

caçoëthes, s. (ke'ko-i'iz; e'thos gr. zwyczaj, przyzwyczajenie) zły zwyczaj, nienasycone pragnienie, mania, c. **carpendi** mania znajdowania błędów, c. **loquendi** mania mówienia, c. **scribendi** nieprzeparta chęć pisanja; 2) med. zła właściwość w chorobie, także wrzód złośliwy.

caçoëthic, adj. (-e'ik) dotyczący manii szczególnej.

cacography, s. (keka'grefi) brzydkie pismo przec. **calligraphy**; błędne pisanie przec. **orthography**.

caçolet, s. (ka'kole) siedzenie, kosz lub nosze przymocowane do wierzchowca dla przewozu podróżników w górskich okolicach, chorych lub rannych, itp.

cacology, s. (keka'łodzi) zła wymowa, zła dykcja.

cacomixle, s. (ke'komisł, -miksł) zool. szop. meksykański, mięsożerne zwierzę **BASSARISCUS ASTUTUS**, podobny do szopów **PROCYONIDÆ** i spokrewniony z nimi; Kalifornia i Meksyk.

caconym, s. (-nim) złe nazwanie; pogardliwe przezwisko.

caconymic, adj. (-ik) dotyczący złego nazwania; przezwiskowy.

cacoon, s. (kaku'n) bot. 1) soczewica zach.-nd., **snufflox bean** **LENS PHASEOLOIDES**; 2) podzw. amer. roślina dyniowata **FEVILLEA CORDIFOLIA**.

cacophonous, **cacophonious**, adj. (kaka'fonös, ka'kofo'njös; fo'nos gr. głos) źle brzmiący, zgrzytający, nieharmonijny.

cacophonously, adv. (-li) źle brzmiąco, zgrzytająco, nieharmonijnie.

cacophony, s. (kaka'fonia) kakofonia, zgrzyt, rozdźwięk, ret. użycie słów nie zgadzających się z sobą lub także zestawienie głosek.

cacoplastic, adj. (ke'kople'styk) med. wykazujący złą lub niedostateczną budowę, np. c. **tissue** wadliwa tkanka.

cacostomia, s. (-sto'mia; sto'ma gr. usta) med. gangrena w jamie ustnej, chorobowy stan ust.

cacoxene, -**xenite**, s. (kekak'sin, -najt; ksenos gr. gość) min. kokoksen, uwodniony fosforan żelaza, $\text{FePO}_4 \cdot \text{FeO} \cdot \text{H}_2\text{O}$, $4\frac{1}{2}\text{H}_2\text{O}$, ochrzanożółty, w polsku jedwabisty.

caçozyme, s. (ke'kozajm; dzy'me gr. drożdże) min. drobnoustrój chorobowy, mikro-organizm wywołujący chorobę.

Cactaceæ, s. pl. (kektej'si-i) bot. kaktusowate, rodzina roślin rzędu **OPUNTIALES** (jedyna rodzina tego rzędu), podgromady bezpłatkowych, **APETALÆ**, obejmująca 20 rodzajów a 10000 gatunków, wszystkie rodzime amer. (z wyjątkiem jednego gatunku afr. **RHIPSALIS CASSY-TA** Gaertn. i wszystkie bezlistne (z wyjątkiem jednego rodzaju **PEIRESKIA** mającego pędy ulistnione); zwana czasem także **OPUNTIALES**.

caçtaceous, adj. ('szez) bot. kaktusowaty, kaktusowy.

caçtiform, adj. (kek'tiform) mający kształt kaktusa, na wzór kaktusa, kaktusowy.

Cactus, s. ('tes) bot. 1) kaktus, rodzaj roślin rodziny kaktusowatych, **CACTACEÆ**, obejmujący ok. 300 gatunków; ob. **MAMMILLARIA**; 2) c. pl. **cactuses** (kek'tesi's) lub **cacti** (kek'taj) kaktus, każda roślina tej rodziny, ob. **Cereus**, **Echinocactus**, **Opuntia**.

cactus dahlia (k. da'lia) ogr. georginia kaktusowa.

c. **wren** (k. uren') nazwa dwóch gatunków wielkiej sikory zach.-płd. Amer. Płn. rodzaju **HELEODYTES**.

caçuminal, adj. (kek'juminel; caçumen ł. koniuszek, szczyt) front dotyczący wymowy gardlanej niektórych spółgłosek w jez. sanskryckim, drawidzkim i narzeczach fr., ang., szwedzkich; dotyczący dźwięków wymawianych z końcem języka podniesionym w górę i wstecz, ob. **cerebral**, **lingual**.

cad, s. (kied) Ang. 1) kompan, towarzysz; 2) gw. stud. chłopak do posług w sportach; mieszczanin, mieszczech, filister; 3) konduktor omnibusowy; 4) przest. pasażer na gape; 5) puszący się prostak.

cad, vi. Ang. zachowywać się jak **cad** s. 1)—5) lub spełniać jego czynności.

cadastral, adj. (kades'trel, fr. cadastral) katastralny, dotyczący katastru czyli opisu własności ziemskiej co do rozmiaru, wartości, właściwości i t. p.; c. **survey**, **map**, **plan** wymiar, mapa, plan w celu sporządzenia katastru w skali stosunkowo wielkiej np. 1: 20,000.

cadastration, s. (kedestrej'szn) sporządzenie katastru.

cadastre, **cadaster**, s. (kades'ter) kataster urzędowy, rejestr własności ziemskiej z podaniem wymiaru, wartości, właściciela i wysokości podatków.

cadaver, s. (kade'wer) martwe ciało, szcz. ludzkie, zwłoki, trup, gw. ciało.

cadaveric, adj. (kade'wörik) 1) trupi, dotyczący zwłok, dotyczący zmian spowodowanych śmiercią; 2) spowodowany dotknięciem się martwego ciała, c. **poisoning** otrucie trupim jadem (ptomainowe); c. **alkaloid** ob. **ptomaine**.

cadaverin (e), s. (kade'wöryn) chem. kadaweryna, $\text{NH}_2 \cdot \text{CH}_2 \cdot (\text{CH}_2)_4$

$\text{OH}_2 \cdot \text{NH}_2$, czyli $\text{C}_5\text{H}_{11}\text{N}_2$, rodzaj ptomainy tworzącej się podczas gnicia mięsa.

cadaverous, adj. (-ös) trupi, trupio-blady, upiorny.

cadaverously, adv. (-li) trupio-blado, upiornie.

cadaverousness, s. (nes) wygląd trupa, upiorny wygląd.

caddaw, (ka'do) ob. **caddow**, s. 2).

caddie, **caddy**, s. 1) chłopak posługujący grającym w golf; 2) (Australia) miękki kapelus z szeroką kresą; 3) szk. chłopiec, niedorostek; 4) przest. kadet; 5) hist. szk. powstańcy w Edynburgu w w. XVIII.

caddis, **caddice**, s. (ke'dys) 1) rodzaj materiału wełnianego, dawniej nitki włóczkowe lłniane, jedwabne; wstążeczka wełniana; 2) ob. **caddis worm**.

caddis fly, (k. flaj) zool. chróścik, owad rzędu sieciarek, **NEUROPTERA**, rodzaju chróscikowatych, **TRICHOPTERA** (czasem klasyfikowanych jako oddzielny rząd, czasem jako rodzina **PHRYGANEIDÆ**); poczwarka (pupa) podobna do samego owada, zaczyna być czynna przed całkowitym przepoczwarceniem.

caddish, adj. (ke'dysz) ordynarny, prostacki, nikczemny, niski, ob. **cad** s.

cadis worm, (ke'dys uorm) zool. gąsienica chróścika; żyje (z wyjątkiem jednego gatunku) w wodzie; używana jako przynęta przez rybołówców; por. **hellgramite**.

Caddo, s. (ka'do) hist. amer. Indianin szczepu który zamieszkiwał dawniej okolice dzisiejszych stanów Louisiana, Arkansas i Texas; szczep znany ze sprawnych łuków.

Caddoan, adj. (-en) hist. amer. dotyczący grupy językowej Indian, obejmującej szczepy Caddo i Wichita na płd., Pawnee w Nebraska, Arikara w North Dakota.

caddow, s. (ka'do) przest. lub gw. ang. 1) kódra; 2) kawka, ob. **jackdaw**, **daw**.

caddy, s. (ke'di) pudełko, puszka, szcz. na herbatę.

cade, adj. (kej'd) o zwierzęciu, szcz. o jagnięciu, osierocony i karmiony z ręki, „po palcach”.

cade, s. 1) bot. jałowiec eur., **JUNIPERUS OXYCEDRUS**, z którego otrzymuje się gęstą, czarną smołę **oil of c.** używaną przeciw chorobom skórny; 2) zwierzę, szcz. jagnię lub źrebie, karmione z ręki (po palcach); 3) pieszczoł; 4) beczka na śledzie (kadź); dawniej miara na 1000 szprotek lub 720 (później 500) śledzi.

cade, vt. karmić (jagnię, źrebie itp.) z ręki, „po palcach”, pielegnować starannie, pieścić.

cadelle, s. (kadel'; catella ł. suzka) zool. robak maczny, owad **TENEBRIOIDES MAURITANICUS** i jego larwa, oboje bardzo żarłoczne szkodniki z rodziny czarnuchowatych, **TENEBRIONIDÆ**; ob. **grain beetle**.

cadence, s. (kej'dyns); cado (ka'do) ł. padam) 1) kadencja lub z

włoska: *cadenza* (kaden'ca), rytm. mowy, ruchu, tańca, marszu itp.; 2) muz. a) melodyjne obniżenie tonu przed przerwą lub na zakończenie zdania w muzyce lub mowie, spadek tonu w wymowie; kadencja jest durowa lub molowa, **major** lub **minor** c., zależnie od tego czy ostatni jej ton jest dur czy moll; **authentic** c., kad. końcowa cała, jest postępowaniem harmonicznym od dominanta do toniki; **plagal** c., k. plagalna, postępowaniem od subdominanta do toniki czyli poprzedzającą akord dolnej kwinty; **mixed** c. od subdominanta do dominanta i do toniki; **perfect** c. doskonała kad. końcowa lub plagalna, ma oba akordy w pozycji fundamentalnej; każda inna k. jest niedoskonała, **imperfect** c., **half** c., k. połowiczna od toniki do dominanta; **interrupted** c., k. przerwana, posiada między dominantą a toniką przerwy wypełnione pauzami; **deceptive** c., k. złudna, kończy się po należytych przygotowaniu—akordem obcym; b) zakończenie melodii; c) trel lub podobna ozdoba; 3) (jazda konna) harmonia ruchów; 4) szt. p. harmonia barw; 5) przest. zachód, zachodzenie, spadanie.

cadence, vt. r. układać w rytm.

cadenced, adj. (-d) rytmiczny.

cadency, s. (-i) 1) kadencja, rytm; 2) her. pochodzenie z linii młodszej, ob. *cadet*, s. 1); **mark of c.** wskazuje na pochodzenie z linii drugiej, trzeciej itd., w her. ang. aż do pochodzenia od dziewiątego syna: 1) **label**, 2) **crest**, 3) **mullet**, 4) **martlet**, 5) **annulet**, 6) **fleur-de-lis**, 7) **rose**, 8) **cross moline**, 9) **double quarterfoil**.

cadent, adj. (kejd'ent) 1) astrol. spadający, mający słaby wpływ, (szcz. dom trzeci, szósty, dziewiąty i dwunasty); 2) rytmiczny, z kadencją; 3) przest. spadający.

cadent, s. w staro-ang. muz. ozdoba, upiększenie np. trel itp.

cadenza, s. (kaden'za) ob. *cadence*, s.

cader, **cadar**, s. (kejd'er) przest. 1) kołyska; 2) mała szopa na zboże; 3) drewniana rama do nawijania linek rybackiej.

cadet, s. (kadet') 1) młodszy brat, młodszy syn, młodsza linia rodziny, członek młodszej linii; 2) kadet, podchorąży, uczeń szkoły kadetkiej w West Point, Woolwich, Chelmsie, Lwowie i Rawiczu lub szkoły podchorążych w Warszawie; uczniowie akademii w Annapolis mają tytuł **midshipman**; 3) hist. ochotnik zgłaszający się do pułku po naukę, by następnie objąć komendę swego własnego pułku; 4) w służbie kolonialnej ang. urzędnik cywilny; 5) w Nowej Zelandii praktykant w gospodarstwie owczym; także praktykant w przedsiębiorstwie handlowym; 6) (gw. nowojorska) młody człowiek trudniący się uwodzeniem dziewcząt w celu dostarczenia ich do domu nierządu.

cadetship, s. (kadet'szyp) ranga kadeta.

cadette, s. (kedet') 1) młodsza córka lub młodsza siostra; 2) w

Nowej Zelandii urzędniczka w ang. służbie kolonialnej, ob. *cadet*, s.

cadge, s. (kedż) obręcz na której handlarze noszą sokoły na sprzedaż.

cadge, vt. gw. ang. 1) dźwigać; 2) sprzedawać ryby jako domokrażca; 3) żyć z cygaństwa.

cadgy, adj. (-i) wesół, pogodny; rozpustny.

cadi, s. (ka'di), kejd'i) sędzia miejski u mahometan.

cadilesker, s. (kadiles'ker) naczelny sędzia w Turcji.

cadjan, **cajan**, s. (ka'dzan) 1) malajska mata palmowa na posyćcie dachów; 2) palmowy liść używany jako papier do pisania, także list.

Cadmean, **Cadmæan**, (kadmi'en), **Cadmian**, adj. (ked'mien) mit. kl. dotyczący Kadmosa, ob. *Cadmus*; **C. victory** zwycięstwo zgubne dla zwycięzcy i zwyciężonego; s. Tebańczyk.

cadmia, s. (ked'mia) min. a) przest. ob. *calamine*; b) osad cynkowy zbierający się na ścianach pieców do sublimacji.

cadmic, adj. (ked'mik) chem. kadmowy.

cadmium, s. (-miom) chem. kadm, pierwiastek chem. Cd, kowalny metal o srebrzystej barwie, temp. topnienia 321°C. (160°F.), wrzenia 767°C. (1413°F.), c. at 112.41, c.w. 8.6, liczba atomowa 48.

Cadmus, s. (ked'mes) mit. kl. dmos, syn Agenora, króla Fenicji i brata Europy, założyciel Kadmei, grodu w Tebach w Beocji; zabił smoka, a zęby jego rozsypał; z każdego zęba wyrósł żołnierz; żołnierze walczyli z sobą aż zostało tylko pięciu, a ci zostali przodkami pięciu rodów tebańskich; C. wprowadził alfabet fenicki do Grecji; ożenił się z Harmonią, córką Aresa i Afrodyty.

cadrans, s. (ked'renz) kwadrant, instrument z podziałką, którym mierzy się kąt, pod jakim ma być cięty klejnot.

cadre, **cader**, s. (kadr; fr.) kadra, 1) rama, szkielet, podstawa, projekt; 2) woj. podstawowa organizacja pułku lub innej jednostki wojskowej t. j. ci oficerowie i podoficerowie, którzy stanowią szkielet nowej lub zwiększonej jednostki także oficerowie i podoficerowie stanowiący sztab, oraz lista tych oficerów.

caducary, adj. (ka'diukari) pr. kadukowy, dotyczący przeniesienia prawem kaduka, **JUS CADUCUM**, wskutek braku spadkobiercy (*escheat*) przedawnienia (*lapse*), utraty praw (*forfeiture*).

caducean, adj. (-si-en) mit. kaducejski, dotyczący laski Merkurego, kaduceusa.

caduceus, s. (-si-ez) mit. kl. laska herolda, w szcz. kaduceus, laska Merkurego (*Hermesa*), posłanica bogów; początkowo z drewna oliwnego ozdobiona złotem, później przedstawiana oplecioną dwoma węzłami i z parą skrzydeł u szczytu; pl. *caducei*.

caducibranchiate, adj. (kediu'si-brenk'jejt) zool. mający przejściowe skrzcele; o tych płazach rzędu ogoniastych, **URODELA**, które tracą skrzcele w wieku dojrzałym, ob. *axolotl*; grupa ta czasem klasyfikowana bywa jako oddzielny podrząd, **CADUCIBRANCHIATA**.

caducibranch, adj. (-sibrenk) zool. mający tymczasowe skrzcele; s. zool. osobnik z grupy (lub podrzędu) **CADUCIBRANCHIATA**.

caducicorn, adj. (-sikorn) zool. zmieniający rogi, mający rogi podlegające corocznej odnowie.

caducity, s. (-siti) 1) skłonność do padania, przejściowość, zniszczalność; 2) r. sędziwy wiek, starość; 3) pr. przedawnienie.

caducous, adj. (-kös) 1) odpadający, szcz. bot. odpadający wcześniej, ob. *deciduous*, *fugacious*; 2) przejściowy, przemijający; 3) pr. podlegający przedawnieniu.

cadus, s. (kejd'es) pl. *cadi* ('-daj; gr. ka'dos) hist. kl. kadź.

cæcal, adj. (si'kef) anat. dotyczący ślepej kiszki, podobny do ślepej kiszki.

cæsius, s. (si'szjes) wiatr pn.-wsch.; mit. klas. C. uosobienie tego wiatru, por. *Afer*, *Boreas*.

Cæcilia, s. (sisi'lia) 1) Cecylia, imię żeńskie, zdr. *Tillie*, *Cylia*; św. C., patronka muzyków (zm. 230), dzień KRK 22 listopada; 2) zool. rząd bezognich płazów ryjących pod ziemią; identyczny z *Gymnophiona*, ob.; C. *GRACILIS* ma oczy małe schowane pod skórą.

cæcilian, adj. (-n) zool. dotyczący płazów *GYMNOPHIONA*; s. zool. osobnik z rzędu *CÆCILIA* czyli *GYMNOPHIONA*.

cæcitis, s. (sisaj'tis) med. zapalenie ślepej kiszki, ob. *appendicitis*.

cæcum, **cæcum**, s. (si'kem) pl. *cæca*, anat. jama otwarta tylko od jednej strony w szcz. ślepa kiszka czyli ślepe jelito *INTESTINUM CÆCUM blind gut*; gdzie rozpoczyna się grube jelito i w którą wpływa ostatnia część cienkich jelit, *ILEUM*, jelito kręte; ślepa kiszka ma na końcu wyrostek robaczkowy *vermiform appendix* **APPENDIX VERMIFORMIS**.

cælatura, s. (silaozu'ra) zdobienie metalem za pomocą wyciskania, wycinania, wybijania itd.

Cælian, adj. (si'lien) hist. kl. dotyczący pagórka *CÆLIANUS*.

Cælian, s. hist. kl. jeden z siedmiu pagórków, na których zbudowano Rzym, dodany przez Tuliusza Hostiliusza, trzeciego króla.

cælometer, s. (silomi'ter) astr. przyrząd służący do przedstawienia ruchu ciał niebieskich.

Cælum, s. (si'lem) gen. *Cæli* (-'laj) astr. gwiazdozbiór pld. obejmujący 28 gwiazd do 7-ej wielkości, Rylec **Graving Tool CÆLUM SCULPTORIS**.

Caenogæa, s. (sinodzi'a) zoogeogr. Kajnogea, część kuli ziemskiej obejmująca strefy: nearktyczną, palearktyczną i indyjską (wschodnią); przec. *Eogæa*.

Caenogaeae, adj. (-en; kajnos' gr. nowy, ge, gr. ziemia) zoogeogr. dotyczący sfery Kajnogei (nowych lądów).

Cænolestes, s. (-les'tiz) zool. rodzaj małych torbaczy, MARSUPIALIA, istniejący w dwóch gatunkach w Amer. Płd. (Ekwador i Kolumbia) jedyne na ziemi okazy torbaczka poza Australią; jest to zarazem jedyne torbacze mięsożerne.

caoma, s. (si-o'ma) bot. zarodnia grzybków rdzawych nie pokryta powłoką (**peridium**) ani w okresie ognikowym (**aeciostage**) ani w końcowym letnim (**teliostage**).

Cesalpinia, s. (siezep'ni'e) od nazwiska botanika wł. Andrzeja Cesalpino (Oczesalp'no) 1517-1603) bot. rodzaj drzew podzwrotn. głównie w Brazylii i Ind. Wsch., ob. **brazilwood**, **divi-divi**.

Cesalpiniaceae, s. (-ej'si-i) bot. cesalpiniowate, rodzina krzewów, rzędu różowych, ROSALES, czasem wraz z motylkowatymi i mimozowatymi (PAPILIONACEAE i MIMOSACEAE) klasyfikowane jako rodzina strączkowych, LEGUMINOSAE; mają podobnie jak motylkowate koronę kwiatową o jednej płaszczyźnie symetrii, ale płatki obejmują się wzajemnie nie z góry na dół lecz z dołu do góry.

cesalpiniaceous, adj. (-ej'szós) bot. cesalpiniowaty.

Cæsar, s. (si'zar) 1) Cezary, męskie imię własne; 2) nazwisko (COGNOMEN) Juliusza Kajusza Cezara, następnie tytuł cesarzy rzymskich, starożytnych, i średniowiecznych; stąd Kaiser, cesarz, car; 3) cesarz, samowładny władca, głowa władzy świeckiej; 4) zool. ryba **tomtate** BATHYSTOMA RIMATOR Ind. Zach. i Florydy.

Cæsarean, **Cæsarian**, adj. (siezep'rien) cesarski, cesarski; C. operation lub section med. cesarskie cięcie.

cæsarian, s. zwolennik Cezara lub cesarza rzymskiego lub cesarstwa, cesarianin.

Cæsarism, s. (si'zerizm) samowładztwo, cezaryzm.

Cæsarist, s. (-rist) zwolennik samowładztwa.

cæsious, adj. (si'zjös) stalowo-niebieski, niebiesko-popielaty.

cæsium, s. (-zjom) chem. cz. srebrzysty pierwiastek o własnościach podobnych do potasu i rubidu; o potencjałe najbardziej elektrododatnim; skrót Cs, c. w. 1.84, c. at. 132.8; liczba atomowa 37; ob. **potassium**, **rubidium**.

cæsura, s. (sizju'ra) cezura, średniówka, przerwa lub wstrzymanie rytmu w wierszu, znak ||, proz. kl. **masculine** c. cezura męska, jeżeli przerwa przypada tuż po akcentowanej zgłosce, **feminine** c. cezura żeńska, jeżeli po nieakcentowanej zgłosce, stosownie do miejsca cezury w wierszu **trithemimeral** (po trzeciej półstopie) w drugiej stopie, **penthemimeral** (po piątej półstopie) w trzeciej stopie, **hepthemimeral** po siódmej półstopie w czwartej stopie itd.; muz. przerwa zgo-

dna z rytmicznym podziałem melodii; przen. r. przerwa.

cæsural, adj. (-eł) dotyczący cezury czyli średniówki.

café, s. (kafé'; fr.) 1) kawiarnia, restauracja; 2) kawa, ob. **coffee**; c. **au lait** (k. o-le') biała kawa podawana z pieczywem i z masłem; c. **chantant**, (k. szanta') kabaret, orfeum; c. **noir** (k. noar'; fr.) czarna kawa; c. **parfait** (k. parfé; fr.) kawa z bitą śmietanką słodzona i mrożona.

cafeneh, **cafenet**, s. (ka'fyne) kawiarnia turecka, w której nie podają nic prócz kawy po turecku.

caffa, s. (ke'fa) 1) bogaty materiał jedwabny używany w w. XVI; 2) malowany materiał bawełniany wyrabiany dawniej w Ind. Wsch.

caffic, adj. (kafi'k) chem. kofeinowy, dotyczący kwasu C₈H₈(OH)·OH·CHCO₂H, pochodnej kwasu akreolinowego.

caffein(e), s. (ke'fi-in) chem. kofeina, słaby alkaloid zasadowy, C₈H₁₀O₂N₄, znajdujący się w kawie (1-2.5%), w herbacie (3-6%, teina, **theine**), w gwaraniu **guanine**), w koli itd.; w lecznictwie stosowana jako środek pobudzający działalność serca i mózgu i moczopędny; chemicznie należy do grupy kwasu moczowego jako 1, 3, 7-trójmetyloksantyna.

caffool, s. (-ol) chem. kofeol, aromatyczny olejek kawy C₈H₁₀O₂.

cafila, s. (ka'fila, ar.) karawana, (na Bliskim Wschodzie) towarzystwo podróżujące na wielbłądach.

cafiz, s. (ke'fiz) miara pojemności nadśroziemnomorska, około 20 l.

caftan, s. (kaf'tan) na Bliskim Wschodzie długi kaftan, związany paskiem, o długich rękawach pokrywających ręce.

caftaned, adj. (-d) odziany w długi kaftan.

cake, s. (kejdz) 1) klatka; 2) przest. więzienie; 3) przen. klatka, niewola, co krepuje wolność ruchów; 4) coś podobnego do klatki np. klatka schodowa, klatka elewatoru, szkielet drapacza chmur, maska chwytacza w piłce metowej itd.; 5) mikrosk. naczynko ze szklanym dnem i wiekiem na krople wody dla badania drobnoustrojów; 6) sokoln. obręcz na sokoła, ob. **cadge**.

cake, vt. wsadzić do klatki, zamknąć w klatce, trzymać w klatce; wiezić.

caged, adj. (-d) 1) zamknięty w klatce lub jakby w klatce; 2) podobny do klatki lub do więzienia.

Cagot, s. (kago') osobnik z grupy mieszkanców niewiadomego pochodzenia, zamieszkującej niegdyś doliny gór pirenejskich; do czasów Rewolucji Francuskiej ludzie ci byli wyjęci z pod praw, stąd: wyjęty z pod prawa, wyrzutek.

Cahenslyism, s. (kahens'li-izm) KRK projekt jaki w r. 1891 przedłożył Watykanowi poseł rajchstagu P. P. Cahensly, aby Papież rozdzielił diecezje w St. Zj. według większości językowej i mianował biskupów i księży odpowiednio do języka do-

mowego parafian; plan ten napotkał na skuteczny opór stronnictwa amerykańskiego; plan ten, którego orędownikiem w Polonii amer. był ks. Wacław Kruska, po 50 latach stał się bezprzedmiotowym; nieco podobne urządzenie—jednak o podkładzie zasadniczo obrzędowym a nie językowym—istnieje w organizacji biskupstwa gr.-kat. w Ottawie, Ont., obejmującego całą Kanadę.

cahier, (kaje'; fr.) 1) zeszyt, kajet; 2) protokół parlamentarny, sprawozdanie, memoriał.

cahinca root, **cainca** r. (kehin'ka, ke-in'ka ru't) kahinka (nazwa brazylijska), korzeń rośliny 1) brazyl. **CHIOCOCCA RACEMOSA** Linn., sięgającej aż po Florydę i Key West, (w leczn. środek rozwalniający i moczopędny); 2) płd.-amer. pokrewnego gatunku **CHIOCOCCA ANGUIFUGA**, Mart., (znakomita odtrutka na jad węzów).

cahinc, adj. (kahin'sik) kahinkowy, dotyczący korzenia kahinki, pochodzący z tego korzenia; c. **acid** kwas kahinkowy.

cahoot, s. (kahut') gw. spółka, sing. lub pl. np. **to go cahoots** wejść w spółkę, iść na spółkę.

cahot, s. (keo'; fr.) 1) Kanada, przeskoczenie przeskody wozem; 2) przeszkoda, wybój; także **pitch hole**.

cahow, s. (ka'hu') zool. jadalny ptak morski, pospolity dawniej w Ind. Zach., gdzie gnieździł się w styczeniu na Bermudzie w jamach, dziś wytępiony doszczętnie; nazwa pochodzi od jego nocnego zewu.

Cain, s. (kejn) bib. Kain, brat Abła; stąd: bratobójca, morderca.

Mnóstwo Kainów jest wśród nas.

Cain-colored, (k. kal'erd) rudy, ryży, ob. **Judas-c**.

Cainguas, s. pl. (kejn'guas) **Caiguas**, s. (kaj'-) rodzime plemię indiańskiego szczepu Guarani, ob.; naród pierwotny, inteligentny, rolniczy, swoiste tkaniny i ceramika.

Cainite, s. (kejn'ajt) 1) potomek Kaina; 2) hist. kość. członek sekty gnostyków w. II czczących Kaina i czyniących to co było w bib. zakazane.

Cainitic, adj. (kejn'y'tik) kainowy, dotyczący Kaina lub Kainitów.

caïque, s. (ka'ik) kajak, łódź turecka, z początkiem XX w. wprowadzona jako łódź sportowa w Europie.

ça ira, (sa ira'; fr. to pójdzie, jakoś to będzie) refren słynnej piosenki Bécourta (bekur'ta) z Rewolucji Francuskiej.

caird, s. (ke'rd) szk. włóczęga, włóczyk, cygan.

cairn, s. (kern) kopiec, kopczyk, usyp z kamieni a) jako nagrobek ku uczczeniu poległego bohatera; b) jako znak graniczny lub orientacyjny.

cairned, adj. (-d) usypany w kopiec.

cairn gorm, s. (-gorm) C. stone, min. kwarc zadymiony z Cairn gorm w Szkocji.

caisson, s. (ke'son) 1) woj. kie-

son a) wóz amunicyjny, dwukołowy na jedną skrzynię lub dwie; b) skrzynia żelazna na amunicję; c) przest. skrzynia z materiałem wybuchowym zostawiana dawniej na drodze, którą miał nadsiać nieprzyjacieli; 2) bud. a) kieszon, cylinder żelazny zapuszczony w wodę, w którym po wypompowaniu wody muruje się filar pod most; b) dawniej zbiornik w jakim na robotach wodnych transportowano materiały budowlane; c) próżna skrzynia lub łódka na wodzie służąca jako śluza; d) kieszon do podnoszenia zatopionego okrętu, ob. *camel*, s. 2); 3) zagłębienie w suficie zazwyczaj jedno z szeregu tworzącym deseni; shaft of c. mar. szyb kieszonu.

caisson disease, (k. dyzi's) med. choroba kieszonowa, osób pracujących długo w atmosferze wysokiego ciśnienia np. w kieszonie, dźwięnie nurkowym itp.; znamienne bólami euralgicznymi, paralizem lub nawet nagłą śmiercią, gdy bąble gazu, tworzącego się we krwi wskutek zbyt szybkiego zmniejszenia ciśnienia, zatrzymują się w mózgu lub sercu.

c. foundation, mar. fundowanie kieszonowe.

c. recess mar. wnęk wrotowa.

Caitanyas, s. pl. (czajten'jas) hist. kość. sekta wyznawców Dzieciątka Krisznu, zwolenników proroka Czajtenii (zm. 1485), uważanego dziś za bóstwo; do sekty tej wyznających teoretycznie równość klas, należała przeważnie osoby z najniższej kasty indyjskiej.

caitiff, adj. (kej'tif) 1) niski, nikczemny, godny wzgardy; 2) przest. więziony (ob. *captive*), znieszczony, nieszczesny.

caitiff, s. 1) nikczemnik, podlec. szubrawiec, człowiek przewrotny; 2) przest. więzień, jeniec; 3) przest. nieszczesnik.

Caius, Dr. (dak'ter ke'jus) francuski lekarz w szekspirowskiej komedii „Merry Wives of Windsor”, starający się łamać angielszczyznę o względy Mary Page.

Cajan, s. (kej'dzen) bot. gołębi groch, rodzaj podzw. grochu obejmujący jedyny gatunek CAJAN CAJAN, ob. *pigeon pea*.

cajuput, s. (ke'dzipet) bot. 1) ob. *cajuput*; 2) wawrzyn kalifornijski.

caji, s. (kahi') *caxi*, s. (kachi') zool. ryba zach.-ind. ob. *school-master* s. 2).

cajole, vi. (kadzol') mizdrzyć się (do kogo), pochlebiać (komu), mówić celowo pochlebstwa.

cajole, vt. kusić pochlebstwem lub pieścizotami, łudzić pochlebstwem; nakłaniać przez pochlebstwo, pieścić w celu uzyskania czegoś.

cajolement, s. (-ment) pochlebianie; pochlebstwo.

cajolery, s. (-eri) pochlebianie; pochlebstwo, łudzenie, fałszywymi obietnicami.

cajolingly, adv. (in 'hi) za pomocą pochlebstw, kusząco.

cajon, s. (kahon'; hiszp.) 1) wąski wawóz o prostopadłych ścia-

nach; 2) bud. rodzaj budowy utykanej gliną lub item, w Hiszp. i Amer. hiszp. ob. *pisé*, *tafia*.

Cajun, s. (kej'dzen; skoślawione *Acadian*) w stanie Louisiana osoba pochodzenia akadyjsko-francuskiego.

cajuput, s. (kej'dzepet; kej'ju mal. drzewo, piuti mal. biały) bot. w wsch.-ind. drzewo mirtowate czarnobli *paperbark* czyli *white tree* MELALEUCA LEUCADENDRON, z którego otrzymuje się olejek kajuputowy *oil of cajuput* OLEUM CAJEPUTI, środek leczniczy pobudzający, przeciwpazmatyczny i kojący.

cake, s. (kej) 1) pieczywo, tort, baba; 2) naleśnik, ob. *pancake*, z ros. blina; 3) cegielka np. mydła; 4) placek cienki i twardy; 5) gw. Ang. półgłówek, głupec; *cakes and ale* bogactwa tego świata, ptasie mleko, przysmaki; *one's cake is dough* plan się popsuł, projekt się rozbił.

cake, vi. zbić się w twardą masę, (o miodzie) scurczyć się.

cake, vt. robić twarde placek.

cake urchin, (k. or'czyn) nazwa wielu płaskich szkarłupni, ECHINODERMATA, rzędu EXOCYCLIDA podrzędu CLYPEASTRINA.

cakewalk, s. (-'uok) popis taneczny murzynów amerykańskich z nagrodą w postaci tortu za najtrudniejsze kroki taneczne.

cakewalk, vi. wykonywać cakewalk, taniec jednej osoby polegający na chodzeniu w takt muzyki w kunsztownych krokach tanecznych.

cakewalker, s. (-er) osoba wykonująca cakewalk.

calaba, s. (ke'laba, nazwa miejscowa) bot. kalaba, drzewo Indyj Zach. i Gujany CALOPHYLLUM CALABA Jacq., dające balsam podobny do kopaivianego ob. *Copaiva*; zwane także *galba* i *Santa Maria tree*.

Calabar, s. (-r) Kalabar, port w Negerii w Afr. Zach.; *C. bean* (k. bi'n) bot. bardzo trujące nasienie piennej fasoli PHYSOSTIGMA VENENOSUM Afr. podzw. stosowane w lecznictwie; c. ob. *calabar*.

calabash, s. (-sz) 1) bot. dynia, tykwa, szcz. mająca kształt brzuchoatej flaszki, jak *Lagenaria*, ob.; 2) ob. c. tree, owoc i drzewo; 3) naczynie na wodę zrobione ze skorupy dyni flaszkowej lub także na ten wzór z innego materiału.

calabash nutmeg, (k. not'meg) bot. podzw. drzewo z rodziny ANNONACEAE, MONODORA MYRISTICA Dunal, oraz jego owoc wielkości pomarańczy, z licznymi nasionami aromatycznymi, używanymi jak gałka muszkatołowa.

calabash tree, (k. tri) bot. 1) baobab; 2) CRESCENTIA CUJETE Linn. Amer. podzw.; twarda skorupa owocu służy za czerpaki, kubki itp.

calabazilla, s. (kelebazi'lia; calabaza hiszp. dynia, bania) bot. dzika dynia kalifornijska i amerykańska CUCURBITA FOETIDISSIMA Kunth.; z miąższu robią mydło,

bardzo długi korzeń używany jako okład przeciw hemoroidom.

calaber, **calabar**, s. (ka'labyr) pierwotnie rodzaj futerka wiewiórki z Kalabrii, obecnie siwej wiewiórki syberyjskiej.

calaboose, (kelabuz') gw. St. Zj. areszt, więzienie, ciupa, koza; ob. *calabozo*.

calabozo, s. (kalabo'zo, hiszp.) 1) więzienie, ciemnica, turma; 2) sierpak, noż ogrodniczy z zakrzywionym ostrzem.

calabrasella, s. (kelabrase'la) gra w karty, bez kozery, kartami hiszpańskimi.

Calabrian, adj. (kalej'brien) kalabryjski, dotyczący Kalabrii.

Calabrian, s. Kalabryjczyk, Kalabryjka, osoba pochodząca z Kalabrii.

calabur tree, (kelabor tri; nazwa miejscowa) bot. kalabur MUNTINIA CALABURA, z rodziny ELEGANTACEAE; Meksyk i Amer. Płd.; jedwabiste włókno używane na powrozy, cenne drewno na klepki; zwany także *silkwood*.

calade, s. (kalej'd; fr.) skłon w maneżu przez który ujeżdża się konia galopem dla wyrobienia bioder.

Caladium, s. (kalej'diom) bot. obraznica, nieliczny rodzaj azjaty. i polinez. roślin obrazkowych o wielkich kłaczowatych korzeniach, z kolbiastym kwiatostanem; *C. COLOCASIA taro*, ob.; także *Cyrtospadix*, ob.; ogr. każda ogrodowa odmiana rodzaju *Cyrtospadix*; także taro ogrodowe ob. *elephant's ear* b).

Calamagrostis, s. (kelamagras'tys) bot. trzcinnik, rozpowszechniony rodzaj wysokich traw przeważnie bezpożytecznych dla gospodarstwa; zwany także *reed bent grass*, *small reed*; lecz *C. CANADENSIS* Beauv., zwany *bluejoint* ob., ceniony w pn.-zach. Amer. jako znakomita pasza.

calamender wood, (kelamen'dor uud') cenne drewno wsch.-ind. drzewa DIOSPYROS HIRSUTA, dającego heban, skąd nazwa rzędu EBENALES.

calamariaceae, s. pl. (kalemej'riej-si-i) paleobot. rodzina paleozoicznych paprotników, PTERYDOPHYTA, pokrewnych dzisiejszym skrzypom, EQUISETACEAE, które prawdopodobnie od nich pochodzą; główny rodzaj *Calamites*, ob.

calamariaceus, adj. (ez) paleobot. dotyczący tych paprotników paleozoicznych.

Calamariales, s. pl. (-liz) paleobot. rząd roślin obejmujący jedyną rodzinę CALAMARIACEAE.

calamarioid, adj. (-mej'rioid) paleobot. podobny do rodziny paprotników paleozoicznych.

calamary, s. (ka'lamejri) zool. głowonóg, kałamarnica LOLIGO VULGARIS, ob. *squid*.

calamiferous, adj. (kalamiferös) trzcinowy.

calamine, s. (ke'lamin, -majn) 1) min. a) kałamin, sylikoid grupy galmanu, H₂ZnSiO₃, zwany także galmanem krzemowym dla odróżnie-

nia odważniejszego technicznie spatu cynkowego czyli galmanu węglowego, t.5 c.w.-3.5; b) smitsonit, sylkoid, węgiel bezwodny $ZnCO_3$, wspomniany wyżej spat cynkowy, t. 5, c. wł. 4.1—4.5; do roku 1802 oba te minerały uważano za identyczne, po odkryciu różnic zapanowało rozróżnienie nazw jak wskazano powyżej, lecz jeszcze do tej pory w literaturze ang. węgiel nazywają *calamine*, a krzemień *siliceous c.*, *electric c.* i *hemimorphite*; 2) hist. met. stop cynku, ołowiu i cyny dawniej używany do ochrony żelaza od rdzewienia.

calamine, vt. smarować żelazo stopem chroniącym od rdzy, ob. *calamine*, s. 2).

calamint, s. (-mynt) bot. mięta rodzaju *CALAMINTHA*; dzisiaj równoznaczne z *Clinopodium*, szcz. *C. CALAMINTHA* czyścica; zwana także c. balm.

calamistral, adj. ob. *calamistrum*.

calamistrate, vt. (-mis'trejt) przest. zapiekać włosy żelazkiem.

calamistration, s. (-ej'szn) przest. zapiekanie włosów żelazkiem.

calamistrum, s. (-mistrum) pl. *mistra*, zool. grzebieniowaty narząd u śródstopia tylnych nóg pewnych pajaków, nawijają nim włókna swej przędzy, *calamistral*, adj. ('trel) zool. dotyczący tego narządu lub takiej pajęczyny.

calamite, s. (-majt) paleobot. każdy kopalny okaz rodzaju *CALAMITES* i pokrewnych.

calamitean, adj. (maj'tien) paleobot. dotyczący kopalnego okazu roślin paleozoicznych itp.

Calamites, s. (-maj'tiz) paleobot. rodzaj paleozoicznych kopalnych roślin przedstawiających szerokie, rowkowane łodygi z okółkami łodyżek; wiele tak zwanych rodzajów tej samej rodziny (*CALAMARIA-CEAE*) dziś już uważa się za liście, gałązki, części korzeni itp. przynależne do *C.*

calamitous, adj. (kale'mitós) 1) nieszczęsny, fatalny, sprowadzający nieszczęście; smutny, rozpaczliwy; 2) nieszczęśliwy, cierpiący.

calamitously, adv. (-li) nieszczęśliwie, złowieszczo, złowroźnie.

calamitousness, s. (-nes) nieszczęście, fatalność, dopust.

calamity, s. (kala'miti) 1) niedola, nędza; 2) nieszczęście, nieszczęśliwy wypadek, strata, katastrofa, klęska.

Calamus, s. (ke'lames) pl. -mi (-maj) 1) bot. trzcina, liczny rodzaj palm Azji podzwrotn.; lekkie i mocne łodygi używane na meble i rozmaite inne wyroby stanowią duży artykuł handlowy Indji Wsch. pod nazwą *rattan canes*; grubsze pnie *C. ROTANG* dostarczają kijów zwanych *Malacca canes*; *C. DRACO* daje żywicę zwaną *dragon's blood*, ob.; 2) c. bot. tatarak zwyczajny *sweet dragon* *ACORUS CALAMUS* Linn i jego wonny korzeń, używany w lecznictwie przeciwko niestrawności i kolce (morszku); 3) zool. c. dudka pióra ptasiego.

Calandridae, s. pl. rodzina wo-

czków zbożowych obejmująca rodzaje niszczące ziarno, szcz. *CALANDRA* z gatunkami *CALANDRA GRANARIA* corn weevil wołczek zbożowy i *C. ORYZAE* rice weevil wołczek ryżowy; według innej klasyfikacji *C.* nie stanowią oddzielnej rodziny, lecz zaliczają się do rodziny ryjkowców czyli słoników *snoot beetles* *CURCULIONIDAE* czyli *RHYNCHOPHORA*; wołczek zbożowy składa jajka dwa razy w ciągu jednego lata w ziarnach zboża a gąsienica wyżera miąższ ziarna.

Calandrinia, s. (kalendri'nia, od nazwiska szwajcarskiego botanika Jana Ludwika Calandriniego, 1703-1758) bot. liczny rodzaj ziół portulakowatych Amer. Płd. i Australji, czasem nad Pacyfikiem w St. Zi.

calangay, s. (kela'gej') zool. papuga biała (kakadu) na Filipinach.

Calanthe, s. (kalen'ti; kalos' gr. piękny, an'the gr. kwiat) bot. rodzaj nisko rosnących storczyków o kwiatach białych i różowych, rzadko żółtych; c. osobnik tego rodzaju.

Calappa, s. (kale'pa) zool. rodzaj skorupiaków (krabów, krótkoodwłokowców) morz podzwrotn., typ rodziny *CALAPIDDAE* (-i'di); zwanych także *box crabs*.

calash, s. (ka'lesz; od słow. koło) 1) kolasa, kolaska, lekki powóz na cztery osoby (prócz woźnicy na osobnym podniesionym koźle), z buda i fartuchem do odkładania tak że może być używany jako powóz otwarty lub ukryty; ob. *caleche*; 2) buda powozu dająca się składać; 3) kapuza damska, noszona dawniej, dająca się pociągnąć na przód lub odrzucić w tył podobnie jak buda powozu.

Calathea, s. (kela'ti'a) bot. liczny rodzaj roślin przeważnie Amer. podzwrotn. z rodziny marantowatych, *MARANTHACEAE* z ogromnymi liśćmi znaczącymi pięknie różnymi barwami; c. osobnik tego rodzaju.

calathidium, s. (kale'ti'diom) pl. -dia, *calathide* (ke'la'ajd) bot. kosszyk, ob. *anthidium*.

calathus, s. (kala'żes) pl. -thi ('aj) hist. kl. kosszyk w kształcie wazy, szcz. na robotki ręczne; w szt. p. często symbol panieństwa.

Calaveras skull (kelawej'res skół) czaszka ludzka, przedstawiona przez prof. J. W. Whitneya jako wykopalisko znalezione w r. 1866 w powiecie Calaveras w Kalifornii w złotonosnym żwirze trzeciorzędu; autentyczność tego wykopaliska jest bardzo wątpliwa, bo jeżeli czaszka należała istotnie do zwiru, w jakim była znaleziona, stanowiłaby nieoczekiwane stare dowody istnienia na ziemi człowieka tak wysoko rozwiniętego.

calaverite, s. (kalawi'rajt), -wej') min. kalaweryt, $AuTe_2$, błyszczący telurowy, t. 2.5, c. w. 8.35.

calcaneal, *calcanean*, adj. (ke'kej'-ni-eł, -en) anat. dotyczący kości piętowej czyli odstrzałkowej, piętowej.

calcaneo-, przedr. ('-ni-o) anat. piętowo-, w zestawieniach np. *calcaneal* piętowo-łódkowaty; *cuboid* piętowo-sześcienny itp.

calcaneum, s. ('ni-om) anat. kość piętowa czyli odstrzałkowa człowieka; u niższych kręgowców kość strzałkowa, *FIBULARE*; u ptaków wyrostek na górnej tylnej części kości stępowo-śródstopowej.

calcephanite, s. (kelke'fanit) petr. kalkafanit, odmiana diabazy (gruboziarnistych bazaltów) wykazująca drobne ziarnka węgla wapienia wrosłe w zieloną masę skały.

(I) *calcar*, s. (ke'kar; calx i. ostroga, np. koguta) pl. *calcaria* (ke'kej'ria) 1) anat. skrót za *C. AVIS* ptasia ostroga, ptasia stopka, ob. *hippocampus minor* i skrót za *C. FEMORALE*, ob.; 2) bot. ostrożka u dołu płatka lub działki kwiatu; 3) zool. ostroga lub wyrostek podobny do ostrogi, szcz. u ptaków na nodze lub na skrzydle wyrostek nie będący zakończeniem palca; u nietoperzy wyrostek kości piętowej służący do podtrzymywania błony między nogą a ogonem; u owadów kołek u końca pieszczeli; u żab szczętkowy palec dodatkowy, ob. *prehallux*.

(II) *calcar*, s. (od *calcaria* wapienarka) 1) w hucie szkła rodzaj pieca, w którym materiał na szkło poddaje się prażeniu i zwapnieniu, zanim rozpocznie się topienie na szkło; 2) met. huk lub piec do wyżarzania.

calcarate, -d. adj. (-ejt, ej'tyd) zaopatrzony w ostrożkę.

Calcarea, s. pl. (kalke'ri-a) zool. gąbki wapienne, dział gąbek *sponges SPONGARIA*, o szkieletie składającym się z igieł wapiennych.

calcareo-, przedr. (ke'kej'rio-) wapienno-.

calcareous, adj. ('riós) 1) składający się z wapienia lub węgla wapienia, zawierający wapiń lub węgiel wapienia; 2) rosnący na wapienym gruncie; c. *sinter* martwica wapienna, trawertyn, ob. *travertine*; c. *spargalcyt*, ob. *calcite*.

calcariform, adj. (ke'ka'riform) mający kształt ostrożki.

calcarine, adj. (ke'karajn, -ryn) anat. dotyczący ptasiej ostrogi czyli ptasiej stopki; c. *fissure* anat. szczelina ostrogi ptasiej.

calcarone, s. (kalkarone) prymitywny piec używany w Sycylii do wypalania wapienki w celu wydobycia zawartej w nim siarki.

calceated, adj. part. (-yd) obuty, trzewikowy.

calced, adj. (kelst) obuty; r. c. *Carmelite* karmelita trzewikowy.

calceiform, adj. (ke'keisform) bot. pantofelkowy, mający kształt pantofelki, jak np. wargę kwiatu pewnych storczyków, ob. *calceolate*.

Calceolaria, s. ('si-olej'ria) bot. 1) liczny rodzaj roślin z rodziny fiołkowatych, *VIOLACEAE*, rzędu ściennych *PARIENTALES* o nikielnych kwiatach; 2) rodzaj *TAGELIA* rodziny trędownikowatych, *SCROPHULARIACEAE*, rzędu rurkowatych, *TUBIFLORAE*; ogr. wiele gatunków ogrodowych rodzaju *TAGELIA*, uprawianych pod nazwą: pantofelnik o płatkach wypukłych i pokrapianych rozmaitemi kolorami.

Calchaquis, s. pl. (kalca'kis) hist. amer. szczep plemienia kiczuańskich Indian o kulturze odziedziczonej po Inkasach, zamieszkujący pñ. zach. Argentynę za czasów przybycia zaborców hiszpańskich; ob. **Quichuan**.

calci-, przedr. (ke'si-) 1) wapienno-; 2) chem. wapno-.

calcic, adj. (-k) 1) wapienny; 2) chem. wapniowy; **c. hypochlorite** chlorek bielący.

calcicolous, adj. (kelsi'kolös; calx ł. wapno, colere ł. mieszkac) biol. żyjący lub przebywający w wapiennych gruntach lub skałach.

calciferous, adj. ('ferös; fero ł. noszę) 1) wytwarzający lub zawierający kalcyt lub węglan wapnia; 2) geol. C. dotyczący amer. okresu geologicznego wapiennego; 3) zool. zawierający lub wytwarzający wapienne igielki jak pewne gruczoły w przewodzie przelykowym dżdżownicy.

Calciferous, s. geol. amer. okres wapienny w grupie paleozoicznej równoległy z eur. dolnym sylurem.

calcific, adj. ('-fik; facere ł. robić) wytwarzający wapno, szcz. zool. dotyczący części jajowodu która wytwarza skorupę jaja u ptaków i gadów.

calcification, s. (ke'sifikej'szyn) 1) wapnienie, zaprawienie substancją wapienną np. w niektórych rodzajach skamienienia (petryfikacji); szcz. a) med. wapniste wyrośnięcie, kamienienie, zamieranie tkanek itp.; b) fizjol. gromadzenie się soli wapiennych w tkankach chrząstki przygotowujące jej skostnienie, ob. **ossification**; 2) część zwapniona np. chrząstka kostna.

calcified, ('-sifajd) zwapniony, zaprawiony wapnem; **c. cartilage** anat. i zool. chrząstka kostna, **OS-SINEUM**, zawierająca pewną część wapna; stanowi kośćce wielu niższych kręgowców np. ryb chrząstkoszkieletowych **ELASOBRANCHII** czyli **SELACHII**; u wyższych przeważnie zastąpiona przez prawdziwą kość.

calcify, vi. kamienieć, skamienieć, zwapnieć, zamienić się w wapno.

calcify, vt. zwapnić, przemienić w wapno, zmienić w kamień.

calcimine, s. (ke'simajn, -min) wapno do bielenia ścian itp.).

calciminer, s. (-r) kto lub co bieli (ściany itp.).

calcinate, vt. (ke'sinejt) r. ob. **calcine**.

calcination, s. (ke'sinej'szyn) 1) wapnienie, zwapnienie, prażenie; 2) wynik prażenia, przedmiot wypalony; 3) zool. ostatni okres choroby **calcino**, ob.

calcinatory, adj. (kelsi'netori) przeznaczony do wypalania.

calcinatory, s. naczynie w którym się wypala.

calcine, s. (ke'sajn, -syn) przedmiot wypalony, rzecz wyprażona.

calcine, vi. zwapnieć, spopieleć, spalić się na proch.

calcine, vt. 1) wypalać, prażyć, popieścić, spalać na proch; przen. oczyszczać ogniem; 2) utleniać, zmieniać

na wapno; **calcined cocoon** (jedwabnictwo) kokon, w którym poczwarka uschła na proch.

calcino, s. (kalczino) wet. choroba jedwabników spowodowana przez grzybki pasorzytnice **BOTRYTIS BASSIANA** i **B. TENELLA**, znamienna czerwonym zabarwieniem poczwarki, która w ciągu mniej więcej doby ginie, poczem usycha pokryta wapienną powłoką.

calcite, s. (ke'sajt) min. kalcyt, węglan wapnia CaCO_3 , bardzo ważny minerał pod względem naukowym, t. 3. c.w. 2.6—2.8; także **calc-spar** i **calcareous spar**.

calcitic, adj. (kelsi'tik) min. kalcytowy.

calcitrant, adj. (ke'sitrent; calcitrare ł. kopać r. kopać, wierząc; oporny, uparty.

calcitrate, vi. (-trejt) kopać, wierząc.

calcitrate, vt. kopać.

calcitration, s. (-tej'szen) kopanie, wierżganie.

calcium, s. (-sjom) chem. wapń, pierwiastek chemiczny, znak Ca, c. at. 40.07, liczba atomowa 20; w przyrodzie samodzielnie nie występujący; sole wapniowe są zawarte we wszystkich wodach naturalnych i w przeważnej liczbie roślin i zwierząt; c. jest dwuwartościowy.

c. carbide, (k. karbajd) chem. węgiel wapnia, karbid, CaC_2 , używany do oświetlenia acetylenowego.

c. carbonate, (k. kar'bonejt) chem. węglan wapnia, CaCO_3 .

c. chloride, (k. klo'rajd) chem. chlorek wapniowy CaCl_2 , ciało stałe, porowate i wysoce higroskopijne, stąd używane do pochłaniania wilgoci lub odwadniania gazów i cieczy.

c. fluoride, (k. flu'orajd) chem. fluorek wapniowy, CaF_2 , w naturalnym stanie zawarty w fluorycie, w kościach, w emalii zębów itd.

c. hydroxide, (k. hajdrak'sajd) chem. wodorotlenek wapnia, Ca(OH)_2 , **slaked lime** wapno gaszone.

c. oxide, (k. ok'sajd) chem. tlenek wapnia, CaO , **quick lime** wapno palone.

c. phosphate, (k. fas'fejt) chem. fosforan wapnia, również ortofosforan wapniowy $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$ (główny mineralny składnik kości).

c. sulphate, (k. suł'fejt) chem. siarczan wapnia, CaSO_4 , w przyrodzie w stanie bezwodnym jako kamień trzewiowy czyli anhydryt, **anhydrite**, lub w związku z wodą jako gips, $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$, **gypsum**.

calcographer, s. (kełka'grefer) artysta malujący kredką i pastelami.

calcographic, adj. (keł'gokre'fik) szt. p. wykonywany kredką lub pastelami, kredkowy, pastelowy.

calcography, s. (kełka'grefi) szt. p. sztuka malowania kredką lub pastelami.

calcomalachite, s. (kełkome'lakajt) min. malachit wapienny, malachit z przymieszką gipsu.

calc-sinter, s. (kełk'sinter) min. martwica wapienna, trawertyn (wa-

pniak porowaty, gąbczasty, ujawniający częstokroć budowę inkrustowanych mchów, łądyg, liści).

calc-tufa, -**tuff**, (-tufa, tuf') min. wapień komórkowy, trawertyn, bardzo porowaty wskutek przeciekania wody.

calculability, s. (keł'kiulabi'liti) obliczalność, możność obliczenia lub wyliczenia; 2) spolegliwość, pewność, odpowiedzialność.

calculable, adj. (keł'kjulejbi) 1) obliczalny, dający się obliczyć; 2) spolegliwy, na czym można polegać, pewny, na co można liczyć.

calculary, adj. (-leri) med. dotyczący kamienia, **calculus**, ob.

calculate, vi. (-lejt) 1) wyliczyć, obliczyć, kalkulować; 2) polegać na czym, zdawać się na co, liczyć na co; spuszczać się na co, na—**upon** lub **on**.

calculate, vt. kalkulować, obliczać cyfrowo, rachować, oceniać, wyliczać, zestawiać liczby; 2) astron. i astrol. obliczyć czas i okoliczności ruchów ciał niebieskich, np. zaćmienie, horoskop itp. albo w przyszłości albo w przeszłości; 3) przest. kalkulować, zamierzać, robić plany; 4) St. Zj. oczekiwać czegoś, spodziewać się czegoś; myśleć; 5) ułożyć sobie w pewnym zamiarze, przygotować np. konstytucję.

calculated, adj. part. (-yd) 1) obliczony, wyliczony, wypracowany za pomocą rachunków; 2) przystosowany za pomocą obliczeń do pewnego celu; 3) wyrachowany, obliczony na pewien skutek lub na pewną reakcję; mający prawdopodobnie wywołać pewne następstwa (zamierzone lub nie), zdalny lub odpowiedni do spowodowania takich następstw.

calculating, adj. (-in-) umiejący obliczać, obliczający liczbowo, kalkulujący, znający się na rachunkach; 2) rozważający z góry, przebiegły, wyrachowany, obliczający następstwa, ostrożny, przeczny, kombinujący; **c. machine** maszyna do rachowania.

calculation, s. (szn) 1) obliczanie, obliczenie, ocena, zestawienie, rachunek; 2) przypuszczalny wynik obliczenia, przepowiednia.

calculative, adj. (-tyw) rachunkowy, kalkulacyjny; wymagający obliczenia; oddany rachunkom.

calculator, s. (-ter) 1) osoba obliczająca, rachmistrz (m), rachmistrzyni (f); 2) maszyna rachunkowa; 3) książka z tabelkami gotowych obliczeń.

calculatory, adj. (-tori) obliczający, dotyczący obliczeń.

calculiform, adj. (keł'kjuliform') 1) mający kształt kamienia, kamyka lub ziarna piasku.

calculus, adj. (-kjulös) 1) kamienny, kamienisty, twardy jak kamień; żwirowaty; 2) med. spowodowany obecnością kamienia lub kamieni, **calculus**; **c. disorder** kamień, kamyk, kamyczek, piasek, **MORBUS CALCULOSUS**, **LITHIASIS**; **c. person** osoba cierpiąca na kamienie.

calculus, s. (-kjules) pl. -li (keł'-

kulaj) 1) kamień, kamyk, kamy-czek, piasek, twardy osad tworzący się w którejkolwiek części ciała, szcz. w narządach zbiorniczych i w przewodach wiodących do nich; np. biliary calculi kamienie żółciowe gall stones CALCULI FELLEI czyli CHOLELITHIASIS; renal calculi kamyki nerkowe; urinary c. kamyki moczowe itd.; 2) mat. metoda analizy matematycznej, w szcz. differential c. rachunek różniczkowy, integral c. rachunek całkowy; 3) log. dedukcja z przesłanek wyrażona i traktowana algebraicznie; 4) przest. kalkulacja, obliczenie.

caldarium, s. (keldejriom) pl. -ria (-ria) gorąca izba w suchej łaźni starorzymskiej.

caldera, s. (kaleszja; hiszp. kocioł) geogr. fiz. a) wielki krater zazwyczaj otwarty z jednego boku, utworzony przez gwałtowny wybuch; b) krater utworzony przez stopienie wnętrza i zapadnięcie wierzchołka wulkanu.

caldron, caldroun (kołdryn) 1) wielki kocioł lub wielka kadz; 2) coś podobnego do ogromnego kotła.

caldron, caldroun, vt. r. umieścić w wielkim kotle.

calèche, s. (kalesz; fr.) 1) kolasa, ob. calash szcz. na kontynencie Europy; 2) Quebec dwukółowy pojazd z budą do składania.

Caledonia, s. (kalido'nja) starorzymka nazwa Szkocji, jeszcze używana w poezji lub w krasomównstwie.

Caledonian, adj. (-njen) szkocki; **C. brown** farb. stały, naturalny barwnik zawierający tlenki manganu i żelaza, w stanie surowym rudobrazowy, w stanie palonym prawie czarny; **C. Channel** Kanał Kaledoński, w Szkocji Pn., łączący Morze Pn. z Atlantykiem, 70 mil amer. (98 km.); **C. folding** geol. kaledońska faza górotwórcza z grupy paleozoicznej przez Norwegię, Szkocję do Irlandii i przez Walie, Ardeny, Turyngię, Harc, Morawy do Polski; **C. sea** hist. Morze Kaledońskie, dawna nazwa części oceanu od Szkocji do Hebrydów.

Caledonian, s. 1) Szkot; 2) pl. taniec podobny do kadryla.

caledonite, s. (ke'lidonajt') min. kaledonit, klasa gipsowców, zasadowy siarczan miedzi i ołowiu (Pb-Cu)SO₄·(PbCu)(OH)₂.

calefacient, adj. (-fej-szent) rozgrzewający; s. aplek rozgrzewający.

calefaction, s. (-fek'szyn) rozgrzanie, ogrzanie, fiz. i przen.

calefactive, adj. (-fek'tiw) rozgrzewający, ogrzewający, fiz. i przen.

calefactor, s. (-fek'ter) osoba paląca w piecu; calefaktor, w średnich wiekach uczeń klasztoru pełniący tę funkcję w zamian za bezpłatne utrzymanie i naukę.

calefactory, adj. (-fek'tori) ogrzewający, wytwarzający ciepło.

calefactory, s. 1) w klasztorze pokój ogrzewany służący za rozmównicę; 2) metalowa bańka z gorącą wodą, stawiana na ołtarzu w zimne dni dla księdza do ogrzania rąk.

calefy, vi. (ke'lifaj) rozgrzewać się, fiz. i przen.

calefy, vt. rozgrzewać, zagrzewać, fiz. i przen.

calendar, s. (ka'lender) kalendarz 1) system liczenia czasu; 2) tabelaryczny spis dni roku, tablica lub książka zawierająca spis dni tygodnia i miesiąca, patronów każdego dnia, fazy księżyca itp.; 3) przest. wzór, przykład, ideał; 4) spis rzeczy, osób, wypadków, w szcz. spis świętych patronów, pr. kalendarz spraw sądowych, spis spraw wyznaczonych na sesję sądową: **hunters' c.** kalendarz myśliwski, określający czas dozwolonego polowania i czas ochrony, **open season** i **closed season** na poszczególne gatunki zwierzęcy na określonych okęgach.

Kalendarz rzymski pierwotny:

1) Martius	31	6) Sextilis	30
2) Aprilis	30	7) September	30
3) Maius	31	8) October	31
4) Junius	30	9) November	30
5) Quintilis	31	10) December	30

razem dni 304.

Król Numa Pompiliusz celem wypełnienia roku słonecznego dodał miesiąc jedenasty i dwunasty: Februarius i Januarius, a w 452 przed nar. Chr. decemwirowie te dwa miesiące przestawili co do następstwa i umieścili je na początku roku, wskutek czego cztery ostatnie miesiące noszą mylne nazwy, jakie zachowały po dzień dzisiejszy. W roku 46 przed Chr., gdy błąd (ob. year) doszedł do 87 dni, Cezar zreformował i przy tej sposobności nazwał Quintilis swoim imieniem Julius. Cesarz Augustus dodał drobne zmiany i nadał przy tej okazji swoje imię miesiącowi Sextilis, przedłużając go o jeden dzień, aby nie był krótszy niż miesiąc Cezara. Kalendarz rzymski wyglądał po tych przeobrażeniach tak:

1) January	31	styczeń
2) February	28 (ob. leap year)	luty
3) March	31	marzec
4) April	30	kwiecień
5) May	31	maj
6) June	30	czerwiec
7) July	31	lipiec
8) August	31	sierpień
9) September	30	wrzesień
10) October	31	październik
11) November	30	listopada
12) December	31	grudzień

i tę formę do dnia dzisiejszego zachował. Kalendarz juliański, tak zwany po Juliuszu Cezarze, przetrwał w całym świecie cywilizowanym bez zmiany przeszło 16 wieków do roku 1582, kiedy po przygotowaniu poczynionych na Synodzie niemieckim i t. d. papież Grzegorz XIII sprostował nagromadzony przez lata błąd (ob. year) przez opuszczenie 10 dni od 4 do 14 października 1582 i przedłużył (ob. leap year) długość roku z dni 365.245 na 365.25. Od tam roku juliański nazwano rokiem starego stylu (st. st.), **old style** (O.S.), a rok gregoriański nowego stylu, **new style** (N.S.) Nowy styl przyjęto w Rzymie natychmiast i po 4-ym października nastąpił 15-y październik 1582; tego samego roku we Francji po 10-ym grudnia nastąpił 20-y. Katolicka część Szwajcarii,

Niemiec i Niderlandów przyjęły nowy styl w 1583, Polska w 1586, Węgry 1587, protestanckie Niemcy, Niderlandy i Dania 1700, prot. Szwajcaria 1701; w Anglii w roku 1752 po 2-im wrześniu nastąpił 14-ty, a równocześnie Nowy Rok przeniesiono z 25-go marca na 1-y stycznia **Calendar Amendment Act** czyli **Lord Chesterfield's Act**; w St. Zj. zmieniono styl w r. 1817; carat rosyjski wytrwał przy starym stylu do końca a Sowiety wprowadziły nowy styl 14-go lutego 1918; Grecja 1-go marca 1923; rok juliański w dalszym ciągu utrzymuje się w życiu religijnym KW., przy czym różnica dat wynosiła w w. XVI 10 dni, w XVI 11, w XVIII 12, w XIX 13, w XX 14.

Kalendarz starogrecki

(miesiące odpowiadają naszym)

1) Gamelion	30
2) Anthesterion	29
3) Elaphebolion	30
4) Munychion	29
5) Thargelion	30
6) Skirophorion	29
7) Hekatombaion	30
8) Metageitnion	29
9) Boëdromion	30
10) Pyanepsion	29
11) Maimakterion	30
12) Poseideon	29

Kalendarz żydowski

(3760 lat i 3 miesiące przed nr. Chr.) (rozpoczynający się tedy w jesieni)

1) Tiszri	30
2) Marcheswan	29
3) Kislew	30
4) Tebet	29
5) Sebat	30
6) Adar	29
Wędar	29 miesiąc przestępny
7) Nisan	30
8) Ijar	30
9) Siwan	30
10) Tamuz	29
11) Ab	30
12) Elul	29

a w czasie niewoli babilońskiej: 1) Nisan . . . 12) Adar.

Kalendarz mahometański

(od 16-go lipca 622, nazajutrz po ucieczce Mekki do Medyny)

1) Muharram	30
2) Safar	29
3) Rabiul' -Awa'	30
4) Rabiul' Achir	29
5) Dżuma dal Ula'	30
6) Dżuma dal Uchra'	29
7) Ra' dżab	30
8) Szaban	29
9) Ramazan	30
10) Szawal	29
11) Zul-o-da'	30
12) Zul-Hidża'	29 (przestęp. 30)

Kalendarz Rewolucyjny Francuski (od 5 paźdz. 1793 do 31 gr. 1905) (Nowy Rok 22 września)

jesień: Vandémiaire, Brumaire, Frimaire, zima: Nivose, Pluviose, Ventose, wiosna: Germinal, Floreal, Prairial, lato: Messidor, Thermidor, Fructidor (wa' demier', brümer', trimer', niwo'z, plüwio'z, wa' to'z żerminal', floreal', prerial', messidor', termidor', fruktidoor') każdy po 30 dni (a trzy dekady) oraz 5 dni świątecznych od 17 do 21 września: Sansculottides.

Proponowany kalendarz zreformowany

(Nowy Rok przypada zawsze na niedzielę)

Styczeń 31, Luty 30, Marzec 30
Kwiecień 31, Maj 30, Czerwiec 30.
Lipiec 31, Sierpień 30, Wrzesień 30,
Październik 31, Listopad 30, Gru-
dzień 30

po grudniu corocznie **year day**, dzień doroczny, a w rok przestępny po czerwcu **leap day** czyli **June L.**; oba te dni stanowią dodatkową sobotę, **extra Saturday**, ponieważ ostatni dzień każdego kwartału przypada na sobotę.

calendar, vt. układać kalendarz, rejestrować, spisywać wypadki, świętych patronów, dokumenty itp.

calendarer, s. (-er) osoba układająca kalendarz.

calender, s. (ke'lender) 1) (od pers. *kalandar*) wędrowny derwisz żyjący z jałmużny; 2) (od ł. *cylindrus*) magiel do prasowania, gładzenia lub marszczenia sukna, płótna, papieru; 3) (od **calendar**, vt.) przest. osoba układająca kalendarz.

calender, vt. prasować, gładzić lub marszczyć (sukno, płótno, papier) między płytami albo między wałkami; ob. **water**, vt. 3).

calendric, -al, adj. (kelen'drik, -i) dotyczący maglu do gładzenia itp. sukna, płótna, papieru.

calends, **kalends**, s. pl. (ke'lendz) 1) **CALENDÆ**, pierwszy dzień miesiąca starorzymskiego; 2) w kalendarzu żydowskim pierwszy dzień nowiu; 3) przest. pierwsze dni, początek; 4) r. kalendarz, spis, rejestr; 5) przest. przepowiednia.

Calendula, s. (kalen'djula) bot. nogietek, rodzaj roślin z rodziny złożonych, **COMPOSITÆ**; c. osobnik tego rodzaju, pot. **marigold**.

calendulin, s. (-in) chem. żywica nogietka, identyczna z basoryną ob. **bassorin**.

calenture, s. (ka'lenczör) 1) hist. med. dawna nazwa gorączki podzwrotnikowej, przegrzanie, choroba spowodowana przez działanie zbyt-
niech upałów; zapal.

calenture, vi. 1) przest. mieć gorączkę; 2) poet. majaczyć.

calescence, s. (kales(ens) rozpale-
nie, rozgrzanie.

calescent, adj. (-ent) rozgrzewa-
jący się.

calf, s. (ka'f) 1) cielę, cielak, cio-
łek, młode czworonogów rodziny **BOS**, oraz słonia, nosorożca, hipo-
potama, łosia, wieloryba; u bydła
domowego (m) byczek **young bull**,
(f) jałówka **heifer**; 2) skórka cie-
leca; 3) mała wysepka położona
obok większej np. **Calf of Man** w
Kanałach Rękawkowym; 4) kawał kry
oderwany od góry lodowej; 5) ciotek
(o człowieku) głupiec; 6) (od isl.
kalfi) łydka, podudzie (czyt. pod-
udzie), część nogi od kolana do
kostki.

c. love, (k. low) pot. cielęce zalo-
ty, romans niedorostków.

calf's foot, (-fut) bot. obrazek

plamisty **cuckoopint** **ARUM MACU-
LATUM** Linn.

calf's foot-jelly (-dżeli) kuch.
nożki cielęce, studzienina, galareta
cielęca.

calfskin, s. (ka'fskin) cielęca skór-
ka, lepsze gatunki skórki robione ze
skóry cielęcia.

calfs'-tongue molding lub **mould-
ing**, (ka'fs'tag moldin) bud. gzyms
mający na powierzchni szereg zgru-
bień przypominających wygląd ozor-
ków cielęcych.

caliatur wood, (keliatu'r uud)
czerwone drewno wsch.-ind. podo-
bne do sandałowego ale pochodze-
nia nie stwierdzono.

Caliban, s. (ke'liben) postać z
„Tempest” Szekspira i z „Caliban
upon Setebos” Browninga, typ czło-
wieka dzikiego i znikczemniatego.

Calibanism, s. (-izm) światopo-
gład człowieka dzikiego i znik-
czemniatego.

caliber, **calibre**, s. (ke'libr) 1)
kaliber, woj. średnica kuli lub inne-
go pocisku, średnica lufy wyrażona
o armatach w calach, o broni rę-
cznej w setnych cala; mech. średnica
otworu wywierconego rury lub
cylindra; wzorzec; 2) przest. sto-
pień towarzyski, ranga, stanowisko;
3) jakość, stopień doskonałości, mo-
ralna miara; 4) pl. ob. **calipers**;
sliding c. sprawdzian ruchomy (roz-
suwalny), także **slide gauge** miara
rozsuwalna.

calibrate, vt. (ejt) kalibrować,
wzorować; **calibrated chain** łańcuch
kalibrowany (dokładnie wykonany);
c-d dial skala.

calibration, s. (ej'szn) kalibrowa-
nie, wzorowanie.

caliche, s. (kalicze; hiszp.) min.
osad mineralny, szcz. 1) rodzimej
salety chilejskiej o zawartości 50
do 75% azotanu sodu; 2) wapienka
zawierającego złoto, w stanie Ari-
zona.

calico, adj. (ke'liko) kalikotowy,
katunowy, dawniej cycowy; gw. St.
podobny do tkaniny bawełnianej z
deseniami np. o koniu znaczoneym
łatami.

calico, s. kalikot, katun, dawniej
cyc, tkanina bawełniana pierwot-
nie (od 1631) sprowadzana do
Eur. z Indyj Wsch., następnie wy-
rabiana w Eur.; biała—szyrtng;
barwiona z deseniami—kalikot; bru-
natna lub naturalna—nanking; 2)
bot. choroba tytoniu, ob. **mosaic
disease**; 3) pot. i gw. St. Zj. spódnic-
zka, fartuszek (w znaczeniu: ko-
bieta, dziewczyna), **to run after cali-
coes** uganiać się za spódniczką, za
fartuszkami.

c. aster bot. amer. aster **ASTER
LATERIFLORUS** o kwiecie z łatami
fioletowymi i żółtymi.

c.-back, s. (k. bek) zool. 1) ob.
c. bass; 2) ob. **turnstone**; 3) plu-
skwiak **MURGANTIA HISTRIO-
NICA** szkodnik kapusty i innych
roślin, zwany także **c. bug**, **harle-
quin cabbage bug**.

c. bass (k. bes) zool. jadalna ry-
ba słodkowodna **POMOXIS SPA-
ROIDES** w dolinie Mississippi i we

wsch. St. Zj.; zwany także **straw-
berry bass**.

c. bush, bot. St. Zj. wawrzyn gór-
ski **mountain laurel** **KALIMIA LATI-
FOLIA** Linn., zwany także **c. flower**,
c. tree.

c. marble min. druzgot marylan-
dzki, używany do ozdobnych budo-
wli.

c. printing drukowanie deseni na
katunie.

calicular, **caliculate**, adj. 1) do-
tyczący kubka, podobny do kubka;
2) niewłaściwie zamiast **calycular**,
calyculate, ob.

caliduct, s. (kelidukt) rura pod-
ziemna na gorące powietrze do
ogrzewania.

California, s. (kelifor'nja) Kali-
fornia, jeden ze Stanów Zj., drugi
z rzędu najrozleglejszy, w Unii od
9-go września 1850; adj. kalifornij-
ski; **C. bay laurel** lub **bay tree** ob.
C. laurel; **C. bluebell**, bot. różnie-
lica błękitna ob. **baby blue-eyes**;
c. cedar, bot. sekwoja **redwood
SEQUOIA**; **C. clover** bot. lucerna
kolczasta ob. **bur clover**; **C. coffee**
bot. szklak dający **CASCARA
SAGRADA** ob. **cascara buckthorn**;
C. condor zool. kondor kalifornij-
ski, bardzo wielki ptak drapieżny
pln. amer. z rodziny (tak samo
jak prawdziwy kondor) **CATHAR-
TIDÆ**; obecnie całkowicie wytępio-
ny, prawdopodobnie skutkiem ży-
wienia się mięsem, zatrutym w celu
tępienia wilków; **C. fan palm** bot.
kalifornijska palma wachlarzowa
**NEOWASHINGTONIA FILAMEN-
TOSA** Połd. i Dolnej Kalifornii; **C.
fever bush** ob. **bear brush**; **C.
fuchsia**, (k. fusza) fuksja kalifor-
nijska, roślina rodzaju **ZAUSCHNE-
RIA** z rodziny **ONAGRACEÆ** rzę-
du mirtowych **MYRTALES** o czer-
wonych kwiatach podobnych do
fuksji; **C. grease-wood**, (k. gr's-
uud) komosa kalifornijska **ALLEN-
ROLFEA OCCIDENTALIS**, krzew z
rodziny komosowatych rosnący na
gruntach alkalicznych Kalifornii,
gdzie zimową porą służy do pasze-
nia bydła; **C. holly** ob. **toyon**; **C.
hyacinth** ob. **Hookera**; **C. Jack** gra
w karty podobna do **seven-up**; **C.
laurel** (k. lo'el) wawrzyn kalifor-
nijski **UMBELLULARIA CALIFOR-
NICA** Nutt., **C. bay tree**; **C. olive**
ob. **mountain laurel** 2), **sassafras
laurel**; **spice tree**; **C. lilac** ob. **blue
myrtle** 1); **C. live oak**, (k. lajw'ok)
dwa gatunki drzew kalifornijskich:
1) **QUERCUS AGRIFOLIA** Née. ob.
encina; 2) **QUERCUS CHRYSO-
LEPIS** Liebm. ob. **maul oak**; **C.
maybush**, ob. **toyon**; **C. mountain
holly** wiecznie zielony szklak
RHAMNUS CROCEA Nutt.; **C. nut-
meg** cis kalifornijski **TUMION CA-
LIFORNICUM** Greene z rodziny
cisowatych **TAXACEÆ** rzędu ciso-
wych **TAXALES** o zapachu ter-
pentyny; **C. olive** ob. **C. laurel**; **C.
onyx**, min. bursztynowa lub bruna-
tna odmiana aragonitu (prawdziwy
onyks jest zaś odmianą **chalcedo-
nu**); **C. peppergrass** wsch.-ażj. rze-
zucha **BRASSICA JAPONICA** Lieb.
hodowana w St. Zj. w wazonkach;
C. pepper tree peruwiańska pista-
cja mastykowa; **C. pitcher plant**

ob. *Chrysamphora*; *C. poppy* maczyfion, każdy gatunek czerwono kwitnących maków kalifornijskich, ob. *Eschscholtzia*; *C. post cedar* kadziłowy cedr ob. *LIBOCEDRUS DECURRENS* Torr.; *C. soaproot* ob. *amole*; *C. swampy pine* ob. *bishop's pine*; *C. vulture* ob. *C. condor*; *C. woodpecker* zool. dzieciot kalifornijski *MELANERPES FORMICIVORUS BAIRDI*, wybrzeża zach.-amer., znamienny tym że wykłuwa otwory w korze dębu i zatyka je małymi żółędziami; *C. yellow bells* bot. dzwonki kalifornijskie *EMMENANTHE PENDULIFLORA*, zwane także *whispering bells*.

Californian, adj. (-njen) kalifornijski.

Californian, s. Kalifornijczyk (m) Kalifornijka (f).

californite, s. ('-najt) min. kalifornit, zielona odmiana nieforemna wezuwianu, $H_2Ca_{12}Al_2Si_{10}O_{43}$; t.6.5, w.3.4.

caliga, s. (ke'liga) 1) hist. kl. kaliga, but wojskowy z grubą podezwą, noszony przez żołnierzy starożymskich aż do rangi centuriona włącznie; 2) hist. kość ciżmy lub skarpety noszone przez biskupa lub opata-infulata.

caligate, adj. (-ejt) obuty w kalige, noszący ciżmy biskupie.

caligate, s. kość biskup lub opat-infulat.

caligated, adj. (-yd) zool. mający piętke pokrytą rogową płytką, o ptakach, ob. *laminipantar*.

caligation, s. (-szen) przest. zamknięcie wzroku, mglistość.

caliginosity, s. (kelidżina'siti) przest. zamknięcie wzroku.

caliginous, adj. (-nös) przest. mający wzrok zamglony.

caliginously, adj. (-i) mglisto jak przez mgłę.

caliginousness, s. (-nes) przest. mglistość wzroku.

caligo, s. (kalaj'go) med. zamglenie, zmętnienie wzroku.

calipash, s. (ke'lipesz, kelipesz') część żółwia najbliższa górnej skorupy, zawierająca tłustą zieloną substancję żelatynową cenioną jako przysmak.

calipee, s. (ke'lipi, kelipi') część żółwia przytwierdzona do dolnej skorupy, zawierająca tłustą żółtą substancję żelatynową, cenioną jako przysmak.

caliper, **calliper**, s. (ke'lipier) cyrkiel do mierzenia średnicy rur itp., zazwyczaj krzywonogi, na zawiasie lub na sprężynie, czasem miarka składająca się z dwóch deszczulek z których jedna posuwa się; do obliczania ułamków podziałki: noniusz.

caliper, **calliper**, vt. mierzyć średnicę rury itp.

caliperer, **calliperer**, s. (-er) osoba mierząca takim przyrządem.

caliper gauge, **cal**, (k. go'dż) gotowa miarka na pewną ustaloną objętość lub średnicę.

caliper rule, **call**, (k. rul' linijka z podziałką mierniczą połączoną z

drugą do przesuwania do użytku biurowego).

caliph, **calif**, s. (ka'lif; ar. następca) kalif, następca Mahometa; pierwsi kalifowie: Abu Bekr, Omar, Otman i Ali, po nich Ommiadowie (661-750), następnie Abbasydzi, z których ostatni zamordowany w 1258; w Kordowie zachodni kalifat 756-1031, w w. XVI sułtan turecki objął ten tytuł i posiadał go do utworzenia republiki tureckiej w 1922; obecnie do tytułu kalifa rości sobie prawa Arab ibn Saud, władca Saudi i Hejdzazu.

caliphal, adj. (-eł) kalifowy.

caliphate, s. (-ejt) kalifat, godność kalifa, naczelną władzą kościelną Islamu; obecnie opróżniony.

Calippic, adj. ob. **Calippic**.

calisaya bark, (kelise'ja bark) apt. rodzaj kory peruwiańskiej, otrzymywany z drzewa *CINCHONA CALISAYA* Wedd., zawierający najmniej 2% chininy, ob. *Peruvian bark*.

calisthenic, **call-**, adj. (kelisze'nik) dotyczący kształcenia piękności i siły ciała.

calisthenic, **call-** s. pl. (kallos' gr. piękny, sthe'nos gr. siła) gimnastyka, nauka i praktyka kształcenia siły i zręczności ciała, zgrabności i gracji ruchów, ob. *gymnastics*.

caliver, s. (ke'liwer, kali'wer) hist. prymitywna ręczna broń palna, rusznica w rodzaju arkaubusa; także kto nosi taką broń.

calix, s. (kej'liks) pl. **calices** (kej'lisi'z) kielich szczy. 1) kość. ob. **chalice**; 2) bot., anat., zool., ob. **calyx**.

Calixt, s. (ke'list) Kalikst, męskie imię własne, imię trzech papieży w Rzymie i jednego w Awinionie; dzień patrona, 14 paźdz.

Calixtin (e), s. keli'stin) hist. kość. 1) zwolennik synkretysty Jerzego Kaliksta (1586-1656), ob. *syncretism*; 2) członek kasty husyckiej kalikstynów żądającej komunii pod obiema postaciami, utra-kwista.

calk, s. (ka'k) 1) ocel, ocele, gwoździe żelazne lub stalowe zwrócone ostrzem w dół umieszczone pod podkową konia dla bezpieczeństwa na gołedzi, także **calker**, **calkin**; 2) St. Zj. przyrząd z ostrymi końcami pod podeszwą bucika, by zapobiec poślizgnięciu.

calk, vt. 1) podkuć ocelami; 2) zranić ocelem, np. nogę końską.

calk, **caulk**, vt. (ko'k) 1) konopaczyć, uszczelniać styki między deskami okrętu (greplem, targanem, przęda ze starych lin, **oakum**) między belkami chałupy (wodorostami, sianem z glina, **oakum**) i zalepiać smołą gorącą; dawniej dychtować; 2) uszczelniać styk w maszynach itp., szpary w oknie itp.

calk, **calque**, vt. (ke'k) kalkować odbijać przez nacisk na papier mający na spodniej stronie warstwę kolorową przenoszącą znak na podłożony papier.

calker, s. (-er) 1) ocel, ob. **calk**, s. 1); 2) szk. podkucie obcasu dla większej trwałości.

calker, **caulker**, s. 1) mar. uszczelniać; 2) mech przyrząd do uszczelniania maszyn, szczy. za pomocą ciśnienia, np. **pneumatic c.**; 3) gw. kieliszek wódki; 4) gw. ang. coś kapitałnego, St. Zj. **corker**.

calkin hammer mech. młoteczek z nieco zaokrąglonym frontem do podbijania i wykończenia niutów ręcznie.

c. iron mar. dłuto do wpychania materiału uszczelniającego w styki lub szpary; także dłuto do uszczelniania szpar między metalami.

call, s. (koł) 1) wołanie, okrzyk, krzyczenie, krzyk; donośne oznajmienie, **c. for help** wołanie o pomoc; 2) odczytanie listy obecnych, **c. of the House** odczytanie listy obecnych posłów w celu stwierdzenia kompletu, **quorum**; 3) rzecz wskazana lub wymieniona, **his c. was heads**, **my c. was tails** on stawił na cet, ja na lichu; 4) wezwanie, zaproszenie, powołanie (na urząd, stanowisko itp.); pobudka, sygnał; 5) powołanie do czegoś, np. do stanu kapłańskiego; 6) Ang. dopuszczenie do praktyki adwokackiej; 7) wywołanie (aktora itp.) okłaskami po ukończeniu aktu; 8) żądanie, wymaganie; 9) przest. zajęcie, zatrudnienie, zawód, ob. **calling**; 10) krótka wizyta, przestanek np. chłopca z gazetami, mleczarza itp.; 11) zew (ptaka itd.) albo jego naśladownictwo; 12) (giełda) żądanie wypłaty lub dostawy albo przedłożenia zapisów dłużnych, bondów, itp. do wypłaty; b) prawo żądania pewnej ilości papierów wartościowych, zboża, nafty lub tp. w pewnym okresie czasu albo też wyrównania różnicy cen gotówką; 13) myśl. a) ton trąbki myśliwskiej lub rogu podniecający sforę psów; b) przest. wab (imitacja ptaka wystawiona na wabia, **decoy**), także przen.; 14) pr. amer. wymienienie sąsiednich posiadłości w opisie gruntu do jakiego podtrzymuje się roszczenie; 15) (w grze w karty) żądanie karty, (whist) zagrania pewnej karty przez partnera, (poker) odkrycia kart przez przeciwnika; **within c.** na odległość głosu.

call, vi. 1) wołać, krzyczeć, często **z out**; 2) wstąpić na chwilę lub na krótką wizytę; 3) (karty) zażądać (karty, odkrycia kart itp.); 4) gw. szk. jechać.

call, vt. 1) wołać, zawołać, obwołać, czytać wielkim głosem, ogłaszać donośnie szczy. urzędownie, wywoływać np. listę obecnych; 2) wezwać, wzywać, zawezwać; przest. zaprosić; 3) zbudzić pobudkę; 4) wzywać (Boga), zwracać się do—; 5) przest. składać krótką wizytę, odwiedzić, często **z on**; 6) żądać, domagać się, zwykle **z for**; 7) wabić (zwierze) zewem lub itp.; 8) zwołać (zebranie, posiedzenie, parlament); 9) powołać (na stanowisko); Ang. dopuścić do adwokatury **c. to the bar**; **to c. within the bar**, nadać adwokatości ang. tytuł radcy królewskiego K. C. ob. **bar**, s. 11) a); 10) przest. oskarżyć, obwinić; 11) wołać po imieniu; w jęz. ang. równoznaczne z pol. tykaniem; **c. me Robert** czy Gładys mówmy sobie ty; 12) nazywać, uwa-

zać 'za (acc.); 13) nazywać, obliczać w przybliżeniu; c. it 10 miles powiedzieć, że to jest 10 mil; 14) Ang. przezywać, St. Zj. c. names; 15) (poker) zażądać odkrycia kart, c. one's bluff; 16) (bilard) zażądać gry wskazaną kulą lub do wskazanego celu; 17) (gielda) zażądać gotówki, zażądać przedłożenia listów dłużnych do wypłaty, zażądać dostawy itp; pot. telefonować; I call a spade a spade nazywam rzecz po imieniu; bez ogródek, nie owijając w bawełnę; to c. attention to zwrócić uwagę na (acc.); to c. forth wywołać; to c. in doubt lub in question powątpiewać, kwestionować; to c. off odwołać; to c. one's own mieć za swoje własność; mieć na własność; to c. out hist. wyzwać (na pojedynek); to c. to mind przypomnieć sobie; to c. to order parl. 1) otworzyć zebrań; 2) powołać do porządku; to c. up parl. zażądać wzięcia pod obrady.

Calla, s. (ke'la) bot. 1) czermień, rodzaj roślin obrazkowatych, ARACEAE, z jednym gatunkiem, C. PALUSTRIS Linn. water arum czermień błotny; 2) c. osobnik tego rodzaju, czermień, aronek.

callant, s. (ka'lent) szk. i gw. ang. chłopiec, chłopak; także (poufale i życzliwie) o starszych.

call bell, (kol'beł) dzwonek do wzywania podwładnego, służby, pielęgniarki, na alarm itp.

c. bird (k. börd) wab, wabik, ob. decoy.

c. boy (k. boj) 1) chłopak do posługi w biurze, w hotelu itp. zgłaszający się na znak dzwonka; 2) (teatr) inspicjent wołający na aktorów, gdy mają wejść na scenę.

c. button, (k. botn) guzik elektryczny.

c. change, (k. czejndż) zmiana sygnału dzwonkowego według porozumienia co do ilości i długości.

c. duck (k. dok) dwa drobne gatunki kaczek hodowanych na wabie, popielatych i białych.

caller, s. (ko'ler) 1) wołający; 2) gość przybyły z wizytą; 3) (gielda) osoba zgłaszająca żądanie call s. 12).

callet, s. (ke'let) przest. chłopka; herod-baba; babsztyl; prostytutka.

call game, koł'gejm) partia polo z zapowiadaniem uderzeniami.

calli-, przedr. (kely, ka'los gr. piękno) oznaczający piękność, piękny.

Calliandra, s. (-en'dra; aner', andros' gr. mężczyzna) bot. rozległy rodzaj amer. głównie podzw. drzew i krzewów z rodziny czułkowatych, MIMOSACEAE, o kwiecie z jaskrawymi białymi i szkarłatnymi pręcikami z długimi nitkami pyłkowymi.

Callicarpa, s. (-karpa; karpos' gr. owoc) bot. liczny rodzaj drzew i krzewów rodziny werbenowatych, VERBENACEAE, w ciepłej strefie Amer., Azji i Australii, z owocem czerwonym lub fioletowym w kształcie jagody; jedyny rodzimy gatunek w St. Zj. zwany French mulberry.

Callicebus, s. (-si'bes; ke'bos gr. długooogoniasta małpa) zool. płaska, małpa pld. amer., ob. **Callithrix**.

calligrapher, s. (kali'graför) kaligraf (m), kaligrafka (f), osoba pięknie pisząca, szcz. zawodowy sztycharz lub nauczyciel kaligrafii.

calligraphic, adj. (keligre'fik) kaligraficzny, dotyczący kaligrafii lub kaligrafów.

calligraphical, adj. (-i) 1) ob. **calligraphic**; 2) przest. mający piękny styl literacki.

calligraphically, adv. (-i) kaligraficznie, pięknym pismem; przest. pięknym stylem.

calligraphy, s. (kali'grafi) kaligrafia, 1) piękne pismo 2) sztuka pięknego pisania.

calling, part. od **call**, wołający; c. crab rak skrzypek; c. hare ochotona, ob. pika.

calling, s. (ko'lin ~) 1) krzyczenie, wołanie; zaproszenie, wezwanie; ogłaszanie, obwieszczenie; zwołanie (np. parlamentu); odczytywanie listy obecnych; 2) powołanie (na stanowisko, urząd itp.); 3) nazwanie, nazywanie, imię, nazwa; 4) zajęcie, zatrudnienie, rzemiosło; także cgół osób zajętych w tej samej gałęzi zarobkowania, cech; 5) stanowisko, ranga, stopień; towarzyski lub służbowy; 6) wymóg, powód, tytuł, okazja.

Calliope, s. (kalio'pi; ops gr. głos) mit. kl. Kalliope, Kaliopa, muza krasomówstwa i poezji epickiej, naczelną z dziewięciu muz, matka Orfeusza.

Calliopsis, s. (-psis; opis gr. wygląd 1) bot. ob. **Coreopsis**; 2) c. ogr. nachełek, ognioślepek.

Callippic, **Callippic**, adj. (kely'pik) astron. Kalipusowy, (od nazwiska astronoma greckiego Kalliposa, w IV w. przed Chr.); C. cycle lub period cykl Kalipusowy, 76 lat z błędem o jeden dzień na 500 lat, 27,759 dni czyli cztery cykle Metonowe mniej o jeden dzień, ob. **Metonic**.

callipygian, adj. (kelypi'dżjen; pyge' gr. pośladek) dotyczący pięknego tyłu; C. Venus szt. p. Pięknotyła Wenus, posąg kobiety znaleziony w Złotym Domu Nerona w Rzymie, obecnie w Museo Nazionale w Neapolu.

Callirrhoë, s. (keli'ro-i) 1) mit. kl. Kalirroe a) żona Alkmeona; b) nimfa, żona Chrozoara; 2) bot. nieliczny rodzaj ziół ślazowatych, **malvaceous**, zach. St. Zj.; c. osobnik tego rodzaju, zwany poppy mallow.

callisection, s. (-sek'szen) wet. wiwisekcja zwierząt będących pod wpływem środków znieczulających.

callisteia, s. (-staj'a) hist. kl. konkurs piękności, beauty contest.

Callistemon, s. (-sti'men), ob. bottle brush 1) c).

Callistephus, s. (-ste-fes) bot. rodzaj astra obejmujący jedyny gatunek C. CHINENSIS Nees aster ogrodowy.

Callisto, s. (keli'sto) Kalisto, 1) mit. kl. nimfa z otoczenia Artemidy; matka Arkasa po Zewsie, z przyczyną tej miłości Artemis zmieniła ją w niedźwiedzia; w tej postaci miała już zginąć od łuku Arkasa, który urosł na myśliwego,

gdy w ostatniej chwili Zews ją wyniósł i umieścił na niebiosach jako gwiazdę; niewątpliwie jedna z wcześniejszych postaci Artemidy, nazywanej czasem **Calliste**; 2) astr. czwarty księżyc Jowisza, odkryty przez Galileusza w 1610; czas obiegu 16 dni i 17 godzin.

Callithrix, s. (ke'li'riks) zool. rodzaj małpek szerokonosych Amer. Pld.; C. JACCHUS Uistiti białoszka i C. ARGENTATA o sierści srebrno-białej i matowo-czarnym ogonie należą do najpiękniejszych małpek ob. **Hapale**, **marmoset**.

callithump, s. (ke'li'omp) St. Zj. hałaśliwy korowód, parada z bębna i kocią muzyką.

callithumpian, adj. (-omp'jen) St. Zj. podobny do takiego korowodu.

callithumpian, s. St. Zj. ob. **callithump**.

Callitricheaceae, s. pl. (kelitri'ke-si-i) bot. rzęślowate, rodzina roślin wodnych o jednym rodzaju **CALLITRICHAE**.

Callitriche, s. (keli'triki; thrix gr. włos) bot. rzęśl, rodzaj bardzo rozpowszechnionych roślin wodnych, zwany także **water-starwort** i **star grass**; w strumykach i w kałużach; C. Verna rzęśl wiosenna kwitnie od wiosny do jesieni.

Callitrichidae, s. pl. (kelitri'kidi) zool. rodzina małpek obejmująca dwa rodzaje: **marmosets** **CALLITHRIX** i **tamarins** **LEONTOCEBUS**.

Callitris, s. (kelaj'tris) bot. rodzaj drzew szpilkowych Afryki i Australii o łukowatych liściach pochodnych od szpilkowych, obejmujący cyprysy o cennym drewnie i oleju; C. QUADRIVALVIS Vent. czyli **TETRACLINIS ARTICULATA** **samarac tree** (w pld. Hiszpanii i pld. Afryce) daje sandarakę, żywicę używaną do werniksów i kadziel wionych, tudzież w papiernictwie.

call loan, (kol'lon) pożyczka płatna bez wypowiedzenia za okazaniem skryptu (na zawołanie).

call money, (kol'mani) gotówka na pożyczki płatne bez wypowiedzenia każdego czasu za okazaniem skryptu.

call note, (kol'not) zew (ptaka lub innego zwierzęcia).

Callorhynchus, s. (kelorin'kes) zool. rodzaj ryb rzędu zrosłogłowych, **HOLOCEPHALI**, żyjący w morzach pld. strefy umiarkowanej.

callosal, adj. (kelo'sel) anat. dotyczący wielkiego spoidła mózgu, **CORPUS CALLOSUM**.

callose, adj. (kelo'z) bot. mający wystające stwardnienia, ob. **callous**.

callosity, s. (kela'siti) 1) brak czucia; 2) twardzina, zgrubiała i twarda przestrzeń skóry lub kory, zgrubienie, odcisk, nagniotek.

calloso- przedr. (kelo'so-) anat. spoidło-, spoidłowo-, np. c. **marginal fissure** brzoza spoidło-brzeżna, rowek spoidłowo-brzegowy.

callosum, s. (-som) anat. wielkie spoidło mózgu, **CORPUS CALLOSUM**.

SZÓSTA LISTA PRENUMER

Biblioteka Good Counsel High School, Chicago, Ill.
Biblioteka River Pines Sanatorium, Stevens Point, Wis.
Biblioteka State Teachers' College, Stevens Point, Wis.
Biblioteka Św. Wojciecha, Milwaukee, Wis.
Biblioteka Związku Polaków w Ameryce, Cleveland, Ohio.
Public Library, Stevens Point, Wis.

Walter Broscoe, Chicago, Ill.
Dr. T. Drobny, South Bend, Indiana.
Adw. A. A. Filipiak, East Chicago, Ind.
Ks. S. A. Janczewski, Sobieski, Wis.
Adw. Józef Matała, Buffalo, N. Y.
Kazimierz Oleński, Chicago, Ill.
Aleksander Leszek Sładowski, Chicago, Ill.
Ks. J. A. Tomczyk, Stiles, Wis.
Leon F. Wazeter, Shavertown, Pa.

Biblioteka Gł. UPH Siedlce
nr inw.: BR - 31813

br.31813